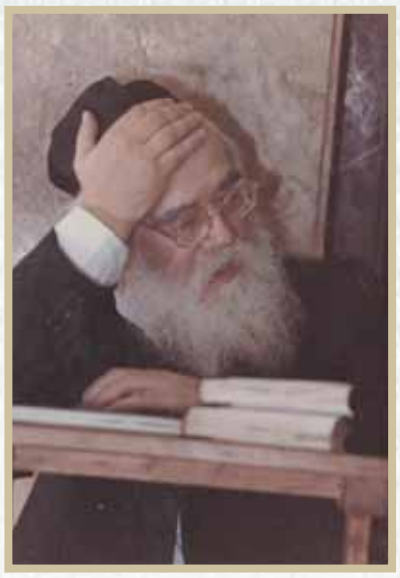
מוסף זכרון

ערב שב"ק פר' וירא / י"ז חשוון תשע"ג

תוספת מיוחדת לקוראי הפלס

שביבי זיכרונות וניצוצות אור מרבינו הגדול מרן זיע״א

ראיין ערך וכתב הרב ישעיהו ויין

3
דבר העורך
להמשיך את המהפך

4
רשכבה״ג מרן הגרי״ש אלישיב זיע״א
אין לסטות כקוצו של יו״ד מן הדרך המסורה

7
ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבך שליט״א
רסיסי דמעה מתוך דברי נהי וקינה

12
הגאון רבי דב צבי קרלנשטין שליט״א
עמל התורה, אם יהודיה ודבקות בגדולי ישראל

14
הגאון רבי יהודה עדס שליט״א
הרבי הגדול

16
הגאון רבי צבי פרידמן שליט״א
יחידי בהנהגתו, ויחידי באחריותו לכלל ולפרט

18
הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט״א
לימוד מתוך עמקות

21
הגאון רבי יהודה אריה הרשלר שליט״א
מרן זיע״א, היה כל כולו מקשה אחת של מסירות נפש למען כבוד שמים

23
הגאון רבי זבולון שוב שליט״א
אדם גדול נהיה רק בלימוד התורה

26
הגאון רבי שמואל מרקוביץ שליט״א
אחריותו של ראש הישיבה על כל הנעשה בישיבה

30
הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט״א
מרן זיע״א לימד אותנו מהי עמלה של תורה

32
הגאון רבי עקיבא קיסטר שליט״א
דאגתו של מנהיג עולם התורה לצאן מרעיתו

34
הגאון רבי צבי שינקר שליט״א
מסירות נפש לכל יחיד ויחיד

36
הרב הגאון רבי חיים פאס שליט״א
אב וסב רחימאי

38
הרב הגאון רבי ברוך מרדכי שינקר שליט״א
איש מוסריו הקשיבו כמהים

42
הרב הגאון רבי אברהם ישעי׳ ברגמן שליט״א
ותהי האמת נעדרת

46
הרה״ג ר׳ יששכר ברגמן שליט״א
סבא היה ראש למאמינים

48
הרב מרדכי וינמן שליט״א
ונותנת לו מלכות וממשלה

50
במשנתו של רבינו הגדול מרן זיע״א
שמירת צורת הישיבה ללא שינוים

56
משנה אחת
הלוח השנתי ללימוד משניות

רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א:

"אין לסטות כקוצו של יו"ד מן הדרך המסורה לנו מרבותינו"

רבותינו מרן הגרא"מ שך זי"ע ומרן הגרי"ש אלישיב זי"ע בפגישה במשרדי יד שרה בירושלים

הרב ישעיהו ויין

מתוך דברים שנאמרו מפי קדשו של רבנו מרן רשכבה"ג זיע"א בשיחה עם כותב השורות, לרגל שנת העשור לפטירתו של רבנו הגדול מרן ראש הישיבה בעל האבי עזרי זיע"א בשנה שעברה.

קשרי החיבה והערצה בין רבנו הגדול מרן ה"אבי עזרי" זצוק"ל לבין רבנו מרן הגרי"ש זיע"א - נודעו זה עשרות בשנים.

טרם הסתלקותו, התבטא רבנו הגדול, מרן ראש הישיבה זצוק"ל, פעמים רבות כי "כשיבוא זמן שלא תוכלו לשאול אותי - תעלו לירושלים ואליו תשמעון". ואף רבנו מרן הגרי"ש זיע"א היה מתבטא בכל הזדמנות כי "מתוך הנקודות והמעלות העצומות בהן ניחן מרן הרב שך זצוק"ל, יש לציין כי בנוסף לעבודת הקודש בהרבצת התורה לדור, קיבל הוא על עצמו גם את עול הנהגת הדור כולו".

אף בפגישתו האחרונה של מרן ראש הישיבה זצוק"ל עם רבנו מרן הגרי"ש זיע"א אמר רבנו הגדול מרן רה"י זצוק"ל לרבנו מרן הגרי"ש זיע"א, שמצבו הבריאותי אינו מאפשר לו לשאת בהנהגת הכלל ובעול הציבור, והוא מבקש כי רבנו מרן הגרי"ש יטול את האחריות. מרן הגרי"ש זיע"א שאלו האם מדובר בעניין מסוים ומוגדר שעלה על הפרק שאודותיו מבקש מרן ראש הישיבה זצוק"ל שידון ויביע את דעתו. השיב מרן ראש הישיבה זצוק"ל כי מדובר בבקשה כללית, לעסוק בענייני הכלל. ענה רבנו מרן הגרי"ש זיע"א: "והלא ב"ה יש לנו את ראש הישיבה". החל מרן ראש הישיבה זצוק"ל לבכות ואמר: "אינני רואה, וגם כוחי תש, אני מרגיש שאיני יכול להביא תועלת. אני מבקש מרבי יוסף שלום שיטול את העול על צווארו".

בני ביתו של רבנו מרן הגרי"ש זיע"א מציינים את העובדה הבאה: לפני עשרות שנים הגיע מרן ראש הישיבה זצוק"ל לביתו של רבנו מרן הגרי"ש זיע"א לדון עימו בעניינים העומדים באותה עת על הפרק. בהיכנס מרן ראש הישיבה זצוק"ל לבית רבנו מרן הגרי"ש זיע"א, פנתה אליו הרבנית אלישיב ע"ה בטרוניא ואמרה: "ראש הישיבה, עשרות שנים שומרת אני על בעלי רבי יוסף שלום מכל משמר; נטלתי על עצמי את כל עול הנהגת הבית ומנעתי ממנו כל הפרעה בלימוד; ויתרתי על כל התענוגות, העיקר שרבי יוסף שלום יוכל לעסוק בדבר האהוב עליו יותר מכל - התורה הקדושה. ועתה באים הינכם וחפצים לערב אותו בענייני הנהגת הציבור, האם אין אחרים שיוכלו לעזור לכם למען כלל ישראל?!"

השיב מרן ראש הישיבה זצוק"ל וענה: "זה בדיוק מה שאני מחפש. רק אדם כזה שכל חייו עמל הוא בלימוד התורה ואין לו בעולמו אלא תורה בלבד - יכול לעזור לי בהנהגת הדור. 'אדם' שכל כולו בלתי לד' לבדו, יכול להנהיג את כלל ישראל".

ממשיכים ומספרים בני ביתו של רבנו מרן הגרי"ש זיע"א: באחת המערכות שניהל מרן ראש הישיבה זצוק"ל יחד עם יבלח"א רבנו מרן הגרי"ש זיע"א, נשאל רבנו מרן הגרי"ש זיע"א ע"י צאצאיו, מפני מה מוכן הוא להיכנס לפתע לעניינים של הנהגת הציבור, הלא במשך עשרות שנים ברח הוא מכל עניין של עול הציבור. השיבם רבינו מרן זיע"א: "דין אחר הוא כאשר מרן ראש הישיבה מבקש ממני. כשאני שומע את בקשתו, אינני יכול לסרב לו. הוא האדם היחידי שאין לו כל נגיעות אישיות. כל מעשיו, מתחילתם ועד סופם, לשם שמים הם. אני כל כך מתפעל ממנו וממסירותו למען כבוד שמים, שכל מה שהוא מבקש

> צריך להדגיש כי אותה סייעתא דשמיא מיוחדת - הגיעה לו בזכות עמל התורה לשמה, הדבקות והיגיעה העצומה שלו בתורת ד'. לא מקבלים סייעתא דשמיא כזאת ללא עמל ויגיעה"

> מתוך הנקודות והמעלות העצומות בהן ניחן מרן הרב שך זצוק"ל, יש לציין כי בנוסף לעבודת הקודש בהרבצת התורה לדור, קיבל הוא על עצמו גם את עול הנהגת הדור כולו

ממני - אני מוכרח לעשות".

באחת ממערכות הבחירות אותה הוביל בעוז ובגאון מרן ראש הישיבה זצוק"ל, מספר הרה"ג רבי אברהם צבי ישראלזון שליט"א, נכנסתי לחדרו של הסבא, רבנו מרן הגרי"ש זיע"א, וסיפרתי לו כי בבני ברק ישנם תלמידי חכמים שמנסים לחלוק על מרן ועל הצעדים שנקט באותה מערכה ציבורית. השיב לי רבנו זיע"א: "תשאל אותם אם ארע להם פעם מעשה כזה שהתקשו בפשט מוקשה ברמב"ם באמצע הלילה והם רצו לישיבה עם חולצה של פיג'מה כדי לברר את הבאור לדברי הרמב"ם. אם לא ארע להם מעולם מקרה כזה - אין להם זכות לחלוק על ראש הישיבה. עדיין לא הגיעו לאהבת התורה שלו".

נכד רבנו מרן הגרי"ש זיע"א, הרה"ג רבי דב ישראלזון שליט"א, נכנס פעם למעונו כדי להתייעץ עימו בנושא כלשהו. רבנו מרן הגרי"ש זיע"א הרהר קמעה ופסק: "בשביל להכריע בדבר כזה צריך רוח הקודש מיוחדת. תיגש לרב שך ותשאל אותו".

ידוע, כי כאשר היו מביאים לפני רבנו מרן הגרי"ש זיע"א את מכתבו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל כדי שיצרף חתימתו - היה רבנו מרן הגרי"ש זיע"א מתעמק בדברים, מתעכב על שורה ועל כל אות. שוב היה קורא ושוב חוזר, מנתח את הדברים ומלבנם כסוגיה חמורה המונחת לפניו, באומרו, כי מכתביו של מרן זצוק"ל הינם "דברים הצריכים לימוד". כן ארע פעמים רבות שכאשר באו לפני רבנו מרן הגרי"ש זיע"א, ביושבו בביהמ"ד "אהל שרה", להודיעו שמרן זצוק"ל בדרכו לירושלים, היה אומר: ראשית עלי לעבור בביתי ולהחליף את המעיל העליון הרגיל שאני לובש - למעיל חשוב ומיוחד.

◆◇◆

לקראת ציון שנת העשור להסתלקותו של רבנו הגדול מרן ה"אבי עזרי" זצוק"ל, בשנה שעברה - זכה סופר "הפלס" לשמוע מרבנו מרן הגרי"ש זיע"א כמה נקודות חשובות באישיותו רבת המימדים של רבן של כל בני הגולה, מרן ראש הישיבה זיע"א, למען יהיו לתועלת לכלל הציבור ויעמדו לדורות רבים.

בהתייחס לסוד כוחו הייחודי של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, אמר רבנו מרן הגרי"ש זיע"א, כי **"יגיעתו והתמדתו המופלאים הם שעמדו לו. הרב שך היה כל כולו תורה, משנות ילדותו המוקדמות ביותר ועד שנות זקנה ושיבה. מעולם לא הסיח את דעתו מרצון ד'. ולצד זה, הייתה לו 'נקיות' שאין דומה לה, 'ריינקייט' אמיתית שהרב שך לא נפרד ממנה לרגע".**

"ואכן הייתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת שדבריו היוצאים מן הלב, נכנסו ללבבות השומעים. אך צריך להדגיש כי אותה סייעתא דשמיא מיוחדת - הגיעה לו בזכות עמל התורה לשמה, הדבקות והיגיעה העצומה שלו בתורת ד'. לא מקבלים סייעתא דשמיא כזאת ללא עמל ויגיעה".

"כמו"כ מרן זצוק"ל ניהל מערכות רבות של השקפה. כשהמסר העיקרי שהותיר לנו הוא, שלא לסטות בקוצו של יו"ד מן הדרך המסורה לנו מרבותינו. על כך הוא עמל והתייגע ואת זה צריכים אנו לשמר מכל משמר. לא לתת לשינויים לחדור לקרב מחננו. במסר הזה טמונה על רגל אחת משנתו ההשקפתית של הרב שך".

"ושמא יאמרו אנשים מסוימים כי דבריו נגעו לשעתו ולדורו, אך אינם שייכים לדורות עולם, - הנה, מי שלא רצה לשמוע - אמר כן גם בימי חייו של הרב שך. אנחנו צריכים לדעת ש'זאת התורה לא תהא מוחלפת'. מה שהיה טוב לדורות הראשונים, טוב גם לאחרונים".

בסיום הדברים ציינו בפני רבנו מרן הגרי"ש זיע"א כי אנו עוסקים בימים אלו בהנצחת זכרו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל - בחלוף עשר שנים להסתלקותו. רבנו מרן הגרי"ש זיע"א הביע את קורת רוחו למשמע הדברים וברך כי **"נזכה להעביר את אור תורתו ודרכו של מרן זצוק"ל לכלל הציבור ושיכנסו הדברים ללב השומעים".**

בהתייחס לתפקידנו בהעברת יסודות הנהגותיו של מרן רה"י זיע"א, אמר רבנו מרן הגרי"ש זצוק"ל, כי **"יש לעמוד על כל תקנותיו והוראותיו של הרב שך ולא לסטות מהם כמלוא נימה. צריכים להעביר יסוד ברור לציבור כי רק התורה היא זו שמחנכת ומלמדת אותנו איך לנהוג. יש לה הוראות ברורות בכל חלק מחלקי החיים. לא קיים מושג או עניין שלתורה אין בהם דעה". "אם תקפידו על העברת הדברים הברורים הללו לכלל הציבור - תזכו לראות הצלחה וברכה בכל מעשי ידיכם".** ◆◇

הגאון רבי אברהם אלישיב שליט"א

"אבא זצוק"ל אמר: אצל הרב שך הכל זה דעת תורה, אם הוא מבקש, משמע התורה מבקשת"

> היחידי שהצליח לשכנע את אבא זצוק"ל לסגור כביכול את הגמרא ולהתעסק בעניינים של כלל ישראל, לוותר על היקר לו מכל ולהנהיג את העדה - היה מרן הגרא"מ שך זצוק"ל", במילים מרטיטות אלו פותח יבלח"א הגאון רבי אברהם אלישיב שליט"א, בנו חביבו של רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א, את שיחתו ל"הפלס".

בקשנו לשמוע מכלי ראשון - ממי שזכה לעמוד מקרוב ולצפות בעיניו אחר קשריהם ההדוקים של מנהיגי היהדות הנאמנה -על טיבם של הקשרים ביניהם - אך לא פחות מכך, על מידת אחריותם ודאגתם של גדולים אלה לעולם התורה.

השיחה המרגשת פותחת בפנינו צוהר לעולם טהור, גבוה ונעלה, מעולמם העילאי של רבותינו קדושי עליון מצוקי ארץ, אשר האירו את דרכנו והצעידו אותנו במשעולים הסבוכים והפתלתלים שבעולמנו.

ומדוע באמת נאות אביכם הגדול זיע"א להענות לבקשתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל ונטל על עצמו את "התפקיד"?

אכן השאלה הזאת נשאלה לאבא זצוק"ל. אמא הרבנית ע"ה שאלה פעם את אבא מדוע חורג הוא ממנהגו, היאך "מוותר" הוא על הסתגרותו בתוך ד' אמות של תורה והלכה בלבד?! ותשובתו הייתה פשוטה בתכלית: "אצל הרב שך הכל זה דעת תורה, אם הוא מבקש, משמע התורה מבקשת". והוסיף על אתר, וכי אפשר לסרב לתורה? באחת ההזדמנויות אף הגדירו אבא זצוק"ל בהגדרה ייחודית ובלתי מוכרת אצלו: "ער איז א ריינע מענטש".

ראו בחוש כי כאשר הרב שך אומר משהו, דעתו של אבא זצוק"ל פשוט לא הייתה קיימת. יתרה מכך, גם כשאבא זצוק"ל היה חבר בבית הדין הגדול, מעולם לא השתתף בשום ארוע שהיה שייך לביה"ד. כולם ידעו שאבא זצוק"ל אינו שייך לשום דבר מלבד ללימוד תורה. וראו זה פלא, כשבקש ממנו מרן הגרא"מ שך זצוק"ל ליטול חלק בכינוסי 'דגל התורה' שיסד - משהבין כי למרן הגרא"מ שך זצוק"ל תהיה מכך הנאה - החל אבא זצוק"ל להשתתף באותם כינוסים. שלא כדרכו, ובניגוד מוחלט למנהגו, הוא ישב בכינוסים ובעצרות במשך זמן רב.

יתירה מכך, על אף שאבא זצוק"ל נמנע בכל ימי חייו מלדבר בפני ציבור, מלבד השיעורים הקבועים שמסר, בכינוס הגדול שהתקיים בחודש ניסן תש"ן ב"יד אליהו" הכין אבא זצוק"ל דרשה. ומדוע? מפני מעשה שהיה. לפני הכינוס בקשו מרן הגרא"מ שך זיע"א לדבר בפני הציבור. אבא זצוק"ל השיבו כי הוא לא רגיל בכך, אך מרן זצוק"ל דחק בו. משכך,

תמונה נדירה בפרסום ראשון: מרן זי״ע בכניסה למעונו של רבינו מרן הגרי״ש אלישיב זצוק״ל. לשמאלו יבדלח״א הגאון רבי אברהם אלישיב שליט״א

הכין אבא זצוק״ל נאום, ואף כתבו על דף. לבסוף, כפי הנראה, ״ריחם״ עליו מרן זיע״א ולא בקשו יותר, והנאום לא יצא לפועל. בכל מקרה אבא זצוק״ל הכין נאום רק בשל בקשתו של מרן הגרא״מ שך זיע״א.

אתם מוכרחים לשוחח עם בני הרה״ג רבי שלמה שליט״א שזכה להצטרף לאבא זצוק״ל בנסיעתו האחת לפני האחרונה לביקור בביתו של מרן הגרא״מ שך זיע״א. תשמעו ממנו תאור חי כיצד התייחס אבא זצוק״ל למרן זיע״א, איזו חרדת קודש היתה לו לכל מוצא פיו.

הגאון שליט״א מגיש לנו את שפופרת הטלפון ועל הקו נשמע קולו של הבן, רבי שלמה שליט״א. אנחנו מבקשים ממנו לשוב ולתאר את אותו מסע במחיצתו של מרן זיע״א לבני ברק.

הרה״ג רבי שלמה שליט״א: נסענו לבני ברק. כל הדרך היה סבא זצוק״ל דרוך ומתוח במיוחד. כמעט לא היה שייך לשוחח עימו בכל מהלך הנסיעה. גם מי שלא הכיר היטב את סבא זצוק״ל - יכול היה לחוש כי הוא נוסע לפגוש במישהו שלכל מילה היוצאת מפיו ישנה משמעות אדירה עבור הכלל והפרט, שכל תגובה שלו מצריכה עיון עמוק, מחשבה ושיקול דעת. כך ארכה לה הנסיעה בדממה.

משהגענו למעונו של מרן ראש הישיבה זצוק״ל בגבעת הישיבה ראו את השמחה על פניו של מרן הגרא״מ שך זיע״א. כל הנוכחים חשו בהתרגשות. מרן הגרא״מ שך זצוק״ל פתח ואמר לסבא זצוק״ל: אני כבר מעל גיל 97. אינני עושה מאומה בישיבה, ומשכך - נראה לי כי אין לי כל היתר להנות ממשכורת שהישיבה מעניקה לי.

סבא זצוק״ל החזיק בידו של מרן זצוק״ל ופסק: ״עצם העובדה כי הינכם נקראים בתואר 'ראש הישיבה' זה מוסיף המון לישיבה. זה עצמו מהווה תועלת לישיבה״. על פניו של מרן ראש הישיבה זצוק״ל ניכרה הרגיעה. ראו שהוקל לו, והוא אכן גם טרח לומר זאת.

לאחר מכן נאנח מרן ראש הישיבה זצוק״ל על מצב הדור, באומרו כי הכל פרוץ כל כך, עד שממש לא ניתן להסתובב ברחובות קריה. סבא זצוק״ל הוסיף אף הוא ותאר את הנעשה בירושלים עיר הקודש. גם בה, הוא ציין בכאב, קיימות בעיות רבות המקשות על התנהלותו ואורחות חייו של היהודי שומר התורה והמצוות. הפגישה נערכה מספר דקות נוספות, וכשיצאנו - ראו על פניו של סבא זצוק״ל שהוקל לו. לפתע הוא נרגע וחזר לתפקד כבימים ימימה.

״היה זה מחזה שלא ישכח לעולם. מי שלא השתתף בו, לא ראה כבוד התורה והערכה אמיתית מהי״ - מסכם הרה״ג רבי שלמה אלישיב שליט״א את תיאורו.

רושמשל הדברים ניכר היטב על פניו של בן מרן זצוק״ל, יבלח״א הגאון רבי אברהם שליט״א, והוא ממשיך לתאר: הרושם של אותם מפגשים בין אבא זצוק״ל לבין מרן הגרא״מ שך זצוק״ל ניכר על כל מי שהשתתף בהם אי פעם. בביתנו מספרים עד היום בהתרגשות על כל ביקור וביקור שכזה. יודעים לתאר במדיוק כל תנועה וכל מילה שנאמרה בהם לפרטי פרטים.

כמעט בכל פעם שהיה מרן זיע״א מבקר בביתו של אבא זצוק״ל, היה משבח את ״הארמון״ של אבא זצוק״ל, בהצביעו על הפשטות שזעקה מכל אבן ומכל פינה. הוא היה נהנה לראות באלו תנאים חומריים ירודים חי פוסק הדור, שעיני העולם כולו נשואות אליו.

האהבה והידידות ששררו ביניהם הייתה מוחשית ובולטת. ידוע כי במקרים רבים התלבט מרן הגרא״מ שך זיע״א רבות, אולם משפגש באבא זיע״א ושמע ממנו מיד כי הוא נותן לו את ברכתו ואת תמיכתו למהלך - הפטיר מיד: כעת, משרבי יוסף שלום תומך - אפשר לצאת לדרך. ניתן להתחיל לפעול. ◆◇

תמונה נדירה בפרסום ראשון: מרן זי״ע במעונו של רשכבה״ג מרן הגרי״ש אלישיב זצוק״ל ערב הקמת תנועת דגה״ת

רסיסי דמעה

מתוך דברי נהי וקינה שנשמעו מפי ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א
במשאות מספד על רבנו הגדול רשכבה"ג מרן האבי עזרי זצוק"ל

תמונה בפרסום ראשון: מרן זי"ע עם יבדלח"א ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א לפני כ־35 שנה

מתוך רשימות תלמידים

אנו עומדים עכשיו ביום השנה להסתלקות רבנו הגדול מרן בעל האבי עזרי זכרו לחיי עולם הבא; וככל שעובר הזמן אנחנו רואים יותר ויותר את האבידה הנוראה שלא שייך להקיפה כמעט, כשרואים ממש בגלוי את ההשלכות הנוראות והחסרון הגדול.

וביאור הדברים על פי המובא בדרשות רבנו הקדוש החתם סופר זיע"א, שכשנפטר אדם גדול ונחסר בעולם אור גדול בעבודת ד', הרי אף אם בתחילה נראה שההתעוררות הגדולה ביותר הייתה דווקא בזמן הסמוך לפטירת האדם הגדול; מכל מקום, בהמשך הזמן החסרון מורגש יותר ויותר, וככל שעובר זמן רואים עד כמה ההתעוררות לא היתה כל כך עמוקה, ואיזה חלל נותר בעולם. כך הוא בזמן הזה של התעוררות שהיתה כל השנה מפטירתו של רבינו הגדול, שעלה ונתעלה עד שהאיר את כל ישראל, ועתה צריך לדעת מהו החיוב המוטל עלינו להתעורר באמת ולמעשה. התביעה היא, ללמוד בפועל מעומקו האמיתי של רבינו, ולא בהתעוררות שטחית מ"חיצוניות" הדברים".

◆◇◆

ליבם של ישראל

כשאנחנו מתאספים לכבודו ולזכרו של רבנו הגדול שהאיר את העולם, שהיה ליבם של ישראל כפשוטו, רבנו האבי עזרי זכותו יגן עלינו, צריך לזכור שהוא מסר נפשו מאוד כל ימיו תמיד עוד ועוד לחזק את התורה, את אותם דברים שאמרו חז"ל שצריכים תמיד חיזוק, ובזכותו היה חיזוק עצום בתורה. והוא גם שהקדים רפואה למכה וחיזק הגדרים ומנע דברים עוד לפני שהתעוררו הבעיות, ותמיד לא נתן לאברכים לחפש דברים אחרים ופתרונות אחרים כדי ש"יהיה להם מה לחיות" וכדומה. והכל מיסוד זה שחי והרגיש אותו בכל חדרי ליבו, כי "אין לנו שיור רק התורה הזאת" - זה מה שיש לנו!

◆◇◆

אור העולם

השבוע יחול יום היארצייט של מרנן החזון איש והאבי עזרי זצוק"ל. אלה גדולי עולם שהיו בדור שלנו, והם באו להוציא מליבם של טועים, שאומרים ש'ירידת הדורות' היא כביכול "חיוב מגזירת הכתוב". אבל רבותינו הראו שמי שעמל בתורה יכול להגיע לדרגות של דורות קודמים. הבעיה אצלנו שלא עמלים מספיק, אך בעמל כדבעי אפשר להגיע למעלות נשגבות.

ובדור האחרון ראינו את מרן האבי עזרי זצוק"ל, אשר שקיעותו ועמלותו בתורה הייתה נשגבה. גם כשהיה הולך לישון ונם על מיטתו, אחרי חצי שעה היה קם בפתע והולך לארון ומעיין בגמרא או רמב"ם והולך לישון; ואחר כך כל הלילה היה קם ומתבונן שוב ושוב ברשב"א או בגמרא, וכך היה כסדר. וכשהיה הולך לחופות של תלמידים, תמיד בדרך לחופה וגם בחופה עצמה היה מדבר בלימוד כל

הזמן. וגם בזמנים שהיה לוחם את מלחמת היהדות, הדבר היחיד ששמעו ממנו שדיבר מתוך שנתו, היה רק דברי תורה!

והענווה הנוראה שראינו אצל רבותינו נ״ע, היא הביאה לגדלותם בתורה. רבי אייגר כתב ׳וד׳ יאיר את עיני העיוורות׳ לא בתור מליצה, אלא שהתפלל וביקש באמת על כך, כי כך הרגיש בעצמו; ולכן דווקא רבי עקיבא אייגר שעיניו ׳עיוורות׳, הוא זכה להאיר עיניהם של ישראל בתורתו. וכך ראינו אצל רבותינו שהאירו העולם בתורתם, עקב ענוותנותם המופלאה.

◆◇◆

כבוד שמים

ראינו תמיד, כי הדבר היחידי שהיה אכפת לרבנו בעל האבי עזרי זצוק״ל היה ״כבוד שמים״, וניכר בו הדבר משום שלא חש לכבוד עצמו. וכמו שכתוב במסילת ישרים, שמי שאכפת לו כבוד עצמו, לא אכפת לו כבוד שמים; וכמו שכתב רבי ישראל מסלאנט שכל מעשיו ומחשבותיו של האדם שלא ייפגע כבוד עצמו; ורק מי שאינו דואג כלל על כבוד עצמו, הוא מגיע לדרגה של כבוד שמים. וזה מה שראינו בעינינו אצל מרן זצוק״ל.

◆◇◆

קיום הבטחת ״לא מאסתים״

בתוך מכתב הסכמה לספר ״במחיצתם״ של הרב שלמה לורינץ זצ״ל, כתב ראש הישיבה שליט״א:

״והן בוודאי ובוודאי כי מהבטחתו יתברך לא מאסתים ולא געלתים וגו׳, כי לא תשכח מפי זרעו ולא ימושו מפיך ומפי זרעך וגו׳, זכינו אשר הותיר לנו אחרי החורבן הנורא בעוונותינו הרבים, את רבותינו הקדושים רשכבה״ג רבי רבנן אשר העניקו חמה בקומתם והקימו עולה של תורה, והאירו עיני ישראל וכל הגולה כמדורת אש, גאוני הדורות מרנן ורבנן בעל החזון איש זיע״א והגרי״ז הלוי זיע״א, ואשר בעינינו ראינו אשר נראה גם בעיני בשר ובעיניים עוורות אשר לולא זה ח״ו וח״ו וכו׳. מאת ד׳ הייתה זאת, ואיתם עימם גאונים וצדיקים נושאי דגל התורה והחסידות להחיות עם רב.

והן אחריהם זללה״ה, נטל ונשא על כתפו קיומה של התורה והיהדות בגבורה נוראה, וברוב תושיה עצומה למאד, אביהן וליבן של ישראל רשכבה״ג מרן בעל אבי עזרי זיע״א. וכפי שהיתי שומע מפי אאמו״ר גאון ישראל זללה״ה, אשר כבר הרבה זמן (א סאך צייט) לא היה מנהיג כזה בישראל כמרן הרב שך זיע״א״.

◆◇◆

תורה לשמה

צריך לזכור עד כמה רבינו הגדול האבי עזרי זיע״א חי כל רגע ורגע בכל המצבים את השאיפה הגדולה. כבר הזכרתי מה ששמעתי מפיו כמה פעמים, שעוד לפני שהגיע להיות בישיבה הגדולה וכשלימד במקומות אחרים הכין אותו שיעור כשהיה לו מעט בחורים שאולי שמעו אותו, בדיוק באותה מסירות כמו שאמר בפוניבז׳ לפני מאות בחורים. הוא לא עמל כי חשב שיגיע לפרסום כזה. הקב״ה רצה והעמיד אותו במקומו, אבל לא זו היתה הסיבה ח״ו לכל עמלו עשרות בשנים. כל זה צריך לחיות למעשה, אדם יכול להשיג את כל הטוב שבעולם. כל יום אתה בא להתפלל לפני ד׳, תבוא בלב שמח. לחיות את כל סדר התפילה, הפסוקי דזימרה, ברכת יוצר, קריאת שמע ולהגיע לתפילה לעמוד לפני ד׳ בצורה אחרת, עם שטייגען, עם לומד׳עס בתפילה, להתרכז ולחיות את זה.

◆◇◆

דבוק בעץ החיים

חייבים גם להזכיר, כל אחד מבין שצריכים ללמוד תורה, רק קורה שלפעמים עם הזמן, אדם נדמה לו לפעמים ח״ו, שאין לו כל כך מקום להתגדר בו, או שזה לא כל כך לפי כבודו. אמנם יש גם זכות גדולה בלהרביץ תורה. אך גם אדם שזוכה לבד ללמוד, הוא דבוק בעיקר החיים, בעיקר של והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך. כשהוא לומד כל רגע, ועמל ללמוד ולהבין, הרי בזה יש לו חיים נצחיים שבנצחיים, ויש לו את האושר הכי גדול!

מרן בעל האבי עזרי זצוק״ל אמנם היה ראש ישיבה גדולה ומסר שיעורים לפני מאות תלמידים, אבל אנחנו עוד זוכרים את עמל התורה שלו בימים שעוד לא היה לו כלום. הוא עמל לא בגלל שצריך למסור שיעור לפני תלמידים, אלא בגלל שאלו היו החיים שלו! הוא המית עצמו להבין כל גמרא וכל תוספות!

◆◇◆

מנהיג ורועה נאמן

״הזמן שנקבע כאן לאסיפה הוא כידוע, סמוך ונראה ליום הזיכרון של הרועה הנאמן של כלל ישראל. ושמעתי מאבי מורי זללה״ה, ולהבדיל בין חיים לחיים ממרן הגרי״ש אלישיב שליט״א שהרבה זמן לא היה לכלל ישראל מנהיג כזה. הוא כל חייו היה תובע ומעורר, וגם אני זכיתי הרבה פעמים לשמוע ממנו את דברי ההתעוררות, ואולי גם זו סיבה שיהיה לי את הזכות לדבר״.

◆◇◆

לא לחיות בשטחיות

מרן בעל האבי עזרי זלל״הה היה תמיד תובע ודורש לא לחיות בשטחיות; שכן אף כי כולנו ברוך השם מאמינים בני מאמינים, הרי שיש מצב בו חיים את הדברים כאילו מלמעלה, ולא הופכים את החיים הרוחניים לעיקר החיים.

◆◇◆

לב מלכים אין חקר

ידועים הם דברי הגר״א במשלי על הפסוק ״לב רשעים כמעט - שאין הכוונה לרשע ח״ו שאין לו לב. גם לרשע יש לב. לב שמתעורר בזמן שהוא לומד מוסר; ובשעה שהוא שומע מוסרים ודברי חכמים- הוא לומד מוסר בהתלהבות, והלוואי שכך נלמד. רק אחר כך, זה נעלם ממנו ולא נשאר למעשה כלום, זהו ה״לב רשעים״. אדם, צריך תמיד לשמור על מה שקיבל, וזהו החיוב של ״מכל משמר נצור לבך״. כשאמרו חז״ל ש״דברי תורה נוח לאבדם וקשה לקנותם״, זה לאו דווקא דברי תורה, אלא כל קניין רוחני. וכמו שהזכרנו דברי הרמח״ל, שהדברים

תמונה בפרסום ראשון: עם יבדלח״א ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט״א לפני כ־35 שנה

הרוחניים אינם נשמרים ומתעוררים מעצמם.

את התכונה הזאת, ראינו תמיד אצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל, לשמור שכל התעוררות תהיה בר קיימא, "כי אין חפץ ד' בכסילים". ואף שבאמת גם ההתעוררות עצמה היא ממנו יתברך, אדם לפעמים מנסה ולא מתעורר ולעיתים יותר מתעורר, וגם זה הוא סייעתא דשמיא. וזהו מה שכתב דוד המלך ע"ה: "כי ממך הכול ומידך נתנו לך", כי גם התעוררות הראשונית היא ממנו. אך העבודה שלנו היא לשמור, לא להיות "לב רשעים" לא לאבד חלילה את מה שכבר קנינו, כי אז ההפסד הוא נורא חס ושלום.

"עשרה עמקים בלב" הכוונה במוסר שיכיר את עצמו וייסר את ליבו, ואז הדברים הם "רפואה לשרך ושיקוי לעצמותיך", אז מחיה את עצמו. ואולי זה הביאור בדברי הגר"א ז"ל שיש יצר הרע פנימי וחצוני, ואומר הגר"א שהיצר החיצוני קשה יותר ... היינו שהאדם לא שם עיניו ללבו ונפשו כלל, רק את החוץ ההבל והריק הרע המשתולל בחוץ... והיצר הרע הפנימי שייך אליו, וחובתו להתעורר ולעורר את נר ד' שבו.

◆◇◆

עמל התורה

שמעתי כמה פעמים מפיו של רבנו הגדול זיע"א. הוא סיפר על הזמנים שעוד לא היו לו הרבה שומעים, עוד לפני שהגיע לפוניבז'. ובאמת מן השמים היה סייעתא דשמיא לדורנו שזכו שבסוף הגיע למצב כזה של כל כך הרבה שומעים, אבל היו תקופות שהוא מסר שיעורים במקומות שהיה לו ספק אם יש אחד שמבין מה הוא אומר. ועל כך אמר שבכל הזמנים שיגע ושאמר שיעורים, הכל היה באותה צורה. כשעמל להכין את השיעור, הוא היה עושה זאת עם אותו עמל ואותה הכנה באותה צורה ממש, כי זה היה תורה. הוא לא חיפש למצוא חן אלא להבין תורה, וגם אם הוא חלילה לא היה מגיע לישיבה גדולה עם הרבה תלמידים, הרי הוא גם היה נשאר עם אותו עמל באותה צורה. הוא לא חיפש מן הצד שום תכלית, כי זה תכלית התכליתים שאין כמוהו.

התאספנו כאן, סמוך ונראה לימי הזיכרון של מרן החזו"א זצוק"ל ומרן בעל האבי עזרי זצוק"ל. עוד הראו לנו איך שייך לנצל את החיים כל אחד לפי כוחו ממש. יש לנו "ובחרת בחיים", וכשאדם לא מנצל איזה כוח בנפשו, אזי היצר גובר בזה כמו שכתב חובת הלבבות, והעיקר הוא שיהיו הדברים ברי קיימא ולמעשה. כשאדם נכנס, מתפלל ולומד יותר בשמחה, הוא מגלה בעצמו עוד ועוד חושים וכוחות. אלה הם החיים האמתיים והשמחה האמתית.

קשה שלא להזכיר, יש היום רבים הקמים עלינו מבית ומחוץ, שרוצים לקרר את לומדי התורה. התשובה הניצחת לזה היא על ידי שאנחנו יותר נעמול- יותר נתגבר על המפריעים. ללמוד בשמחה ולהיות מאושרים מהדברים הנצחיים. להגיע ל"חיים כולכם היום", ולחיות את החיים האמתיים בשמחה לטוב לנו כל הימים.

◆◇◆

האדם הגדול בענקים

"בספרים נזכר כלל ידוע, שאם מתאספים לכבודו של אדם גדול, צריך לעסוק בדברים שהוא היה מקפיד עליהם. וידוע גם כן שגדולי הדורות שנפטרו, הם הם הפוסקים בבית דין של מעלה על דורם. וכשאנו מתאספים לזכרו של האדם הגדול בענקים, הרי שצריך להקפיד על אותם דברים שהוא היה מתריע עליהם בכל הזדמנות ותבע את זה מכולם. צריך להיות נבון וחכם באמת ולשמוע את ההתעוררות באמת. לקחת את הדברים למעשה, ולא לשמוע רק את ה"חיצוניות" וה"שטחיות" של הדברים, כדי שלא נישאר מכל ההתעוררות רק עם ה"לבושים", עם הדברים והסיפורים המענינים וכדומה. וכמו שתמיד רבינו תבע במצבים כאלה, כשיש להתבונן במשמעות המעשית: "נישט זיין קיין נאר" - לא להיות שוטה. הוא היה כל כך מעורר תמיד שישאר בלב ממה ששומעים, דבר קבוע באמת ולמעשה, קבוע ויציב לתמיד. והלא הלכה היא שאפילו מעין המכזב בשבע שנים גם כן נקרא מכזב והוא אינו נחשב כבר קיימא לכן החיוב המוטל עלינו הוא להתעורר בדבר שנשאר קיים.

◆◇◆

שתלן הקב"ה בכל דור

כמה ראינו בעינינו את רבנו הגדול זיע"א, ובזה יכול היה להבחין גם מי שעמד אף מרחוק וק"ו מקרוב, בעמל הנורא בתורה, באש התורה ולא בשום אש זרה ח"ו, רק תורה ותורה זה כל מה שבער בו. וזהו ש"שתלן הקדוש ברוך הוא בכל דור ודור", כי עד כמה שיש ירידת הדורות, הרי הקב"ה מראה לנו בכל דור ודור כמה כוחות ענקיים שיש וכמה שאפשר להגיע. הקב"ה זיכה אותנו בדורנו האחרון לראות את רבנו הגדול החזו"א זצוק"ל; ומרן זצוק"ל כשהיה תמיד מדבר על החזו"א, התחיל לדבר מהתורה לשמה ולמעלה למעלה "מער גרויס פון אלע" - "יותר מכולם".

ומכיוון ש"אין לנו שיור רק התורה הזאת", זה עיקר עבודתנו בעולם וצריכים לשנן שהלימוד עצמו הוא הוא התכלית; כמו שכותב הגאון במשלי

ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויעבאך שליט"א במעמד ההיסטורי בהיכל יד אליהו

בכמה מקומות, שלא ללמוד כדי "להגיע למשהו". העמל שראינו אצל רבותינו, זה עצמו היה תכלית. כשאנחנו מתעוררים ושומעים על גדולת רבינו הגדול זצ"ל, החזון איש זיע"א, מיד רואים במחשבתנו את ה'חזון איש' עם כל הפרסום הגדול, אולם למעשה רוב ימיו של רבינו החזון איש זיע"א - הוא לא חי כך. כשהוציא ספר אחר ספר, ספרים נוראים, אבל הספרים לא נתפרסמו מיד בעת הוצאתם ולא באו אליו להגיד לו ולייקר בעיניו את עמלו הנורא, והוא לומד ויגע באותו עוז, באותה חדוה ושמחה; כי הרי פשוט שלא שייך לחבר את הספרים הנוראים האלו אלא רק עם שמחה ותעצומות עוז וגבורה.

◆◇◆

אין לנו שיעור והשגה

כך גם היה בזמן שהגיע לארץ ישראל, והיה אצל מרן רבי איסר זלמן זלל"ה ולא היה לו מקום מגורים בפני עצמו, וגם אז באותו עמל נורא לאין ערוך. היה מקובל באותו זמן שהיו באים בקביעות לבוא ולדבר בלימוד עם רבי איסר זלמן, והוא לא התבלט כל כך בשיחות שהיו שם. וכשיצא לאור ה"אבי עזרי" הראשון, שאל רבי הערש קופשיץ זצ"ל את רבי איסר זלמן בהתפעלות: איך זה שלא ראינו קודם מיהו הרב שך?! והגרא"ז ענה להם: "אין לכם ולנו שום שיעור והשגה עד כמה הוא עמל ויגע", יגע להבין כל גמרא וכל סוגיה כי זה עצמו הוא התכלית הגדולה.

◆◇◆

אור גדול

ובזה היה לנו לאור גדול מאוד רבינו ליבם של ישראל, שהיה תובע כל פעם, והוא לא רק תבע אלא גם קיים את השטר הזה, באותה תביעה של: "נישט פארשלאפן די יאהרן", לא לישון, לא לאבד שנים יקרות; אלא כלשון הרמב"ם "יעור משנתו". כי יש הרבה סוגים של תרדמה וכלשון המדרש תרדמה של שטות וכו'. יש אדם שהוא ער, מסתובב ומדבר, אבל למעשה נמצא בתרדמה נוראה. ומי שלא חי את החיים הנצחיים בשמחה הכי גדולה, הרי הוא ישן ממש".

◆◇◆

עמוק הוא מי ימצאנו

ומה אפוא חובתנו, לא רק להספיד על דבר שאבד כמצטער על ספינה שאבדה בים, ומה נשיג בזה. וכל המטרה היא ללמוד ולהתעורר, לא להיות "תלכו עימי בקרי", לא לחיות את החיים בשטחיות, רק להתבונן עמוק באמת הפשוטה ולחשב חשבונו של עולם, מה זה חיי עולם מה זה נצח. הדברים קרובים אלינו ממש וכמה אנו מבעטים. אם אדם יהיה עם קצת שכל ובינה הוא יחיה את עצמו לחיי עולם. זה רצון אבינו שבשמים, שנתחזק ולא נחפש בורות נשברים אשר לא יכילו המים, רק להתדבק במקור מים חיים האמתיים. לזה מסר רבינו נפשו כל חייו, למד, לימד וקיים בתעצומות עוז, ותבע מעומק ליבו בדברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב. בוודאי שגדולים צדיקים במיתתם, אבל הקב"ה רוצה את ההתעוררות שלנו. אמנם מספיק כחודו של מחט, אבל שאנחנו לכל הפחות ניתן את ה"פיתחו לי פתח".

◆◇◆

פסו גודרי גדר

זכורני שהיה מפורסם בשם מרן החזו"א בסוף ימיו כאשר הוציא קונטרס על ציצית, והתבטא אז למקורביו שהוא לא סומך על הדברים עד עומקם כמו שאר הדברים; כי מאז שמדברים על שירות לאומי, הוא לא יודע עד כמה דעתו צלולה להכרעה סופית, והוא היה קם באמצע הלילה ובוכה על הדבר הזה. בימי רבינו הגדול בעל האבי עזרי לא היה מקום לפרצה שכזו, הוא הגבר שהיה עומד בפרץ ולא נותן לקרר ולהחליש. ומחויבים לדבר על לב המנהלים וכל מי שנוגע בדבר שלא יתמהמהו בזה, ולא יהיו מה"אשר קרך" בזה.

◆◇◆

קברניט האומה

התאספנו ביום ההילולא לרבינו הגדול, קברניט האומה ומנהיג ישראל, מרן ראש הישיבה זצוק"ל. וכבר סיפרתי מה ששמעתי כמה פעמים מאבי מורי זללה"ה, שהתבטא כי שזמן רב לא היה לכלל ישראל מנהיג שכזה.

היגיעה הפשוטה הנוראה שראינו במרן האבי עזרי זצוק"ל בכל מצב, אם זה באמצע חופה או באמצע הליל, עוד קושיה עוד תירוץ, עוד הבנה שוב ושוב. כך גם ראינו בגדולי הדורות שלפנינו, את היגיעה העצומה ששייכת כלל אחד מאתנו, שהרי אמרו רז"ל "הקב"ה ליבן של ישראל", ודבר זה מונח בלבו של כל אחד ואחד, ממילא זה מונח באופן טבעי. וההשגה הכי גדולה להגיע להקב"ה הוא על ידי התורה, זה המשיבת נפש האמתית, המלאה. שום דבר אחר לא משיב את הנפש!

◆◇◆

יש לנו אב זקן

עובדות שנלקטו מתוך רשימות תלמידים

בסעודה שלישית מיד אחרי פטירת מרן זצוק"ל, סיפר ראש הישיבה שליט"א איך באחד הפעמים התבטא מרן בכאב ובאנחה על זקנותו וכי עוד קמעא הוא עובר לעולם שכולו טוב, ומה תורה יש בידו, ודיבר בשפלות נוראה על עצמו. לאחר מכן תיאר איך עלה החפץ חיים לשמים ותורתו כה ברורה ובהירה, "ואילו אני" - התבטא מרן על עצמו ... ושוב התבטא בשפלות וצער. "אבל דבר אחד אני יכול להגיד בבירור, עסקתי בצרכי ציבור באמונה. בזה אני זך ונקי"!

וסיפר אז ראש הישיבה שליט"א, כי כל הנוכחים במעמד זה בכו יחד עם מרן זללה"ה.

והוסיף ראש הישיבה שליט"א, שזה הפוך ממה שהיו העולם סבורים כי מרן זצוק"ל היה ענק בתורה ואילו את הדברים שפעל לכלל ישראל אינם יודעים כל כך להחשיב, אך דווקא בהם אמר מרן זצ"ל כי הוא נקי וזך!

◆◇◆

באחת השנים הגיע מרן ראש הישיבה זצוק"ל לשערי חסד, בימים שלפני ראש השנה; ונכנס למעונו

מרן זי"ע בראשות הנהלת החינוך העצמאי. לימינו כ"ק האדמו"ר בעל ה"נתיבות שלום" מסלונים זי"ע

מרן זי״ע עם מרן הגרש״ז אויערבאך זצוק״ל

של מרן הגרש״ז זצוק״ל, להיפגש עמו ועם בנו ראש הישיבה שליט״א. באותם הימים היה אירוע כלשהו בירושלים, שגרם לחילול שבת גדול. מרן הגרא״מ שך זצוק״ל פרץ בבכי, ואמר שמעולם לא היה מצב שפל שכזה. מרן הגרש״ז זצוק״ל ניסה להפיג מעט מצערו באומרו שכבר היו דורות שכאלו בעבר, אך ראש הישיבה זצ״ל מאן להתנחם, לא אבה לקבל את הדברים וצער עצום נראה על פניו.

◆◇◆

באחד מהמכתבים שנכתבו בענייני השעה כתב ראש הישיבה שליט״א:

״ועלינו לשבח לאדון הכל שלאחר החורבן הנורא בהיכלי התורה והיראה בגולה ה״י, הרחיב לנו ד׳ במעט, ונתרבו רבים הממיתים עצמם באוהלה של תורה. וזכה דורנו למה שלא כל דור זוכה לכך, ליחיד על הדור אשר הולך ובא לפניהם באהבה ובחמלה בנאמנות ובמסירות...

◆◇◆

בהספדו על אביו מרן הגרש״ז זצוק״ל, אמר ראש הישיבה שליט״א שאביו אמר כמה פעמים: ״כמה הכרת טובה יש לנו לראש הישיבה (מרן זצוק״ל) אשר הוא מוכן להכניס עצמו לכל העניינים החמורים, והוא עושה בשביל כולנו...״

◆◇◆

בשנים בהם עלתה לשלטון ממשלת השמד, דיבר אז ראש הישיבה שליט״א בהתרגשות על הנהגתו של מרן זיע״א שלא להכניס בשר לתוך פיו, אף שניסו לשכנעו שיש בזה כדי להזיק לבריאותו. והתבטא אז ראש הישיבה שליט״א ואמר כי אנשים באים בימים, טרודים בדרך כלל במחשבה יותר על עצמם; ואילו אצל רבינו מרן ראש הישיבה, הרי ש״כל המחשבה שלו היא רק על כלל ישראל״.

◆◇◆

סיפר הגאון רבי אשר זעליג רובינשטיין שליט״א: ״כמה וכמה פעמים, בימי זקנותו של מרן זצוק״ל, נכנסתי לרבינו ראש הישיבה שליט״א בשאלה, ואחר שאמר לי ״יש לנו אב זקן״! הגעתי באותה שאלה למרן זצוק״ל, ופעם אחר פעם ראיתי היאך כיוונו דבריהם זה לזה. ״באחת הפעמים״, מספר רבי אשר זליג, הציע לי יהודי נכבד ״שותפות״ בהקמת הישיבה, והציע ליטול על שכמו עול כלכלי גדול. כשבאתי לרבינו ראש הישיבה שליט״א, התבטא ואמר: ״אמנם ההצעה נראית טובה, אך אין הוא ״גברא דמריה סייעיה״, והוסיף: ״סע לבני ברק, לשאול את פי מרן (זצוק״ל)״, וכשבאתי לפני מרן זצוק״ל והצגתי את הדברים, ענה לי מילה במילה ש״אין הוא גברא דמריה סייעיה, אין לו סייעתא דשמיא ולא כדאי לעשות הדבר״!

◆◇◆

בהזדמנות סיפר ראש הישיבה שליט״א, על מסירותו של מרן זצוק״ל לכל יחיד ויחיד. היה זה ביום הבחירות בשנת תשמ״ט, כשרבינו זצוק״ל התאמץ בכל כוחו והיה בחרדה גדולה לעתיד בני התורה ועולם הישיבות. סיפר אחד מחשובי התלמידי חכמים, שמרן זצוק״ל התקשר אליו בערב יום הבחירות בשעת לילה מאוחרת, וביקש שיגיע אליו דחוף בבוקרו של יום. הרב הנ״ל היה בטוח כי מדובר בענייני הציבור החשובים, והשכים להגיע בשעת שחר.

אולם כשנכנס, אמר לו רבינו מרן זצוק״ל: ״היום בערב מתחתן יתום פלוני. יש כאן 20,000 דולר עבורו. תעביר לו עוד לפני החופה, כדי שיהיה לו שלוות הנפש בהיכנסו לחתונתו״...

״ביום הזה, כשכל הטרדות על ראשו ובמאבק הציבורי הקשה של כל עולם התורה, מה שהטריד את מרן היה הצער של אותו יתום והדאגה להקל מעליו את העול. שיכנס לחופה בהרגשה טובה״!

◆◇◆

״כשבאנו למרן זצוק״ל לבקש כי יהיה ׳נשיא׳ לישיבה״ - מספר אחד מחשובי ראשי הישיבות, ״אמר מרן שהוא לא ׳נשיא׳ על הנייר, ואם רוצים שיהיה נשיא, צריכים לבוא כל שבועיים עם עדכון על מצבו של כל בחור; ומכיון שזה אין בכוחו כבר, הוא מבקש שנמצא ״נשיא״ אחר.

מאחר והישיבה הייתה אז בעיר רחוקה, שאלתי את מרן: את מי ניקח ל״נשיא״, אולי מישהו מהתלמידי חכמים החשובים באותו אזור? ״תבקש מר׳ שמואל שיהיה נשיא הישיבה״, חייך מרן, ״הוא טוב להיות נשיא בכל מקום בארץ ישראל!״

◆◇◆

תלמיד חכם חשוב מאד מחוץ לארץ, היה נכנס בכל פעם בהיותו בארץ למרן זצוק״ל, שהעריכו מאד והיה מפליג עימו תמיד בדברי תורה ואגדה, באהבה עצומה. באחד הימים הגיעו אל מרן זצוק״ל ראשי ומנהלי מקום תורה חשוב בחו״ל, ורבינו זצוק״ל הציע להם לקחת את אותו תלמיד חכם לראשות הישיבה.

באותה תקופה, הגיש אותו ת״ח (שלא ידע מההצעה) לפני רבינו זצוק״ל ספר מחידושיו, אותו ביקש להוציא לאור וביקש את הסכמתו. מרן זצוק״ל אמר שאף כי הוא מעריך את המחבר, אך הוא גדר את עצמו לתת הסכמות רק לתלמידים מפוניבז׳. ״אולם״, אמר הוסיף ואמר רבינו, ״הצעתי אותך לתפקיד במקום תורה המפורסם הנ״ל; ואם תיקח על עצמך את עול המשרה ההיא, אתן לך מכתב הסכמה לספר״.

בכך רצה מרן הן לשכנע את הת״ח החשוב הנ״ל לקחת על עצמו את התפקיד, והן לייקר אותו בעיני הישיבה המפורסמת ההיא.

כעבור זמן מועט, ובגלל שינויים באותו מקום, לא יצא לפועל מינויו של הנ״ל. בפעם הבאה שהגיע הת״ח לארץ, פגש באקראי את ראש הישיבה שליט״א, וסיפר לו כבדרך אגב, על ה״הסכמה״ שהובטחה במידה וייקח על עצמו את התפקיד; וכי אחרי שהסכים חלו שם שינויים במקום, והדבר לא היה תלוי בו.

״כמה ימים לאחר מכן״, סיפר אותו ת״ח, ״הודיעו לי שמרן זצוק״ל מחזיק ביד מכתב הסכמה עבורי. כשבאתי לקחת את המכתב מופתע כולי, חייך מרן זצוק״ל ואמר לי: ״ר׳ שמואל היה פה ואמר שמאחר ואתה קיימת את חלקך בהסכם, הרי שאני מחויב לתת את ההסכמה כפי שהתחייבתי, ובוודאי״ הוסיף מרן בחיוך, ״אתה ראוי לזה לכתחילה. רק שבגלל הגדר שהיה לי, איני נותן למי שלא תלמיד הישיבה, וכעת אני מחויב...״ ◆◇

הגאון רבי דב צבי קרלנשטיין שליט"א
ראש ישיבת גרודנא מזקני ראשי הישיבות בדורנו

עמל התורה, אם יהודיה ודבקות בגדולי ישראל

הרב ישעיהו ויין

"המסר העיקרי אותו העביר והנחיל לו מרן זיע"א היה חד וברור: ללמוד, ללמוד, ושוב פעם ללמוד", בדברים נוקבים ומהותיים אלו פותח ראש ישיבת גרודנא שליט"א את שיחתו אודות רבן של ישראל מרן הגרא"מ שך זיע"א.

לקראת יום הזיכרון של רבותינו הגדולים מרנן בעל החזו"א ובעל האבי עזרי זיע"א זכה סופר "הפלס" להיכנס למעונו של יבלח"א הגאון שליט"א לשיחה ייחודית ומרגשת בענייני השעה. כמי שזכה מילדותו ממש ללמוד בחברותא יחד עם מרן בעל החזו"א זיע"א שכידוע קירבו קירבה מיוחדת, ונמנה על בכירי סגל תלמידיו ומקורביו של רבינו הגדול מרן בעל האבי עזרי זיע"א, לצקת מים על ידו ולשמש כידא אריכתא שלו בעניינים רבים העומדים ברומו של עולם, הנחנו על שולחנו כמה וכמה נקודות העוסקות בעניינים שעל סדר יומה של היהדות הנאמנה, ולאחר נטילת רשות והבעת תודה, בהורמנא דמלכא הגאון שליט"א, מפרסמים אנו אותם למען יעמדו לימים רבים וישמשו אבן דרך לרבבות בני התורה הצמאים לשמוע את דעתה של תורתנו הקדושה.

"כיום", ממשיך הגאון שליט"א את דברי הפתיחה, "לאחר שחלפו להם כבר אחת עשרה שנים מאותו יום מר וכואב, מבינים אנו יותר מה איבדנו. מה היה לנו ואיננו. כאשר רואים אנו את המצב ברחוב, כאשר מבחינים בנעשה סביבנו, מרגישים יותר את החיסרון העצום באי הימצאותו של רבינו הגדול בתוכנו. את החסר בהשמעת הדברים כפשוטם, ואת העמידה בפרץ, בעוז ובתעצומות, מול הגלים הגועשים המבקשים להטביענו חלילה".

עצם ההכרה וההבנה הזאת, שווה המון. ראשית, עלינו לדעת ולהפנים כי הבדל תהומי ועמוק קיים בין עולם התורה, לזה שבחוץ. אין כל מכנה משותף בין העמלים והעוסקים בתורה לבין אלו המבקשים לנתק אותנו משם. רק לאחר הידיעות וההבנות הללו נוכל בסייעתא דשמיא להמשיך את חיינו ולקיים את רצון וציווי ד'.

לאלו מבינינו שלא זכו להכיר את מרן זיע"א, ניתן בכלל להגדיר ולתאר במילים?

אענה לכם על פי דברי מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זיע"א אודות מרן בעל החזון איש זיע"א. לאחר פטירתו של החזון איש הספידוהו רבים וטובים ואמרו עליו שלמד תורה לשמה. זה התחיל בהספד שנאמר בשעת ההלוויה והמשיך כמעט בכל ההספדים. כמעט כולם דברו על לימוד התורה לשמה לו זכה מרן החזון איש זיע"א. הדברים הגיעו לאזניו של מרן הגרי"ז זצוק"ל שאמר: "לאנשים הייתה קושיה, מדוע החזון איש הגיע להיכן שהגיע ואחרים לא. והם מתרצים לעצמם שהוא למד תורה לשמה ואחרים לא. אך האמת שלא זו הסיבה. האמת היא שהחזון איש למד והם לא למדו כמוהו. הוא התייגע והשקיע את כל כולו בתורה, והם לא".

נאמר במגילת איכה: "מה אעידך ומה אדמה לך הבת ירושלים". החזון איש היה בריה יחידה במינה. הוא היה שקוע ומונח בתורה באופן שאינו מוכר כלל וכלל. נראה, כי את ההגדרה הזאת ניתן לומר גם על רבינו הגדול מרן זיע"א. הוא היה מתמיד עצום. הוא היה מונח ושקוע בלימוד באופן מיוחד במינו, וממילא ההגדרה עליו היא פשוטה וברורה בתכלית. אדם שכל כולו היה תורה.

אם שואלים איך רבותינו הגדולים גדלו והגיעו לכאלו מדרגות עצומות, במידה כזו שאין דומה להם בכך, התשובה היא בכוח התמדתם המופלאה וביגיעתם עד כלות הכוחות מילדות עד זקנה ושיבה בכל המצבים והתקופות.

זכורני כי בתקופה הראשונה שמרן זיע"א הגיע לישיבת פוניבז', סיפר הגאון רבי שלום פוברסקי שליט"א מראשי ישיבת קול תורה בשם אביו מרן הגרי"ד פוברסקי זצוק"ל, כי בליטא כינו את מרן זיע"א "דער וואבולניקער פרוש", הפרוש מוואבולניק. כבר מילדותו ממש, הוא היה ידוע כאחד שחוץ מתורה אין לו בעולמו מאומה.

כאשר מרן בעל החזון איש זצוק"ל נפטר, כולם היו שבורים ורצוצים. סירבו לקבל את רוע הגזירה, וזכורני שמרן זיע"א קרא לכמה בחורים ואמר להם: "דעו לכם שהחזון איש נפטר. לצערנו הוא כבר איננו עימנו, אך מוכרחים לדעת שאנחנו חיים. שלמה

מרן זי"ע בכניסה לישיבת גרודנא מלווה בגאון רבי דב צבי קרלנשטיין שליט"א

מרן זי"ע מודה לגאון שליט"א לאחר נאומו בכינוס חיזוק למען "דגל התורה"

המלך אומר: "כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת", החזון איש נפטר הוא היה "האריה המת". אנחנו "כלב" - אבל "כלב חי". אנחנו יכולים עוד ללמוד, ממילא עלינו ללמוד תורה, להשקיע עצמנו בתורה ולהיות דבוקים בה ללא הפסקה. זו הייתה תפיסתו לכל אורך חייו המופלאים. תורה. תורה ועוד פעם רק תורה".

וכיצד מגיעים לכאלו דרגות, היאך החל מגיל קטן ממש את דרכו הגבוהה והייחודית?

כמובן, בנוסף לעבודה העצמית העצומה שהייתה לו, הייתה לרבינו הגדול מרן זיע"א "אם יהודיה". שמעתי מפיו שתיאר איך אימו ע"ה הייתה יושבת ושרה לו בערבים על אהבת תורה, כיצד היו נראים החיים היהודיים בליטא של אותם ימים, ואיזו אהבת תורה אמיתית החדירו האמהות היהודיות בבניהן. על אף שהיה כבר בגיל זקנה ושיבה, הוא זכר את מילות השיר, ולא רק אותן. הוא ידע לתאר כיצד היה נראה אותו מחזה מפעים. השיר עסק בתיאור על המתנות היקרות שמצפות למי שלומד תורה, על "השקדים והאגוזים" הממתינים לילד יהודי שעושה את רצון קונו. ללא כל ספק הדבר הזה חדר וחלחל עמוק עמוק לנפש פנימה. הוא דרבן והמריץ לעלות ולהתעלות בתורה הקדושה.

תמיד התפעלתי מתיאוריו הללו. כיצד זוכר אותם במדויק, הלא כבר חלפו עשרות שנים, וכבר עברו עליו מלחמות ומאורעות שונים ומשונים, ובכל זאת זכר דווקא את זה במדויק. כפי הנראה, הדבר הזה שווה המון. בכוחה של אם יהודיה להכניס לבנה אהבת תורה בשיעור כה גדול עד כדי שיצא "הרב שך", שמקטנות עזב את הכל ולא היה לו בחייו רק תורה. זהו כוחה של אמא יהודיה.

ילד שגדל על עולם טמיר כזה, כמעט לא שייך שיצא אחרת. כמעט אי אפשר שלא יצעד בדרך הזאת.

הראש ישיבה שליט"א הזכיר שבליטא היה זה מחזה נפוץ. המושג "אם יהודיה" היה לשם דבר. כיצד אם כן נוכל להצמיח את ה"אם היהודיה" כאן בדורנו, הלא הרחוב שלנו אינו נראה כפי שהרחוב בעיירה הליטאית היה נראה?

זאת בהחלט שאלה קשה שמוכרחים לתת עליה את הדעת. עלינו להקים ולבנות את הדורות הבאים. ליצור מצב שאמא תחדיר ותשריש בילדיה אהבת תורה. הלא אי אפשר בכלל לתאר לעצמנו מה כוחה של אם יהודיה, ועד היכן מסוגלים דבריה ומעשיה לפעול ולהשפיע.

נאמר: "כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועלייך יזרח ד' וכבודו עלייך יראה". יש אמנם חושך; ישנו גם ערפל, אך כל אחד מאיתנו שבאמת חפץ ומעוניין, באמת ובתמים רוצה שכבוד ד' יראה עליו, יצליח בסייעתא דשמיא. הוא יזכה לראות את כבוד ד' בביתו שלו.

ב"ה, על אף כל הניסיונות הקשים והמרים, למרות כל הפיתיונות החוזרים ונשנים, קם כאן דור חזק המסרב ללכת אחרי הבעל ולא נותן לתופעות הרחוב לחדור לתוכו. אוכל להראות לכם עתה אברכים רבים היושבים וספונים בעולמה של תורה בלבד ואין להם בעולמם שום דבר מפיתויי הרחוב. אין להם כל חלק ונחלה באותן תופעות המבקשות להיכנס למחנה היראים לדבר ד'. אמנם התופעה המרנינה הזאת איננה גדולה ומרשימה מבחינה כמותית, אך היא בהחלט תופעה מבורכת ומשמחת. אותם יחידי סגולה מצילים ומגינים על הדור ומוכיחים קבל עם ועולם כי ההבטחה של: "כי לא תשכח מפי זרעו" חיה וקיימת. ממילא, מוכרחים לעקור ולהוציא מן השורש את הדיבורים על "דור חלש" וכדו'.

לגבי עצם שאלתכם, עלינו לדעת כיצד לדבר עם צעירי הצאן. יש להתכונן כראוי לשולחן שבת, להכין ווארטים נפלאים המתאימים לרמתם ולחבר אותם לעולמנו הפנימי הטהור והזך. כך נוכל בע"ה לראות את בנינו ממשיכים את דרכנו וממשיכים את שרשרת הדורות המפוארת של עם ישראל. אם ילד שומע וסופג בבית את הדרך הנכונה, אם ילד יודע כראוי מה עליו לעשות וכיצד עליו לנהוג בכל מקרה ומקרה, אין כל ספק שברכת ד' תלווה אותו ויוכל בע"ה לגדול כשאיפותינו.

הדברים נוגעים לכל בית ובית, ועל אחת כמה וכמה לאלו שאינם מתגוררים בסמיכות לישיבה. כאשר ילד אינו סופג את הווי הישיבה ואינו רואה מקרוב מהי רצינות, מהו לימוד, כיצד נראית תפילה בישיבה, ימים נוראים, שמחת תורה ושבועות, לא יהיו לו כלים אמיתיים להתמודד. הוא לא יוכל לעמוד מול פיתויי היצר האורבים לפתחו כל ימי חייו. אך אם ישמע ויספוג בבית, אם יקבל הכוונה נכונה, יוכל בסייעתא דשמיא לעלות, לגדול ולצמוח כראוי.

באלו דברים כדאי ונכון להתמקד, על מה ראוי לתת את הדעת בשולחן שבת?

ראשית, אין כמובן תשובות פלא. לא ייתכן שאנחנו נדבר מעט, ומיד נראה תוצאות. אם מתכוננים היטב, מכינים כראוי דברים הנוגעים לפרשת השבוע בשילוב סיפורי צדיקים, סיפורים על אהבת תורה ועמל התורה ברמה המתאימה לגילו של הילד, אם חוזרים ומדברים, ושוב חוזרים ומדברים על העניינים שאנחנו רוצים שהילד יספוג, בע"ה נוכל לראות תוצאות. ובוודאי צריך לעמול על כך. פעם ניגש אלי אברך וסיפר לי שעבר עליו יום שישי מאד קשה, הוא לא עבד קשה להכין אוכל... הוא עמל לחפש אילו סיפורי אהבת תורה, שקידתה ועמלה הוא יספר לילדיו בשולחן השבת.

מרן ראש הישיבה זיע"א היה שב ומזכיר כמעט בכל שיחה וכמעט בכל נאום היאך נראה שולחן שבת. מהו היהודי השב הביתה כשהוא מוקף בילדיו הקטנים, הוא מלך ואשתו מלכה. ראש הישיבה זיע"א נתן לשולחן השבת משקל רב בחינוך הילדים. אנחנו מוכרחים לחדד זאת לעצמנו שוב ושוב, לא להרפות ולא להתייאש. עלינו לדאוג לדורות הבאים שיגדלו כראוי, שיידעו להבחין בין העיקר לטפל, ובין הטהור לטמא רח"ל.

לסיום, מבקש הגאון שליט"א לחזק את ידי העוסקים במלאכת הקודש מעל גבי ביטאון עולם התורה, על עמידתם מול הזרמים השונים המבקשים לחבל ולקעקע את הכרם השמור והמבוצר. "אתם", אומר לנו ראש הישיבה שליט"א, "נותרתם שארית הפליטה, אך הקב"ה יעזור לכם שלא תישארו כך לאורך ימים. יום יבוא בע"ה בקרוב וכבוד ד' עלייך זרח, וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך. כולם יכירו וידעו את הדרך הנכונה והראויה בה עלינו לצעוד".

במילים מרוממות אלו אנו עוזבים את מעון הגאון בעל מעגלי צדק שליט"א אשר זכה לשימושה ולימודה כאחד, אצל רבותינו הגדולים בשרשרת הדורות מוסרי התורה המסורה מסיני. שמענו דברים מחזקים ומרוממים ממבטו של אחד מעיני העדה בדורינו, ואנו מקווים שהצלחנו להעביר את דברי הזקנים למען יכנסו באוזני הדור הצעיר אשר לא זכה לראות את רבותינו זיע"א. ◆◇

מרן זי"ע בתום שיעור בהיכלה של ישיבת גרודנא

הרבי הגדול

עובדות, מימרות ודברי חיזוק על דרכו ותורתו של רבנו הגדול מרן זצוק"ל
מפי תלמידו הגדול, הגאון רבי יהודה עדם שליט"א, ראש ישיבת "קול יעקב"

תלמידים ממאנים להיפרד ממרן זי"ע ומנצלים כל רגע במחיצתו עד פתח ביתו

מרשימות תלמידים

כשמרן זצוק"ל היה בתוכנו, היה מקום אחד בעולם ששם קנתה שביתה מידת האמת, האמת בטהרתה. להיכנס למרן, זו היתה פגישה עם "עלמא דקשוט", הוא היה נציג מעולם האמת. עיקר הבכי הינו על ההפסד שלנו, על המרחק הגדול שהתרחקנו מהאמת. עצם מציאותו בדור כזה הייתה תופעה פלאית, "עדות ששכינה שורה בישראל".

◆◇◆

השופט אשר יהיה בימים ההם

שמעתי מהגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצוק"ל, שאמר שכתוב "שבכל דור ודור גדולי הדור שופטים אותו". פשוט שיש לפרש מאמר זה כפשוטו, אבל ניתן לפרש שעצם הדבר שהיו גדולים בדור, זה עצמו ישפוט אותו. מי שראה את מרן זצוק"ל, יכול היה לומר "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה".

הוא היה קדוש וטהור, אדם שאפשר לומר שכל מעשיו היו בטהרה ובנקיות. תמיד חיפש את נקודת האמת. להיכנס למרן ולצאת ממנו היה בבחינת- נכנסת אדם אחד - יצאת מישהו אחר. כשהיינו מציבים לפניו שאלה, היה צריך להתבונן בצורה שבה מרן שמע את השאלה, ולהבין שהשאלה כלל איננה שאלה. מרן זצוק"ל היה נקי מנגיעה, "נקי מנגיעה" לא במליצה , אלא מרן חי את מציאות הבורא יתברך, מרן חי את קרבת הבורא, כל נושא שנידון בפניו נידון רק בראיה אחת - מה רצון ד' יתברך. כל אימת שנזכרים בדמות דיוקנו, מיד צפה ועולה ההרגשה: איך החלפנו עולם חולף בעולם עומד לעד לעולם?

כל אדם ביום דינו יישאל- האם ראית את מרן, אם ראית- זה ישפוט אותך. מי שראה את מרן יכול לומר: אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה, כי כל המושגים שהיו בסביבתו היו מושגים של אמת ושל טהרה.

◆◇◆

נר אלוקים טרם יכבה

המימרה "ראשונים כמלאכים" נאמרה על מרן זי"ע. השייכות שלנו אתו איננה שייכות כלל, על אף עמידתנו על ידו ושהייתנו במחיצתו ושמענו אותו. זאת משום שעיקר העיקרים אינם המילים והדיבורים, אלא הפנימיות של הלב, הטהרה של הלב, שבזה אין לנו שייכות כלל בדרגותיו הנשגבות.

כתוב בגר"א, שאילולי האבות הקדושים קבורים בעולם הזה, לא היתה לנו שום השפעה מהם. זאת אומרת, ברגע שהאבות עולים לשמים, לא שייך שתהיה להם השפעה על עולם החומר, אבל כשגופם בעוה"ז, ישנה השפעה מהם על כל העולם.

כשמרן שכב בזמן מחלתו, הושפע הדור כולו מהטהרה שלו .למרות שכבר היה חולה מספר שנים והיה קשה להיכנס אליו, כל זמן שהוא היה חי, הייתה שכינה שורה על הדור. וכמו שלקודש הקודשים הותר לכה"ג להיכנס רק פעם אחת בשנה לרגעים ספורים, ובזאת הייתה כפרת כלל ישראל, אבל כל השנה השכינה ששרתה שם השפיעה על כל העולם, ולכן "מיום שנחרב בית המקדש אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו". כך כל עוד היה רבנו בחיים חיותו, כל עוד ישב מרן בביתו, הייתה לכולנו, בני התורה, יתר הארה, יתר טהרה, כיון שהקב"ה אינו משרה שכינתו אלא על הטהורים ביותר.

כך מצינו גם בשעה שמשה רבינו בא לפני הקב"ה

ואמר לו הקב"ה "אהרון אחיך יהיה נביאך", ונשאלת השאלה: אם כך, לשם מה יש צורך במשה רבנו?, אולם הביאור הוא, שהנושא לא היה איך ידברו, אלא מי ידבר ועל מי ישרה הקב"ה את שכינתו, וכיון שהקב"ה רצה להוריד את האור של הגאולה - היה זה צריך להיות דווקא דרך משה, ואף שלא יכול היה משה לדבר, ונצרך אהרן לדבר, הרי שלמשה היה הקשר עם ד' יתברך. בדור הזה היה צריך את מרן, כדי שיהיה לנו קשר עם ד' יתברך.

◆◇◆

ליבם של ישראל

למרן זיע"א הייתה אחריות על כלל ישראל. סיפר לי ראש ישיבה אחד, שכשהיה אצל מרן התבונן בשעון וראה שמרן בכה בדמעות שליש במשך למעלה משעה על שש מיליון ילדים שאינם יודעים מהי קריאת שמע. למי מאתנו זה נוגע? אולם עכשיו בהעדרו של רבנו, רואים איך נראה הדור ללא הכאב על כבוד שמים. עיקר תפקידנו הוא לקיחת אחריות על עצמינו כלפי כל הדור, ואי אפשר לחשוב במונחים של "שלום עלי נפשי".

מרן היה בעל ייסורים בכמה וכמה שטחים, כל ימיו לא ראינו בעינינו שהייתה לו הנאה מהעולם הזה וקשר עימו. הדבר היחיד שעניין אותו ב"עולם הזה", היה טובת השני. הוא התאפיין באחריותו על כל הדור ועל כל יחיד.

פתיחת הישיבה הייתה בדירה של אאמו"ר זצוק"ל בנוכחות כשבעה עשר בחורים, מרן הגיע וסיפר את המעשה המפורסם על אחותו של הגאון, שעל כל פעולה יש שכר ולכן היא שהרימה את ידה יש לה שכר רב יותר, ואז הוסיף מרן: "אני זקן ואין לי כוח, אבל חשבתי, הולך לקום כזה דבר גדול, איני יכול להישאר מהצד ולא לקחת חלק בזה". איזו אחריות על הדור, זאת אומרת, שהוא חי את קרבת ד', חי את עולם הנצח, וכל המושגים אצלו היו נצחיים.

◆◇◆

אשכבתיה דרבי

בשעת אשכבתיה דרבי היתה שכינה נוראה, כל מי שזכה והיה בבית המדרש, ראה שהייתה אוירה כמו בשעת נעילה ביום הכיפורים, ציבור כל כך גדול של בני תורה שבכו בלב מורתח. היה זה בגדר "כנתינתה כך נטילתה". וכמו שבנתינת התורה הקב"ה בעצמו נגלה במעמד הר סיני לתת את התורה, כך הקב"ה בעצמו נגלה בעולם בשעת אשכבתיה דרבי. ירד לעולם לקחת את מרן ראש הישיבה זצוק"ל. אצל צדיקים זה בגדר "דודי ירד לגנו", הקב"ה בעצמו נוטל את הנשמה. אותה תורה בטהרתה שהקב"ה נתן בסיני היא זו שנלקחה מאיתנו. אלו היו שעות גדולות בעולם.

◆◇◆

בוצין בוצין מקטפיה ידיע

אמנם אנחנו מדברים תמיד על מרן זצוק"ל בהפלגה, אבל צריך לדעת מהי הדרך שמרן צעד להגיע לכך. אין אצלי דוגמא בעולם של אדם מאוזן כמו מרן. סיפר לי ראש ישיבה אחד, שמרן אמר על עצמו: "כשהייתי צעיר בשנים, כשהייתה לי התעוררות- הייתי מקבל קבלות גדולות, אבל לא נשאר מזה כלום. אבל עכשיו למדתי, שקבלות אלו דברים קטנים", כך אמר מרן.

ידוע שבעבר היו מקרים קשים רבים בירושלים, הלכה משלחת למרן לשאול מה אפשר לתקן, ואמר להם- תברכו ברכת המזון מתוך סידור, הם חזרו בפנים נפולות, הם חשבו שמרן יגיד להרעיש את העולם, אבל מרן ידע את האמת- שאם נברך ברכת המזון מתוך סידור, כל יום, ושלש פעמים ביום, ובסבלנות, נראה כמה זה מתקן אותנו. מרן הראה לנו שעל אף שהיו לו מדרגות גבוהות ביותר- הוא הגיע לכך דרך פעולות קטנות. כשהיינו יושבים אצלו היה מדבר על דברים קטנים אבל מוחלטים.

◆◇◆

איש האמת

הדבר היסודי שראינו אצל מרן זוהי נקודת האמת. אני אספר לכם דבר אחד על מידת האמת, ונראה לי שזה ממצה את הכל. לפני ארבעים שנה שאלתי את מרן בהאי לישנא: "האם כשאדם יוצא לחיים יש לראש ישיבה איזה כלל לתת לו ביד?" הוא חשב כמחצית הדקה ואמר לי: "אני חושב שיש כלל: "מ'דארף זיין א ערלאכער"!!! כלומר להיות נאמן ברוחו, נאמנות פנימית."

והוא הביא דוגמא. וכך הוא אמר: שמעתי מרבי איסר זלמן מלצר שכשאדם מכין שיעור ועוסק בענין, ודרך משל הוא פתח 'אור שמח', והאור שמח מביא גמרא שדנה בענין, אמר רבי איסר זלמן שלא חייבים לומר ראיתי את הגמרא באור שמח, אלא אפשר לומר יש גמרא כזו, כיון שאין נפקא מינה מה המקור שלך לגמרא. אבל אם בלי האור שמח לא היית תופס שיש כזו גמרא, כיון שהוא אמר איזה ביאור בגמרא, אז יש חיוב להביא את הגמרא בשם האור שמח. זה הפשט 'ערלאכער', כך אמר מרן.

ואז הוא הוסיף: כולם חושבים ש'ערלאכער' זה רק בממונות, אבל האמת לא כך. נראה שיש פה נקודה אחת שאם אנו רוצים להתקרב למידת האמת יהיה לנו תועלת,

כוונת מרן זצוק"ל הייתה כתשובה לשאלתי, שבכל נושא שתעסוק בו תשאל את עצמך באמת - מהי האמת? אדם מרגיש בעצמו את האמת, אבל הוא אומר סברות ודוחה את האמת, פעמים אדם מרגיש שהוא עושה איזה עוולה, אבל הוא מרחיק את ההרגשות האלו ואף הוא הולך לשאול רב ומניח לפניו את כל הצדדים והרב פוסק לו להיתר, אבל בליבו הוא מרגיש שהוא חוטא לאמת, להרחיק את ההרגשה הזו זוהי בריחה מן האמת. מרן היה כולו אמת לאמיתה.

היו דברים שמרן עשה, קשה לדבר על כך, אבל ראינו איך שהוא הכאיב לעצמו מאוד, והיו פעמים שהיה צורך הוא היה מכאיב לאחרים, אבל המשפט היה אחד, מה כאן האמת!!! הוא היה עמוד האמת!!! נראה שהנקודה שיש בכוחנו לקבל על עצמינו לקחת ממרן זו הנקודה של האמת שזה יפעל על כל צעד ושעל.

◆◇◆

אין עליו רק ד' אלוקיו

מרן ראש הישיבה היה גברא דמסתפינא מיניה. בגמרא זה מובא כהספד "אזל גברא דמיסתפינא מיניה". כל עולם התורה בכל העולם, כשעשו משהו, היינו יושבים באסיפות בכל המקומות בעולם, תמיד היינו חושבים מה מרן יגיד על זה. מדוע 'מסתפינא מיניה', איזה כח היה למרן?

התשובה שהיה למרן כח אדיר, שהוא פחד רק מד' יתברך הוא הלך רק עם האמת, בשעה שנכנסו הבולשביקים לרוסיה היה פחד נורא, היה להם כח אדיר והם שלטו שם בלי מצרים. יום אחד נכנס החפץ חיים ואמר: אין ברירה, צריך ללכת עם מי שהוא בעל כח, מי שיש לו כח צריך ללכת איתו. וכולם השתוממו. והוסיף החפץ חיים: ולמי יש את הכח הכי גדול, לד' יתברך, כוונת החפץ חיים הייתה שאם רואים בעולם כזה כח גדול צריך לפתוח את העינים ולראות את כוחו של הקב"ה, אנו צריכים לדעת שהכח העצום שיש לגדולי ישראל בכל הדורות זה נקודת האמת, וזה לא תלוי לא באגודות ולא במפלגות, רק כל יחיד ויחיד צריך לחפור בעצמו.

היה לי חבר שבתו היתה חולה מסוכנת והוא היה שבור מאוד, והלך למרן ואמר לו במה צריך להתחזק, אולי הראש ישיבה יעשה איזה אסיפה של חיזוק, אמר לו מרן, לא, אין זה תלוי באסיפות חיזוק זה כל אחד בעצמו!

יש כאן מסר, אדם מתרשל לעבוד בעצמו והוא מחפש חיזוקים חיצוניים שלא אומרים לו כלום, אבל באמת האושר שלנו הוא שאין לנו שיור אלא התורה הזאת ויש תורה וכל יחיד יכול להתקרב. זו נקודה אחת שאנו צריכים לקבל על עצמינו ללכת בדרכו של מרן.

◆◇◆

מידת הענווה

מרן היה לו ענווה ועדינות הנפש, דרך ארץ שכיום כלל לא רואים. לפני שלושים שנה בערך, מרן היה צריך לסדר קידושין, והיה זה ברחבה במקום שלא היה כסאות, והודיעו שיקח איזה זמן עד שיבוא החתן. הלך אחד ממקורביו והביא כסא למרן, לאחר כמה דקות הוא מבחין שאינו יושב, והוא שאל אותו, למה הראש ישיבה לא יושב. הוא רמז לו עלי, שכיון שאין לי כסא אינו רוצה לשבת. האם יכולים להבין את הסיפור הזה? הרי הוא היה קרוב לגיל שמונים ואני הייתי עדיין צעיר... האם יש כאלו ענווה ודרך ארץ בדורנו?

בשעה שישבנו שבעה על אחי הגאון רבי יוסף זצוק"ל, לפני כעשר שנים, שמעתי שמרן רוצה לבוא לנחם. התקשרתי ובקשתי שבשום אופן לא יבוא, הרי הוא כבר היה מבוגר מאוד ובקושי יכול ללכת, אמר לי הגבאי שהראש ישיבה אמר לו מוכרחים ללכת. מי הכריח אותו, מי לא יבין אותו אם לא היה בא.

◆◇◆

אם יתן איש כל הון ביתו באהבה

אם רוצים לקבל דוגמה איך היה מונח בלימוד. כשמרן ישב שבעה על הרבנית ע"ה והלכתי לנחם אותו, הוא פתח שולחן ערוך והראה לי בנושאי כלים, שכתוב שתלמוד תורה דרבים דוחה אבילות דיחיד, ולכן הוא חושב ביום שלישי לעלות לומר את השיעור כללי, ואחר כך לחזור לשבעה. והוא שאל אותי מה אני אומר, השבתי לו שאולי בציבור זה לא יתפרש כאהבת תורה אלא כזלזול בדיני אבילות. מיד הוא אמר אם כך "איך גיט נישט" - "לא אלך".

נראה איפה אנחנו נמצאים, איזה מושגים באהבת תורה, הרי אדם באבילות חושב לפחות עכשיו יש פטור שאסור ללמוד, אבל מרן חושב הרי יש דין תלמוד תורה דרבים אם כן אין שום פטור.

בליל שבת אחרי האוכל כשהיינו עולים מהחדר אוכל, מרן כבר יושב ושקוע בלימוד, ביום שישי אחר הצהרים מרן נמצא בישיבה, הוא לא למד בבית אלא בישיבה. כך גם בסדרים. היה פעם שנתוועדנו כמה חברים בבין הזמנים לצאת לטייל, וקבענו להפגש בבית מדרש ומשם לצאת, איך שהגענו לבית מדרש ראינו את מרן, ותיכף הוא ניגש אלינו ואמר, הוי, ממש טוב שבאתם יש לי איזה קושיא וכך התחלנו לפלפל, והמשכנו ללמוד בישיבה עד הערב, הוא לא אמר לנו שום דבר, אבל החשק לטייל כבר לא היה לנו.

הרי ידוע שמרן עבר כמה מלחמות, וכל פעם היו בורחים ממקום למקום, אבל הוא לא ידע משום דבר אלא כל הזמן היה שקוע בלימוד. שמעתי שפעם אחת הוא ברח לבית הקברות והסתתר שם במשך הלילה, בבוקר הוא ראה שהוא שוכב ליד קברו של הגר"א, כמה הדבר מתאים ששלחו משמים את הגאון שיגן על מרן, ועיקר העיקרים זה ההתמדה שצריך ללמוד ממרן. ◆◇

"יחידי בהנהגתו ויחידי באחריותו לכלל ולפרט"

הרב ישעיהו ויין

"אצל מרן ראש הישיבה זיע"א ראינו כל העת אכפתיות שאין דומה לה. הייתה בו דאגה אמיתית וכנה לכבוד שמים. הוא פשוט לא היה מסוגל לדעת שכבודה של התורה הקד' וכבודו של מי שאמר והיה העולם - נרמס, ולשתוק. אוכל לשבת ולהאריך בנקודות אלו ימים ושבועות ועדיין לא לסיים", במילים אלו פותח הגאון רבי צבי פרידמן שליט"א - רבה של שכונת 'אור החיים' בבני ברק, מגדולי תלמידי החכמים שנתברך בהם דורנו ומוותיקי הדיינים בארה"ק - את שיחתו המיוחדת ל"הפלס" אודות רבן של ישראל מרן זיע"א.

לקראת יום השנה לפטירתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, עלינו למענו של הגאון שליט"א, שזכה לצקת מים על ידו של מרן זיע"א במשך שנים רבות ולשמש בשליחותו בעשרות ומאות מקרים - שאת חלקם לא ניתן לתאר ולחשוף גם עתה, שנים רבות לאחר מכן. הגאון שליט"א פותח את אוצרו הטוב למעננו, למען יעמדו לימים רבים וישמשו עבורנו, הקוראים, כציוני דרך וכהוראה לדורות.

השתדלנו לנצל את הרגעים הנעלים במחיצתו של הגאון שליט"א, ולגעת בכמה שיותר נקודות אור מחייו הטמירים, הזכים והנעלים של הרועה הנאמן - מרן זיע"א. הדברים נכתבו תוך כדי שיחה, ותקוותנו שזכינו לרדת לעומקם ולכוונתם.

כמי ששימש פעמים רבות בשליחותו של רבנו הגדול, מרן זיע"א, האם ניתן לתאר כיצד התייחס מרן זיע"א לאותן שליחויות, היאך היה מטיל אותן וכמה היה מתעניין בנעשה עימן?

הגאון שליט"א מחייך לעומתנו. ניכרת בו ההתרגשות מעצם העיסוק ברבנו הגדול זצוק"ל ובדרכו הייחודית, ולאחר מספר רגעים הוא מבקש להבהיר: ראשית, יש לדעת ולהבין כי מרן זיע"א היה מיוחד במינו בכל העניינים, אך לא פחות מכך, הוא היה מעורב ומתעניין בכל פרט ופרט. כל נושא הקשור בגורלה ובעתידה של היהדות הנאמנה - היה תופס אצלו מקום נרחב ביותר. אפשר לומר בברור כי אצל מרן זיע"א לא ראינו מעולם זלזול או אי התייחסות, אפילו לפרטים הקטנים ביותר. פעמים אינספור הייתי נכנס למעונו "רק" כדי לעדכנו במה שארע, בתגובתו "הסתמית" כביכול של איש ציבור פלוני, או במעשיו "כבדרך אגב" של פוליטיקאי אלמוני, אך מרן זיע"א סרב בכל תוקף להתייחס אל הדברים הללו בזלזול. הוא לא הסכים בשום פנים ואופן לשמוע אותם כבדרך אגב. יכולנו לראות ולחוש כי הדברים הנוגעים לכלל ישראל ולהמשכיות לימוד התורה בטהרתה - בוערים בעצמותיו ממש. אין כל אפשרות ויכולת להקל ראש במקום שקיימת סכנה לעתידנו; לא שייך שלא לרדת לעומק ולכוונות הטמונות מאחורי אותן מילים. מוכרחים כמובן להוסיף ולציין, שבכל פעם מחדש גילינו עד כמה צדק ועד כמה ראה וצפה למרחוק.

בלתי לד' לבדו. מרן זי"ע שקוע בשרעפיו (מארכיונו של כותב השורות)

היו אלה מעשים שבכל יום: אנחנו שמענו או ראינו משהו שנראה לכאורה קטן ולא משמעותי, אך הוא ראה והבחין בכוונות הנסתרות. אלו שאינן נאמרות בריש גלי.

הרב שליט"א יוכל לתת לנו דוגמא לדבר מן הסוג הזה?

אתן לכם דוגמא אחת, שעל פניה נראית "קטנה" - אך טמון בה המון. בשעתו, כשכיהן אריאל שרון כשר השיכון, שימש הרב רביץ ז"ל כסגנו במשרד. חברי ועדת הרבנים קיימו פגישה בלשכתו של שרון, בהשתתפות הרב רביץ ז"ל, בנוגע לעניינים השייכים למקומות דיור עבור הציבור החרדי. לאחר אותה פגישה נכנסתי למעונו של מרן זיע"א כדי לדווח לו על הפגישה, ובדרך אגב סיפרתי לו כי במהלך

הפגישה היה נראה ששרון אינו מתייחס לרב רביץ ז"ל כראוי. מרן זיע"א עצר את המשך התאור שלי, דרש וחקר בדיוק מה ארע וכיצד הגעתי למסקנה הזאת. שוב ושוב הוא הביע את מורת רוחו מהעניין ופשוט דרש בכל תוקף שיובהר לו לשר הממונה כי לא נעבור על כך בשתיקה. בחושיו המחודדים הוא הבין, כי שרון מנסה לעקוף את סגנו, ולדבר איתנו ישירות. הוא חש כי יש כאן ניסיון מצד שרון להראות כי הוא מסתדר עם הרבנים לבדו, ואין לו צורך לרצות או למצוא חן בעיני הסגן הממונה מטעמם. לאחר שהרהרתי מעט בדבר, הבנתי עד כמה ראה מרן זיע"א לעומקם של דברים, מה שאחרים כלל לא הבחינו. על אף שהפגישה עצמה הייתה טובה, ולמרות שלכאורה אפילו השגנו תוצאות טובות עבור צרכי הציבור החרדי, תפס מרן זיע"א בתוך שניות אחדות מהן הכוונות של השר, ומה הוא רוצה להרוויח כבדרך אגב באותה פגישה "תמימה" לכאורה.

ברשות הרב שליט"א, נבקש להבין נקודה נוספת בהנהגתו של מרן זיע"א. מדוע בעצם סרב לאפשר לשמאל את הקמת הממשלה, הלא ראשי מחנה זה הבטיחו 'הרים וגבעות'?

ראשית, מרן זיע"א אחז שבשמאל מצויים אנשים וגורמים אנטישמיים ממש. אך לא רק בשל כך העדיף מרן זיע"א את שלטון הימין. הייתה לו אבחנה מעניינת ביותר: הוא חש שישנם אנשים פשוטי עם שכאשר ישמעו את ראש הממשלה מדבר דברים הקשורים ליהדות, או נואם על עניינים השייכים לרוחניות - זה יקרב אותם לרצות לשמוע על אידישקייט. קיים ציבור גדול שמושפע מדברי ראש הממשלה, ואם ראש הממשלה איננו אנטי, גם ציבור זה לא יתנגד לדברים השייכים לנשמת אפנו. עד כדי כך הגיעו הדברים, שגם כאשר דגל התורה השתתפה בשעתו בקואליציה של שמיר, והיו כנגדו טענות רבות, (בישיבת הנהלת דגל התורה אמר אחד מנציגי התנועה ששמיר משקר אותנו ואסור להישאר עימו באותה קואליציה) - סרב מרן זיע"א לאפשר הפלתו, מתוך חשש שהשמאל ייבחר. מרן זיע"א הורה לחברי הכנסת של דגה"ת להישאר בקואליציה למרות שתארו בפניו כמה וכמה עובדות של אי כיבוד הסכמים.

בהתייחס לכל מעלותיו ודרגותיו הגבוהות של מרן זיע"א, האם ניתן לומר שהייתה בו תכונה או מידה מיוחדת שבלטה יותר מכל?

כפי ראות עיני, אפשר לומר בוודאות כי שתי התכונות "אמת" ו"אמונה" זעקו ובלטו בכל אישיותו הגדולה. מלבד יתר מעלותיו והשגותיו כמובן, ראו אצלו אמונה בחוש. כל נאומיו ושיחותיו, הן ברבים והן ביחידים סובבו סביב הדרישה לראות אמונה בכל דבר ודבר, להתבונן ביד ד' בכל מה שקורה סביבנו ולגרום לכמה שיותר בני אדם להאמין בהקב"ה ולחיות ע"פ האמונה. ניתן להדגיש ולומר, כי מרן זיע"א היה יחיד בדורו בדאגה לירא שמים. הוא היה היחיד שיצא חוצץ נגד כל מה שנגד את דרך היהדות הצרופה המסורה לנו מדור דור. כאשר לאף אחד לא הפריע שמנאצים ומחרפים מערכות אלוקים חיים - עמד מרן זיע"א ומחה. כשלאיש לא הפריע מהנעשה ברחובות ומהפגעים המתנוססים בראש כל חוצות - זעק מרן זיע"א ומחה מעומק ליבו הטהור. הוא היה זה שעורר על כל פגע ותקלה. הוא זה שדרבן את הצעירים ממנו בעשורים רבים לעמוד מול הפרצות והמזימות לחבל ולקעקע את הכרם המוגן והשמור שקבלנו מהדורות שעברו. בתמציתיות ניתן להגדירו כ"יחידי"; יחידי בהנהגתו ויחידי באחריותו לכלל ולפרט.

> יש לשים לב שוב ושוב ש"הפשרנים" ו"המקלים" למיניהם יהיו אצלנו בבחינת 'מחוץ לתחום'; שלא תהיה להם דריסת רגל ושיתוף פעולה בשום תחום מתחומי חיינו הרבים. יש להתקיף ולגנות את מעשיהם הנלוזים, גם אם זה לא פופולארי בתקופות מסוימות. גם אם כרגע זה נראה "לא מתאים" ו"לא מעורר עניין". יש לזכור ולהזכיר כי איננו אוחזים מרעיון המדינה הציונית בשום פנים ואופן ואין לנו שום מכנה משותף עימם

אכן, מוכרחים לציין כי מרן זיע"א חשש מאד מה יקרה לאחר שכבר לא יוכל לפעול. הוא היה חרד לדורות הבאים: מי יזעק ויתריע?! מי ימחה ויעורר?! - לשם כך הוא פעל רבות אצל רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שיטול על עצמו את עול ההנהגה ושימשיך את אותה דרך ומסורת מגאוני ומגדולי הדורות הקודמים, כדי שחלילה לא תיפסק אותה שושלת מפוארת ומרוממת שעברה דור דור ממתן תורה עד ימינו אנו. רבנו הגדול, מרן זיע"א, מצא ברשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זיע"א את אותה אכפתיות ואחריות לדור כולו, את הדאגה ואת החרדה מפני המבקשים להשפיע ולקלקל את מה שיש בידינו.

הרב שליט"א ציין את העובדה שמרן זיע"א היה "יחידי". במה בא הדבר לידי ביטוי בחיי היום יום?

כדי לענות על כך מוכרחים לדעת מעט היסטוריה. לא הרבה יודעים אך זאת הייתה המציאות: בשנים הראשונות לקום המדינה תמך מרן ה'חזון איש' זיע"א במפלגה שהלכה בנפרד לכנסת, נגד מה שכונה באותם ימים 'הגוש הדתי המרכזי'. תמיכתו של מרן החזו"א זיע"א באותה מפלגה הייתה על אף שכל אחד ידע בברור כי אין לה כל סיכוי לעבור את אחוז החסימה ולהכניס נציג לכנסת. היו שבאו אף לדבר עם מרן החזון איש זיע"א על כך, במטרה לשכנעו להסיר את תמיכתו מהמפלגה שבוודאי "תכשל" בבחירות. אך לא די בכך שמרן החזו"א זיע"א לא ביטל את תמיכתו במפלגה, אלא אף שלח את גיסו מרן בעל ה'קהילות יעקב' זצוק"ל להוציא מכתב תמיכה נלהב במפלגה המדוברת. היה ברור ופשוט כי מרן החזו"א מעביר כאן מסר חד וברור: אם אסור להצביע לדלי"ם, אזי כל ניסיון שכנוע של אחוז חסימה וכדו' כלל אינו קיים. מוכרחים לדעת, כי מרן החזו"א זיע"א עמד לבדו מול כולם. הוא לא חשב על הפסד ורווח. שיקולים אחרים לא עניינוהו. אם זה רצון ד' - זאת בלבד עלינו לעשות. כך בדיוק נהג מרן הגרא"מ שך זיע"א בעשרות ומאות מקרים דומים. על אף שניסו להניאו מפעולות רבות שבקש לעשות, מה שעמד בראש מעייניו - הוא רק רצון ד'. הנקודה היחידה שתפסה אצלו מקום הייתה אחת ויחידה: "לעשות את מה שהקב"ה מבקש".

לגבי המעשה עם מרן ה'חזון איש' זיע"א יש להוסיף ולחדד את העניין: גדולי הדורות חפצו שאנחנו נמשיך את הקו של "הן עם לבדד ישב ובגויים לא יתחשב". ברגע שאנחנו נצביע ונשב בצוותא עם אנשים שאינם בקו ההשקפה התורתי שלנו במאת האחוזים, כאשר נתחבר באותה מפלגה עם בני אדם שבעולמם קיימת הירארכיה נוספת מלבד חוקי התורה (כדוגמת ציונות וכדו') - נאבד חלילה את אותו קו של "הן עם לבדד ישכון". ממילא כבר נמצא את עצמנו מתחשבים בשיקולים ובמחשבות נוספות שאינן מתאימות לרוח ולדרך המסורה לנו. הדבר עלול לדרדר ולקלקל אותנו, גם מבלי שנבחין בכך.

לסיום, אנחנו מבקשים מהרב שליט"א לעמוד על הנקודות המרכזיות, אלו הנוגעות למעשה אצלנו, בקו ההשקפתי של רבנו הגדול מרן זיע"א.

יש לשים לב שוב ושוב ש"הפשרנים" ו"המקלים" למיניהם יהיו אצלנו בבחינת 'מחוץ לתחום'; שלא תהיה להם דריסת רגל ושיתוף פעולה בשום תחום מתחומי חיינו הרבים. יש להתקיף ולגנות את מעשיהם הנלוזים, גם אם זה לא פופולארי בתקופות מסוימות. גם אם כרגע זה נראה "לא מתאים" ו"לא מעורר עניין". יש לזכור ולהזכיר כי איננו אוחזים מרעיון המדינה הציונית בשום פנים ואופן, ואין לנו שום מכנה משותף עימם.

צריך לחדד, כי ההבדל ביננו לבין "נטורי קרתא" הוא רק במישור המעשי, אך בשום פנים ואופן לא קיימים ההבדלים הללו בקו המחשבה הרעיוני וההשקפתי.

בסביבתו של רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל נהוג היה לחשוב, כי 'נטורי קרתא' שומרים על 'אגודת ישראל' לבל תסטה מן הדרך; 'אגודת ישראל' שומרת על פא"י - לבל תסטה יותר; פא"י שומרת על ה'מזרחי' שלא תרחיק לכת; והיא שומרת על התנועות החילוניות שהן שומרות על מפא"י.

כיצד עלינו להתייחס מעל גבי העיתון לפעולות השונות של חוגי הפשרנים?

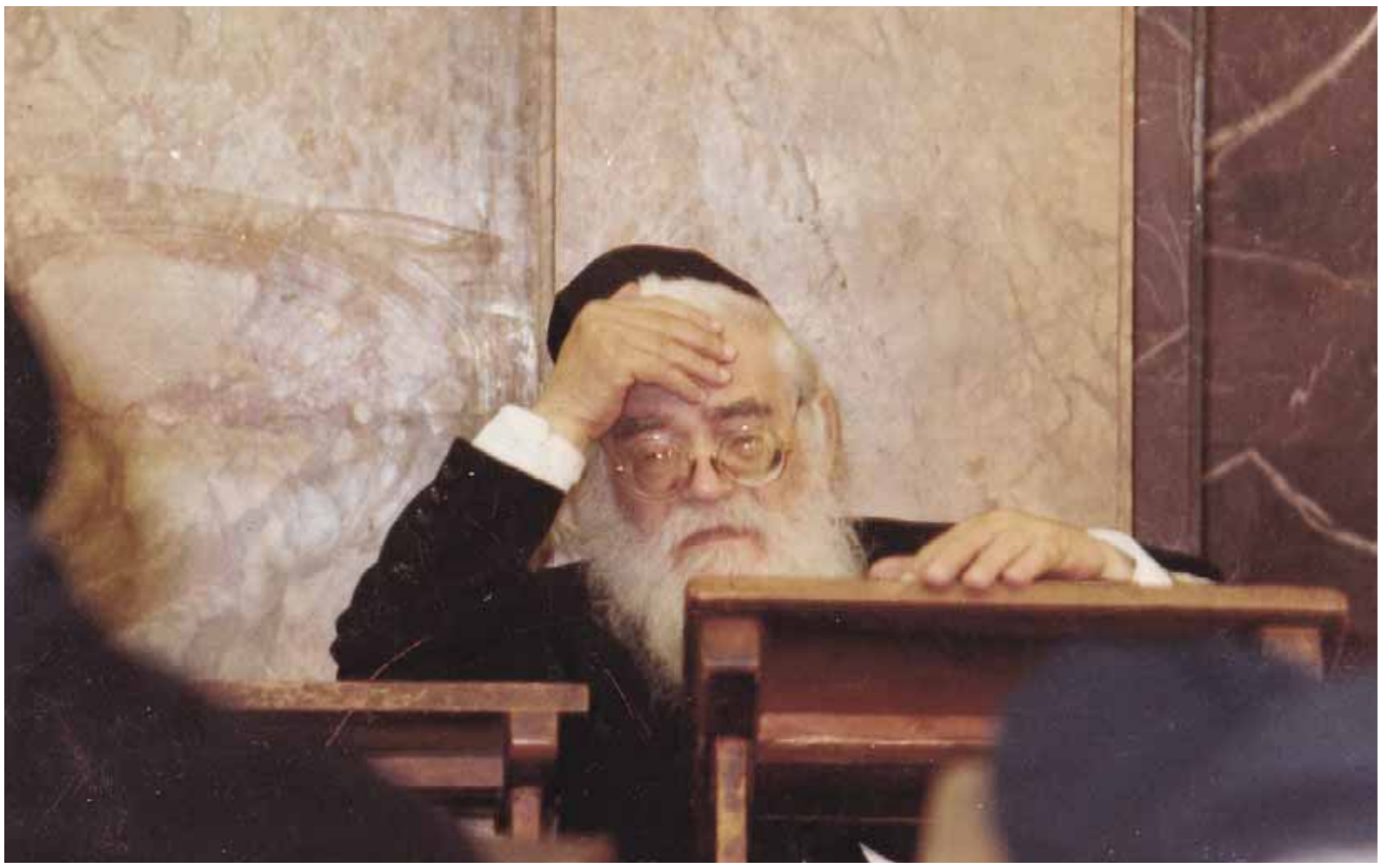
בשום אופן שלא לשבח או לייקר את מעשיהם, לא של החילוניים ולא של חובשי הכיפות הסרוגות. עלינו ליצור חיץ ברור ביניהם ובינינו. חיץ זה מוכרח שיהיה ברור לכל אדם באשר הוא. הם שם - ואנחנו כאן, ושום חיבור או קרבה לא יתכנו. כל פעולה של הפשרנים למיניהם הנוגדת את דעת תורה - חייבת להיתקל בתגובה ברורה וחדה. מוכרח שיהיה גינוי לכל דבר ועניין שלהם שאינו עולה בדיוק עם רצון התורה וחכמיה. בנושא זה מוכרחים לעמוד כחומה בצורה ללא שום ויתור או העלמת עין. ◆◇

הגאון רבי צבי פרידמן שליט"א בשיחה עם סופר "הפלס"

הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א / מראשי ישיבת קול תורה

לימוד מתוך עמקות

אחוז שרעפים בהיכל בית המדרש

הרב ישעיהו ויין

לקראת הופעתו של מוסף הזיכרון המיוחד, במלאות י"א שנים לסילוקו של רבנו הגדול מרן זיע"א, ניאות תלמידו המובהק, הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א, לשוחח עמנו על החלל העצום שהותיר אחריו רבנו הגדול זיע"א. ביקשנו לשמוע מאחד מגדולי תלמידי רבנו על דרכו הסלולה בתורה של רבינו, על החריש העמוק שחרש, ועל עולם התורה שבנה.

במה התייחדה תורתו של רבנו, שתפסה את מקומה בשורה אחת עם תורת גדולי האחרונים.

מקום מיוחד יש לרבנו הגדול זיע"א בלימוד התורה ובעמלה. לימודו היה מתוך עמקות מיוחדת, בגישה ישירה לנשמת הסוגיא ועיקרי הדברים, ביגיעה נוראית עד כלות הכוחות ממש, ובריכוז מוחלט עד כדי התפשטות הגשמיות. ללא גוזמא, הוא יכול היה לשכוח את כל עניני העולם הזה, להיתקל בעצים בדרכו וכדומה. פעמים, מרוב שקיעות לא ידע היכן הוא נמצא, עד שהתבארה אצלו הסוגיא. כשנכנס לעומקי הסוגיא, לא הרפה ממנה עד שהתבארה אצלו במשך יום יומיים או כמה שבועות, כפי שנצרך להבנת הסוגיא.

ומשכך, ספר ה"אבי עזרי" התקבל מיד בצאתו בשנת תש"ח כספר יסוד, שהפציע בשמי היהדות התורתית, והתקבל אצל גדולי ישראל בדור שעבר ובכל תפוצות ישראל, לצדם של תורת גדולי האחרונים זיע"א. אכן, כדי ללמוד ולעיין ב"אבי עזרי", צריך להשקיע וללמוד בו בתכלית העיון, אבל אחר העיון והיגיעה בהבנת הדברים, אין שיעור לתועלת שיש בהם להבנת הסוגיא, כאשר יעידו על כך הלומדים.

מרן רה"י זצוק"ל עמל ביותר עד תמצית כוחותיו על תורתו. סברותיו הגאוניות עמוקות הן מיני ים. כל סטייה קלה מעמקות מחשבתו, כבר אינה מגדירה את כוונת הסוגיא לאמתה של תורה. זכורני שגדולי התלמידים וטובי המוחות היו עמלים ומנסים להעלות את דבריו על הכתב, ולאחר מכן היו ניגשים בחיל וברעדה לרבנו זצוק"ל, כדי להראות לו את הדברים, ולפרקים היה מתאכזב ומתבטא כי "לא לזאת הייתה כוונתי", כי בלתי ניתן בשכל רגיל לרדת לעומק הבנתו של אותו גאון, לכתוב דברים דקים ועמוקים, למצוא את המילים הנכונות והמדויקות, שייטיבו לבטא את כל פרטי דבריו וצדדיהם של מרן רה"י זצוק"ל.

ידוע בשם בעל ה"חידושי הרי"ם" זיע"א, שהתבטא פעם על אחד מגדולי הדור, שחיבר ספרים רבים ועמוקים, ואמר, כי מרוב שניסה אותו גדול להצניע את דברי ה'קבלה' בתוך ה'נגלה', מאריך הרבה בהגדרת הדברים, עד שדבריו התארכו יותר מהנצרך, והשומעים התקשו בהבנתם...

באחת הפעמים שנכנסתי ללשכת הגזית, לחדרו של מרן רה"י זצוק"ל, שמעתי ממנו כי מזה כמה שבועות הוא אינו יכול לישון בלילה, מפאת קושיא חמורה שיש לו בדברי הרמב"ם בהלכות עבודה זרה. לאחר עיון קצר בדברי הרמב"ם, הוברר כי ה"כסף משנה" שואל את קושייתו וגם מיישב אותה. מרן רבנו זצוק"ל הבחין בתמיהתי ואמר: "נכון, ב"כסף משנה" יש שאלה מדברי הגמרא וה"כסף משנה" גם מתרץ, אבל אני מחפש מדוע הרמב"ם למד אחרת בכל דברי הגמרא. מדוע הוא לא הבין את מהלך הסוגיא כמו הפשטות".

ועל זה החלה עצמו עליה כמה שבועות, עד כדי התפשטות הגשמיות: "מדוע הרמב"ם הבין אחרת מפשטות דברי הגמרא"...

הגאון רבי ברוך שמואל הכהן שליט"א מוסיף ונזכר: "בתקופת חיותו של רבנו מרן הגרי"ז מבריסק, שכידוע, מרן זצוק"ל היה כבן בית בבית הגרי"ז שבירושלים, פעמים שהיה נתקל מרן רה"י זצוק"ל בקושיא סבוכה, ובשביל קושיא אחת היה קם ועולה לירושלים, כדי להרצות את קושייתו לפני מרן הגרי"ז, ומיד היה שב וחוזר לישיבה

בבני ברק... לפעמים הייתה הנסיעה אורכת שעות ארוכות, ולפעמים הייתה נמשכת על פני יום שלם, שהוקצה כולו לנסיעה, כמובן, בלא היסח דעת ואף הקצר ביותר מהשקיעות הנוראית בלימוד, אבל אם יש שולחני להרצות לפניו, אז עולים לירושלים, על אף כל הטרחה וכל ההשקעה, ואף אם לא תמיד מקבלים תירוץ על הקושיא. לפעמים היה שב מרבנו הגרי"ז זצוק"ל, כשבאמתחתו תשובה החלטית ממרן הגרי"ז: "לא יודע". ובשביל מרן זיע"א תשובה זו הייתה מספקת, והייתה שווה את כל הטרחה בנסיעה המתישה.

במהלך כל השנים ראינו אצל רבנו הגדול מרן רה"י זיע"א, כי גם אחר שמצא את אשר איוותה נפשו, ישוב אמתי ונכון על קושייתו לאמתה של תורה. עדיין המשיך לבקר ולבדוק אותו שוב ושוב, עד שהגיע לעומק כוונת דבריו של הרמב"ם.

פעם אחת ציטט רבנו זצוק"ל במהלך השיעור בישיבה את דברי ה"גליא מסכתא" מהגאון רבי דוד מנובהרדוק, רבה של העיר, שכותב בספרו לאחר שיישב את דברי הרמב"ם המוקשים לו, ש"עתה בישיבה של מעלה יושב הרמב"ם ואומר, כיוונתי בדברי כמו שביאר רבה של נובהרדוק".

אהבת התורה של ראש הישיבה זצוק"ל לא ידעה גבולות. הוא חי בתוך תורה בלי היסח דעת ובכל מצב אפשרי. הוא היה מצטט באמצע השיעור את דבריו של ה"אור שמח": "סוגיא זו נמצאת רק כאן בש"ס, ואין בלתה במקום אחר"... או שהיה מתבטא: "סברא זו שווה מיליון", "סברא כזאת זה בבחינת גן עדן" וכדומה. אכן, תלמידיו שראו לפניהם אהבת תורה חסרת מעצורים, שאפו וספגו הם לעצמם מעט ניחוחות מהודו ומאהבתו של גאון הגאונים, שכבר מקטנותו השתעשע בלימוד עם מצוקי ארץ זיע"א.

לא אחת העמיד פרס כספי גדול למי שיתרץ את קושייתו, ולא היה מאושר ממנו אחרי שנמצא בעמל רב של תלמידיו הביאור הנכון והאמתי.

במהלך השנים הרבה לספר על הקשר המיוחד של רבנו עם מרן הגרי"ז?

בחודשים האחרונים לחייו של מרן הגרי"ז, היה הגרי"ז מסתגר רבות עם מרן זיע"א, וגלל במחיצתו את מהלך חייו, חשבון נפשו וטעמי הנהגותיו. שעות רבות שוחח עמו על דברים העומדים ברומו של עולם וכבשונו, ואכן, במהלך השנים המאוחרות יותר, שמענו מרבינו, כי באותם ימים קיבל הוראות ודרכי הנהגה לכל ימיו, ולרוב הבעיות העולות על הפרק חדשים לבקרים.

היכרותו של מרן זיע"א עם מרן הגרי"ז זצוק"ל החלה, כשהציעו למנותו כראש ישיבת "תורת חסד" בבריסק, כממלא מקומו של הגאון בעל ה"אמרי משה". בוילנא הכיר את מרן הגרי"ז בביתו של מרן הגרח"ע גרודז'ינסקי זצוק"ל, ולאחר מכן פגש מרן זיע"א את מרן הגרי"ז זצוק"ל בתקופת השואה, כשהרב מבריסק מסר את שיעוריו בוילנא. כשנפגשו שוב בא"י נקשרו נפשותיהם זו בזו, ומרן רה"י זצוק"ל, למרות היותו מפורסם בכל גולת ליטא כגאון וכמרביץ תורה בעל שיעור קומה שעתידו לפניו, העמיד את עצמו לפני מרן הרב מבריסק כתלמיד לפני רבו, והתבטל לפניו לחלוטין, ובמשך כשנה וחצי ישב מידי יום בשיעורי מרן הרב כאחד התלמידים.

מאותה תקופה הפך רבנו הגדול זיע"א לחלק מחייו של מרן הרב מבריסק, ולהיפך, כשבמשך קרוב לשני עשורים לא זזה ידם זה מזה, בכל עת פנאי בימי בין הזמנים ובסופי השבוע, היה יושב בביתו של הרב מבריסק במשך כל, היום חולק עמו שולחן אחד, ולפעמים במשך כעשר שעות רצופות, כשהרב מבריסק משתפו כל העת בלימודו, בהכרעותיו, בהנהגותיו, ובכל העניינים.

זכורני בעת לומדי בישיבת פוניבז', כשהיה חוזר רבנו זצוק"ל מירושלים, והיה חוזר בשמחה וצהלה על דברי תורה ששמע בלשכת הגזית אצל מרן הגרי"ז בירושלים. בישיבה הוא היה מקהיל את בני ה"חבורה", וכמו שיכור מבושם, אבל מיינה של תורה... היה חולק עמנו בשמחה עצומה וברינה מתנגנת משלל זהבו, ומתמוגג בדברי תורת אמת, שיצאו זה עתה מבית היוצר של "בריסק". לימים הודפסו חלק מאותם דברים בין החידושים על הרמב"ם ועל התורה של מרן הגרי"ז.

עם כל קרבתו למרן הרב מבריסק זצוק"ל, חש רבנו מרן זצוק"ל יראה ואימה גדולה במחיצתו. זכורני שבשעה שרצו לצאת במחאה גדולה על כבודו של הגרי"ז נגד אחד שההין לבזות אותו בכתב. חש רבנו אל הגאון רבי עזרא ברזל זצ"ל שעמד לנאום בעצרת, והעמידו על רגשותיו המקודשים: "וכי ידעתם על מי אתם הולכים לדבר?" דברים אלו הכניסו לרב ברזל פחד ויראה גדולה בבואו לדבר על אותו גדול. לבסוף כל ענין המחאה ירד מהפרק לפי בקשתו של מרן הרב מבריסק זצוק"ל בעצמו.

מרן זי"ע נושא דברים בפני תלמידי ישיבת "תפארת ציון"

כששמעתם שיעורים יומיים מרבינו, עד היכן היה ה'הספק' שלו במסכת הנלמדת?

כשלמדנו בזמן חורף מסכת בבא מציעא, התחלנו אחרי חנוכה פרק אלו מציאות, והגענו בסוף הזמן עד סוגית אונאה בפרק הזהב.

דרכו של רבנו מרן זצוק"ל בשיעוריו הייתה לומר קושיא של הגרעק"א, קצות החושן, פני יהושע, כשהוא מתבלם בטוב טעם ובנופת צופים, מסבירם היטב ומבארם, אחר כך היה מעיר הערה קטנה, או מאיר הארה, ומיד היה ממשיך לסוגיא הבאה.

זכורני את סוגיית הגמרא בכתובות י"ח בשטרות, במימרותיו של רמי בר חמא, שרבנו הביא את קושיית הגרעק"א, והאריך והרחיב בביאור הקושיא כשלושת רבעי השעה, והמשיך מיד הלאה. היום יש ישיבות שחודש שלם, ללא גוזמא, יתעמקו ויתחפרו בסוגיה זו.

חשוב שכל הרוצים להמשיך בדרכו של מרן זצוק"ל וכל הרוצים לכבדו, יזכרו עד כמה הדבר היה חשוב לו. רבנו חזר ושינן, כי חייבים להספיק כמה דפים בשבוע אחד לכל הפחות, והדרכות אלו של מרן זצוק"ל היו כרוכות במשנתו הכללית, שאנו הולכים בדרכן ובעקבות מאורי האומה מהדורות הקודמים, וכפי שאמר מרן הגאון רבי אהרון קוטלר בדור שעבר, שאף תלמיד חכם ראוי לשמו לא יצא מללמוד כפי שלומדים היום, כך הדברים נכונים גם היום; הדורות לא השתנו.

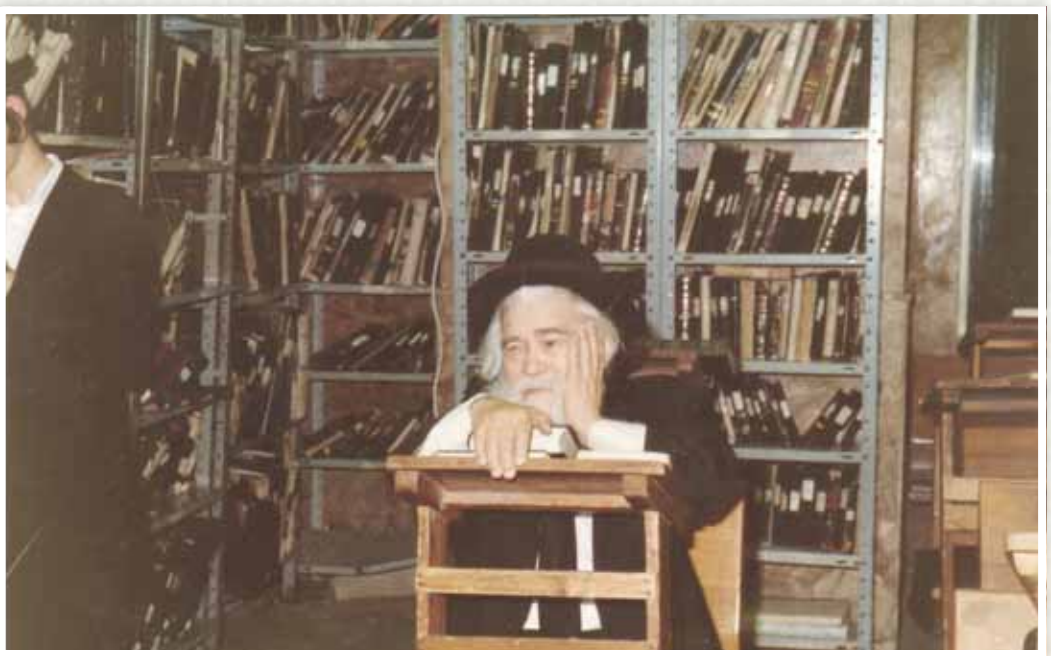
לבחורים שבאו אליו כשהם בתקופת משבר, מכורבלים בעצבות ובחוסר שמחת חיים, היה מזרזם ללמוד בשמחה ובבהירות, ולא נורא אם אין מצליחים להבין את כל דברי הראשונים והאחרונים בשנים הצעירות. העיקר לא לצאת מן הלימוד הרצוף ומההתמדה, שאם כן מתחילים לחשוב על דברים זרים!

פעם הגיע אברך למרן זצוק"ל, מלווה בבנו בן ה-14, וסיפר למרן כי בנו איבד את החשק ואת הטעם בלימוד. לאחר כשעה יצא הבחור עם אביו כשחיוך רחב על פניהם, ועיניהם דומעות מהתרגשות. התברר שרבנו מרן רה"י זצוק"ל, עם כל גודל גדלותו, הוציא גמרא, ולמד עם אותו עלם צעיר כשעה שלמה. הוא הראה לו שהוא מסוגל להבין ולתפוס הכול, והחזיר לו את החשק ללימודים.

בעבר אמרתי לרבנו הגדול זצוק"ל, כי אני מוסר שיעור דף היומי מידי יום. שמח עמי מרן זצוק"ל ביותר: "**אי, איזה תענוג, ללמוד גמרא עם רש"י, היש התענגות יותר גדולה מזה בעולם?!**"...

מרן זיע"א כותב בצוואתו: "מסרתי נפשי עבור התלמידים", במה זה התבטא?

מסירותו לתלמידים הייתה מעל ומעבר; בלתי

מרן זי"ע במקומו הקבוע בירכתי בית המדרש

הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א במעמד ההיסטורי בהיכל יד אליהו. לימינו מרן זי"ע

נתפסת. תלמיד אחד שהופנה אליו על ידי ראש ישיבתו, התבקש על ידי מרן זצוק"ל לבוא אליו בשנית לאחר חג הפסח, כיוון שחש מרן שהוא צריך לשוחח עמו ולחזקו באמונה. ראש הישיבה של אותו בחור סיפר, שאחרי בין הזמנים בא אליו הבחור ובישרו, כי רבן של ישראל, מרן זיע"א, בירר את כתובתו בעיר תל אביב, ובזקנות מופלגת, כבר הספיק להגיע לבקרו פעמיים בימי בין הזמנים!

מרן זצוק"ל מסר נפשו כדי להעמיד תלמידים לאלפים ולרבבות בדרך הישרה שיבור לו האדם בלימוד הסוגיא, כגון לא להתחיל ולעיין בספרים מיד בתחילת הלימוד, אלא ראשית כל להתעמק לבד בהבנת הסוגיא.

וכך הדריך רבבות תלמידים בכל תהלוכות החיים וניסיונותיהם. באחת הפעמים אמר לי: "אדם צריך להיות במצב של 'ורוממתנו מכל המעשים', להיות מרומם מעל כל הדברים הגשמיים. להיות תמיד להיות אך ורק בלימוד התורה הקדושה, ושכל המצבים המשתנים במהלך החיים לא יפריעו ח"ו ללמוד. כך עברתי את החיים, וכך צריך לחיות".

מסירות נפשו של מרן זצוק"ל לכל אדם, ובפרט לתלמידיו, הייתה לא בדיבורים בעלמא, אלא במסירות עצומה, בירידה לכל פרט, בעזרה ככל האפשר בכל צורכי התלמידים, ובחיזוק בדברים הנצרכים להם. בעבר ביקש ממני לעזור בעניין מסוים, והתבטא לי בזה"ל: "**הרי אתה יודע עד כמה מסרתי נפשי עבורך בעבר ובע"ה גם בעתיד, ולכן יש לי את הזכות לבקש ממך זאת, גם אם הדבר נראה קשה או שעתה אינו מובן כל כך**"...

פעם העזתי ואמרתי לו: "הרי לא היה לרבנו עולם הזה כלל"? וענה לי רבנו הגדול: "אתה לא יודע עד כמה"... ואכן ראינו בחוש את פרישותו המוחלטת מכל עניני עולם הזה. הוא חי תדיר בתחושה ממשית של "מי יודע מה ילד יום". "את השיעור הבא ניתן כאן בישיבה, או שמא בישיבה של מעלה"...

בישיבה אחת היו חששות של קפידא בין הר"מים. נכנס אחד מרבני הצוות אל הקודש פנימה לרבנו הגדול מרן זיע"א, כדי שיורה לו דעת תורה אם צריך לחשוש מאותה קפידא. אמר לו רבנו בהאי לישנא: "אם הנך סובר שהישיבה זקוקה לשיעורך, תלך למסור את השיעור, רק תאמר לפני השיעור: הריני מוכן למסור את נפשי למען התורה הקדושה".

באחת הפעמים סיפר מרן זצוק"ל על אחד מגדולי הדור הקודם זצ"ל, שאמר לו שבצעירותו, של אותו גדול בתורה הוא פתח "קיבוץ" לומדים, והסבא מסלבודקא אמר לו, שחובתו ללמוד במשך שעה בבית המוסר לפני שפותח את ישיבתו, ולאחר זמן, משלא הצליחה הישיבה, תלה את מה שלא ראה סייעתא דשמיא כיוון שלא שמע לדברי ה"סבא".

מתוך מסירות נפש למען התורה השתתף מרן זצוק"ל בעזרה ובעידוד והקמת ישיבות, והיה אומר שיש סייעתא דשמיא מיוחדת להקמת תורה ולמתלווים לכך. בכל הקמת ישיבה היה אומר, שישיבה צריך להקים לשם שמים!

הגאון רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א, מבקש לגעת בעוצמת הצלחתו והסייעתא דשמיא שליוותה את רבנו הגדול מרן זיע"א, בהנהגתו את כלל ישראל כמפי הגבורה.

רבנו מרן זצוק"ל היה אומר, שבכל דור יש הארה משמיים וסייעתא דשמיא מיוחדת למנהיגי הדור. לדוגמא, הגאון מקובנא רבי יצחק אלחנן ספקטור היה מוצא בקלות את הספר הדן בעניין הנזקק לו, ופותח מידית את הספר במקום הנצרך לו, וכן בכל עסקי הציבור, כשידעו את נטיית דעתו באיזה עניין רבנות וכדומה, נסתלק הצד השני מיד. ובהזדמנות התבטא רבנו זצוק"ל, כי "לכל דור היו ראשי ישיבות ורבנים, צדיקים וגדולים, אך מעל כולם היו יחידים שהבינו את צורך הדור בכללותו, וכל הרבנים נתנו לאותם יחידים את הנהגת האומה היהודית".

ראינו בחוש אצל רבנו הגדול זצוק"ל, את הסייעתא דשמיא בהשפעה האדירה שהייתה לכל מילה שיצאה מפיו. במקומות אחרים היו מכנים זאת "מופתים". אחד המקרים שהייתי עד אליו היה לפני שנים רבות, ישיבה אחת עמדה לעשות "דינר" – כינוס לאסיפת כספים לטובת הישיבה, אך אילוצים מסוימים כמעט ביטלו את הכינוס, ומצב הישיבה היה בכי רע, דחוק מאד. בצרתם הם פנו לרבנו הגדול מרן זצוק"ל, אולי יואיל לשלוח מכתב תמיכה בישיבה וכדומה. קרא לי רבנו מרן והחל לשאול אותי אם הלוואה תעזור להם? או שמא... נתהרהר וחשב, עד שניגש לארון הוציא מעטפה עם כסף, ואמר לי בהאי לישנא: "תשאל את מזכיר הישיבה כמה כסף בדיוק הם צריכים בדחיפות ובהילות גדולה, ורק אח"כ תיתן להם כמה שהם צריכים".

מיד ישבתי וספרתי את הכסף, ומצאתי שמניין השטרות שמרן זצוק"ל מסר לי הוא עשרים אלף דולרים. קבעתי פגישה מהירה עם מזכיר הישיבה, ושאלתיו: "לכמה בדיוק הם צריכים נואשות להצלתם". "המתן מעט" ביקש המזכיר. במהירות חישב את חשבונותיו, ואמר לי: הסכום הנזקק הוא סך 21.000 דולר. הוצאתי את המעטפה, והוא החל לספור את תכולתה. הוא ספר 21.000 דולר...

כנראה במהירותי ובחפזוני ספרתי אלף פחות... ברם, מרן ראש הישיבה נתן בדיוק את הסכום שהם נזקקו לו! כשבאנו וספרנו לו על כך, לא הייתה ניכרת בו כל התפעלות, ואנו יצאנו למדים, שאין זה 'מופת' חריג, ורגיל הוא בכגון אלו.

"יתומים היינו ואין אב", יש היום אגודות וקרנות ועסקנים הדואגים ליתומים, אבל "אבא" חסר, אבא שיבין את הצרכים האמתיים של הכלל ושל הפרט, וידאג להם מתוך מסירות נפש. ◆◇

הגאון רבי יהודה אריה הרשלר שליט"א / מראשי ישיבת "בית מתתיהו"

"מרן זי"ע היה כל כולו מקשה אחת של מסירות נפש למען כבוד שמים"

הרב ישעיהו ויין

"מוכרחים להבין, כי מי שמוסר נפשו על כבוד שמים, מי שאכפת לו שלא יהיה חילול ד' בעולם, ומוכן בעבור זה לוותר על כל ענייניו האישיים, להתנתק מחשבונות ומשיקולים נוספים, זוכה לקבל מתנה מיוחדת מהקב"ה. מלכו של עולם מעניק לו את הבעלות על כבוד שמים. הוא נותן לו היכולות לראות ולזהות. להבדיל בין הטהור לטמא ובין הטוב לרע. זה מה שראינו אצל מרן הגרא"מ שך זיע"א. מצעירותו ממש עניין אותו רק דבר אחד בעולם - לעשות את רצון ד'. ללמוד ולהתעלות. לרדוף אחר העלייה וההתקדמות ברוחניות, וממילא לא לוותר במקום שיש חילול ד'. לכן הוא זכה למה שלא זכו אחרים", במילים בהירות וברורות אלו מבקש הגאון רבי יהודה אריה הרשלר שליט"א לשרטט קווים לדמותו העילאית של רבן של ישראל, מרן הגרא"מ שך זיע"א.

לקראת יום הזיכרון האחד עשר למרן ראש הישיבה זיע"א, האזין סופר "הפלס" לדבריו חוצבי להבות של הגאון שליט"א שנאמרו בפני אברכים שומעי לקחו. הוא היטה אזנו כאפרכסת לתיאור חי מבית מדרשו של אחד מגדולי מרביצי התורה בדורנו, הגאון רבי יהודה הרשלר שליט"א, אודות גדלותו העצומה של מרן זיע"א.

דממה בחדר. ניתן לחתוך את האווירה בסכין. כל אימת שמוזכר שמו של מרן זיע"א, ניכרת בגאון יבלח"א ההתרגשות הגדולה. הוא מזכיר את שמו ברטט ובזיע, ומבקש לסבר את אזנם הכרויה של התלמידים הרבים, שלא זכו ליהנות מהאור הגדול ולטעום מצוף אמרותיו מקרוב, ולתאר בפניהם את דרכו של מנהיג עולם התורה, לחשוף בפניהם את הדמות שאיבדנו לפני אחת עשרה שנים, אך לא פחות מכך, להבהיר עד היכן מגיעה יתמותנו משהחשיך וכבה המאור הגדול.

מתי החלה למעשה הנהגתו הציבורית של מרן זיע"א? - נשאלת השאלה בחלל החדר. הגאון שליטא מהרהר קמעה ומשיב: באופן מעשי החל מרן זיע"א להנהיג את עולם התורה עם תום מלחמת תשכ"ז. שררה אז אווירת ניצחון וחגיגות ברחוב הכללי. פורקי העול ומרימי היד בתורת משה הרימו ראש, ולצערנו אף רבים משולי החברה החרדית החלו להתקרב אליהם, לשמוח בשמחתם ולשוש עימם משוש. מרן זיע"א חשש מכך מאד. הוא דאג מאוד שמא פורקי העול ידרשו מהציבור החרדי, שיכיר להם מידה של הכרת הטוב על פועלם. בחושיו המחודדים ובהכירו את נפש האדם היטב, צפה מרן שהתוצאה תהיה התערבות באורח החיים החרדי ויתחילו להכתיב לנו היאך לנהוג. כדי למנוע זאת, כינס מרן זיע"א אסיפת חיזוק לבני התורה. הוא דיבר על ליבנו והסביר לנו את השקפת התורה לנעשה סביבנו. הוא פתח בפנינו פתח אמיתי, צלול ובהיר לדעת את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה. לאחר מכן בקש מרן זיע"א לערוך כנס חיזוק נוסף, שבו חידד את ההבדלים הנכונים בין עולמנו הטהור, הזך והנקי, לבין העולם שמעבר לכותלי בית המדרש, המלא והנגוע ממניעים שונים ומשונים.

היכון לקראת אלוקיך... מרן זי"ע מתכונן לתפילת שחרית בישיבה (מארכיונו של כותב השורות)

כיצד קיבל הציבור את הנהגתו?

ראו בחוש שהקב"ה איתו. ללא רעש וללא צלצולים, ללא פרסומות וללא הכתרות, החל עולם התורה להכפיף עצמו למרן זיע"א. כל בן תורה הבחין בנקל כי לפניו עומד מלאך המכה על קדקודו ואומר לו גדל, התעלה והתקדש! עולם התורה הבחין, כי הנהגתו של מרן זיע"א מעולם אחר היא לקוחה. הוא שייך לעולם טמיר ונעלם, השמור ליחידי סגולה. זאת הייתה התחושה מיד עם תחילת הנהגתו.

אתן לכם דוגמא מוחשית לכך. לפני שנים רבות בקשו אינשי דלא מעלי לפגוע במרן זיע"א. הם כתבו כתבי נאצה על מכוניתו, ובכך חשבו להיפרע ממי

מרן זי״ע בבואו לכנס בני תורה, מלווה בגאון הגדול רבי שלמה ברמן זצוק״ל והרב שלמה לורינץ זצ״ל (מארכיונו של כותב השורות)

> ראו בחוש שהקב״ה איתו. ללא רעש וללא צלצולים. ללא פרסומות וללא הכתרות, החל עולם התורה להכפיף עצמו למרן זיע״א. כל בן תורה הבחין בנקל כי לפניו עומד מלאך המכה על קדקודו ואומר לו גדל, התעלה והתקדש! עולם התורה הבחין, כי הנהגתו של מרן זיע״א מעולם אחר היא לקוחה. הוא שייך לעולם טמיר ונעלם, השמור ליחידי סגולה

שעומד בדרכם הנלוזה ומונע מהם לדרדר חלילה את בני היהדות הנאמנה. באופן די ספונטני הוחלט על קיום עצרת מחאה עקב פגיעה בשר התורה. הגיע ציבור ענק. עוצמת הכאב והכעס שניכרו על פניהם של הנאספים הרבים, אינם ניתנים לתיאור. אמנם הייתה זו עצרת מחאה, אך לא פחות מכך, התאספות שהביעה הערכה והוקרה עצומים למי שמנהיג ומנווט את ספינת עולם התורה. אלו שעולם התורה האמיתי הייה זר להם, לא יכלו להאמין למה שראו עיניהם. הם לא יכלו לשער שזו תהיה תגובתם של ציבור בני התורה. זכורני, שלאחר העצרת שאלתי כמה וכמה אנשים שהשתייכו רק ״באופן רשמי״ לעולם התורה, מדוע לא הייתם בעצרת, כיצד ויתרתם על מעמד נורא הוד של מחאה על כבוד התורה. והם השיבוני, ״לא האמנו שיהיה כזה ציבור גדול שיבוא להביע את מחאתו. חשבנו שישתתפו שם כמאה מתפללים מבית הכנסת הסמוך, אך בשום אופן לא יותר מכך״. ראיתי אז באופן מוחשי ביותר את ההבדל התהומי בין ״בן תורה״ ברמ״ח אבריו ושס״ה גידיו, לבין מי שאיננו כזה.

כיצד ניתן להגדיר את אותה הנהגה, כמה התייחדה ועד כמה השפיעה על העולם כולו?

אענה לכם על שני חלקי השאלה. הראש ישיבה זצוק״ל עמד וחסם בגופו ממש את ההתדרדרות ואת ירידת הדורות, ואתן לכם דוגמא על כך. לאחר פטירתו של כ״ק האדמו״ר רבי יואל מסטמאר זצוק״ל התמנה אחיינו בעל ה״ברך משה״ זצוק״ל וישב על כסאו. בביקורו הראשון כאדמו״ר במעונו של מרן ראש הישיבה זצוק״ל, אמר לו מרן זיע״א, ״מהדוד שלכם רבי יואליש היינו שומעים הרבה תוכחה. הוא לחם בנו ולא נתן לנו לסטות מן הדרך הישר. מדוע מכם איננו שומעים?״

אתם מבינים?! פונה הגאון רבי יהודה אריה שליט״א בשאלה, עומד מנהיג עולם התורה- מי שכל הנהגת הדור מונחת על כתפו, מי שזכה ליצוק מים על גדולי עולם, ומה הוא מבקש? לקבל תוכחה! הוא זועק. הוא מתחנן שיוכיחו אותו, שיעירו לו ולא יוותרו על כך, כדי שחס וחלילה לא תהיה סטייה ולו הקלה ביותר מן הדרך הישרה.

כזה היה מרן זיע״א. הוא שמר מכל משמר כל העת שלא נתפתה אחר הבלי הרחוב ופיתוייו. שלא נשנה כי הוא זה מן הדרך המסורה לנו מדורי דורות. וכך למעשה אמר מרן זיע״א בעצמו בהספדו המפורסם על כ״ק האדמו״ר רבי יואליש מסטמאר זצוק״ל בהיכל כולל ״חזון איש״ בבני ברק. הוא התבטא עליו ״אזיל גברא דמיסתפינא מיניה״.

ולגבי החלק השני, רואים אנו מה הייתה השפעתו של מרן זיע״א על כל העולם, מלבד השפעתו הכבירה על עולם התורה ועל הישיבות הקדושות. חוץ מן העובדה שכל בתיהם של האברכים ובני התורה הושתתו על פי הנהגותיו, הלא כל מילה שהוציא מפיו הפכה לשיחת היום. הכול שחו ועסקו בכל שיחה ונאום שלו. לא היה כמעט בית יהודי שדבריו חוצבי הלהבות לא נשמעו בו.

וכיצד הגיע למעמד הנשגב הזה? משום שהוא מסר את נפשו על כבוד שמים. מאחר שהיה אכפת לו באמת מחילול ד׳ ותורתו. אצל מרן זיע״א להיות ״עם הארץ״ הייה הביזיון הגדול ביותר. לא ללמוד תורה הייתה מציאות בלתי אפשרית.

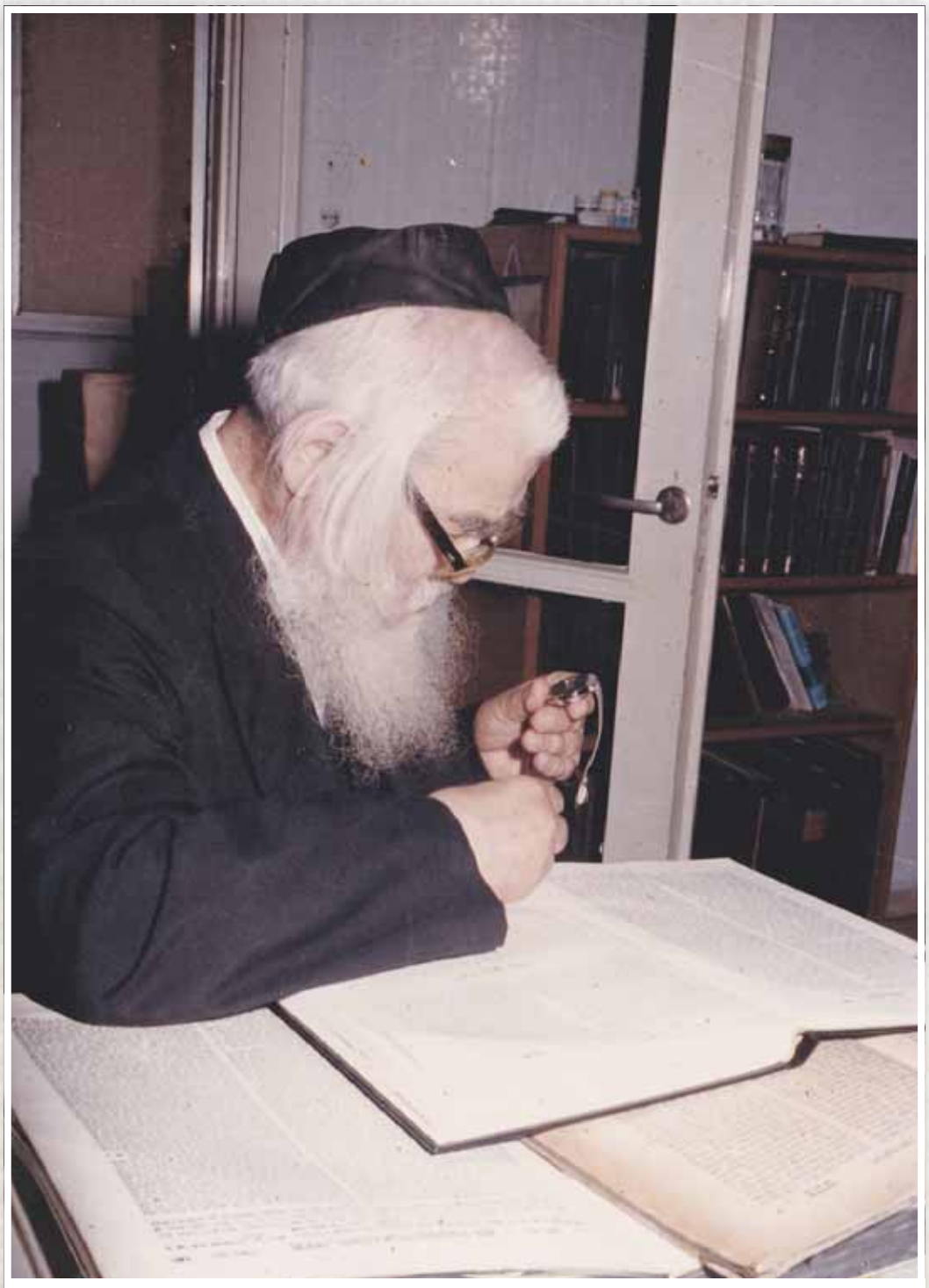
הדאגה לכבוד שמים שלו והאכפתיות שהפגין כלפי כל שינוי וסטייה מן הדרך המסורה לנו, באו לידי ביטוי בראש ובראשונה בעומק לימוד התורה שלו, בשקידה העצומה שאיננה ניתנת לתיאור כלל. הרי כבר מילדותו ממש היה מרן זיע״א ספון בבית ד׳ כפשוטו, ורק משם, ומכוח זה בערה בו אש הקנאות. את דרכו בהנהגה ובעצם בכל דרכו עלי אדמות הוא שאב וינק מאותה התמדה בבית המדרש. כידוע, כבר בצעירותו מחה על כבוד שמים שחולל על ידי אחד משליחי התנועה הציונית בליטא. לא עניינה אותו העובדה כי הוא צעיר לימים ואילו איש התנועה הציונית הינו מבוגר ובעל מעמד. ״אם רומסים כאן את כבוד ד׳ ותורתו, עליי להגיב ולהלחם. אין לי. פשוט אין לי יכולת שלא להגיב ולמחות בחומרה על דברי הבלע שלו״.

הגאון שליט״א ממשיך בדבריו ומציין, כי בכך התייחדה הנהגתו של מרן זיע״א, הנהגה שבאה מעמל ומיגיעת התורה. ועל כן עמל מרן זיע״א קשות לבקש ולשכנע את רבינו מרן הגרי״ש אלישיב זצוק״ל ליטול עליו את עול הנהגת הציבור. הוא מצא בו עמל ויגע בתורה עד מעל ומעבר לכוחות הנפש. אדם שחוץ מלימוד ומעמל התורה לא היה בעולמו דבר, ולכן כל כך התאמץ שהנהגת הדור תהיה מסורה בידיו של מרן הגרי״ש אלישיב זצוק״ל דווקא. שעולם היהדות הנאמנה יושפע ויקבל רק ממי שהמית עצמו כל השנים על היקרה מכל - תורתנו הקדושה. ◆◇

> הדאגה לכבוד שמים שלו והאכפתיות שהפגין כלפי כל שינוי וסטייה מן הדרך המסורה לנו, באו לידי ביטוי בראש ובראשונה בעומק לימוד התורה שלו, בשקידתו העצומה שאיננה ניתנת לתיאור כלל. הרי כבר מילדותו ממש הייה מרן זיע״א ספון בבית ד׳ כפשוטו, ורק משם, ומכוח זה בערה בו אש הקנאות. את דרכו בהנהגה ובעצם בכל דרכו עלי אדמות הוא שאב וינק מאותה התמדה בבית המדרש

מרשימותיו של הגאון רבי זבולון שוב שליט"א / ראש ישיבת "דברי אמת"

"אדם גדול נהיה רק בלימוד התורה"

מרן זי"ע מחשב כל דקה

אמרו הספדים וסיפורים רבים על מרן ראש הישיבה זצוק"ל. אמנם אם זה נשאר רק בגדר 'לשמוע דברים טובים' ולא לוקחים מהם למעשה - אין בכך תועלת.

אדוננו הגר"א זיע"א מפרש את הפסוק במשלי (כ' פסוק י"ח): "מחשבה בעצה תיכון ובתחבולות תעשה לך מלחמה" - ובתחבולות וגו' - כלומר שלמלחמה אין מועילה עצה אלא צריך תחבולה. וכן הוא בעבודת הבורא - כדי לדעת איך לילך בדרך ד', צריך להתייעץ עם חכמים וצדיקים וכו' וכדי ללחום עם היצר הרע צריך בעצמו לעשות תחבולות ואין מועילה לזה העצה בלבד בלתי תחבולות. עכ"ל.

והכוונה דלהפוך את הדברים למעשה צריך כל אחד לחשוב איך יעשה תחבולות להצליח. (היינו שבמחשבה - אם אדם צריך לעשות משהו ואינו יודע מה יעשה - לזה מועילה עצה שישמע ממישהו וכו', אבל "בתחבולות תעשה מלחמה" היינו בשעת המלחמה - לא מועילות עצות ששומע. הוא בעצמו צריך לעבוד עם הדברים ששמע ויודע ועל ידי התחבולות יכול לנצח במלחמה). כי אי אפשר למסור עצות על כל פרט ופרט. לזה צריך האדם לקחת את עצמו ולעבוד בשעת מעשה.

כעין זה עניין ההספד על אדם גדול: ודאי שטוב לשמוע סיפורים וכו', אבל האדם צריך לתרגם את זה ל'מעשה', איך הוא ישתלב ויעשה כמעשהו, וזה צריך הוא בעצמו, ואף אחד לא יכול לעזור לו בזה. כמו שכתוב "אם האדם לא יעורר... מה יועילוהו המוסרים" (רבנו יונה בשערי תשובה) ו'אם אין אני לי מי לי'. לכן, נדבר קצת מהנהגות מרן ראש הישיבה זצוק"ל ומה שאמר, אבל אחר כך כל אחד יקח את הדברים ויעבוד איתם למעשה!

להיות שקוע בלימוד ולרדת לעומק הפשט

ידוע שמרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל כתב הסכמה על הספר 'אבי עזרי', ושם כתב על מרן ראש הישיבה זצוק"ל "שהוא יודע בעומק הפשט בכל מקצועות התורה". עומק הפשט היינו שידע כל דבר איך להגדיר אותו, ומהו עומקו של כל דבר ודבר, ולדוגמא זכיתי לשמוע ממנו על מסכת בבא בתרא סדרת שיעורים, והיה מוסר כסדר את ההגדרות ועומק העניינים שיש בסוגיא מה זה "היזק ראיה", מה ההגדרה של "משתרשי", מה זה גוד או איגוד. כל דבר היה מגדיר ונחית לעומקא דשמעתא. לא סתם פילפולים וחידושים אלא לבאר ולהגדיר מה הפשט בכל דבר ודבר, וזה לא רק בבבא בתרא או מסכתות הישיבה אלא "בכל מקצועות התורה" - זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות.

וכן אני זוכר שהייתי בא לשאול אותו בכל מיני מסכתות כחולין או נזיר סוטה (מה שלא לומדים בישיבות), מיד היה עונה לי יש כאן תוספות כזה שמבאר הפשט כך וכו', זה "בכל מקצועות התורה".

ואיך מגיעים לזה? ודאי שללמוד מהר את כל מקצועות התורה ולגמור הש"ס כך, זה רחוק מלדעת את עומק הפשט בכל דבר, כמו שכתוב במשלי (כ כא): "נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך". ומבאר הגר"א, ש"נחלה מבוהלת בראשונה" - כשאדם מתחיל איזו מסכת הוא מבוהל, רוצה להספיק כבר לגמור ולסיים המסכת, אבל אחרי שמסיים בבהילות ובפזיזות לא ידע לא את ראשיתה ולא את סופה, וזה "ואחריתה לא תבורך", אין לו בזה שום קניין.

אלא הדרך הנכונה היא כמו שכתוב במדרש שוחר טוב (פ"א): נמשלו דברי תורה למים מה המים יורדין טיפין טיפין ונעשו נחלים, כך דברי תורה (אף דברי תורה כן). אדם לומד היום הלכה אחת ומחר

הלכה אחת עד שנעשה כמעיין הנובע ע"כ. וברור שאין כוונת המדרש לאדם שלומד הלכה אחת היום והלכה אחת מחר, היינו שאחרי שחרית פותח השו"ע ולומד הלכה אחת ולאחר כמה דקות סוגר הספר והולך לעסקיו עד למחר בבוקר. בכזו צורה אדם לא נעשה כמעיין הנובע, שהרי איתא במגילה "התעיף עיניך בו ואיננו". שאם אדם מסיר ממנו דברי תורה אפילו שעה קלה כבר "ואיננו", פורחים ממנו הדברי תורה כעוף, אלא ברור שהכוונה שאדם ילמד "כל היום" ההלכה אחת הזאת באופן יסודי ומקיף, וכך מתקדם עוד קצת ועוד קצת בלי בהילות לסיים כבר את הש"ס או המסכתא, היום הלכה אחת ומחר הלכה אחת ומעמיק וחוזר על העניין, וכך בסופו של דבר נעשה כמעיין הנובע (ועיין עוד בגר"א על הפסוק "עיני כסיל באפסי ארץ". שהכסיל תמיד עיניו באפסי ארץ - בסוף, מתי זה ייגמר. וזה כסיל, כי בכך לא ידע כלום בסוף, וכעין מה שכתבנו למעלה).

מרן ראש הישיבה זצוק"ל אמר לי פעם איך נהיים "גדול"? "גדול" נהיים בכך שאדם מונח ושקוע בלימוד, חושב בלימוד, וכותב כל ההערות שיש ("ליגן אין לערנען, טראכטן אין לערנען, און שרייב אלע הערות").

יש כאן שלושה דברים: שקוע בלימוד, חושב בלימוד וכותב כל ההערות. "להיות שקוע בלימוד" - היינו בשעה שלומד והספר לפניו שוכח מכל העולם. כל מה שמעניין אותו כעת מה כתוב פה, כל מה שמסביב לא נוגע אליו והוא לא חושב על זה. הוא רק נמצא במה שלומד. ודרך אגב, כל המושג של פלאפון עם קו פתוח בשעת הלימוד זה סתירה גמורה לכל המושג "מונח בלימוד". במצב כזה הוא לעולם לא עוזב את העולם החיצון. הוא נמצא בבית, הוא נמצא עם כל המצב בחוץ. כך לא שייך להיות מונח בלימוד! וודאי שאי אפשר להצליח כך!

בשעת הלימוד צריך לשכוח את כל מה שמסביב, וזה עניין שכתוב במדרש והובא ברמב"ם (הל' ת"ת) ברית כרותה שכל היגע בתלמודו "בבית הכנסת" לא במהרה הוא שוכח היינו - "יגע" - כולו מונח בעניין, וזה עניין היגע בבית כנסת - מקום שבו שוכחים כל החיצוניות, ונמצאים רק במושג של רצון ד'. בצורה כזו של לימוד יש "ברית כרותה" - כביכול הקב"ה כרת ברית שלא במהרה הוא ישכח את תלמודו.

וזה ראינו הרבה פעמים אצל ראש הישיבה זצ"ל. הרבה פעמים הלכנו לדבר אתו בלימוד, ופעמים היה צריך לחכות כמה דקות עד שהיה מבחין שאנחנו נמצאים. כולו היה שקוע בסוגיא ולא שם לב למה שעומד נגד עיניו, כולו היה שקוע ומונח בסוגיא.

דבר שני, "לחשוב בלימוד" - היינו גם כשסוגרים את הגמרא לא סוגרים את הראש, גם כשהולך, גם כשאוכל וכו' חושב עדיין מה למדנו, מה עומק העניין, מה ההסבר בתוספות הראש. חושב בתורה, וגם על מיטתו טרם שחטפתו שינה אלו המחשבות שלו - על הלימוד שלמד היום.

כמו שמובא ב"בית יוסף" סי' מ"ז תשובת הרשב"א שהקשה - למה לא מברכים על התורה בסופה. כשאדם גמר ללמוד, בסוף היום, כמו שמברכים בתחילה ותירץ שם מה שתירץ, אבל הב"י כותב על זה שהתירוץ הפשוט הוא כי אף פעם לא "גומרים" ללמוד, וגם בשוכבו על מיטתו (אחרי ברכת 'המפיל' שכבר אסור לדבר) צריך להגות במחשבתו בתורה עד השינה ממש. ואם כן מתי יברך?

וזאת ראינו אצלו אין ספור פעמים. תמיד כשהייתי נוסע אתו מבני ברק לירושלים והזדמן לי להיות באותה מכונית והיו שם גם עסקנים. הוא לא התערב בכל מה שסביבו, היה מתנדנד ושקוע ב"משהו אחר", כל הזמן רק חשב בלימוד.

ודוגמא אחת נביא מה"לחשוב בלימוד" של מרן ראש הישיבה זצוק"ל: פעם הבאתי לפניו ספר שכתבתי וכבר עמד לצאת לאור, ובאתי לבקש ממנו הסכמה, והוא אמר לי: אתה עוד צעיר, לא כדאי לך להוציא את זה לאור, אחר כך מתחרטים. והעזתי פני ושאלתיו: הרי גם הראש-ישיבה הוציא ספר בצעירותו (ומאי שנא?) וענה לי: "אם תכתוב ותמחוק ותכתוב ותמחוק 15 פעם כמו שאני עשיתי אתה יכול להדפיס"!

מרן זי"ע בעומק העיון

דברים עצומים! ראשית מה זה "אבי-עזרי". אחרי 15 פעם של כתיבה ומחיקה, אחרי ליטוש ועוד ליטוש וחיפוש אחרי האמת ועומק הפשט של הסוגיא.

אבל העיקר מה שחזינן כאן - את עומק וגודל היגיעה שלו על כל סוגיא וסוגיא, לכתוב ולמחוק 15 פעם, היינו שאדם לומד סוגיא וחושב לבאר את העומק שמונח בה ואחרי שהגיע למסקנה וכותב אותה ולאחר מכן היה חושב עוד על מה שכתב, ויוצא לו אחרת ומוחק וכותב מחדש, ושוב חושב על הסוגיא ושוב מוחק וכותב, ושוב לחשוב ולחשוב 15 פעמים! עד שיוצא אמת לאמיתו של פשט, כמה 'לחשוב בלימוד יש כאן! וודאי שזה לא רק בשעה שהספר מונח לפניו. הרבה הערות טובות מתחדשות דווקא בדרך, בשעה שאדם פנוי ומשוחרר מלחץ החברותא או מדברים אחרים. וחושב ומסדר העניין שוב במחשבתו, אז דווקא יכול לברר לעצמו את עומק העניין לאשורו, והרבה פעמים שאמר איזה קושיא או תירוץ אמר: זה התחדש לי ב"אבו גוש" (בדרך מירושלים) זה היה 'לחשוב בלימוד' שלו.

נגמור את הסיפור שהתחלנו: אחרי שנה וחצי שוב שאלתי אותו על עניין הספר ואמר שעכשיו אפשר כבר להוציא לאור, אבל - שאל אותי - האם הדברים שכתבת למדת אותם עם חברותא או דיברת ואמרת למישהו? אם כן אתה יכול להוציא (והשבתי לו שכן ואז אמר לי אם כן זה בסדר). ורואים כאן עוד כלל חשוב שבלי חברותא, בלי להוציא הדברים בפה, אי אפשר להגיע למסקנות אמיתיות, צריך חברותא וצריך אחר כך לחשוב בינו לבין עצמו שוב ושוב על העניין ולסדר את הדברים במחשבתו כל הזמן ואחר כך אפשר שיצא דבר אמיתי בעומק הפשט ולהבינו היטב.

(ודרך אגב, כשמדברים על חברותא צריך לדעת שלא "כל אחד" זה חברותא. בחברותא צריך שתהיה התאמה מסוימת במהלך אחד, ברצונות שווים, במהלך מסוים של מחשבה, בלי זה לא שייך חברותא. כמו שפעם באו שנים אליו והבחין שאינם מתאימים. אמר לאחד - אתה לא חברותא שלו, תעזוב אותו, זה לא חברותא, אתם לא מתאימים. אפילו שכל אחד יישאר לבד, אבל אם זה לא חברותא - זה לא משנה. לא שייך ללמוד עם אחד שלא מתאים, צריך התאמה במידה מסויימת במהלך מחשבה, בכישרון וברצונות הטובים).

והיסוד הזה, "לחשוב בלימוד", נובע רק אם האדם יודע ש"כי הם חיינו ואורך ימינו" - ואז - "ובהם נהגה יומם ולילה". שמרגיש שזה הנשימה והחיים שלו, אז מגיעים ל"בהם נהגה יומם ולילה" (ובתחילה בברכת אהבת עולם אומרים "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך" זה השלב הראשון - שנלמד ונדבר בלימוד בשכבנו ובקומנו, אבל אחר כך יש השלב "כי הם חיינו וכו'" ואז "ובהם נהגה יומם ולילה" עיי"ש באריכות).

ומעין זה אפשר לבאר מה שכתוב בגמרא גבי אלישע שאמר בשעה שאליהו עלה בסערה "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו". ופירשו בגמרא "אבי" - זה אביו, "אבי" - זה אמו, "רכב ישראל ופרשיו" - זה רבו. מכאן שצריך לקרוע על אביו ועל אמו כרבו. (ואין מתאחין קרעים אלו) ולכאורה הרי אליהו הנביא לא היה אביו ואמו של אלישע ואיך לומדים מכאן שצריך לקרוע על אביו ואמו כרבו? אלא האמת שרבי זה אבא ואמא שלו באמת! התורה היא החיים שלנו, לכן הרב שמלמד תורה לתלמיד שלו נותן לו חיים. אם כן הוא כמו שהוליד אותו! הוא זה שעושה לו את החיים לחיים! ולכך יאה לדרוש אבי אבי זה אביו ואמו הוא גם רבו. ועל שלושתן יש דין קריעה. וזה כמו שהזכרנו לעיל כי הם "חיינו" ואורך ימינו. ולכך "ובהם נהגה יומם ולילה". אם מרגישים שזה החיים אז חושבים בלימוד גם כשסוגרים את הגמרא.

דבר שלישי: "לכתוב כל ההערות" - וזה דבר נפלא ומונח פה הרבה. ופעם אמר לי שלא יכול להגיד לי סברא שחשב, כי עוד לא כתב את זה, זאת אומרת שהכתיבה נותנת לאדם לשקוע בדבר הזה, ועד שלא מבין האדם את הדבר על בוריו הוא עוד לא יכול לכתוב. והכתיבה מבהירה לאדם את העניין יותר ויותר. אבל עוד דבר גדול מונח פה לכתוב כל "הערות" שיש. והערות זה מה שיוצא לאדם בשעת הלימוד, דרך לימודו. ופה מונח יסוד מה שאמר לי פעם בקשר למה ששאלתי אותו אם כדאי לעורר את הבחורים להגיד חבורות ואמר לי שחבורות זה דבר שמעקם את הראש, מתיישבים "ומחפשים" מה לומר, מה לחקור פה, וזה עקמימות! אלא תוך הלימוד, תוך כדי המחשבה מה הפשט ברש"י מה הפשט בתוספות, ויש לך צד לומר מה ההסבר, זה שטיקל תורה שיכול להיות אמיתי.

"חבורות - לא צריכים להגיד" אבל לכתוב כל ההערות שיש, הערות שבאות לאדם תוך כדי לימודו - יש לו קושיא או יישוב על תוספות - זה דבר נפלא, כי אחרי זמן של שנה ויותר ששוב לומד את העניין ורואה את ההערות שיש לו, זה נותן לו סיפוק, שמרגיש שלמד חוץ מזה שאז יראה כמה ההערה הזו היא נפלאה, אף שבאותה שעה שחידש אותה אולי לא שם לב כמה זה חשוב, וכך מתקדם עוד ועוד וצומח.

ואלו יסודות גדולים בדרכי הלימוד - להיות שקוע בלימוד, לחשוב בלימוד ולכתוב כל ההערות שיש, ועוד ביארנו בתחילה, שלהיות בקי בכל מקצועות

"לא להכנים דברים חדשים"

התורה זה לא בכך שתופס בפעם אחת את כל התורה, אלא אדרבה, היום הלכה אחת טוב ומחר עוד הלכה אחרת. וחוזרים על זה, עד שנעשה כמעיין הנובע.

ודרך אגב, צריך לדעת שאברכי הכוללים שהם שקועים בעומקה של הלכה בלי המגבלות שיש לרמי"ם ולראשי ישיבות להספיק הלאה או כל 5 שנים לחזור על אותם דברים, הם הם שמחזיקים את התורה בישראל. ולא צריך לקפוץ להיות מגיד-שיעור, לא זו התכלית, ולא זו הפסגה שאליה צריך לשאוף, אדרבא, אדם לומד בכולל ויש לו זמן להעמיק בסוגיא ויש לו אפשרות ללמוד עוד מקצועות ועוד מקצועות ולחזור עליהם, וכל דבר בהדרגה, כמו שאמרנו בהתחלה, כך לאחר 20 שנה אם יתמיד וילמד בעקביות הוא זה הגדול בתורה, הוא אדם שעל ידו ממשיכה התורה להיות בישראל. מגיד שיעור נכון שיש לו גם מעלות כמו שאמר לי מו"ר, מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל, שיש לר"מ מעלה שמוציא בפה ומעלה שניה שיש לו ס"ד להגיע לאמת מתוך זכות הרבים (שהרבה פעמים מתקשה באיזה עניין כך להגיד או כך ובדיוק לפני השיעור נופל לו רעיון מה בדיוק לומר, וזה הס"ד שמלווה אותו להגיד הפשט האמיתי לזכות הרבים). וכן מעלת עצם הרצת התורה, כי אם אין תיישים אין גדיים. אבל האדם שזוכה לשבת בכולל וללמוד עוד מקצועות שלאו דווקא לומדים בישיבות, וחוזר ומעמיק על כל עניין וחוזר על מה שלומד, זה האדם הגדול בישראל ועל ידו נשארת התורה בישראל.

ונזכיר מעין זה מה שאמר מו"ר רבינו הגדול הרב שך זצוק"ל שהוא לא אוחז ממה שיש בישיבות שלומדים בבוקר ואחר הצהריים בשני עניינים אלא צריך כל היום אותו עניין ובמשך שבוע ללמוד 4 דפים, אלא שאי אפשר לשנות את כל הישיבות, ואז אמר לי: אבל אם לומדים בבוקר בעיון אז אחרי הצהריים צריך יותר לעמוד על הספק (בקיאות) ואם חוזרים על זה ויודעים מה שלומדים זה גם כן טוב!

דהיינו שלא ללמוד כל היום רק עיון, וזה ממש הפך "כל העיון" כמו שכתב אדוננו הגר"א זיע"א במשלי על הפסוק 'אגרה בקציר לחמה' - אם אין קמח אין תורה. היינו אם אין עיון אין בקיאות, ואם אין תורה אין קמח - אם אין הבקיאות אינו שווה כלום! צריך גם עיון וגם בקיאות. לא להיות מצומצם רק ב-20 דף או 30 דבכך אינו שווה כלום גם העיון שלו, והוא עקום ולא אמיתי.

להיצמד למה שחידש בלימוד

עוד הנהגה ששמעתי ממנו: פעם, זמן קצר אחרי שנהיה לראש ישיבת פוניבז', הלך לרבי איסר זלמן מלצר, ואמר לו שאינו יכול להיות ראש ישיבה בפוניבז' (משום שהיה שם מו"ר הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל שהוא היה) מתלמידי מרן הגר"ש שקאפ זיע"א ומרן הגרד"ב ליבוביץ זיע"א, והיה ידוע הדרך שלהם בסוגיות וכל פעם שאומר משהו אומרים לו אבל הגר"ש שקאפ אומר אחרת וכו'. ואז אמר לו רבי איסר זלמן אם יגידו לך כך תגיד "ואני אומר כך"!

ומונח פה דבר גדול: אדם לא צריך להסתכל ולחשוב מה השני חושב, דבוודאי התורה צריכה להיות רק עם המסורת ולא לשנות דברים חדשים, אבל אם באופן כללי יש לו המסורת המקובלת אלא שבמסקנה הגיע במחשבה לכך וכך, אל לו ליפול ברוחו שבספר זה וזה כתוב אחרת, כל אחד יש לו את חלקו בתורה. וכל אחד מצווה לעבוד ולחשוב עם הראש שלו! מה אתה מבין פה בסוגיא. וזה עומק מה שאמר לו רבי איסר זלמן, שתגיד ואני אומר כך!

ועיקר שיטתו היה לא לשנות דברים מאשר מקובל אצלנו מדורי דורות, לכן כשראה שמישהו רוצה לשנות היה יוצא ללחום מלחמת ד' נגדו. וזה רצון ד': צאי לך בעקבי האבות! לא לשנות דברים.

ונזכיר מה שפעם התווכחתי עם מנהל ת"ת שהחליט לשנות, שבראש חודש ילמדו כל היום כבשאר ימים ולא רק חצי יום ואמרתי לאותו מנהל שיותר ממאה שנה יש ת"ת ותמיד למדו רק חצי יום ולמה לשנות מדרכי אבותינו? ואם תאמר מה עם ביטול תורה? אלא דמצינו כתוב בש"ך גבי מלמד שחזר בו באמצע הזמן מללמד אינו בדין של שוכר עליהן ומטען וא' הטעמים דמצד שהילדים יתבטלו לא חיישינן עיי"ש. וה"נ כאן זה לא נורא קצת חופש לילדים פעם בחודש וכן יש בזה אולי כבוד ר"ח והצעתי הדברים לפני מרן הרב שך זצוק"ל ואמר לי שאני צודק. למה לשנות את הישנות? לא צריך להיות יותר 'פרומער' מדורות שקדמו לנו! צאי לך בעקבי האבות!

הגאון רבי זבולון שוב שליט"א

ועוד דוגמא מעין זה. בשנת תשכ"ז, אחרי המלחמה, היה חולה והלכתי לבקר אותו, והיה שם מישהו שסיפר לו שיש איזה ילד שחלם שאחרי המלחמה יקרה כך או כך. וכן היו כל מיני 'נביאים' ומקובלים שאמרו אתחלתא דגאולה וכו' וכך צריך לנהוג וכו' והוא אמר אני לא מאמין בשום דבר, פתי יאמין לכל דבר. היינו שאנחנו יש לנו תורה מסיני איך להתנהג בשעת צער, איך להתנהג בשעת שמחה ובכל רגע ורגע וכו' לא צריך להאמין לכל מיני סיפורים, רק לשמור על מסורת אבותינו. וזה מה שרוצים מאיתנו.

ונזכיר עוד הנהגה, לא להלכה למעשה, רק לדעת איך להסתכל על דברים: פעם שאלתי אותו על בן שלי שלומד בת"ת אחד ורציתי להעביר אותו לת"ת אחר כי לא לומדים מספיק חומש בת"ת הראשון, ואמר לי לא להעביר אותו, הוא ישלים את זה בהמשך הזמן.

לב טוב ומידות

ולסיום נזכיר עוד מעשה אחד שמשקף את טוב ליבו. החסד שלו היה עצום וראיתי בעיני כמה וכמה פעמים, וזה היה ידוע. ונזכיר מעשה אחד שאני ראיתי בעל המעשה, שפעם היה ילד שהיתה לו בעיה מסוימת שהיה חשש שהבעיה שלו תפריע לילדים במשך השיעור, ולא רצו לקבל אותו לת"ת, והאבא התחנן למנהל ואמר לו המנהל - אם הרב שך יכתוב לי מכתב אני אקבל אותו (כי אז לא יוכלו שאר ההורים להתלונן, הרי מכתב מהרב שך לקבל אותו...) ובא אלי האבא של אותו ילד שהכרתי היטב, וביקש ממני שאסע לרב שך לבקש ממנו מכתב. ואני באותו רגע צחקתי ואמרתי לו - הרב שך לא מכיר אותך ולא את הבן ולא את המנהל. מה פתאום שיכתוב לך מכתב שיקבלו אותו? אבל לא יכולתי לסרב לבקשות המרובות של האבא ונסעתי לרב שך. ואמרתי לו - יש ילד שהמנהל אומר שאם הראש ישיבה יכתוב מכתב לקבל אותו הוא יקבל אותו, וישר ששמע אמר אם כך אכתוב, וניגש לארון לקחת דף והתחיל לכתוב לכבוד המנהל פלוני נא לקבל את התלמיד הזה לת"ת שלכם, בברכה אלעזר מנחם מן שך. וחתך את הדף הנשאר שלא יוסיפו עוד דברים. ורואים פה כמה גדולה היתה מידת טובו לכלל ישראל וכמה חפץ בטובת השני. אני לא חשבתי שיכתוב כי עוד לא הגעתי למידת טובו של הרב שך, כמה נשגבה מעלתו ממעלתנו הפשוטה.

תכלית הדברים, לקחת הדברים למעשה ולעבוד איתם, כמו שאמר רבנו יונה - האדם לא יעורר עצמו לא יועילוהו המוסרים. יהי רצון שנזכה לעלות וללמוד מדרכיו אכי"ר. ◆◇

(נמסרו במיוחד ל"בטאון עולם התורה - הפלס" ע"י הגאון שליט"א)

מרן זי"ע בחדר שיעורים של ישיבת פוניבז'

הגאון רבי שמואל מרקוביץ שליט"א / ראש ישיבת פוניבז'

אחריותו של ראש הישיבה על כל הנעשה בישיבה

מרן זי"ע מוקף תלמידים בחזור מתפילת שחרית (מארכיונו של כותב השורות)

הרב ישעיהו ויין

"מלבד שלל מעלותיו ודרגותיו העצומות ובנוסף לגדולתו האדירה, ראינו אצל רבינו הגדול ראש הישיבה מרן זיע"א בחינה מופלאה הראויה לאזכור ולציון. בכל מעשיו ובכל הנהגותיו, בכל תנועה מתנועותיו, הוא חשב על התוצאה מכך. איזו תועלת תצמח לשני - לתלמידים ולכלל כולו - אם אנהג כך או אחרת", במילים אלו פותח ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי שמואל מרקוביץ שליט"א את שיחתו המיוחדת ל"הפלס".

הייתה זו שעת אחר הצהריים מאוחרת. בחרדת קודש נכנסנו למעונו של ראש ישיבת פוניבז' שליט"א וביקשנו לקבל מעט משביבי האור הגדול אותו הקרין והשפיע רבינו הגדול מרן זיע"א לכל העולם כולו. רצינו לעמוד מקרוב אחר הנהגותיו וחידושיו של רבינו זיע"א ב"דיני ישיבה" ממבט עיניו של אחד מגדולי מקורביו, יבלח"א הגאון שליט"א. טרם כניסתנו לבית הגדול, ידענו גם ידענו כי אין זה דבר של מה בכך. חידושיו של רבינו הגדול מרן זיע"א בדין זה, ארוכים ורחבים מני ים. הם פרושים, שזורים וטווייים בעולם התורה בכל רחבי הגלובוס, וממילא, תכלינה היריעות כולן, ותיאורים, סיפורים ועובדות על "עולם הישיבות במשנתו של רבינו הגדול מרן זיע"א" לא ייכתבו מרוב, אולם פטור בלא כלום הלא אי אפשר. הלא זה חלק ארי מחייו רבי האנפין של אביהם וראשם של בני הישיבות בארץ ובגולה.

כאמור הטלנו את כובד המשימה, חשיבותה וגודלה לפתחו של ראש ישיבת פוניבז' שליט"א שזכה למאות ואלפי שעות של שיחות מפורטות עם מרן ראש הישיבה זיע"א, בעניינים הרבים הנוגעים להנהגתה של אם הישיבות - ישיבת פוניבז', כשרבינו הגדול מקדיש זמן רב לליבון והסברה של כל פרט והנהגה כדי שכל מעשיו והוראותיו יובנו כדבעי, ויבוצעו על צד היותר טוב ולא כמצוות אנשים מלומדה. ראש הישיבה שליט"א נאות לפתוח בפנינו פתח צר מבחינתו, אך רחב כאולם עבורנו, תוך כדי הבהרה ברורה כי מדובר בחלקים זעירים בעלמא. כדי להעביר את התמונה הכוללת בשלמותה, יידרשו שעות רבות ומוספים רבים להקיף ולספר מעשים ועובדות אינספור מהנהגותיו של מרן ראש הישיבה זיע"א ב"הלכות ישיבה". תקוותנו כי הצלחנו להעביר את ההדים והרישומים הללו מעל גבי בטאונו של עולם התורה.

ראש הישיבה פתח והזכיר את ייחודיותו של רבינו הגדול מרן זיע"א בכך שחשב על כל תנועה מתנועותיו איזה מסר יצא ממנה. האם נוכל לפענח את אזנינו בדוגמא לכך?

בתקופות מסוימות היו מטאטאים את היכל הישיבה כל יום לאחר תפילת מנחה. כדי להקל על המנקים במלאכתם, התבקש כל אחד להרים אחריו את הסטנדר שלו בטרם יצא מבית המדרש. גם מרן זיע"א נהג כפי ההוראה, והיה מרים בעצמו את הסטנדר שלו. באחד הימים סח לי, אינני מבין את אברך פלוני המבקש לעזור לי ולהרים את הסטנדר במקומי, הלא כשבחורים צעירים רואים כיצד אני מתאמץ ומרים בעצמי את הסטנדר, זה מדרבן אותם

שלא לשכוח להרים את שלהם. מדוע הוא מונע ממני ללמדם זאת, הלא מדובר כאן בחינוכם של הדור הצעיר?!

מרן זיע"א חש עד כמה משמש הוא דוגמא אישית עבור כולם, וסיפר כי בישיבה בקלעצק היה המשגיח מרן הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל יושב בישיבה בכל הסדרים. "באחד הימים", המשיך מרן זיע"א וסיפר, "נודע לי כי המשגיח זצוק"ל סובל מאד במעיו והוא זקוק לאוורור מדי זמן מסויים. פניתי אליו ושאלתיו מדוע לא יצא מדי פעם לשאוף אויר צלול. תשובתו של המשגיח הייתה כה פשוטה: 'הלא אם אצא החוצה מהסדר, גם בחור פלוני יראה ויעשה זאת. כיצד אוכל לצאת לשאוף אויר כשיודע אני בבירור שבחור יתבטל מלימוד בגללי?'"

אף מרן זיע"א נהג כך הלכה למעשה. הוא החליט שעליו לשבת בסדרים בישיבה מאחר שזה מחזק את הבחורים, ומדרבן אותם ללמוד טוב יותר, לשאול, להבין ולנסות לרדת לעומק הסוגיה. יתירה מכך, מרן זיע"א היה מציין כי בזמן הסדר ניתן להבהיר ולבאר נקודות שבזמן השיעור אין זמן די הצורך לעסוק בהם. כך, בזמן הסדרים, אפשר ללבן ולחקור יותר.

כחלק מאותה אחריות מופלגת בה נקט לגבי כל נושא שנדרש להכרעתו ולמוצא פיו, היה משתדל שכל הנהגותיו יהיו 'לכתחילה' בלי שום סרך של 'דיעבד'. פעם אחת נכנסתי אליו בלווית בחור שנזקק לעצתו בענייני שידוכים. נכנסנו בשעה 6.30 בערב, ומרן זיע"א השיב שהואיל והרב שלמה לורינץ ז"ל צפוי להגיע בשעה 6.45 א"כ עדיף שנכנס אח"כ ולא עתה. בתחילה לא הבנו מדוע הוא נזקק לרבע שעה מראש קודם פגישתו עם הרב לורינץ. כשנכנסנו אח"כ עם הבחור שהתייעץ עם מרן זיע"א, מרן השיבו במתינות על כל ספקותיו. כשאמר הבחור: "א"כ הראש ישיבה אומר שהתשובה חיובית," השיבו מרן: "את זה אתה אמור להחליט," וכך בסבלנות כמה וכמה פעמים. או אז הבנו שבלחץ של זמן קצר לא היה מרן זיע"א יכול להרגיע ולהדריך את הבחור, כך הוא חישב כל פרט ממעשיו לכתחילה.

מסיבה זו היה מקפיד מאד על הזמנים והגיע לכל מקום שהוזמן במועד שנקבע במדוייק. פעם אחת ערכו בב"ב אסיפה למורות. זמן האסיפה נקבע לשעה 6.00 בערב, ובשעה 7.00 נכנס מרן זיע"א ופתח בדבריו: "כיצד מחנכות בישראל יכולות להתנהג כך? קובעים שעה וכולן מגיעות שעה לאחר מכן?" הנוכחות לא הבינו מה רוצה מרן זיע"א, עד שבסיום דבריו הפטיר: "הייתי כאן ב-6.00 ולא נכח כאן אף אחד". התלוויתי אליו בנסיעתו לחופת הגאון רבי זבולון שוב שליט"א. בהזמנה נכתב שהחופה תתקיים בשעה פלונית, ומרן יצא לנסיעה בכדי להגיע למקום בשעה הנקובה בהזמנה. לתמיהתי, הרי ודאי לא תתקיים החופה בשעה זו, כנהוג, השיב מרן זיע"א: "הלא ודאי ימתינו לי אם אאחר, ואז אני אהיה "בעל עוולה". אני מעדיף לחכות להם".

מרן זיע"א היה מבאר את הנהגותיו, מפביר מדוע רצוי וכדאי לנהוג כך או אחרת?

בהחלט כן. ב"ה זכיתי להיכנס אליו בקביעות מדי שבוע ביום רביעי לזמן קבוע ומוגדר, מלבד ההתייעצויות השוטפות בכל ענייניה היומיומיים של הישיבה. בזמנים הללו היה מרן זיע"א מדבר על הכל. ניתן היה להבין ממנו ולדון על כל נושא ועניין לגופו, לפרטי פרטים. הוא היה פורש את משנתו הישיבתית בדיוק נמרץ. הייתה לו משנה סדורה ובהירה שלא השתמעה לשני פנים. היא הייתה חדה וברורה. כשבקשנו לדעת כיצד צריכה להראות ישיבה בטהרתה, היאך להנהיג ולהשתית את סדריה, קבלנו דרך סלולה ללא שום אי הבנות או ספיקות. אצל רבינו הגדול מרן זיע"א יכולנו להרגיש בחוש כי העול והאחריות של שמירת המסורת הישיבתית מחייבים אותו שלא להשאיר פינה שאיננה סדורה וברורה, שלא להותיר אבן, ולו הקטנה ביותר, שלא יודעים היכן צריכה היא להיות ממוקמת.

ישנו קו אחיד שניתן לייחסו למרן זיע"א, קו שממנו לא זז לעולם בכל מה שנוגע למושג "ישיבה"?

כפי שציינתי, מרן זיע"א נשא על עצמו את עול המשכיות הישיבות הקדושות כפי שקבל מרבותיו. בשל כך המסר החד והברור שהיה שזור בכל שיחה שקיימו עימו בענייני עולם הישיבות, היה זהה: "לא משנים ממה שקבלנו ושמענו". היה לו קו שאמר כך: "הלא אלו שקדמו לנו ידעו כיצד צריכים לנהוג והיאך להוביל את הישיבה, כיצד א"כ ניתן להעלות על הדעת שנשנה ממה שהם קבעו והורישו לנו? האם אנחנו יותר חכמים, האם הדור שלפנינו לא ידע מה טוב עבורנו?! יתירה מכך, פעם המליצו על יהודי נכבד ומורם מעם שיבוא לכהן בתפקיד משגיח בישיבה, אך למרן זיע"א נודע כי הדרך והקו של אותו יהודי נכבד שונה מהקו של מרנן המשגיחים זצ"ל. מרן זיע"א דחה את ההצעה על אתר באומרו: "רבי יחזקאל ידע מהו הקו הנכון עבור הישיבה, עלינו להותירו כפי שהיה בזמן רבי יחזקאל". המושג "רוח הישיבה" תפס אצלו המון מקום, והוא פעל רבות לפיו.

הקו שהראש ישיבה דיבר עליו, הינו אחיד לכל עולם התורה, או שמא ייחודי הוא עבור ישיבת פוניבז'?

ברור ופשוט כי לכל ישיבה יש את הדרך והייחודיות שלה. לגבי ישיבת פוניבז' היה לו קו ברור ושונה. מרן זיע"א התנגד לערוך בישיבה מבצעים כדי לעודד בחורים ללמוד ולהתעלות. פעם סיפר לי ראש ישיבה מסוים כי מרן זיע"א המליץ לו לערוך מבצעים שכאלו בישיבתו. לתמיהתי בפני מרן זיע"א, הכיצד, הלא ידעתי כי מתנגד לכך, השיבני: "בפוניבז' זה לא מתאים, אך בישיבה פלונית זה מתאים בהחלט". הייתה לו הבחנה מיוחדת לכל ישיבה ולכל מקום תורה, מהו הדבר הטוב ביותר עבורו, ומהי הדרך שתגרום להתעלותם ולפריחתם של הבחורים. כך נהג לגבי תקציבים ממשלתיים שונים. לא בהכרח מה שהתיר לישיבות מסוימות, התיר גם לאחרות. לא הרי זה כהרי זה, בכל נושא ובכל עניין הכריע לגופו.

צריך להבין. בעיניו של מרן ראש הישיבה זיע"א, ישיבת פוניבז' נועדה לשמר את כל המושגים הישיבתיים הנעלים שבמקומות אחרים הקפידו עליהם פחות. הוא רצה שממנה יראו וכן יעשו, והיה מתבטא לא אחת שאם בפוניבז' יעשו כך וכך, הרי שבמקומות אחרים הדברים יידרדרו עוד יותר. הוא

מרן זיע"ע בפתיחת ירחי כלה תשנ"א

> מרן זיע"א נשא על עצמו את עול המשכיות הישיבות הקדושות כפי שקבל מרבותיו. בשל כך המסר החד והברור שהיה שזור בכל שיחה שקיימו עימו בענייני עולם הישיבות, היה זהה: "לא משנים ממה שקבלנו ושמענו". היה לו קו שאמר כך: "הלא אלו שקדמו לנו ידעו כיצד צריכים לנהוג, והיאך להוביל את הישיבה. כיצד א"כ ניתן להעלות על הדעת שנשנה ממה שהם קבעו והורישו לנו? האם אנחנו יותר חכמים, האם הדור שלפנינו לא ידע מה טוב עבורנו?!

"מעביר הוא את כל התלמידים בראשו" (מארכיונו של כותב השורות)

ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי שמואל מרקוביץ שליט"א בשיחה עם כותב השורות

> מוכרחים לדעת כי עולם הישיבות כולו חייב למרן זיע"א הכרת הטוב עצומה. בכמה תקנות שתיקן, הוא הציל את הישיבות כולן. לא צריך דמיון מפותח במיוחד כדי להבין איך נראה היה עולם הישיבות ללא תקנתו בדבר אי עריכת חתונות בזמן אלול וכדו'

ראה את תפקידה של הישיבה לשמר ולהנחיל לכל עולם התורה את "רוח הישיבות" בטהרתם, וכשיש מקום שכזה בו הרוחות השונות אינן מנשבות, ודאי וודאי שתהיה לו השפעה לשאר מוסדות התורה.

בכלל, למרן זיע"א היה מאד חשוב שדמותו של המשגיח בישיבה תהיה דמות מיוחדת במינה. דוגמא אישית של משגיח תפסה אצלו מקום מאד נרחב ומשמעותי. כששמע שמשגיח פלוני אינו יודע מה קורה עם תלמיד מסוים היה מביע את מורת רוחו. הוא פשוט לא הצליח להבין כיצד ניתן למעול כך בתפקיד.

מרן זיע"א היה מדריך ומכוון את מגידי שיעורים מה לומר או לא לומר בשיעורים עצמם?

באופן עקרוני היה למרן קו ברור מהו סדר ההספק הנכון בישיבה, מהם הדברים שעל מגידי השיעור לומר, ועל אלו נקודות אין להתעכב בזמני השיעור, אך מעבר לכך ביקש מרן זיע"א תמיד שמגיד השיעור יחתור לאמת ויאמר דברים שהוא עצמו מסכים ושלם איתם. מרן זיע"א אף הוסיף ואמר לי פעם, תלמידים יודעים לזהות מתי המגיד שיעור שלם עם דבריו, ומתי הוא אומר אותם כי כך שמע או ראה, אך אין לו קשר אל הדברים שאומר.

הייתה לו משנה סדורה מה צריך לומר בשיעור, ולאיזה סוג בחורים מיועד השיעור. מקובל בעולם כי השיעור נועד כדי שיתאים לכל הרמות של הבחורים חלשים בינונים ומצויינים, אך מרן ראש הישיבה זיע"א סבר שהשיעור צריך להיות מותאם ברמתו עבור המצויינים, והחלשים יותר ישקיעו את מאמציהם רק בחלק מהשיעור אותו יבינו, ואט אט הם יתקדמו להבין עוד ועוד. כמובן, יש לסייג הוראה זו ואין ללמוד מכך הוראה למעשה, אך בשיעוריו כך סבר שצריך לנהוג.

הוא עצמו בשיעוריו היומיים גרס שיש ללמוד את הגמרא "על הדף" והיה קורא את כל הגמרא עם כל הרש"י, בלי לדלג על כלום וגם לא על מילי דאגדתא. בכלל, למרות עמקנותו ועוצם עיונו המבהיל היה דבוק בגמרא עצמה כפשוטה. אנחנו זקוקים לממרחים וממתקים, מרן זצוק"ל היה "בריא". הוא אהב לאכול את ה'לחם' עצמו, את הגמרא עצמה שנמשלה ללחם. היה יושב שעות וגורס דפים שלמים של גמרא ורש"י.

מעבר לכך מוכרחים להדגיש כי אצל מרן זיע"א היו התלמידים חרוטים וחקוקים תדיר. הוא ידע מה טוב עבורם ובמה עליו להשקיע. פעם סיפר לו מו"ח זצ"ל כי שמע שבישיבה בנובהרדוק היו 300 תלמידים, ושמע מאביו מרן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל שהסבא מנובהרדוק התבטא שבכל לילה לאחר שהוא קורא קריאת שמע שעל המיטה, מעביר הוא את כל התלמידים בראשו. מרן זיע"א האזין לדבריו של מו"ח זצ"ל והפטיר על אתר: "הלא זה פשיטא, מה רבותא יש בכך?"

ככלל יש להדגיש, הוא ראה את הסבא מסלבודקא כ'רב מובהק' בכל העניינים האלו של הנהגת הישיבה, ואת עיקרי משנתו החינוכית בעניין ההנהגה בישיבה ועם התלמידים רכש ממנו. מרן זצ"ל התבטא לא אחת כי כל התורה שאנו רואים היום בעולם הישיבות הרי היא מכוחו של הסבא זצוק"ל ומכוח תלמידיו.

ראש הישיבה שליט"א מזכיר את מעורבותו של מרן זיע"א בעניינים של הנהלת הישיבה והצוות הרוחני. עד היכן הגיעה מעורבותו של מרן זיע"א עם הבחורים עצמם?

דאגתו ואחריותו של מרן זיע"א לכל תלמיד ותלמיד היו לשם ולתפארת. מטבעם של דברים לא ניתן לגעת אפילו באפס קצה שלהם, אך פטור בלא כלום בוודאי שאי אפשר. גם בחולשתו ובזקנותו היה מרן זיע"א חי את הבחורים ואת הנעשה עימם. הייתה תקופה שהיה קשה לו לעלות לישיבה ולדבר עם בחורים בלימוד. אך הבחנתי כי על אף תשות כוחו, מרן זיע"א לא מסוגל להתנתק מהרגעים הנפלאים הללו. סיכמתי איתו שמדי יום אשלח לביתו כמה בחורים למשך שעה שישוחחו עימו בלימוד, וכך יוכל לפטור עצמו מן הצורך לשהות בזמן הסדרים בישיבה. היה זה מחזה מרהיב. מדי יום היו נכנסים לביתו בחורים עפ"י תור שנקבע, ומדי שבוע, בימי שישי, היה אומר לי על כל בחור מה הוא, מי הוא, ומה מצבו בלימוד. מרן זיע"א כבר בקושי ראה בעיניו. מידי יום עברו בחדרו מאות אנשים עם נושאים שונים ומשונים, אך את מצבם הרוחני המדויק של הבחורים, הוא זכר להפליא.

היה לו מאד חשוב שבחור ילמד עם חברותא מתאימה לו, ושלא תהיה השפעה רעה מאחד על רעהו. ההתאמה בין הבחורים תפסה אצלו מקום של כבוד. לא פעם אף פעלתי בשליחותו להפריד בין חברותות מסוימות, שידע כי החיבור ביניהם אינו קיים.

הייתה תקופה, שבכל יום לאחר תפילת שחרית בישיבה, היה מדבר עימי מי הם הבחורים הצריכים חיזוק, ומי הם הדורשים עידוד ודרבון. הוא נשא על גביו את כל התלמידים והעסיק את מוחו וליבו הטהורים כיצד לגרום להם רק טוב.

מרן זיע"א היה מסוגל לשבת עם בחור צעיר שנזקק לעידוד ולחיזוק, במשך כשלוש שעות. הוא היה מוכן להקדיש עבורו את כל כולו, רק כדי שהתלמיד לא ירד חלילה ברוחניות ולא יאבד את דרגותיו ומעלותיו.

בכלל, למרן זיע"א היה חשוב מאד שבחורים ישוחחו בלימוד עם הר"מים וראשי הישיבות ושיהיו עימם בקשר תמידי.

מרן זיע"א אחז שחלק בלתי נפרד מתפקידו של ראש ישיבה, הוא לדאוג לכל הפרטים הנוגעים לישיבה, גדולים וקטנים גם יחד. מכוח אותה אחריות היה מרן זיע"א עצמו יורד אף לפרטים הקטנים ביותר.

ישבתי אצלו בליל שבת בשנותיו המופלגות, לפתע הוא נחרד ושואל אותי: "מי ערב לכך שכעת לומדים היטב בישיבה?" הוא היה חרד כל העת על כל הנעשה בישיבה, ולא חדל מלהתעניין ולברר כיצד מצב ההתמדה בישיבה, ואיך הבחורים לומדים

ומתנהגים. הוא טרח ללבן ולברר כל פרט בעניין תפקוד הישיבה בכל עת.

בהקשר לכך מוכרחים כמובן לציין כי מרן זיע״א היה חד בדרא בדרך הראויה כיצד להעיר והיאך ליישר אורחותיו של בחור. הוא היה פועל בכל אופן כדי להשיג את הדרך הנכונה והראויה שתצעיד את הבחור הלאה. היה פעם בחור מסוים שמיעט להשתתף בתפילות הישיבה. מרן זיע״א בקש ממני לומר לאותו בחור שבכל פעם שהוא מופיע בתפילה בישיבה זה נותן לו, למרן זיע״א, חיזוק גדול, וזה מעודד ומדרבן אותו להמשיך להשתתף בעצמו בתפילה בישיבה. אין כמובן צורך להמשיך ולתאר עד היכן הצליחה דרך זו, וכמה היא פעלה על הבחור שלא החסיר מאז ולו תפילה אחת בהיכל הישיבה.

מעבר לכך, מוסיף ראש ישיבת פוניבז׳ שליט״א, מוכרחים לדעת כי עולם הישיבות כולו חייב למרן זיע״א הכרת הטוב עצומה. בכמה תקנות שתיקן, אף מרן זיע״א נהג כך הלכה למעשה. הוא החליט שעליו לשבת בסדרים בישיבה מאחר שזה מחזק את הבחורים, ומדרבן אותם ללמוד טוב יותר, לשאול, להבין ולנסות לרדת לעומק הסוגיה

הוא הציל את הישיבות כולן. לא צריך דמיון מפותח במיוחד כדי להבין איך נראה היה עולם הישיבות ללא תקנתו בדבר אי עריכת חתונות בזמן אלול וכדו׳.

הנקודה אותה הזכיר הראש ישיבה שליט״א בדבר אחריותו ודאגתו של מרן זיע״א ל״רוח הישיבה״. זאת נקודה שדיבר עליה, הסביר על פי הוא מחליט מהי רוח הישיבה:

בהחלט כן. אצל מרן זיע״א היו המון התלבטויות ומחשבות. כובד המשקל שהטיל בכל סוגיה וסוגיה, והעמקות שהשקיע בכל נידון היו לשם דבר. היה לו הווה אמינא בכל נושא. פעמים היה נראה כי ההווה אמינא היא כל כך יצוקה, שאין יכולת לשנותה, אך כאשר הגיע מרן זיע״א למסקנה, שום דבר לא עצר בעדו. צריך לזכור שמרן זיע״א היה מעמיק לחשוב בכל נושא ונושא מכל היבטיו ומכל הכיוונים האפשריים, אך משקיבל החלטה לאחר ששקל את כל ההשלכות והסברות, דבריו והוראותיו היו יצוקים מברזל ממש, והיה מפליא לחשוב שאחרי הוראה ברורה וסדורה שכזו ניתן לחשוב אחרת. הוא לא פחד מכלום, וכל שיקול של ״מה יאמרו״ לא תפס אצלו שום מקום. כלל יסודי זה תפס אצלו בענייני הנהגה, אך לא פחות מכך, בעניינים של לימוד. כשחידש חידוש כל שהוא שאחז שהוא אמת לאמיתה, לא הסכים להיכנע בשום פנים ואופן.

פעם נכנסתי למעונו. לפתע הרים את ראשו ואמר לי, כעת אני כבר יודע מדוע אני מתנגד להצעתו של פלוני. בקשתי להבין על מה מדובר, ומרן זיע״א השיבני, ראה, מישהו הציע הצעה, שלטעמי יצאו ממנה קלקולים רבים. עד עתה לא ידעתי להסביר בבירור מה הבעיה באותה הצעה, אך היה לי ברור שהיא איננה טובה. כעת, עלה בליבי הטעם מדוע היא איננה טובה עבור כלל ישראל.

כידוע מרן זיע״א חידש יסוד גדול בדין מהדרין מן המהדרין בהלכות חנוכה. לימים באו אליו והראוהו תשובות הרמב״ם הפוסק כמותו. לכולם היה ברור כי מרן זיע״א ייהנה וישמח. הנה הרמב״ם עצמו מחזק את דבריו, אך לתדהמת הנוכחים, מרן זיע״א אפילו לא הגיב. התחושה הייתה פלאית ומרוממת ביותר: ״לשם מה הוא צריך להוכחות, הלא כך יצא לו פשט, מדוע הוא נדרש לחיזוקים כל שהם?״

כך נהג גם כאשר הקשה קושייה חמורה על יסוד גדול שבנה. בנוהג שבעולם, כשיש קושייה חזקה, הופכים את העולם כדי למצוא תירוץ וליישב את היסוד שנבנה, העיקר שלא לפרוץ את הדרך שנבנתה כאן בעמל וביזע. אצל מרן זיע״א הדברים היו שונים בתכלית. אם ישנה קושיה, משמע היסוד איננו אמיתי. מדוע עלי ליישב, לדחוק ולהסביר את היסוד? הלא יש כאן קושיה?!

מסיבה זו לא היסס לא אחת להקשות קושיות קשות כברזל על דבריהם של רבותינו האחרונים שמפיהם אנו חיים. פעם אחת נכנס לסדר בסערה ופנה לבחורים שנתאספו סביבו ובפיו קושיא עצומה על דברי מרן הגר״ח מבריסק זצוק״ל, ומכוח קושיא זו הסיק מהלך אחר בהבנת הסוגיא ודלא כהגר״ח, לתמיהת אחד הנוכחים כיצד ניתן כך לפרוץ את דבריו של מרנא הגר״ח זצוק״ל, השיב מרן ראש הישיבה זיע״א: ״מי שמלמד תלמידים בלי הבנה הם יגדלו לעמי ארצות. אין דבר כזה לקבל יסוד מבלי להבינו״. הוא לא הבין איך ייתכן לחשוב מחשבה שכזו.

גם בעניינים של הנהגה והשקפה פעל באותה דרך בהתאם ליסודות שקיבל מגדולי הדורות הקודמים, וכך גם הנהיג את הישיבה ביושר אמיתי, בלי שום חשבונות וכוונות אישיות.

זכורני, כי פעם הופיעו בישיבה משלחת קצינים. מרן זיע״א דבר בפניהם ואמר, אינני חפץ להתגאות, אך דעו לכם, הבחורים היושבים כאן ולומדים, הם אלו המחזיקים את הארץ. בלעדיהם לא נצליח לעולם. הוא לא חיפש להתייפות ולמצוא חן אף פעם. הוא לא היה מעוניין לעדן דברים כדי שיצטיירו וישמעו טוב יותר. אם זו האמת, עלינו לאומרה. כך נהג גם כשהגיע שר האוצר דאז בלוויו של הרב שלמה לורינץ זצ״ל לבקר בישיבה. מרן זיע״א התכבד לנאום בפני האורח ואמר: ״שמעתי מהרב לורינץ שלשר יש מידות טובות. בטוחני כי הם באו בשל העובדה שלמד ב׳חדר׳״.

מדוע הם לא כעסו ומחו על דבריו, כיצד הם שתקו ולא הביעו את מורת רוחם על קביעותיו?

מכיוון שכולם הבחינו שהאמת בוערת בו, שהוא אומר את דבריו באמונה שלמה ובידיעה גמורה שזו ורק זו האמת, היא ואין בלתה. ◆◇

תורה וגדולה במקום אחד

״בכל הדורות, ובכל הארצות, לא יחסר קורא אל האלוקים ואל עבודתו, ומורה את תורתו״. זהו לשון של רבנו בחיי בחובות הלבבות, שער התשובה (פרק ו).

רבנו בחיי מבאר שם, באיזה דרך הקב״ה משמיע תוכחה לדור, הוא אומר שזה יתכן ״בין על ידי נביא דורו אם יהיה בזמן הנבואה, מתורת ד׳ הנאמנה, או מפי מורה לעבודת האלוקים״. והוא גם אומר שהמציאות הזאת ״הוא טענת הבורא על ברואיו״, שהרי שמעו ויודעים את דבר ד׳. רבנו בחיי מסמיך את מאמר חז״ל: ״עד שלא כבתה שמשו של משה זרחה שמשו של יהושע תלמידו, עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי, עד שלא כבתה שמשו של אליהו זרחה שמשו של אלישע, יום שמת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש ועל הדרך הזה יוצא בכל הדורות ובכל הארצות, לא יחסר קורא אל האלקים ואל עבודתו ומורה את תורתו״, עכ״ל של ה״חובות הלבבות״.

זה דבר שקיים תמיד בהשגחה, תמיד יש מי שאומר ומשמיע את האמת כמות שהיא, ואין מקום לטענת ״לא ידעתי״. אבל עדיין יכולה להיות טענה, הוא יכול לומר: לא ידעתי שאכן צריך לשמוע דוקא לו, מי אומר שהוא זה שאומר את האמת, מה היא התשובה על זה?!

זכינו אנו להיות בדורו של רבנו הגדול זצוק״ל, אינני יודע כמה מהיושבים כאן זכו להכירו ממש, אבל אנחנו, הרבה שנים, חיינו בצילו, והדבר מורגש בשכל ובלב, שהוא הוא זה שהתמנה משמיא להיות מוכיח לדור.

יש גמרא בגיטין (נ״ט א): ״מימות משה ועד רבנו הקדוש, לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ומימות רבנו הקדוש ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד״, לכאורה, אם רואים אנו שבכל הדורות זה לא כך, - אין תורה וגדולה במקום אחד, כפי הנראה שזה לא הולך ביחד, אין היכי תמצי, אם כך, במה נשתנו שלושת הדורות הללו מכל שאר הדורות?

אך הפירוש הוא כך, משה קיבל תורה מסיני, התורה היתה צריכה לעבור דרך משה רבנו ע״ה לכל כלל ישראל במשך כל הדורות. עד סוף כל הדורות ילמדו רק את התורה שקיבלנו ממשה רבנו ע״ה. ואילו היה המצב שמלבד משה רבנו ע״ה יש עוד אחד כמוהו בין בתורה ובין בגדולה, יתכן שאותו אחד היה יכול ח״ו לעמוד כנגד משה רבנו ולחלוק עליו כמעשה קרח בשעתו, ואז זה היה נקרא תורה עם מחלוקת, תורה לא ברורה, ומשום כך עשו כאן משמיא כמין נס, שיצטרפו באדם אחד שני הדברים, תורה וגדולה, בכדי שהוא יהיה הכי גדול ונכבד שיש, גבוה משכמו ומעלה מכל בני דורו.

כיוצא בו, רבנו הקדוש, מסדר המשנה, המשניות שסידר רבי זה מה שכלל ישראל לומדים בכל הדורות, וכך זה ישאר לנצח, ובשביל זה היה צורך שרבי יהיה הכי גדול בדורו, הן בתורה והן בגדולה, שידעו לדורות שההתייסדות של המשנה היתה באופן כזה שלא היה אף אחד שהיה יכול להתנגד ולומר ״לא״, לא היתה מציאות כזו. הקב״ה נותן התורה רצה שהמשנה תהיה נצחית, משום כך עשה שמסדר המשנה יהיה אדם כזה שאין עוד מישהו בדורו שעומד בדרגתו.

כך הוא הדבר גם לגבי רב אשי, מסדר הגמרא, אילו היה בדורו עוד אחד ששווה לו בדרגתו, מי יודע מה הוא היה עושה, לא היתה יכולה להיות ״חתימת התלמוד״, והואיל ורצון הקב״ה היה שיקבע כאן דבר לדורי דורות, מוכרח היה להיות שמסדר הגמרא יהיה כזה אשר תורה וגדולה נתקבצו אצלו במקום אחד, הכי גדול שיש בדורו.

הוי אומר, שכך היא הנהגת השי״ת, שכאשר צריך להיקבע דבר לדורות ולדורי דורות, דבר שהוא נצחי לכלל ישראל, הקב״ה נותן את הכלים בכדי שזה יוכל להיות.

רבנו הגדול זצוק״ל, הניח וקבע יסודות איתנים, שכל דבר בפני עצמו, אם מתבוננים רואים שאלמלא היה אצלו תורה וגדולה במקום אחד זה לא היה יכול להיות, הדבר היה ניכר בחוש לכל מי שהיה בתוך הענין, ראו והרגישו בעליל שמשמיא סיבבו כך שהכל נמצא תחת הנהגתו של איש אחד, עולם התורה בכל קצוות תבל וגם ה״גדולה״ כלומר העסקנות וכל עניני ההנהגה של כלל ישראל - הכל היה אצלו! זה דבר שאינו מצוי, זה משמיא!

פירוש הדבר, שהקב״ה העמיד בן אדם שהוא יראה את הדרך, ואף אחד לא יוכל לומר ״לא ידעתי״. כל מה שהוא אמר ודיבר, זהו תוכחה שהקב״ה שלח לנו דרכו, וצריכים אנו לשמוע היטב.

אם כיום יש ׳ערלכקייט׳ אצל הבני תורה, ואפילו אצל עסקנים והבעלי בתים, ברור כשמש שכאן זה נהיה, אצלו זה נהיה, אי אפשר לתאר מה היה לולי הוא זצוק״ל, איך אנחנו היינו נראים... הלא חדשים לבקרים ישנם סילופים בהשקפה, סילופים ממש בתורה, סילופים במדות, בכל מיני דברים, היה אדם אחד שעמד בפרץ, נגד הכל, נגד כל סילוף וכל סטיה שהיא! כל ההוראה בכל עניני התורה, וההנהגה, וההשקפה, היתה שלו!

גם כיום, אחרי הרבה שנים שהוא כבר לא עמנו, יודע כל אחד מאיתנו מה היא הדרך... מה הוא היה אומר... התפקיד כעת הוא לומר דבר אחד: תלכו בדרך של הרב שך... תמיד להתבונן מה הוא היה אומר, כיצד הוא היה מתנהג...

(מתוך משא זכרון בהיכל הישיבה, ביום השנה העשירי)

רבינו הגדול מרן הגרא״מ שך זי״ע

הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א / מנהל רוחני דישיבת "קול תורה"

"מרן זיע"א לימד אותנו מהי עמלה של תורה"

הרב ישעיהו ויין

"פגשתי פעם יהודי מבוגר שלמד עם מרן זיע"א בקלעצק ושאלתי אותו מה הוא זוכר ממרן זיע"א, תשובתו לא הפתיעה, אני זוכר שני דברים, הוא אמר לי, ראשית, התמדה נוראית. הוא יכול היה לעמוד שעות במקום אחד מבלי לזוז. והשני, מידות טובות ונעלות. אלו שתי התכונות שליוהו מימי עלומיו ועד זקנה ושיבה. על שתיהן עמד כל חייו ממש", כך פותח הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א את שיחתו ל"בטאון עולם התורה".

היה זה דבר מפליא. על אף התמדתו ושקיעותו התמידית בתורה, למרות שנראה היה כאילו אין לו בעולמו מאומה מלבד התורה הקד', היה רבינו הגדול מרן זיע"א מיוחד בהטבה לזולת. כאילו באקראי היה זורק משפטי עידוד. כביכול מבלי לשים לב, היה מעודד ומחזק. ללא ספק משפטים אלו הועילו לכל החיים.

ברשות המשגיח שליט"א, נבקש להרחיב את היריעה דווקא על אותו עמל התורה ייחודי במינו

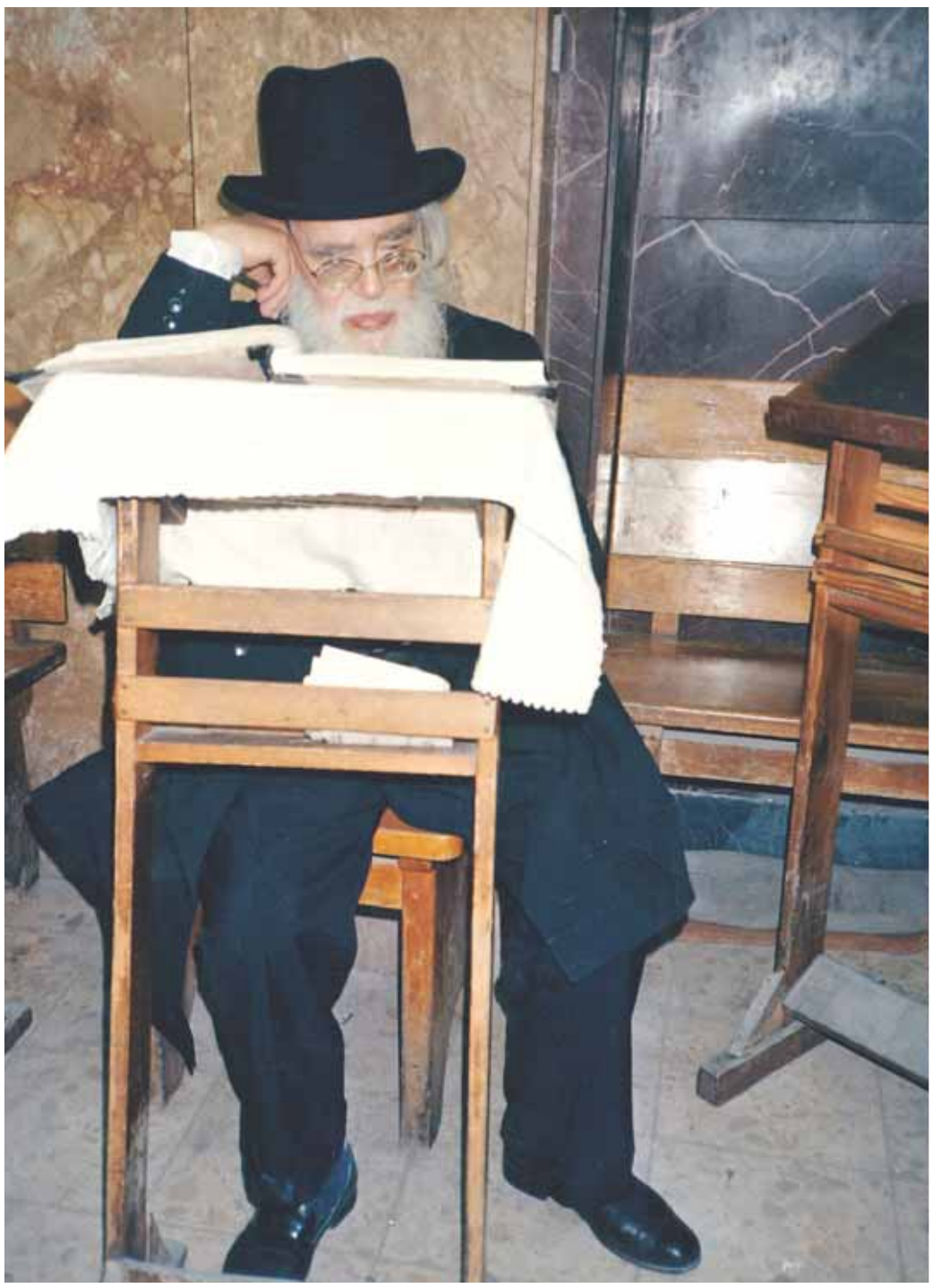
ראשית, יש לדעת כי הרגשנו שלפנינו עומד ענק בתורה. כדי להמחיש עד היכן הגיעו הדברים נספר שפעם באו להתייעץ עם מרן בעל הקהילות יעקב זצוק"ל בנושא סבוך, והוא הפנה אותם לרבינו הגדול מרן זיע"א. לתמיהת הנוכחים מדוע לא עונה בעצמו, השיב, כי "הרב שך עונה מתוך הלימוד". התמיהה רק התעצמה. וכי הסטייפלער אינו עונה מתוך הלימוד, וכי הוא לא שקוע כל כולו בלימוד התורה? הבנו אז שישנם מושגים מיוחדים בהתמדה. קיימים מונחים בלתי נתפסים בעמל התורה וביגיעתה. זה רק ביטוי קטן מה היה רבינו הגדול מרן זיע"א בלימוד. עד היכן הגיעו מושגיו הגבוהים.

מרן בעל החזו"א זיע"א כותב באגרת (ח"ג) ש"העיקר זה עמל התבונה בתורה שבעל פה". אצל מרן זיע"א ראינו זאת בחוש. כשהוא למד סוגיה, לא נחה דעתו בהבנה עד שחקר והגיע לעומק. עד שהתיישבה דעתו שזאת הבנה אמיתית.

זכורני שלמדנו אצלו שיעור יומי במשך שנתיים. היינו בחורים בשיעור ב' ומרן זצוק"ל היה מביא שאלה וממתין שייווצר לחץ מהשאלה. הוא לא נתן מנוח. חיפש שלא ננוח ולא נשקוט מהקושיה. עד שלא הייתה סערה בשיעור הוא לא מצא מנוחה. כך גם בשיעור כללי. הוא דרש שירגישו ויחושו את הקושי. הוא הכניס אותנו לרצינות של הלימוד. שנרגיש חלק בלתי נפרד מזה. וכשאמר תירוץ ראו אצלו שמחה אמיתית. הוא העלה אותנו לרמות אחרות לחלוטין. הוא לימד אותנו ללמוד בצורה הרבה יותר מעמיקה.

לרבינו הגדול מרן זיע"א הייתה הנהגה מעניינת גם בזמן הסדרים. הוא היה נכנס לבית המדרש עם קושיה ואוסף בחורים באופן מקרי כביכול, ומציג את השאלה. הוא רצה להעמיד את הקושיה. הוא לא הסתפק בתירוצים סתמיים. הוא רצה, שאף ודרש יותר עומק. עד שלא השתכנע שזה עומק הסוגיה, עד שלא חש שחיים ונושמים אותה, הוא לא הגיע לידי סיפוק. זאת הכוונה נפש תורתית שלא מסתפקת בפחות מהטוב ביותר.

המשגיח הגה"צ שליט"א ממשיך ומתאר את אופן לימודו של רבינו הגדול מרן זיע"א. הוא מעולם לא קבל שום דבר בלימוד בתור דבר מוסכם. גם בדבריהם של גדולי האחרונים היה דן ומחפש לראות ולבדוק האם אכן מסתדרים דבריהם. האם אין כל סתירה או אי בהירות בחידושיהם. מרן זיע"א הכניס סטנדרטים חדשים בישיבה. הוא לימד שאין מוסכמות. חוץ מדברי הש"ס והראשונים היה מוכן להתווכח ולדון בכל דבר. לא היה אצלו מושג של "לדבר בלימוד". הוא חינך לעמול בתורה.

מרן זי"ע בעיון ובעמקותה של תורה

מרן זי"ע במסירת שיעור באחד מהיכלי התורה

> אמנם, ידענו כי הוא אדם גדול בכל התחומים, אך זאת משיחות פרטיות שקיימנו עימו, מביקורים במעונו בימי חול המועד, או ממעקב אחר לימוד המוסר שלו והתבוננות בתפילותיו המיוחדות, אך כמעט לא מעבר לכך. הוא השתדל בכל כוחו לברוח מנושאים שאינם שייכים ללימוד נטו. כאמור, רק לאחר פטירת המשגיח זצוק"ל ראה צורך לשנות מהרגלו

פעם אמר מרן זיע"א שיעור בישיבה, ובעצם היה זה שיעור של מרן רבי נפתלי טרופ זצוק"ל, אבל מרן זיע"א אמר את זה בלשון שלו. כמו שהוא הבין. לפעמים אנמר עתה אומר לכם דבר מרבי איסר זלמן, אך בלשון שלי. זה היה אמנם "אבן האזל", אבל "אבן האזל עם אבי עזרי".

כל סוגיה היה מפרק לגורמים ממש. סתר, דן ובנה מחדש. כך היא דרכה של תורה, אין שטחיות. אין "רייד" סתמי. מה שלא כתוב בגמרא או בראשונים מוכרחים לבחון מחדש. לגשת לכל סוגיה באופן מקורי. הוא לימד אותנו שמוכרחים להבין. ואתן לכך דוגמא, בחידושי רבי חיים הלוי בהלכות איסורי ביאה מובאים דברים, שלדברי מרן הגרא"מ שך זיע"א הם סותרים גמרא מפורשת בקידושין. מרן זיע"א סיפר כי שאל את מרן הגרי"ז זצוק"ל את השאלה והשיב לו כי אין לו תשובה, אך הוא זוכר שאביו רבי חיים היה הולך הלוך וחזור ואומר את המהלך הזה, וכשהגיע לחלק הזה, עצר ופתח את הגמרא בקידושין, הסתכל בתוכה, והמשיך הלאה. מרן זיע"א סיפר את דברי מרן הגרי"ז, והוסיף, אף על פי כן איננו חסידים. דברי חיים עדיין מוקשים לנו.

ניכרו הבדלים מהותיים בין השיעורים היומיים לשיעורים כלליים?

בהחלט. בשיעורים היומיים הוא דרש שלא נלך כל כך גבוה. ללמוד בדווקא את הדף גמרא ולהמשיך הלאה. פעמים רבות אף נשאר בקושיה. השיעור כללי, לעומת זאת, היה מעין השלמה לשיעור יומי. אז היה מפרק כל סוגיה. דן בה לעומק ממש.

להערכתי, הנהגתו הציבורית הייתה כמו שיעור כללי. הוא למד כל נושא לעומק. בכל עניין היה מנסה להבין מה עומד מאחוריו, ומדוע הגיעו לכזאת מסקנה. לא הסכים לקבל שום דבר כמובן מאליו ולא קבל תכתיבים בשל העובדה שכך הוכתבו.

מתי החל מרן זיע"א למסור שיחות מוסר בישיבה?

רק לאחר פטירתו של מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל. אפשר לומר בוודאות שבזמננו היה כולו תורה. לא ראינו ממנו שום דבר אחר מחוץ ללימוד. גם לא בעניינים של הדרכה ביראת שמים. כך היה נהוג בישיבה שרק מרן המשגיח זצוק"ל הדריך וכיוון. אפילו מרן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל לא מסר שיחות בישיבה. רק באירועים מיוחדים כגון, ליל יום כיפור, או פתיחת הזמן. כל נושא השיחות היו נתון בידיו של מרן המשגיח זיע"א.

אמנם, ידענו כי הוא אדם גדול בכל התחומים, אך זאת משיחות פרטיות שקיימנו עימו, מביקורים במעונו בימי חול המועד, או ממעקב אחר לימוד המוסר שלו והתבוננות בתפילותיו המיוחדות, אך כמעט לא מעבר לכך. הוא השתדל בכל כוחו לברוח מנושאים שאינם שייכים ללימוד נטו. כאמור, רק לאחר פטירת המשגיח זצוק"ל ראה צורך לשנות מהרגלו.

דמותו הייתה למושג בישיבה. עקבנו אחריו וגילינו המון דברים. מפה לאוזן עברה השמועה כי

> הוא מעולם לא קבל שום דבר בלימוד בתור דבר מוסכם. גם בדבריהם של גדולי האחרונים היה דן ומחפש לראות ולבדוק האם אכן מסתדרים דבריהם. האם אין כל סתירה או ארי בהירות בחידושיהם. מרן זיע"א הכנים סטנדרטים חדשים בישיבה. הוא לימד שאין מוסכמות. חוץ מדברי הש"ס והראשונים היה מוכן להתווכח ולדון בכל דבר. לא היה אצלו מושג של "לדבר בלימוד". הוא חינך לעמול בתורה

הוא בקי גדול בהלכה, ואם התעוררה שאלה בהלכה, הוא היה הכתובת.

לגדלותו העצומה נחשפתי במלוא עוזה כאשר נפטרה הרבנית ע"ה. כאשר קם מהשבעה אמר לנו שהמון מצבים בחייו היו נראים רעים, אולם כולם נהפכו לטובה. אני מקווה, הוא המשיך ואמר, שגם מזה אצא לטובה. דבריו היו נשמעים כמו דבריהם של אלמנים רבים, אולם לעומקם ירדתי רק כאשר נפטרה חמותי הרבנית אויערבאך ע"ה ומרן זיע"א הגיע לנחם. תוך דבריו הוא אמר שלאחר פטירת הרבנית שלו הוא חשב "איך אמשיך בחיים סדירים בכזה מצב, אך הנה ב"ה אני חי". רק אז הבנו כמה היה שבור, וכיצד התגבר על הכל. אגב, אני מוכרח לציין שמו"ח מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל התבטא לאחר שקם מהשבעה על פטירת הרבנית ע"ה כי רק שניים מהמנחמים דברו באמת על ליבו וניחמוהו, אחד מהם היה מרן הגרא"מ שך זצוק"ל.

אגב, מוכרחים להוסיף נקודה מעניינת באישיותו של מרן זיע"א. בכל ימות השבוע היה רבינו זצוק"ל ממהר. תמיד היינו מתבוננים בהליכתו המהירה ובזריזותו שעשו עלינו רושם בל יתואר, אולם בשבת קודש הנהגתו השתנתה לחלוטין. אז היה מטייל בנחת בסמטאותיה של שכונת זכרון מאיר. נהננו לראות איך נראה הרב שך כשהוא לא רץ. היה זה מחזה מיוחד השמור לשבתות בלבד.

המשגיח שליט"א הזכיר כי מרן זיע"א נהג בהנהגת הציבור כמו ב"שיעור כללי", האם ניתן להגדיר את צורת הנהגתו?

כל אופי וצורת הנהגתו באו מתורה. באחד מביקורי חג בביתו סיפר כי בדור שעבר הייתה בעיה כלכלית בישיבות. חברי ועד הישיבות התאספו בראשות מרן הגרח"ע זיע"א והחליטו כי יש לקיים התרמה גדולה בביהכ"נ הגדול של וילנא, והפותח יהיה לא אחר מאשר מרן בעל החפץ חיים זצוק"ל. והנה, בשעה שהלכו עם הח"ח זיע"א לאותה אסיפה שמעוהו אומר, מדוע נקרא שמו יחזקאל בן בוזי, משום שבזה עצמו על דברי תורה. שאלו המלווים את הס"ק זיע"א מהי כוונתו, והשיבם, האם יודעים הינכם מי דרש בביהכ"נ הזה בוילנא? והחל למנות שמות של עשרה גדולי עולם. והמשיך, החושבים הינכם שזה כבוד בשבילי לנאום כאן, הלא זה כמו עני הלבוש בסחבות שנכנס לחתונה של עשירים. ומדוע בכל זאת אני מסכים? משום שזה לכבוד התורה.

אצל רבינו הגדול מרן זיע"א היה שווה לעשות הכל בשביל דברי תורה. בעבור כבוד התורה. כל הנהגתו התמקדה בעשייה למען התורה הקדושה. ◆

הגאון רבי עקיבא קיסטר שליט"א / מראשי ישיבת "יד אהרן"

דאגתו של מנהיג עולם התורה לצאן מרעיתו

מרן זי"ע במשא של חיזוק וביצור עולם התורה בהיכל ישיבת פוניבז'

הרב ישעיהו ויין

בתקופה מסוימת למד בישיבתנו בחור מצוין, בן עליה גדול, אך עם בעיה נפשית מסוימת. כשהגיע זמן השידוכים החלו להתעורר שאלות: מה לומר ומה לא לומר. לא ידענו כיצד עלינו להתייחס לעניין, והחלטנו לשאול את פיו של מרן זיע"א. נסענו למעונו, הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ואנוכי, וביקשנו לשמוע, מה יורה לנו מרן ראש הישיבה זיע"א. במשך כשלושת רבעי שעה הוא ישב עימנו, דן וירד לפרטי פרטים, התחבט והתלבט, ונראה הייה כי הפתרון לא נמצא. חששנו כי מרן זיע"א יאמר לנו כי אין ביכולתו להשיבנו דבר. אזרנו אומץ ואמרנו: "מדובר בבחור מצוין, בחור השקוע בלימוד" מרן זיע"א כמו התעורר ממחשבותיו, "אם כך", אמר, "עליכם לנהוג בדרך המסוימת הזאת", וכאן סלל לנו דרך שעלינו לצעוד לאורה ולהצליח.

יצאנו ממעונו בהתפעלות עצומה. התור בחוץ היה גדול מאד. אנשים רבים ביקשו להיכנס לחדרו, מהם אישים מכובדים ורמי דרג, אך מרן זיע"א התפנה כל כולו אלינו ולבעייתנו. מחשבותיו התמקדו רק בצורך האישי שלנו באותה עת, אך לא פחות מכך חשנו כי מרן זיע"א לא הייה מסוגל שלא לענות, לכוון ולייעץ, שהרי מדובר בטובה של תורה. בתועלת לתורה.

כך זכתה ישיבתנו בתוך כל עולם התורה ליחסו החם והאבהי. דלתו הייתה פתוחה בפנינו, כשההרגשה שליוותה אותנו הייתה ברורה ובהירה, מדובר במקום תורה.

זכורני כי פעם נכנסנו למעונו טרם יציאתו של הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א לחו"ל וסיפרנו לו, כי אנו חוששים שמא היעדרותו של ראש הישיבה מהישיבה לזמן מה תגרום לרפיון אצל התלמידים. מרן זיע"א לא התמהמה ונאות על אתר להגיע לישיבתנו, לחזק ולעודד את הבחורים להיות שקועים בתורה. הוא מסר שיעור בסוגיה הנלמדת באותה עת, ועל אף שבישיבת פוניבז' למדו סוגיה שונה, אמר מרן זיע"א שיעור בסוגיה הנלמדת אצלנו עם כל המסירות וההתמסרות למען תלמידנו.

עד כדי כך הגיעו הדברים שלאחר זמן סיפר לי הגאון רבי דוד מינצר שליט"א, כי באותו זמן נכנסו תלמידי חכמים לדבר עם מרן זיע"א בסוגיה הנלמדת בישיבת פוניבז', ומרן זיע"א אמר להם, כעת עוסק אני בסוגיה פלונית, זו הנלמדת אצלנו. וזאת יש להבין, שיעור זה שאמר מרן זיע"א בישיבתנו כבר נאמר על ידו עשרות פעמים, אך נראה כי הוא ביקש להמחיש כי לא מדובר בשליפה מהשרוול. אין זה כבדרך אגב. מובן שהדבר גרם לחיזוק אדיר בישיבה.

הייתה הרגשה כלפיו, כי רק הוא יכול לחזק את הישיבה. רק הוא שמשמש בעצם כראש ישיבה של כל הישיבות, יכול לתת חיזוק לבחור ישיבה. האחריות שלו כלפי עולם הישיבות הייתה מופלאה ביותר. הישיבות נוסדו ונפתחו על פיו. הוא שלח בחורים לחזק ולהקים ישיבות רבות, וחי את הנעשה בעולם התורה. הרגישו עליו שהישיבות הן העסק האישי שלו. בחורים מכל הישיבות יכלו להיכנס אליו ולהתייעץ עימו בקשייהם השונים. הם יכלו בהחלט

להרגיש כי הם תלמידיו והוא רבם.

פעם נוספת זכינו לביקורו בישיבתנו, גם אז נכנסנו למעונו וביקשנו שיחזק את הבחורים. מרן זיע״א ניאות ומסר שיחה בישיבה. הוא דיבר על אמונה פשוטה. הוא חיזק את בני התורה בידיעה כי יש הקב״ה בעולם. הוא ואין בלתו.

כך הוא נהג בכל הזדמנות: לעורר על דברים ״פשוטים״ לכאורה. ענייני אמונה וידיעה כי העולם אינו הפקר. יש מי שמנהיג אותו ומכוון אותו בדרך שאברהם אבינו היה מפרסם את אלוקותו, וכמו שמבארים בספרים ש״בך חותמין״, הפשט הוא שתמיד ישתמשו באברהם אבינו, על כל צעד ושעל ממש. כך התנהלו כל חייו. לא חיפש לומר ווארטים גבוהים ומפוצצים, לא חיפש לחדש חידושים גדולים, רק לחוש ולהמחיש את מציאותו של הקב״ה בעולם.

כיצד עודד ודרבן מרן זיע״א לאהבת תורה?

כל מי שזכה להשתתף אי פעם בשיעוריו, קיבל חשק ללמוד ואהבת תורה גדולה. הוא היה מייקר כל חידוש שהתחדש. הייה מתבטא ״הווארט הזה שווה מליונים״. בתקופה מסוימת הופיעו בשיעוריו שני גבירים גדולים מתל אביב. מרן זיע״א היה פונה אליהם ושואל: ״הלא אתם מבינים במסחר, כמה אתם מתכוונים לשלם על כזה ווארט?״. פעם נכנסתי אליו לאחר השיעור. מרן זיע״א התבונן בי ואמר: ״היום אמרנו ווארט חדש. צריך להוציא ׳לחיים׳ ״. הדברים הללו החדירו בתלמידים אהבת תורה ללא גבולות.

הבחנתי שבתום השיעור הוא ממהר מאד לביתו, וחוזר שוב לסדר מוסר. התעניינתי אצל מקורביו לסיבה, והם הסבירו לי, כי הוא ממהר לכתוב את הדברים שהתחדשו בשיעור, מחשש שמא ישכח אותם. העובדה הזאת יכולה ללמד עד כמה ייקר כל חידוש וכל ווארט שהתחדש במהלך השיעור והחשיבם.

באיזה שלב הוא החל לעסוק בעניינים של הדרכה והכוונה לבחורים?

בשנת תשכ״ח, כשמרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק״ל חלה. מרן זיע״א חש שמוכרחים לחזק את הבחורים. הוא חש אחריות על הנעשה בישיבה, על אף שאיש לא ביקש ממנו לעשות זאת. באחד הימים הוא ניגש אלי ושאלני, האם ידוע לי על בחור מסוים הזקוק לחיזוק ולעידוד. הוא לא שכח גם להוסיף ולציין בפניי שאשמור על שאלתו בסוד. אמרתי לו, כי לדעתי בחור פלוני זקוק למעט יחס. מרן זיע״א הודה לי ומיד הבחנתי שניגש הוא לאותו בחור, ליטף אותו והחל לשוחח עימו. הוא לא המתין אפילו דקה אחת מיותרת. הוא לא דחה זאת לזמן מאוחר יותר. אם בחור זקוק ליחס, עליי לטפל זאת במהירות האפשרית.

ללא ספק, ההרגשות והדאגות הללו הגיעו מתוך הרגשתו הפנימית הטהורה של מי שחי כל חייו את הרבונו של עולם. של מי שמרגיש בכל צעד ושעל מחייו את הקב״ה. הוא פשוט לא יכול היה שלא להועיל, לסייע ולעזור לזולת. לא הייתה מציאות שיהודי יהיה במצוקה, או יזדקק לעזרה, והוא יעמוד מנגד ולא יסייע לו. מי שהתבונן במרן זיע״א, מי שעקב אחר הנהגתו, ראה יהודי שהרבונו של עולם עומד תדיר לנגד עיניו.

בשנת תשכ״ה זכיתי לנסוע יחד עימו לירושלים, לכנסיה הגדולה שהתקיימה שם. בדרך אמר מרן זיע״א: ״אינני מבין מהו הניסיון הגדול שהייה לאברהם אבינו בעקדה? הלא הקב״ה אמר לו במפורש כך לעשות? מהו הניסיון כאשר הקב״ה בכבודו ובעצמו אומר לך לעשות משהו?״. היינו המומים. חשנו באותה שנייה כי אם הקב״ה הייה מצווה אותו, הייה עוקד בעצמו את בנו יחידו. דרך ארוכה המשיך מרן וחידד לנו את השאלה, הבחנו כי הוא מעוניין להמחיש לנו שאם הקב״ה מבקש משהו, עלינו לעשותו במהרה. רק לאחר זמן רב ביאר לנו עפ״י דברי חז״ל, שלכל הנביאים הקב״ה התנבא באספקלריא שאינה מאירה, חוץ ממשה רבינו שזכה לראות הכל מפורש. וא״כ, ביאר מרן זיע״א, אברהם אבינו ראה במחזה, אך לא באספקלריא המאירה, וממילא הייה זה ניסיון גדול עבורו, כי הייה מוכרח לפרש ולהבין במדויק את רצון ד׳, ומה שכתוב בפסוק ״את בנך יחידך את יצחק״, זהו הפירוש שאברהם אבינו אמר. יצאנו אז בהתפעלות עמוקה: כזאת אמונה בחוש. כזאת הסתכלות בהירה.

אבל מוכרחים לדעת כי דאגתו לא הצטמצמה דווקא לעולם הישיבות. מרן זיע״א חש אחריות כבדה ולעשות את רצון ד׳ בכל מקום ומקום ולקיימו. כשאירע מקרה של חילול ד׳ רח״ל, יכולנו להרגיש עליו שזה בוער בעצמותיו. ליבו ונפשו לא מסוגלים היו להכיל זאת. הוא נטל על עצמו את הטיפול ואת הזעקה בעניין, לא נח ולא שקט עד שבוטל המפגע. הוא לא הטיל את הטיפול על אחרים, אלא בעצמו עסק, בעצמו טיפל, התרוצץ והסתובב. הוא הקריב את כל חייו כדי לקיים את רצון ד׳.

בחג השבועות של שנת תשכ״ז, לאחר סיום המלחמה, אמר לי נאמן ביתו, שכדאי שאכנס למעונו של מרן זיע״א, היושב שבור וכואב. מיהרתי לביתו ומצאתיו נאנח שוב ושוב. מרן זיע״א החל לבכות ממש ולומר, ״הלא עתה יבואו ראשי המדינה לבני ברק, וכולם ינשקו את רגליהם. היאך נוכל להיאבק בהם על מעשיהם הרעים? כיצד נוכל לדרוש מהם שלא יבצעו ניתוחים במתים?״ (הייתה אז מערכה קשה על ניתוחי מתים), ואז זעק מנהמת ליבו הטהור, ״וכי הם הצילו אותנו? האם הם סייעו לנו, הלא לכל הצרות והבעיות הם גרמו במעשיהם הרעים ובהתנהגותם המחפירה?!״ וכאן ציטט דברים ששמע מפי אחיו של מרן הגרב״ד ליבוביץ זצוק״ל, כי בחו״ל היו נוהגים שכשהידים היו קופאות מרוב קור, היו משפשפים אותן בשלג. באחד הימים שמעו טיפש אחד שתמה מה יעשו בקיץ? כיצד יוכלו להיפטר מקיפאון הידיים, הלא אין שלג? והתשובה היא פשוטה, כשמגיע הקיץ היד איננה קופאת. כשלא קר בחוץ אין צורך בשלג.

״ובכן״, אמר מרן זיע״א, ״הציונים הם אלו שגרמו לכל הצרות, האם הם הצילו אותנו, האם הם הועילו לנו?״

המשיך מרן זיע״א וציטט את דברי הגמרא ״אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תבוא עימו בדין״. ובאר, שכאשר השעה משחקת לו, לא תוכל לטעון כנגדו, ואם לא טוענים- מפסידים. ״ועכשיו״, המשיך רבינו הגדול זצוק״ל, ״לא נוכל לטעון כנגדם״. ושוב נאנח ממעמקי ליבו הטהור, ושאל, מה יהיה המצב?

זאת הסתכלות גדולה של אדם גדול. של מי שרואה את הדברים בדרך אחרת. של מי שחושב על הדור ועל האידישקייט שלו. הלא כמעט כולם שמחו והיללו את הניסים הגדולים, אך הוא ראה את המציאות באופן אחר. תוך הפגנת אחריות ודאגה לדור כולו. לא היה בו שום חשבון רגעי. הוא ראה הכול מלמעלה, ממבט של מנהיג דור.

אכן, שמעתי מראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט״א, ששמע מאביו מרן הגרש״ז אויערבאך זצוק״ל, שהתבטא על רבינו הגדול מרן זיע״א, שחמש מאות שנה לא היה מנהיג כזה לעם ישראל, וזה, הוסיף, כלל את כל התחומים ממש. ◆◇

מרן זי״ע בדרכו למסירת השיעור, מלבן הסוגיה עם תלמידים

> היתה הרגשה כלפיו, כי רק הוא יכול לחזק את הישיבה. רק הוא שמשמש בעצם כראש ישיבה של כל הישיבות, יכול לתת חיזוק לבחור ישיבה. האחריות שלו כלפי עולם הישיבות הייתה מופלאה ביותר. הישיבות נוסדו ונפתחו על פיו. הוא שלח בחורים לחזק ולהקים ישיבות רבות, וחי את הנעשה בעולם התורה. הרגישו עליו שהישיבות הן העסק האישי שלו. בחורים מכל הישיבות יכלו להיכנס אליו ולהתייעץ עימו בקשייהם השונים. הם יכלו בהחלט להרגיש כי הם תלמידיו והוא רבם

> מוכרחים לדעת כי דאגתו לא הצטמצמה דווקא לעולם הישיבות. מרן זיע״א חש אחריות כבדה ולעשות את רצון ד׳ בכל מקום ומקום ולקיימו. כשאירע מקרה של חילול ד׳ רח״ל, יכולנו להרגיש עליו שזה בוער בעצמותיו. ליבו ונפשו לא מסוגלים היו להכיל זאת. הוא נטל על עצמו את הטיפול ואת הזעקה בעניין, לא נח ולא שקט עד שבוטל המפגע. הוא לא הטיל את הטיפול על אחרים, אלא בעצמו עסק, בעצמו טיפל, התרוצץ והסתובב. הוא הקריב את כל חייו כדי לקיים את רצון ד׳

הגאון רבי צבי שנקר שליט"א / ראש ישיבת "בית דוד"

"מסירות נפש לכל יחיד ויחיד"

מרן זי"ע בפתיחת זמן קיץ בהיכל הישיבה

הרב ישעיהו ויין

"תקשיבו למעשה נורא", פונה אלינו הגאון רבי צבי שנקר שליט"א, ראש ישיבת "בית דוד", בתחילת השיחה, "ישבתי פעם בחדרו של רבינו הגדול זיע"א במשך חצי שעה. דנתי לפניו בכמה דברים העומדים על הפרק, התייעצתי עמו בכמה עניינים ופניתי לצאת. מרן זצוק"ל קם ממקומו על מנת לעלות לישיבה, אך לא הצליח לפסוע ולו פסיעה אחת. הוא התאמץ שוב ושוב, ובמאמץ ובקושי רב צעד לאיטו. פניתי לבני ביתו ותמהתי מה קרה לפתע, הלא ישבתי עימו במשך חצי שעה ולא הבחנתי שהוא סובל. לא ראיתי שום הבעת כאב על פניו? סיפרו לי המקורבים כי טרם כניסתי לחדרו של מרן זיע"א ישב אצלו אדם מכובד, וכשיצא, נאנח מרן זיע"א ואמר: "מעודי לא פגשתי בבן אדם עם כל כך הרבה צרות וייסורים". מרן זיע"א היה כל כך כאוב ועצוב מצערו של הזולת, עד שלא היה יכול לחזור לחיים רגילים.

עמדתי נפעם. מרן זצוק"ל נשבר ונחלה ממש מצערו של אותו יהודי, הוא לקח את זה ללב באופן אישי, אך מגודל מעלתו כנושא בעול עם חברו, כשישבתי בחדרו לא הרגשתי מאומה. הוא הצליח להסתיר ולהפנים את המתחולל בקרבו, ולמנוע ממני כל צער ועגמת נפש.

אתם מבינים? הוא אינו מסוגל לצעוד ולו פסיעה אחת. הוא שבור ורצוץ ממה ששמע מאותו יהודי, אך כשנכנס אליו יהודי אחר, הוא לא יראה לו זאת. הוא ייתן לו את התחושה הטובה ביותר!!"

כיצד ניתן להבין איך יצור אנוש מגיע למדרגה כל כך גבוהה?

התשובה לכך היא פשוטה בתכלית. אנחנו איננו מצליחים להבין מהי המשמעות של "נושא בעול עם חברו" באמת. אם חיים את המשמעות הזאת כפשוטה ממש, לא תתכן מציאות אחרת. אצל הראש ישיבה זצוק"ל ראו זאת במעשים שבכל יום. הוא חי באמת ובתמים את הדאגה ואת האכפתיות לשני. הוא רצה באמת בטובתו של השני.

נכנס אליו פעם יהודי מחו"ל, וסיפר לו כי בנו חלה רח"ל. מרן זצוק"ל שמע את הדברים בכאב, והבטיח לאותו יהודי שיתפלל עליו בכל יום. לאחר 6 שנים! הגיע אותו יהודי לביקור בבית מרן זצוק"ל. השאלה הראשונה ששאלו מרן זיע"א הייתה: מה עם בנך? רק באותה שנייה נזכר היהודי שהוא "שכח" לעדכן את מרן זיע"א כי בנו כבר הבריא לפני 4 שנים! מרן זיע"א לא כעס, רק אמר לו בחיוך: אני מתפלל עליו מדי יום כבר 6 שנים. האורח החל להתנצל, והסביר כי מרוב טרדות שכח לספר זאת למרן זיע"א. מרן זיע"א חייך את חיוכו הטוב והפטיר: "לא נורא, טוב שהמשכתי להתפלל. לפעמים גם לאחר סיום הטיפולים בהצלחה צריך להמשיך להתפלל שהמחלה לא תשוב".

אוסיף לכם מעשה נוסף. אחי הגאון שיחי' הגיע למעונו של מרן זיע"א עם אישה שבעלה חלה. הרופאים, כך סיפרה, אומרים שהוא ממש נוטה למות, ונותרו לו בקושי שלושה חודשי חיים, אך הוא מסרב בכל תוקף לשמוע ולקבל. האישה התחננה בפני מרן זיע"א שידבר על לב הבעל שיסכים לגלות לה פרטים על חשבון הבנק, סידורים הקשורים להמשך התפקוד השוטף ושאר ענייני הבית שהיו מופקדים בידו. מרן זיע"א ביקש לקרוא לבעל, ומשזה נכנס למעונו, החל מרן זיע"א לדבר על ליבו במטרה למלא את רצון האישה. הבעל מצדו טען בתוקף שלא יתכן שהוא ימות, שכן יש לו בית עם ילדים קטנים. המחזה היה

קורע לב. מרן זיע״א פרץ בבכי תמרורים. הוא הבטיח לבעל שיתפלל עבורו שיחלים, אך דרש ממנו בכל תוקף להיות מציאותי. שעות ארוכות השקיע מרן זיע״א כדי לשכנע את הבעל להכיר באמת הכואבת. כוחות רבים ניטלו ממנו על מנת להיטיב עם עוד משפחה, כדי שחלילה לא תמצא עצמה מול שוקת שבורה לאחר פטירת ראשה.

באשר לשאלתכם כיצד יצור אנוש מגיע לכאלו דרגות, מוכרחים לדעת שבכל מעלותיו גם יחד היה מרן זיע״א חד בדורו: בתורה, בחסד, בגופו ובממונו. ההשגות שלו בתורה היו שונות לחלוטין מיתר בני האדם. המרחק בינו לבין יתר דרי תבל היה מרחק שאיננו ניתן לתיאור. כל חושיו היו מרוכזים בתורה. בכל המצבים בחייו, בכל האפשרויות שנקרו בדרכו בכל מהלך החיים הארוכים שזכה להם, היה מרן זיע״א נתון בעומק העיון. לא היה צורך במעקב רציני מדי כדי לראותו שקוע ומונח בלימוד בכל שעות היממה. כמה לילות לא עצם עין; כמה לילות היה מוטרד בשל קושייה חזקה בלימוד. לא פעם ראינו את האור בדירתו נכבה בשעה 2:00 לאחר חצות הלילה, ולאחר 10 דקות בלבד נדלק שוב. מדוע? כי מרן זיע״א לא הצליח להירדם. שאלה חזקה טרדה את מנוחתו. תירוץ חדש עלה במוחו והוא מיהר לפתוח ספרים, לבדוק ולחפש הוכחות או פרכות.

מרן זיע״א ביקש פעם מהגאון רבי שרגא גרוסברד זצ״ל שיחזור שוב על כל השאלות ששאל אותו בשבועיים האחרונים. לתמיהתו מה אירע, השיב מרן זיע״א: בשבועיים האחרונים הייתה לי קושיה חמורה שטרדה את מנוחתי. לא הצלחתי להתרכז בשום דבר אחר בעומק העיון, שמא לא עניתי לך כפי שצריך.

ידוע המעשה ברבינו הגדול מרן זיע״א, ששאל פעם את מרן הגרי״ז הלוי מבריסק זצוק״ל שאלה חמורה, ולא קבל תירוץ. באמצע הלילה נכנס רבי מנדל צ׳צ׳יק לביתו של מרן הגרי״ז זצוק״ל. אמר לו מרן הגרי״ז זצוק״ל: בוא נלך לומר לר׳ לייזר תירוץ על שאלתו. תמה רבי מנדל, עתה? אולי הוא כבר ישן? השיבו מרן הגרי״ז זצוק״ל: ר׳ לייזר לא יכול לישון אם אין לו תירוץ. המשיך רבי מנדל והקשה, אולי הוא כבר מצא תירוץ לשאלתו והלך לישון? ענהו מרן הגרי״ז הלוי זיע״א: אם היה לו תירוץ הוא היה בא לומר לי. הוא יודע שלא אוכל לישון ללא תירוץ, ואכן כך היה. רבי מנדל צעד לביתו של מרן הגרא״מ שך זיע״א ומצאו כשהוא יושב בחצר הבית ליד העץ, חושב וחושב, מתייגע ומתאמץ למצוא תירוץ.

מרן הגר״ח הלוי מבריסק זיע״א עמל והתייגע להכין בנו את מרן הגרי״ז הלוי זיע״א. הוא היה לומד עימו בכל רגע נתון. מסופר שבשמחת הברית לבנו הגדול של מרן הגרי״ז, הגאון הגדול רבי יוסף

תמונה נדירה בפרסום ראשון: הגאון הגדול רבי אברהם גניחובסקי זצוק״ל במעונו של מרן זי״ע

> מרן זיע״א פרץ בבכי תמרורים. הוא הבטיח לבעל שיתפלל עבורו שיחלים, אך דרש ממנו בכל תוקף להיות מציאותי. שעות ארוכות השקיע מרן זיע״א כדי לשכנע את הבעל להכיר באמת הכואבת. כוחות רבים ניטלו ממנו על מנת להיטיב עם עוד משפחה, כדי שחלילה לא תמצא עצמה מול שוקת שבורה לאחר פטירת ראשה

דב הלוי זצוק״ל, כשכבר עמדו ליטול ידיים לסעודת המצווה, ניגש מרן הגר״ח לבנו, אבי הבן, והחל לשוחח עימו בלימוד. במשך שעתיים עמדו כך מבלי לזוז מהמקום.

הם השקיעו כוחות נעלים ובלתי נתפסים. כך גם רבינו מרן זיע״א. הוא ישב במלחמת העולם הראשונה ספון וסגור בבית הכנסת, לא התעניין בנעשה סביבו. הימים היו ימי מלחמה; רעש והמולה בכל האזור, אך אותו מאום לא עניין.

מעבר לכך, לא היו שום מגבלות שיכלו לעצור אותו. כשחש שזה רצון ד׳, וזה מה שצריך לעשות עתה, לא היה כוח בעולם שיכול היה לעמוד מולו. כל חייו הוא פעל רק למען כבוד שמים.

יש להבין כי מרן זיע״א האמין והחזיק בכל מה שעשה ופעל. לא היה אצלו מושג של דיבורים או של פעולות על מה שלא היה שייך אליהם. אך לא פחות מכך, היה מרן זיע״א גנרל שצעד תמיד בראש המחנה. אף פעם לא ביקש שיעשו עבורו ושיטרחו במקומו במקום שמונח כבוד שמים. תמיד פעל ויגע בעצמו.

אשבר את אוזנכם במעשה נורא. בחור מהישיבה התארס עם משפחה מתל אביב. באחד הימים נודע למרן זיע״א כי אי מי אמר דברים לא טובים על אותו חתן. טענו בפניו כי החתן אותו לקח לבתו, הינו בחור גרוע שאינו נמנה על טובי הבחורים. אין צורך כמובן לתאר את הצער והיגון שהיו מנת חלקו של אותו חותן. מרן זיע״א לא המתין. הוא ביקש מאחד הבחורים להצטרף אליו לנסיעה לתל אביב, מקום מגוריו של אותו חותן. לתדהמת החותן מה עושה מרן זיע״א בביתו ללא הודעה מוקדמת, השיב, כי הוא עבר במקרה באזור, ופתאום חשב, הלא באזור זה מתגורר יהודי שזכה בבחור כל כך מופלג, בן תורה מבכירי ישיבתנו. אני מוכרח להיכנס ולאחל לו מזל טוב. לשמוח עימו בשמחתו הגדולה ובזכות שנפלה בחלקו לקחת בן עלייה שכזה. התחושה של אותו חותן השתנתה פלאים. מעתה כבר היה ברור לו שאך שקר, הבל ורעות רוח סיפרו לו.

אבל אלו היו מעשים שבכל יום ממש. ככל שירחיבו ויספרו על גדולתו וייחודיותו, לא יהיה לדבר גבול.

מציינים תדיר שמרן זיע״א עמד לבדו בחזיתות רבות. באלו שלבים הצטרפו אליו והבינו למה ירמזון דבריו?

אענה לכם בוואדט. בתורה הקד׳ נאמר שכשמשה רבינו ירד מן ההר וזעק מי לד׳ אלי, הצטרפו אליו כל שבט לוי. ותמה מרן הגרי״ז הלוי זיע״א, היכן היו בני לוי עד כה, מדוע שתקו ולא מחו מיד בעושי העגל? כיצד המתינו עד לירידתו של משה מן ההר? וביאר מרן הגרי״ז זיע״א: נאמר כאן שיהודים יכולים להיזהר ולהישמר מלחטוא, אך אם אין מי שיצית בהם את ה״ברען״, אם אין מי שיגרום להם לבעור ולהלחם, הם לא ילחמו. רק לאחר שמשה רבינו הגיע וצעק מי לד׳ אלי, רק לאחר שהוא עורר בהם את הקול הפנימי, הם יצטרפו למחאה הגדולה.

אצל רבינו מרן זיע״א ראינו זאת על כל צעד ושעל. המונים חשבו כמוהו. רבים הבינו וחששו מפני הפגעים השונים שבדור האחרון, אך משעמד רבינו הגדול זצוק״ל, מחה וזעק, הצטרפו גם הם אליו. ◆◇

הגאון רבי צבי שנקר בשיחתו לבמאון עולם התורה

הרב הגאון רבי חיים פאם שליט"א / מר"י "חכמת שלמה"

אב ומב רחימאי

מרן זי"ע "משכנע" ילד קטן ליטול מידיו סוכריה

הרב ישעיהו ויין

"כמה שנים זכיתי ללמוד עם הסבא מרן זיע"א בחברותא, בקביעות מדי שבוע. כשהיינו מסיימים את הלימוד, הגיע זמן קבלת הקהל - זה הזמן בו נכנסו המונים למעונו, לקבלת עצה וברכה. עד היום עומדת לנגד עיני הבעת פניו העצובה בעת שנאלץ לסגור כביכול, את הגמרא האהובה, ולהכין את עצמו לקבל כל אחד בסבר פנים יפות, כדרכו. צער זה מלווה אותי עד עצם היום הזה. ללא כל ספק, הוא השפיע עלי יותר מכל דבר אחר" -, במילים אלו בוחר הרב הגאון רבי חיים פאס שליט"א, נכדו חביבו של רשכבה"ג מרן זיע"א, ומר"י חכמת שלמה -, לפתוח את שיחתו אודות הסבא הגדול זיע"א ל"בטאון עולם התורה"אודות הסבא הגדול זיע"א.

במשך כל התקופה שקדמה ליום הזכרון, שמענו רבות מתלמידיו ומקורביו של רבינו הגדול, מרן זיע"א. האזנו בקשב רב למאות ואלפי עובדות, אודותיו, אודות על הנהגותיו ועל אורחותיו, אולם מנכדו שליט"א בקשנו לשמוע משהו אישי. כפי ראות עיניו ומנקודת מבטו של נכד על סבו. רבי חיים

> כשלמדתי אצל ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א, הייתי מוכרח לחזור בפני סבא זצוק"ל, כל שבוע, במשך חמש שנים, לפחות על שיעור אחד של ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א. עד כדי כך שאם פעם לא היה לי מה לומר בשמו - סבא זצוק"ל לא הסכים לדבר איתי בלימוד באותה פעם בלימוד

שליט"א נעתר לבקשתנו, ואירחנו לשעה ארוכה במחיצתו.

כשלמדתם ביחד, יכולתם להרגיש כי מדובר בלימוד של סב עם נכדו?

מאחר ואצל מרן זיע"א בלטה אהבתו לתורה בצורה שאין לה אח ורע, הלימוד היה כולו קודש ללימוד. מעבר לכך, כל נושא שבקשתי ללבן עימו בעניינים אישיים, דחה לאחר זמן הלימוד. אפילו בצורת הלימוד עצמו, בתחילה הסכים לדבר בלימוד רק בעיון, ומשסיימנו ללבן את הנושאים העיקריים, הסכים לשמוע דברי אגדה וכדו'. נראה לי, כי יותר מכל - בקש סבא זצוק"ל להתוות דרך. ללמד ולהשריש מה עיקר ומה טפל.

ואבקש לבאר את דברי:. כבר בהיותי חתן, בתקופה ששל בין האירוסין לחתונה, הייתי נוסע אליו פעם בשבוע ללמוד, וכשהייתי שב לישיבה, היו הבחורים מבקשים לשמוע ולהתעניין מה אמר סבא בנושא פלוני, ומה הגיב בנושא אלמוני. האמת, שכמעט תמיד לא ידעתי מה להשיב, שכן סבא היה שקוע בלימוד, וכל יתר הנושאים פשוט הגיעו עד לחדרו., אך בתוך החדר פנימה - הייתה רק הגמרא האהובה. כדי לסבר את האוזן אציין, כי באחדת הפעמים כששבתי לישיבה לאחר הלימוד, שאלני הגה"צ רבי יוסף צינוירט זצוק"ל, מה באמת שמעת מסבא, השבתי לו כי עם סבא אני פשוט לומד, ולא מעבר לכך. רבי יוסף זצ"ל חייך לעברי ואמר, הם,

כלומר, הבחורים, רוצים את הציבלא"ך (בצלים), אולם לך יש ביד, את הזהב עצמו.

לגבי אופן וצורת הלימוד, אני מוכרח לציין כי כשלמדתי אצל ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א, הייתי מוכרח לחזור בפני סבא זצוק"ל, כל שבוע, במשך חמש שנים, לפחות על שיעור אחד של ראש הישיבה, הגאון הגדול שליט"א. עד כדי כך שאם פעם לא היה לי מה לומר בשמו -, סבא זצוק"ל לא הסכים לדבר איתי באותה פעם בלימוד.

פעמים רבות זכיתי לחזור בפני סבא זצוק"ל על חידושי תורה של ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א. סבא זצוק"ל היה מקשיב בריכוז עצום, מבקש לשמוע עוד ועוד מדברי תורתו. לביטוי מיוחד אודות ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א זכיתי להיחשף כאשר לאחר נישואי כשהתלבטתי לאחר נישואי לאיזה כולל להיכנס. כששמע סבא זיע"א שקיימת אופציה להיכנס לכולל שהקים ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א, הפטיר מיד, "רבי שמואל אדם גדול הוא. שם תהיה לך סייעתא דשמיא. תלך לשם". אני מוכרח לציין כי זהו ביטוי שמעולם לא שמעתי ממנו. אף לקראת סוף ימיו של סבא זיע"א, כשכבר היה חלש מאד, כשובקשתי את עצתו בנושאים שונים, היה שואל אותי אם התייעצתי קודם עם ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א. אם שמע שהתשובה היא חיובית, פסק לי מיד לעשות כפי שהורה לי.

אציין, כי הפעם האחת לפני האחרונה שיצא מן הבית היתהה זה בברית שערכנו לבננו שיחי' בירושלים. סבא זיע"א ביקשני לכבד את ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א - בסנדקאות, ועל אף שלא היה סנדק בעצמו, והנסיעה כבר הייתה קשה עליו מאד, הטריח עצמו לבוא כשהוא מבקש להביע את כבוד התורה לראש הישיבה שליט"א. להראות בפי כל עד כמה הוא מכבדו ומייקרו.

מרן זיע"א היה מעורה בחיי משפחתכם, הוא עקב אחר הילדים וצורת גידולתם בתורה?

בוודאי. ניתן לכתוב על כך ספרים שלמים. סבא זצוק"ל היה מעורב בכל נושא ועניין שאירעו בביתנו. הוא היה מברר בעצמו מה מצבם של הילדים. מה הם לומדים. כיצד הם מתעלים וצומחים. כשבני הגדולים שיחיו היו קטנים ולמדו עוד בת"ת - הוא היה בוחן אותם כסדר. כשנכנסו ללמוד בישיבה קטנה היה מתעניין אצל ראשי הישיבה והר"מים שלהם. בכל פעם היה סבא זצוק"ל שואל ומתעניין כיצד נראה אצלנו בבית שולחן שבת. האם אנחנו מאריכים בזמירות ובדברי תורה, מהי האווירה השוררת בזמני הסעודות וכדו'.

מרן זי"ע משקיע בטיפוחו של ילד קטן

> סיפר לי הגאון רבי יצחק פרץ שליט"א כי שאל פעם את סבא זיע"א, מהו היסוד בחינוך. מרן זיע"א השיבו בשתי מילים: "א גוט'ע מאמע". המשיך הרב פרץ ושאל: 'ומה היסוד של הראש ישיבה?', השיבו סבא זצוק"ל: "א גוט'ע מאמע"

אפשר לומר בוודאות כי סבא זצוק"ל היה "סבא" דומיננטי מאד בחיינו. הייתה לו דרך ייחודית לדעת מה נעשה עם הילדיםימם מבחינה לימודית. פעם התבטא, כי אם ילד יודע לחזור על מה שלמד בת"ת, אות היא שהוא מבין, ואם אינו יודע לחזור, משמע שלא הבין. אוסיף, כי מו"ח הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א נוהג לומר שכוונתו של סבא זצוק"ל הייתה גם לומר גם כי תלמיד שלא יודע לחזור, הדברזה אמנם מראה על הבנת התלמיד, אך גם על כך שהמגיד שיעור שלו לא הסביר כראוי.

לעצם שאלתכם, יממה אחת בלבד לאחר הכנס האדיר ב"יד אליהו', כשכל העולם סער וגעש מדבריו, הופיע סבא זצוק"ל בביתנו. הוא לא הוסיף הרבה מלבד משפט אחד:, באתי ללמוד עם הילדים.

בכלל, סבא זיע"א היה מתקשר המון לביתנו ומדריך אותנו בענייני הנהגת הבית. הוא היה יורד לפרטי פרטים ממש. מברר האם הכנו אוכל לשבת. האם הכל כשורה. חפץ להראות לנו עד כמה דואג וחפץ בטובתנו.

שמעתם ממנו הדרכות בחינוך?

בהחלט. פעם סיפר לי הגאון רבי יצחק פרץ שליט"א כי שאל פעם את סבא זיע"א מה היסוד בחינוך. מרן זיע"א השיבו בשתי מילים: "א'גוט'ע מאמעא". המשיך הרב פרץ ושאל: 'ומה היסוד של הראש ישיבה?' -, השיבו סבא זצוק"ל:, "א'גוט'ע מאמעא".

פעם יצאנו מניחום אבלים בביתו של הרב מנחם פרוש זצ"ל., לפתע ניגש אליו רופא גדול שהיה אחראי על פתרון שביתת הרופאים המפורסמת. סבא זצוק"ל דיבר איתו במשך עשרים דקות, ולאחר מכן אמר לנו,: "ליהודי זה היה 'א גוט'ע טאטע'".

ניסיתי להבין, מתי ייחס הצלחות ומעלות - לאבא, ומתי לאמא. לימים ראיתי שמרן הגר"מ פינשטיין זצוק"ל שואל על דברי הפסוק "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל", מדוע מקדימה התורה מקדימהאת האמהות לאבות. ומבאר מרן הגר"מ זצוק"ל כי התורה מסדרת את הסדר הכרונולוגי של הילדים. כשהאדם צעיר -, ה'אהבת תורה' וההרגשות הפנימיות - באות מהאמא, אך כשאדם מתבגר וגדל, כשיש לו כבר את הבסיס, האבא הוא משפיע משמעותי בחייו. וא"כ, כשהרב פרץ שליט"א שאלו מה היסוד של חינוך טוב, השיבו סבא זיע"א "א גוט'ע מאמע"-. אהבת תורה, חשק ללמוד ולהתעלות -, מגיעים ממנה. אך כשהגיע לפניו הרופא ודבר עימו על חסד ואחריות, - בהכרח שזה הגיע מאביו.

פעם שאלתי את סבא זיע"א אם קיים כזה מושג של "כלל זהב" בחיים, כלומר, כלל שיכול ללוות את כל חיינו עלי האדמות. סבא זיע"א השיבני כי הכלל הוא פשוט בתכלית:, "תלוי כל דבר. מוכרחים לבדוק כל נושא לבדוק לגופו".

פעם נתן לי עצה טובה:, לעולם לא להתפעל - לא מהצלחות, ולא מכשלונות. נראה לי כי כלל זה ליווה את כל חייו ממש. על אף שהוא עבר כל כך הרבה בחייו, למרות שחווה על בשרו תקופות שונות ומשונות בכל שנות חייו -, מעולם לא התפעל ולא נרתע. הוא עשה בדיוק מה שהקב"ה חפץ שהוא יעשה. ◆◇

הרב הגאון רבי חיים פאם שליט"א בשיחה עם סופר הפלס

לקראת המהדורה החדשה של ספר "מחשבת זקנים" מדרשותיו ומשאיו של מרן זצוק"ל

איש מוסרין הקשיבו כמהים

צוות הפלס בשיחה עם "סופר המלך" - הגאון רבי ברוך מרדכי שנקר שליט"א
על המפעל הגדול של עריכת סדרת ספרי "מחשבת מוסר" ו"מחשבת זקנים", שהפכו לספרי יסוד בעולם התורה
ועל שיחותיו ושיטתו של רבנו הקדוש בדרכי היראה והמוסר
על "גדלות האדם" סלבודקאית יחד עם "תביעה" קלמאית נוקבת

י. שכטר

ארבעת הכרכים של 'מחשבת מוסר ומחשבת זקנים', הם מפעל אדיר, מה הוא הבסיס שלהם?

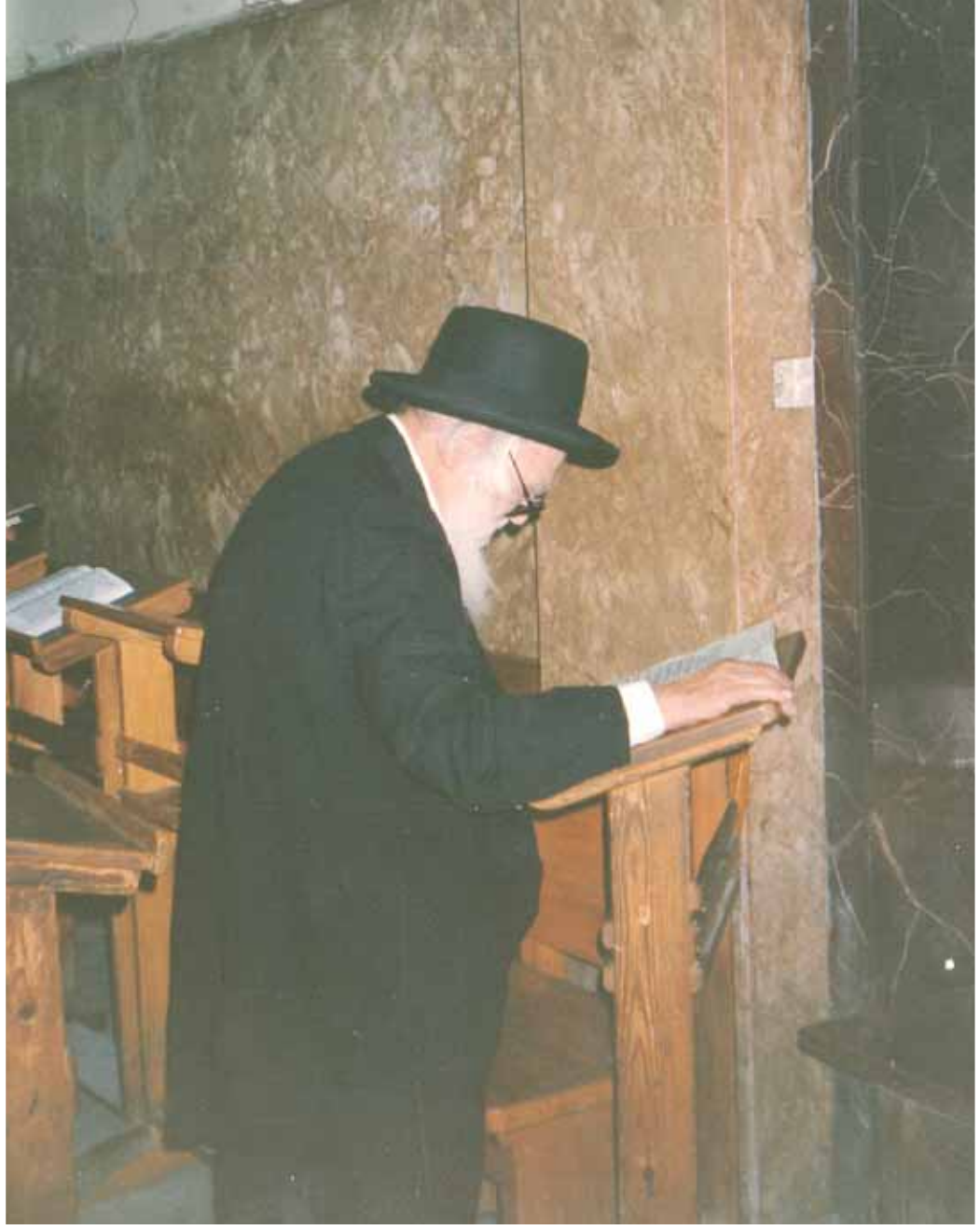
ארבעת הכרכים האלו, כולם מסרטי הקלטה, תוך שאנו מדייקים בכל מילה ובכל ביטוי ומשמעות. מרן זצוק"ל אמר עוד מאות רבות ואולי אלפי נאומים, שיחות ומשאי קודש בכל הנושאים והתחומים. גם להם יש מקום בפני עצמו, אבל גישת העריכה שהייתה אצלנו, הינה להעביר את הדברים כמות שהם בדיוק, כאילו 'בעל השמועה' לנגד עינינו ממש. יש מקום גם לגישות וספרים אחרים, אבל כרכי 'מחשבת מוסר' ו'מחשבת זקנים', הינם הכי קרובים ל"תורה שבכתב" של הראש ישיבה זצוק"ל; הוא לא כתב אותם, אבל נפשו ועצם אמירתו מושקעים בין דפי הספר. הגישה הזו הוכיחה את עצמה, ובפרט אצל אלו ששמעו אותו בחיי חיותו, ובעצם מי לא. ואכן, ארבעת הכרכים נמכרו עד היום ברבבות רבבות עותקים, והפכו להיות ספרי יסוד כמעט בכל בית, במחשבת היראה ההשקפה והמוסר. יש כמובן את אגרותיו ומכתביו, אבל זהו תחום אחר לחלוטין.

מתי התחיל מרן ראש הישיבה זצוק"ל לומר שיחות בישיבה?

את אמירת השיחות באופן קבוע התחיל בשנת תשל"ג, בסוף חיי המשגיח מרן הגה"צ רבינו יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל. המשגיח נפטר בח"י אדר תשל"ד, אבל כבר בערך שנה קודם, נחלש מאוד וכבר לא אמר שיחות, וכמעט גם לא עלה לישיבה מרוב חולשתו. בישיבה היה אז מורגש מאוד חסרונם של דברי החיזוק והמוסר המעוררים, ובעצה עם כל ראשי הישיבה הוחלט שראשי הישיבה ימסרו שיחות לסירוגין, כל אחד מדי כמה שבועות.

אמנם, גם לפני כן מסר רבנו זצוק"ל שיחות בזמנים מיוחדים, כגון במסיבת חנוכה שנערכה מידי שנה בחדר האוכל ובחג השבועות. גם שיחות אלו היו באותה דרך של השיחות שמסר אחר כך בקביעות. מלבד זה, מסר את משאו הגדול בפתיחת ישיבת "ירחי כלה", שם חיזק בעיקר את המבט הראוי על חיי העולם הזה והטוב בחיי העולם הבא, עם חיזוק ללימוד התורה ולהשקפה נכונה.

מרן זי"ע בלימוד מוסר בהיכל הישיבה

מרן זי"ע מתייחד עם קונו. בתפילת ערבית

◆◇◆

האם כוחו המופלג היה ידוע קודם אמירת השיחות?

כפי שידוע, תמיד מסר מרן דברי חיזוק ומוסר יחד עם הרבצת התורה בתלמידים. שמעתי מהגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א ששמע ממנו שיחות עוד בהיותו בישיבת לומז'ה, שם כיהן רבנו בתפקיד ראש הישיבה.

גם בישיבת פוניבז' היה מדבר תמיד שיחות חיזוק בהזדמנויות שונות, וכידוע שגם בשיעורים היומיים בישיבה ניצל את המקומות של אגדתא לעורר ולחזק ביראת שמים. כמו כן, בסיום תקופת אמירת שיעורים יומיים או בסוף זמן, היה מייחד חצי מהשיעור לשיחת חיזוק.

אמנם כוחו הגדול בזה התגלה בעיקר באותן שנים שאמר שיחות בקביעות, כי אף שמראשית ימיו ידוע היה כמי שיראתו קודמת לחכמתו, אך עיקר עיסוקו ופרסומו היו בעומק העיון בסוגיות הש"ס.

◆◇◆

מרן ראש הישיבה היה מזכיר דברי גדולי הדורות הקודמים, או שאמר מה שהעלה בהתבוננותו? האם היה מעיין בספרים לקראת שיחותיו?

למעשה, הזכיר מרן ראש הישיבה מדברי רבים מגדולי הדורות הקודמים ובעלי המוסר, אשר ינק מהם ומתלמידיהם, תלמידי גאון ישראל רבי ישראל סלנטר זצוק"ל, ולמעלה בקודש: רבי חיים וולוז'ינר והגר"א ז"ל, והביא רבות מדברי הגר"א שנדפסו בפרושיו השונים, או מפי השמועה - כפי שקיבל מרבותיו. כמו כן הביא עובדות רבות מהחפץ חיים זצוק"ל, באורים ששמע מרבי איסר זלמן מלצר ואחרים, ופעמים הזכיר עובדות מבעל 'בית הלוי', הגר"ח מבריסק, הגרי"ז, ומהמשגיח מפוניבז', זצוק"ל.

מלבד כל זאת, הרבה באופן יחסי להביא מתורת רבו הסבא מסלובודקה זצוק"ל - כפי ששמע ממנו בהיותו בישיבה ומאשר הודפס בספר "אור הצפון", וכן מדברי הגה"צ רבי לייב חסמן בספר "אור יהל". וידוע, שהגה תמיד בספריהם ובפרט לפני השיחות, וסימן בהם סימנים רבים לזכרון ע"י קיפולים במקומות שונים. אלא שבסקירת אופן הבאתם בשיחות נמצא, כי היו פעמים רבות שהזכירם בשמם בכינוי שהיה מורגל - כגון ר' נטע הירש - הוא רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלובודקה, או ר' לייב - הוא רבי יהודה לייב חסמן זצוק"ל, בעל ה"אור יהל". מי שלא היה ערני או שלא הכיר - לא שם לב לכך, אבל בקלטות שומעים את זה ברור. לפעמים גם אמר "ראיתי" או "שמעתי", ומהדברים היה ניכר שהוא מתכוון אליהם. במקומות שנראה היה שכוונתו הייתה למה שנדפס בספרים הנ"ל או בנוסח דומה, ציינו בסוגריים את מקומם לתועלת המעיין.

◆◇◆

באופן המעשי השתדל - כפי הנראה - ללכת בדרכו של מרן המשגיח מפוניבז' זצוק"ל, בגישה של התביעה מהאדם, וכן לא לנסות "להבין" את מעשי האבות וכדומה, רק ללמוד כמו כל חלקי התורה - גישות המאפיינות יותר את בית המדרש של קעלם.

שמעתי גם שבתקופה הראשונה לאמירת שיחותיו, ביקש מהגה"צ רבי משה ברנשטיין זצ"ל, תלמידו של המשגיח זצוק"ל לשמוע את השיחות ולהביע חוות דעת, כדי להתאים את עצמו לגישתו של המשגיח. עם כל זאת השתמש בדרכו של הסבא מסלובודקה, לרומם את רוח התלמידים ולהחדיר את השאיפה להתעלות בתורה ובמידות טובות.

אמנם, מלבד מה שבנה על גדולי הדורות, העמיק הרבה במדרשי חז"ל, וכדרכו בכל חלקי התורה, בנה יסודות רבים על מדרשים שונים, ועל זה בנויות שיחות רבות, מתוך העמקה ועיון רב, כדרכו בסוגיות הש"ס והראשונים.

◆◇◆

מה היתה גישתו ללימוד המוסר?

מכל דבריו ומעשיו ראינו באופן ברור, עד כמה חייב את לימוד המוסר בדרך רבותינו בעלי המוסר, ועורר רבות כי ללא לימוד המוסר נשאר האדם 'עיר פרא' - מעשיו ודרכיו אינם על פי רצון ד' ודרך התורה, ונכשל רבות בענינים שבין אדם לחברו.

כאשר שימש מרן זצ"ל בישיבת קלעצק, נקשר בקשר של תורה ויראה להגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ששימש בה כמנהל רוחני. מובא בשם הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל ועוד, שמרן אמר לתלמידיו בקלעצק, שיותר ממה שהוא מכיר טובה לאמו ששלחתו ללמוד, הוא מכיר טובה למרן המשגיח שהכניסו לעולם המוסר.

סיפרה בתו של המשגיח זצ"ל, הרבנית זלאטע גינזבורג ע"ה, אשת הגה"צ רבי אפרים מרדכי גינזבורג זצ"ל, שבהיותם בקלעצק היה מרן נכנס בכל בוקר אל המשגיח, היא היתה מגישה להם תה ומיני מזונות (כנראה זו היתה ארוחת הבוקר), והיו משוחחים בעניני מוסר, בעניני הישיבה ובדברים העומדים ברומו של עולם.

גם בערוב ימיו היה מרן משוחח רבות, הן בציבור והן עם יחידים, על דמותו הענקית של מרן המשגיח, שהשפיעה עליו עמוקות. באותן שנים היה מרבה לשוחח בעניני יראה ומוסר, עם תלמידו המובהק של המשגיח, הגה"צ ר' נחום אבא גרוסברד זצ"ל, ובפטירתו ספד מרן על ההפסד בסילוק שיירי האור של המשגיח...

◆◇◆

ואכן, למרן ראש הישיבה ומרן המשגיח זצוק"ל היתה הערכה מרובה זה לזה. בכנס משגיחים סיפר מרן זצ"ל על המשגיח, שהיה עמו שנים רבות וראה את המסירות שלו, כיצד עשה את מלאכתו נאמנה באופן שאי אפשר לתאר.

נראה לנכון לצטט דברים שאמר מרן זצוק"ל בכנס הנ"ל כפי שנדפס בספר "מחשבת זקנים" וז"ל:

זכור אני כמה מילים שאמר לי עוד בקלעצק. התפללנו זה ליד זה, רבי יחזקאל היה בא בבוקר לפני התפלה, ישב כל היום בישיבה, ולא הלך לביתו, ובדרך כלל היה מדבר עמי בכל יום לאחר התפלה, ואומר לי 'היום צריך לדבר עם בחור פלוני ועם בחור אלמוני, עם חמשה בחורים אלו, יש לדבר בלימוד', וזה היה תפקידי באותה תקופה, להפיח רוח חיים בישיבה, והוא הדריך בכל יום.

זכורני שבתוך הדברים שדיבר עמי אמר לפי תומו 'אינני יכול לצאת מהישיבה לחצי שעה, כי אני יודע שכאשר אצא מהישיבה, יצא גם בחור פלוני [והזכיר בחור מסויים], ומפני זה מוכרח אני להשאר כל היום בישיבה'. דבר זה נחרת בזכרוני: כל כך היה מסור! לא היה רגע שלא דיבר ולא חשב על הבחורים. גם לאחר תפלת שבת בבוקר הלכו כמה בחורים לביתו ודיבר בפניהם, ובשבת בבוקר לאחר הסעודה ישב ולמד משניות עם בחור.

בכל יום היו לו שעות קבועות לכל ענין, בשעה פלונית היה קם, לא עשה מלאכתו רמיה, כי ידע שזוהי מלאכת שמים, וענין זה השפיע עלי מאד, והרבה ממה שיש לי קבלתי מזה. עכ"ל.

גם באופן מעשי הראה דוגמא אישית בזה, והקפיד ביותר על שמירת סדר המוסר, ונזהר שלא לאחר לסדר גם כאשר היו לו ענינים נחוצים, ובפרט כאשר חשש שיגרום בזה רפיון בלימוד המוסר אצל הבחורים בישיבה.

◆◇◆

מה היתה המטרה והעבודה המיוחדת בעריכת שיחות מרן ראש הישיבה זצוק"ל לדפוס?

המטרה שניצבה בעריכת השיחות הייתה, להגיש לציבור את תורת המוסר שהנחיל רבנו זצוק"ל, עניני התבוננות ביראת ד', במלחמת היצר ותיקון המידות, וחיזוק בעמל התורה, באופן שיוכלו לקבל את ההבנה וההרגשה ביסודות, ברעיונות, ובלימוד המעשי, ואף בדברים העמוקים שבהם.

כידוע, מרן זצוק"ל דקדק מאד בדבריו, והיה צורך להזהר בעצם תרגום הדברים, לבחון אם הם הובנו כראוי, ולנסחם באופן המובן ביותר, וגם לשמור על הטעם המיוחד שהרגישו בשעת אמירת השיחות.

היינו שתוך כדי התרגום משפה לשפה עם העריכה, להשאיר את הביטויים המיוחדים והסגנון של מרן זצוק״ל.

◆◇◆

יש להניח כי בהיקף כה רב של שיחות מתעוררות ספיקות שונים בכוונת מרן זצ״ל, כיצד ניתן היה לפשוט ספיקות אלו בהעדרו?

אכן, במשך העתקת השיחות ועריכתם נתעוררו ספקות שונים, אם בעצם כוונת הדברים, ואם ע״י שאלות וקושיות, וכן היו מקומות שנראו הענינים סותרים לכאורה. - כל הערה צוינה בשולי העמוד, בתוספת האפשרויות השונות בבאור הענין על צדדיו השונים.

לאחר העריכה, נמסרו השיחות לעיונם של כמה תלמידי חכמים, ובראשם נכדו הגדול הגאון רבי בן ציון ברגמן שליט״א, ומהם גם כאלו שלא שמעו את השיחות, בכדי לבחון אם הדברים ברורים וקלים להבנה, ואם הסגנון ברור ושוטף מבלי להיות משוחד ממה ששמעו ממנו בשעתו. כל אחד מהם העיר את הערותיו לפי מבטו וכפי כוחו, ויישב הערות שונות לפי הבנתו. על כל הערה ותשובה בדקנו אם הדברים מתאימים עם דברי מרן זצ״ל, ובמקומות רבים חזרנו לשמוע את הקטעים המסופקים - ועל פי מילותיו השקולות והמדודות של מרן זצ״ל, הצלחנו לפשוט את צדדי הספק, כפי המכוון בסייעתא דשמיא, בבחינת ׳שאלת חכם - חצי תשובה׳, שכאשר הצדדים ברורים, ניתן להבין את הכוונה הנכונה על פי נוסח הדברים והדגשתם, או בהשוואה לדברים שאמר באותו ענין במקום אחר, ובדרך כלל ע״י שמיעה חוזרת בשימת לב לכל מילה - נתיישבו הספיקות.

ועל הכל עברו השיחות את עיונו וביקורתו של חתנא דבי נשיאה הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט״א, ראש ישיבת רשב״י, אשר נטל על עצמו את כל העול הכבד של הוצאת ספרי ״מחשבת מוסר״, ואת עול הביקורת והאחריות, ונתן את ליבו ליישב את ההערות עד שיצאו הדברים כסולת נקייה. [ובמקום שנשאר מקום לספק הערנו את הצדדים בסוגריים עגולות או בהערה בתחתית העמוד].

◆◇◆

באופן כללי היה צורך להשקיע עמל רב בשמיעה מדוקדקת של כל תיבה ותיבה, במציאת התרגום הנכון למילים רבות שאינן בשימוש בדיבור השוטף, בכתיבה ובעריכה של הסגנון והלשון הראויים והמדוייקים ביותר לפי המכוון. ראינו סייעתא דשמיא מרובה למצוא סימוכין להבנה הנכונה של הדברים, למציאת המקורות והמדרשים הרבים שהזכיר בדבריו, וזכותו עמדה בזה להוציא דבר מתוקן ומקובל, ולהעביר לרבים את אוצרות התורה והיראה שמסר מתורת רבותיו ומעמלו האישי. ע״י שיחות אלו מתעוררים רבים לחיזוק בעמל התורה, בתיקון המידות וביראת שמים, ובתוכם ציבור גדול שלא הכיר את שיעוריו ושיחותיו, ומצא בספריו אוצר רב של תורה ויראה ובאור מדרשי חז״ל והשקפתם בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, והדבר נזקף לעילוי נשמתו כאשר דבריו עושים פירות ופירי פירות לדורות.

◆◇◆

אנשים רבים נפעמים על ההצלחה לשמר את לשונו המקורית של מרן, ועם זאת להעביר בצורה בהירה ומובנת גם את הענינים העמוקים שבשיחות! מהו הסוד???

כאמור, בזכות זיכוי הרבים שיש בדבר, היתה סייעתא דשמיא בהבנת הדברים ובניסוחם, במציאת מקומות נוספים בהם באר יותר את אותו ענין, וכן היו מקומות שתלמידים שאלו את מרן לאחר השיחה בשעתה, והדברים נרשמו ונשמרו בס״ד.

בנוסף לכך, יש להדגיש כי **כל השיחות שהודפסו בכל ארבעת החלקים נרשמו על פי הקלטות!** וכידוע מרן זצ״ל דקדק ביותר בניסוח דבריו, ומילה אחת היתה יכולה לתת את המשמעות של כל הקטע והענין. לאור זאת, מובן מדוע בשמיעה של פעם אחת קשה לעקוב ולקלוט כל מילה ומילה, וכי חסרון הבנת תיבה או שתים היה מונע את הבנת הקשר של הדברים עם כללות השיחה וכדומה. לכן, לא שייך לסמוך סתם על רשימות תלמידים. אבל בשמיעת הקלטות ניתן לשמוע שוב כל משפט עד שמוצאים שכל דבריו ברורים, ופעמים רבות היה צורך לשמוע קטעים מסויימים כמה וכמה פעמים, לדקדק בכוונתו, ולהבין עי״ז את הקשרי הענינים, את ההוכחות ואת נקודות הדמיון שהביא מהמקורות הרבים.

◆◇◆

מהי דרכו המיוחדת של רבנו הגדול זצ״ל בשיחותיו? על מה ההדגשים?

נושא עיקרי בדבריו היה עניני אמונה ולימוד מבריאת העולם; הכרה במציאותו יתברך מההתבוננות בבריאה. נקודות אלו הרבה להדגיש בעיקר בתקופת קריאת ספר בראשית, שאז חזר ללא לאות מדי שנה ושנה על הכרת הבורא מתוך הבריאה. דגש נוסף היה, ענין עומק הדין ועומק התביעה מהאדם בהתבוננות בכל מעשה ודיבור שלו, וביחוד בזהירות בין אדם לחבירו, נושא שהיה מאריך בו בפרט בימי אלול ובימים הנוראים. מלבד זאת, היו שיחות רבות בהן בנה יסודות חשובים מתוך עומק הבנת מדרשי חז״ל.

מרן זי״ע וצהלתו על פניו

◆◇◆

רבנו זצ״ל העמיק בתורת המוסר, כפי שהעמיק בסוגיות הש״ס ובלשונות הרמב״ם, ומתוך אהבת האמת שבו קלט ולמד את התביעות המעשיות הנובעות מפרשיות התורה, ממדרשי חז״ל ומתורת רבותינו בעלי המוסר, ועל פי זה הוציא את המסקנות הנלמדות מכל ענין, תבע את קיומן מעצמו, ומסרן לתלמידים.

◆◇◆

סלובודקה או קעלם?

לאורך השיחות ניכרת דרכו של הסבא מסלובודקה זצ״ל, אשר רבנו שמע אותו בשנותיו בישיבת סלובודקה. מרן זצ״ל החזיק את עצמו כתלמיד סלובודקה, והרבה להפליג בשבח בית היוצר דסלובודקה, עד שפעם התבטא ואמר, כי כל התורה הקיימת היום בארץ ישראל ובאמריקה, הינה תוצאה של ״סלובודקה״, אשר היתה ״אם הישיבות״ לכל ראשי הישיבות של הדור האחרון. כן שאב ממהלכו המוסרי של הסבא מסלובודקה, וגישתו בהבנת עומק מאמרי חז״ל שימשה נר לרגליו בדרכי עבודת ד׳ בכלל, ובשיחותיו המוסריות בפרט.

עם זאת, באופן כללי היה רבנו זצ״ל חכם הלומד מכל אדם, ותפס את הטוב הנמצא בכל דרך ושיטה כאשר היא על פי דרך התורה, וכך ניכר בשיחותיו **שילוב של התביעה הפנימית מהאדם** ודקדוק הדין

בדרכה של קלם, ובדרכו של רבי לייב חסמן זצ"ל, **כשבסיס התביעה בנוי על יסודותיו של הסבא מסלובודקה בהכרת ערך האדם וגדלותו**, כחם של מעשיו והשפעתם, באופן המכוון את האדם להכיר בכוחו הרוחני - ובכך להגביר את שאיפותיו לגדלות ולהחיות את רוחו בעבודת השי"ת. זו היתה תפיסתו הבסיסית ועליה בנה את שאר היסודות.

שמעתי על הגאון רבי דב כהן זצ"ל, כי בשנתו האחרונה, כשהעיון היה קשה לו, הביאו לו את הספר 'מחשבת מוסר' (חלק א') ולאחר עיונו בו - קרא ואמר: זוהי סלובודקה! זו הדרך שהסבא מסלובודקה התכוון אליה!

לעומת זאת, תלמידי הישיבה לדורותיה - שהתרגלו וחונכו ע"י בית מדרשה של קלם, הרגישו בשיחותיו המשך ישיר. גם אוהבי ה"מחשבה" מצאו בשיחותיו מעיינות בלתי נדלים של עומק ויסודות נפלאים...

◆◇◆

ובאמת יש להדגיש, שלמרות שרווח בציבור ששיטת סלובודקה היא 'גדלות האדם', ושבענין זה יש שיטות שונות אצל בעלי המוסר - באמת אין כאן שינוי בעיקרי הדברים, אלא השוני הוא בגישה הראשונית ליסוד התביעה המוסרית: היו שתפסו כבסיס את גדלות האדם - כפי שרואים אצל אדם הראשון, יציר כפיו של השי"ת, היו שתפסו את נקודת האמונה כיסוד ראשון, והיו שיסדו את העבודה על התביעה מהאדם והרבו בלימוד על קטנותו ואפסיותו. אך אלו ואלו המשיכו והוציאו מיסודות אלו את שאר היסודות.

וכך רואים אצל הסבא מסלובודקה, שמרבה להראות את יסודות גדלות האדם, ועם זאת ממשיך ומראה שדבר זה מחייב - שיש תביעה גדולה מהאדם להגיע לשלמות, ויש תביעה על כל חסרון, כמו כן היה בדרכו לימוד גם על קטנותו של האדם -כנגד גדלותו, וכפי שרואים בשיחות רבנו זצ"ל. כענין זה גם שאר השיטות, כדוגמת המשגיח מפוניבז', מרן הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, שתפס את יסוד האמונה כעיקר, ומכח זה המשיך ותבע את התביעות הנדרשות מהאדם - כפי שקיבל בקלם, וכן שאר היסודות.

נקודה נוספת שניתן לראות בשיחות, שמצד אחד הראה את התביעה לשלמות הנדרשת מהאדם, ומצד שני להכיר את דרגתנו, ועל פי זה לעבוד מדרגה אחר מדרגה, וגם אם איננו יכולים להגיע לשלמות במצבנו - הרי שבעבודת האדם בתורה ויראת שמים - יעלה ויתעלה.

◆◇◆

אולי ניתן לציין נקודות נוספות במשנתו המוסרית של רבנו?

עוד היה מרבה לעורר כי עיקר האדם הוא מידות טובות, וזעק על הצורך בתיקון המידות. הוא הדגיש כי הגם שמהתורה מגיעים לכל המידות, הרי זה דווקא בלימוד תורה לשמה, במטרה לקבל את השפעת התורה - שאז כח התורה שבו יביאנו למדות טובות ולהנהגה הראויה.

בכל שיחותיו חיזק את השאיפה לעליה בתורה, להספק בלימוד, לבהירות בלימוד ולחזרה. הזהיר על הצורך במוסר ויראת שמים, וכי ענין לימוד המוסר הוא ענין קדום מדורות רבים, מהגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל ולמעלה בקודש. [ומובא ב"אור יהל" באגרת מהגה"צ רבי ליב חסמן זצ"ל, שקבל מרבותיו שהיו מייחסים עיקר לימוד המוסר להגר"א ז"ל, והוא המקור להגר"ח מוולוז'ין, וממנו להגר"ז, ומשם להגרי"ס זי"ע ועל כל ישראל].

תמיד חיזק את יסודות האמונה בדברים פשוטים וחודרים, באמונה חושית בראיית ניסי יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה, והכרת הבורא מתוך האדם עצמו ומהבריאה כולה.

כן היה מראה את ערך התפילה הראויה וצורתה, וכפי שהיה רגיל לומר 'התפילה היא כספר מוסר', וכן דיבר על האושר הטמון בכך שהאדם זוכה לדבר אל הקב"ה בכל עת - ובוראו שומע אותו ומקשיב לו.

◆◇◆

יסוד נוסף שחזר עליו תמיד הוא, כי יש לחיות וללמוד את התורה בעמקות ולא בשטחיות; לשנות את תפיסת מהלך החיים הנובעת מהמבט השטחי של בני אדם, ולהעמיק בהבנת כל ענין, כי התורה היא תורת חיים - מדריכה את האדם בכל מעשיו, ודורשת שתהיה נפשו נקיה וזכה. כמו שאמרו חז"ל (ב"ר לד א) "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות", לקבל את הלימודים הנמצאים בתורה ולהתלמד מהם למעשה, לחקור את עומק לבו ולהכיר את נגיעותיו, לסלקן, ולשנות את עצמו. הוא חידש ענינים עמוקים בדרכי היצר והמדות, וההביל את השעבוד לתאוות עוה"ז - עד כמה אומלל הוא האדם המשועבד ליצרו, ומאידך - כמה מאושר הוא הזוכה לחיות כפי שהתורה מלמדת. עורר על עניני מידות, דרך ארץ וההנהגה הראויה בין אדם לחברו - ענינים אשר התורה מלאה למודים בהם, ובפרט במעשי האבות. כמו כן הדריך לקרב את הבחורים הצעירים, ואף לוותר על מקומו בעבורם - כחסד והכנסת אורחים, שכל זה לומדים מהתורה.

יש להוסיף עוד, שכידוע מרן זצוק"ל היה אומר את השיעורים בחיות גדולה, וכך גם אמירת השיחות היתה בחיות ובהרגש רב. בפרט בדרשותיו הציבוריות ובהספדיו, ניכרת היתה התרגשותו עד לדמעות, והורגש שאינו אומר דברים מן השפה ולחוץ אלא מתוך לבו, מתוך לב חי ומרגיש. כל צרה או בעיה, ציבורית או אישית - היה כואב אותה ומבקש את פתרונה.

◆◇◆

משהו על סדרת הספרים - מהו הסדר של השיחות ומה מייחד כל כרך לעצמו?

שלושת כרכי "מחשבת מוסר" כוללים את השיחות שנאמרו לבני הישיבה דפוניבז' מדי כמה שבועות. מטרת שיחות אלו היתה, כאמור, למלא את החסר מאז שהמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל הפסיק באמירת שיחות, ועל כן השמיעו ראשי הישיבה זצוק"ל שיחות לסירוגין.

בכרך הראשון של "מחשבת מוסר" נלקטו רוב השיחות שהיתה להם שייכות לפרשיות התורה, וסודרו על סדר פרשיות התורה על מנת להקל את הגישה והחיפוש למצוא ענינים מבוקשים. אמנם מפני ריבוי השיחות השייכות לספר בראשית לא נכנסו כולן לכרך הראשון, וסודרו בכרך שני - עם שאר השיחות שעיקרן בעניני אמונה, מדות ולימוד התורה.

בכרך השלישי, סודרו השיחות המיוחדות והמעוררות שדיבר בחודש אלול ובימים הנוראים, (מלבד שמונה שיחות בענינים אלו - שסודרו בחלק א' על סדר הפרשיות ולא נכפלו). שיחות אלו התייחדו יותר בעניני עומק הדין והתביעה מהאדם, ואכן, רבים מסרו כי התחזקו ביותר משיחות אלול, והשיחות פעלו בהם מהפך רוחני והביאו אותם להבנת המבט על ימי הדין.

בכרך הנוסף, "מחשבת זקנים", סודרו משאיו של מרן זצוק"ל בפתיחת ישיבת "ירחי כלה" מידי שנה בשנה - מאז פטירת מרן הרב מפוניבז' זצ"ל. במשאיו אלה חיזק ועורר גם את המון העם העמלים במשך השנה לפרנסתם ונהנים מיגיע כפיהם, ובאים לשבועיים ימים ללמוד תורה ולהתחזק ברוחניות, והיה מדריכם להבין את המבט הראוי על חיי העולם הזה ועל הגישה לצרכי הפרנסה, להכיר כי הכל נעשה למטרה העיקרית של חיים רוחניים ותורניים, וגידולדורות לתורה ויראת שמים.

בנוסף, מתוך אחריותו לדורו ולדורות הבאים, עמד על עניני השעה, הביע ונשא ברמה את דעת התורה וההשקפה הנכונה על בעיות הזמן, בין על גזירות השלטון ומלחמתם כנגד התורה ולומדיה, ובין על פרצות רוחניות בציבור - דברים שנמנע מלאמרם במסגרת השיחות שבישיבה, מטעמים מובנים.

במעמד זה ניתנה לו ההזדמנות לעמוד על עניני השעה ולהחדיר את ההכרה שקיום עם ישראל תלוי אך ורק בקיום תורה ומצוות ובחינוך הילדים בטהרה - כמסורת שיש לנו מדור לדור, ועל כן מתייחד הספר "מחשבת זקנים" בהעברת ההשקפה התורתית על כל ענין, וחיזוק לכל שכבות העם.

◆◇◆

חלק נוסף ישנו בספר "מחשבת זקנים", והוא ליקוט מתוך עשרות רבות של שיחות שנאמרו ע"י מרן זצוק"ל בישיבות שונות, דרשות בארועים ובכינוסים נדירים, דרשות בשמחות, שיחות למחנכים ועניני חיזוק הדת, [הדברים נאספו ונשמרו בסייעתא דשמיא במשך השנים]. קיבוץ הדברים היה תוך מאמץ ללקט רק את החלקים שלא נדפסו ב"מחשבת מוסר", או קטעים שהיתה בהם איזו תוספת הערה או סגנון מיוחד.

לתועלת המעיינים והמבקשים למצוא בקלות את הענינים שדיבר או באור דברי חז"ל מסוימים, נוספו בכל חלק מארבעת הכרכים מפתחות שונים: מפתחות לפסוקי התורה למאמרי חז"ל, לספרי הראשונים והאחרונים שהזכיר, ומפתח ענינים נרחב המסודר לפי נושאים שונים.

יהי רצון שדברי רבנו שהיו דברים היוצאים מן הלב, יפעלו את פעולתם לדורות, כאשר דבריהם הם הם זכרונם, ויכנסו אל לב המעיינים להתעורר ללימוד התורה, לבקשת האמת לשיפור המידות. ◆◇

מרן זי"ע עם יבדלח"א הגאון האדיר רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א

בדרכו של רבינו הגדול מרן זיע"א

ותהי האמת נעדרת

הרהורים ליום היארצייט של רבנו הגדול והקדוש מרן זי"ע
מנכדו ותלמידו הרב הגאון רבי אברהם ישעי' ברגמן שליט"א

הדור הולך ומתמעט מגדולי תורה, והגזירות גדולות וקשות מתרבותגדולות וקשות, וידועים דברי חז"ל שכל זמן שעוסקין בהספדו של חכם, משתהה הפורענות משתהה מלבוא, שכן בדור המבול, עד ט"ז חשון - היו עסוקים בהספדו של מתושלח הצדיק, והתעכבה הפורענות. אי לכך אצמיד כאן גם דברי הספד על גדול דורנו הגרי"ש זי"ע, שבעוונותינו עדיין לא נספד כראוי לו, ובהם נובעים גם דברי קילוסין לאחר י"ב חודש על זקני, על ישראל הדרתו זי"ע, שלשמו ולזכרו תאוות כל נפש, ואין יום שקללתו אינה מרובה מחבירו מיום שנתכסה מעינינו. עוד זה מדבר וזה בא, צרה רודפת צרה - בכי גנוחי וילולי על מרא דכולא תלמודא הגה"צ רבי אברהם גניחובספקי זי"ע.

א] דבר אחד לדור, ראיתי בספר יוחסין לאחד מגדולי האחרונים הקדמונים (בזמן גרוש ספרד) שכתב על מאמר חז"ל בהמפלת (נדה כד), על אבא שאול, שהיה קובר מתים וראה לעוג מלך הבשן ואמרו שם עליו: אבא שאול ארוך בדורו ורבי טרפון מגיע לכתפו, ורבי טרפון ארוך בדורו ורבי מאיר מגיע לכתפו, ורבי מאיר ארוך בדורו ורבי מגיע וכו' וכו', ואדא דיילא מגיע לכתפו, ודיילא פירש "שמש החכמים ואדא שמו - ופרשתבינא דפומבדיתא מגיע לאבא דיילא עד פלגיה, וכולי עלמא לפרשתבינא עד חריציה". והנה כל הראשונים, ורש"י בתוכם - פירשוהו על גודל גופם. ומ"מ כתב בספר היוחסין בזה"ל: "זה המאמר דרשני, אע"פ שהפשט הוא אמת, שהיו גדולי הגוף, כמו שמביאים כאן רש"י והערוך ראיה על רב, שהיה שמו אבא אריכא, אבל על האמת אומר, שנתמעטו החוכמות מדור לדור, כי הכל בא מרב לתלמידו, ולהגדיל על הכל - אבא שאול, חכמתו גדולה על כולם, היה קובר הסברות הכוזבות שהם מתים בודאי, כמו שאמרו על יונתן בן עוזיאל שהיה כל דבר של דמיון, ושכל עוף הפורח באויר - מיד היה נשרף, כי כולו מלא אמת".

בהיותי קטן ולא הגעתי עדיין לעונת הפעוטות, היה לומד עמי רבנו הגדול נ"ע בכל פעם מכתב אלקים חרות על הלוחות של רבנו, נפש החיים, נ"ע לנכדו, שכתב שם "דכל הגדול מחברו בסברא, גדול ממנו", וד"ז נכנס כמים בקרבי וכשמן בעצמותי לכל חיי. והנה ידוע, דסברא אמיתית וישרה של תלמיד, יש לרבותיו חלק גדול בה, וכמו שאמרו חז"ל בהרבה מקומות רבים: כל תלמיד שצועק עליו רבו, ושותק, שכרו שיידע להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות, בין דם לדם, בין דין לדין, בין נגע לנגע.

והנה לאחר השואה הארורה, היה ראש וראשון רבנו הגדול, אין על עפר משלו החזו"א נ"ע, שגדל על ברכי אביו הגדול הגאון מקוסובה נ"ע, כידוע, וספג מיניה תורה, קדושה ויראה, וקיבל ממנו את דרך הלימוד ומלחמות ה'. שני לו - מרנא גאון ישראל והדרו, רבנו ה"אבן האזל" -, שקיבל מרבותיו המובהקים, מעתיקי השמועה דוולאז'ין: הנצי"ב, והגר"ח וה'זכר יצחק' נבג"מ. וכן רבנו הגדול הגרי"ז נ"ע, שלא מש אף לרגע מאהל אביו -, רבן של כל הדורות ומאור עיניהם, רבנו חיים הלוי נ"ע, ושימשו בכל כוחו הן בתורה, הן ביראה והן באורחות החיים של הכלל והפרט כאחד. רבנו הגאון מטשעבין נ"ע, למד תורה אצל אביו הגדול, שר התורה, הגאון דגליציא, ה"כוכב מיעקב" נ"ע. רבנו הגר"א קוטלר נ"ע, קיבל מהגרז"ס כהנא שפירא - מגדולי דורו נ"ע, ולאחר מכן ינק קדושת תורתו מגאון עולם, הסבא מסלבודקא, זי"ע, וחסה בצל רבנו ר' ברוך בער ציס"ע, הגאון בעל "ברכת שמואל" נ"ע, וכן קיבל מחותנו, דודנו, גדול הדור, אבי המדות והענוה רבנו הגרא"ז נ"ע, בעל "אבן האזל", וספג הרבה תורה, יראה ודרך הנהגה מנשיקות פיהו הטהור, ומשאר רבותיו הגדולים דסלבודקא נו"נ. וכמו"כ מרחוק ד' האיר פני קהל הגולה אש דת ע"י הגה"ק בעל ו"יואל משה" נ"ע מסאטמר, קדוש מרחם, החזיק בג' עמודי העולם כאחד, יסודו בהררי קודש, הוריו, זקניו ורבותיו הגדולים, שעמדו הכן תמיד בכל עת ובכל שעה לנטור ולא לוותר על קוצו של יוד מדת תורה"ק, כידוע. רבנו ראש גולת אריאל, ה"אגרות משה" נ"ע, תלמיד לגאון ישראל ה"אבן האזל" נ"ע ודעימיה שאר גדולי ליטא. גאון ישראל ראשו מגיע השמימה רבנו בעל ה"קהילות יעקב" נ"ע הי' דבוק מאד כצמיד פתיל בגיסו בעל החזו"א נ"ע, וחסה בצל כנפי קדשו עד ליומו האחרון.

והעולה על כולנה, אחרון בדור וראשון במעלה, רבנו הגדול, זקני בעל ה"אבי עזרי" נ"ע, דורות שנים עשר ראו עיניו, לא היה כמותו בדורות האחרונים בהנהגה ובנקיון כפים, שלא נהנה כלום מעבודת הציבור, והשאיר אחריו קבא דמוריקא טלית ותפילין, מחוט ועד שרוך נעל, ולא לקח ונהנה משל אחרים כלום, וריבץ תורה והרבה תלמידים וישיבות כר"ח ור"ח בדורם, ועמד כחומה בצורה נגד כל העולם, מסלפי התורה ומזייפיההתורה, והרים את דגלה לנס על כל יושבי תבל, וזכה לכך בשימוש חכמים, הן בתורה והן ביציקת מים על ידם, ובראשם רבותינו זרועי התורה ועמוסי היראה: החפץ חיים, הסבא מסלבודקא, רבי איצל'ה מפוניבז', וקברניט האומה רבנו חיים עוזר מווילנא. וגם כאשר פקיע שמיה בכל עולם התורה והגיע לימי הזקנה, ביטל עצמו כעפר ולא זז מידי אביר יעקב, אבירי הרועים, ה"אבן האזל" נ"ע והגרי"ז נ"ע, והיה משרת פני ד', ונכנס תמיד לפני ולפנים לפני שני בדי הארון, והוא עצמו כתב בספרו "אבי עזרי": אשר רבות קבלתי מהם, ומה שדילי דילהון. [מניתי אחד מיוחד בכל תקופה, וכמובן היו עוד שרי תורה, עמודי עבודה, צדיקי

מרן זי"ע בבואו למסור שיחה בישיבה לצעירים בבני ברק

הדורות, עיני עדה קדושים אשר בארץ ואדירי כל, אשר הקב״ה חפץ בהם]. אין לו מנחם.

ובהגיע תור רבנו גדול דורנו, ה״ה מרנא הגרי״ש זצ״ל -, לא ביקש דבר, כי אם בתורת ד׳ חפצו, וברח מכס ההנהגה כנס מפני אש אבדון, ובמיוחד מפני ביטולה של תורה, וכל עוז מים רבים לא היו בכחם לכבות אהבת התורה שבערה בקרבו, ובלית ברירה קיבל ההנהגה, כי סמך משה ידיו עליו, רבנו הגדול זי״ע, ומנעוריו קיבל על עצמו עול אור תורה, וינק הרבה מגדולי ירושלים ונקיי׳, ובראשם גאון עולם בפלגות ראובן גדולים חקקי לב, וכן הסתופף בצילו של היכל זקנו קודה״ק בעל ה״לשם״ נ״ע וקיבל מאביו הגאון הצדיק נ״ע, וקנה מהם דרכה ולחמה ויינה של תורה. וכהבטחת ״כי לא תשכח מפי זרעו״ -, שלא יחסר בכלל ישראל ת״ח אמיתי, סיני ועוקר הרים, גודר גדר ועומד בפרצותי הדור ובמעלם, וב״ה שלח לנו הקב״ה עד עתה תמידין כסדרן, שרי תורה ועמוסי עבודה, שעמדו על משמר התורה וחיזוק בדקה, וזכינו להשתמש לאורם מאז היתה יהודה וישראל לקדשו.

◆◇◆

ב] והן עתה, בעל החוטם, מאור הגולה, השופט אשר יהיה בימים ההם -, נתבקש לישיבה של מעלה, חמה עזה בעולם, רח״ל, הן אראלים צעקו חוצה: איה סופר? איה שוקל? איה סופר את המגדלים? מלאכי שלום יבכיון מר, וספדו עליו כמספד על היחיד, שרבו הנוטפים על הזוחלים, עלה בסערה השמימה ת״ח, שאינו מצוי כלל, התורה היתה פרושה לפניו כשמלה בבהירות גדולה, שהיו שואלין אותו הלכה בכל מקום ואמרה ללא כל ספיקות, תורה חתוכה ניתנה, נהירין היו לו שבילי דכולי תלמודא, כמאן דמנח בכיסתיה, קרא הרבה, שנה הרבה, ולא פנה אל רהבים, לא פסיק פומי׳ מגרסא מאז הבקר ועד צאת הכוכבים. מי יתן לנו תמורתו.

ולב מי לא יחרד, בראותנו, דור יתום שלא היה כדוגמתו מהמעמד הנבחר, ובעוה״ר בזמן שזקני תורה משער שבתו, בחורים - מנגינתם, קול יעקב, קול ענות חלושה, נשמע בבתי מקדש מעט, נשארנו כתורן בראש ההר, הי תורה, הי מצווה, דמגני עלן. נוטל כתר התורה, כבוד בית חיינו, הכתב והמכתב כאחד, כנתינתה כך נטילתה. האיש שהתגבר כחלמיש כל ימיו על פגעי הזמן ותחבולותיו ויצרי מעללי איש, אביר לבו בגיבורים, נשאר מיתר הרפאים, והכה את הארי, והשים לילות כימים בעמלה של תורה, כחשכה כאורה, בשעה שבני אדם שוכבים., השומע שירו בלילה, כשהי׳ נותן קולו בנעימה, הי׳ בוכה כנגדו בכי של שמחה, ולפני מלכים יתייצב, מלכי רבנן, ושמשם בכל כחם, אי בעית אימא גמרא אי בעית אימא סברא, ואהבתו ותשוקתו לתורה - עזה כשאול קנאה, כאחד הגאונים, תופשי התורה, מימות עולם, מאן דחמא חמא.

אם אספרה כל הגדולות והנפלאות שעשה אלישע, אבוא בגבורות, כי לא ידעתי ספורות, אבל כבר אמרו נוראות על המתעצל בהספידו של חכם וכו׳, ואחזתני רעדה - מי אנכי כי באתי עד הלום - ונשענתי על הצור, ׳בשעת המכנסים פזר׳.

◆◇◆

ג] אבא אריכא, חסידי עליון מספרים משמיה צדיקו של עולם הבעש״ט הק׳ נ״ע, שהגיד בשבח המגיע לכתפיים על רוח אפינו, ה׳נודע ביהודה׳ נ״ע, הארוך בדורו: וזל״ק: ״אויף דעם הויעכר שטייט א דריטל וועלט״, ע״כ, ובתרגום: על הגבוה הזה עומד שליש העולם. וכוונתו דהרי על ג׳ העמודים העולם עומד, וחד מינייהו עמוד התורה. ולבי מגמגם בלשון זה, ואיני יודע אם יצא זה מפי קדשו, שהאמת היא, שהעולם כולו עומד על עמוד אחד: התורה הק׳, וכל העמודים טפלין לה, וכמו שהאריך רבנו נפש ורוח ונשמת החיים נ״ע, תלמידו של אליהו גאון וחסיד מווילנא נ״ע, ואילולי התורה - לא היינו יודעים מהי עבודה ומהו חסד, ויש עבודה וחסד, שהיו קודם מתן התורה, ועתה המה ההיפך הגמור, כריבית וכדומה. וגם שללא תורה - תפילתו תועבה, ו״למה לי רוב זבחיכם״, גם כי תרבו תפילה, אינני שומע, וראיתי בגמרת ירושלמי פ״ק דברכות דבר נורא בכוונת התנא האלוקי רשב״י גבי שתי פיות, שאחד היה לתורה, והשני לכל צורכיו, - ובכללו תפילה, שלגבי תורה הוי תפילה כחולין דמי.

ומעתה אף דאיכא ג׳ עמודים, מ״מ הזוכה לכתר תורה בטהרתה, וכמובן עם כל מ״ח קניניה, זכה ממילא כבר בכל חלקי קרבת אלקים, שהרי יש בה הרבה מחלקי העבודה והחסד, וכל העולם כולו עומד על ג׳ עמודיו. ודור ודור ודורשיו, ואין לך הכהן אלא אשר בימיך, וע״פ השגתנו הדלה, בזמננו היה העולם עומד על אדם אחד וצדיק שמו, שהיה גבוה מעל כל העם,״עמוד התורה״ בשלמותו. מי יתן לנו תמורתו.

◆◇◆

ד] הענווה גדולה מכולן, - סיפר לי הגאון לשמו ולזכרו תאוות נפש, רמ״מ שולזינגר זצ״ל, בהיותו פעם אצל רבנו זצ״ל בכניסתו אל הקודש פנימה קמיה מרן רה״י, בירך בשם ומלכות ברכת ״שחלק מכחכמתו ליראיו״, ורבנו זצ״ל הרים ראשו מהגמרא, ומיד כהרף עין הורה לו לומר: ״ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד״ - מחשש ברכה לבטלה. מי יתן לנו תמורתו.

◆◇◆

ה] עמד על המשמר התורה, כפימו שביקשו אדוננו רבנו הגדול זצ״ל., וכשזכיתי לעמוד לפניו, בדברי עמו על הכרסום בצורה המקורית של התורה בדור האחרון ע״י מעשה הדפוס והנייר לגרורותיהם, יומם ולילה לא ישבותו, שמדפיסים כל מיני ״משנה ברורה״ עם הוספות של לומדי זמנינו., הגיב לי בתוקף: כל יתר כנטול דמי, כמו בספר תורה פסול יתר או חסר, כך המשנה ברורה כמתכונתו, כמו שיצא מהסבא קדישא זצ״ל, מעשה ידי שמים, בקדושתו עומד, וכל המשנה -, ידו על התחתונה, ומוציאו לחולין. ואמר לי: ודאי שתכתוב על זה בעתון למיגדר מילתא. [נכדו ידידי שליט״א היה מביא לפניו בכל פעם, מה שכתבנו על גביהעתון]מאמרים בענייני השעה שכתבנו על גבי העיתון, וכל דבר היה נחרטת בזכרונו, כבור סוד שאינו מאבד טיפה]. מי יתן לנו תמורתו.

◆◇◆

ו] שותף היה למעשה בראשית. כל ימיו, דן דין אמת לאמיתו, דרש דרש משה, ושכינה כנגדו, ומסר נפשו על הדין ועל האמת ועל השלום, הכל היו צריכין למארי חטייא, כל יומא ויומא יורה יורה, יבין שמועה בכל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין, אורח חיים למעלה למשכיל, ברכת מזוני, משנת סופרים, דיני מלאכות שבת ויו״ט, מוקצה ומחיצות החמורים. יורה דעה, חייבי כריתות חלב ודם, לאווין נבילות וטריפות, זאת החיה אשר תאכלו, גדולים מעשיו לטהר את השרץ, החומט והתנשמת, בשר וחלב תערובות, יין נסיכם, ריבית וכל דבר אשר ישך, חייבי כריתות להתיר אשה לבעלה, דיני מעיין ובור מקווה מים, כל היוצא מפיו, נדיבי עמים, זיבולא בתרייתא. אבני מלואים ואבני חושן, הוי יתיב ודן ידין דיני אישות כתובות נכסי מלוג, נכסי צאן ברזל, טיב גיטין וקדושין, להקים שם יבום וחליצה, ותקנת עגונות עגונא דגברא, ועגונא דאתתא חייבי מיתות בי״ד כריתות לאווין פסולי קהל ואיסורי כהונה שניות מדברי סופרים. ולבקר משפט, חושן משפט על לבו, לב כל ישראל, משא ומתן טוען ונטען משפטי הקניינים צוואות שכיב מרע, נחלות קנייני גזילות וחבלות, הודאות והלוואות, ארבעה אבות נזיקין, ארבעה שומרין, שמור לי ואשמור לך, ושאלה אשה שאלה בבעלים נשבר או נשבה או מת.

על הפסוק באיכה: ״מלכה ושריה בגויים אין תורה״, פירש״י: ״מורה הוראה״. וכוונת קדשו, כי תורה לא תתבטל לעולם מכלל ישראל, כהבטחת ״לא תשכח מפי זרעו״, אלא חיתוך דין והלכה כהילכתא למשיחא, להורות הוראה בבהירות כאחותו, על זה קונן הנביא: ״אין תורה״. ובעוונותינו שרבו, ושיצאו מה שיצאו, איבדנו מורה הוראה מעין דורות קדומים, שדבריו היו קילורין לעינים. מי יתן לנו תמורתו.

◆◇◆

ז] האמת היתה אהובה לו מכל חללי דעלמא, דובר שקרים לא ייכון לנגד עיניו, ובכלל כל ימיו לחם לאוקמי דינא על אמיתו, ולהעמיד הדין על אשורו, והתנגדותו להליכה לערכאות היתה עד קצה האחרון, והוקיע כל הנוטים אליה. ובכל עניני נקיות כפים, קבלת שוחד קרובים ונוגע בדין, לא ויתר כלל. ועובדא ידענא על אחד מידידיו, שהיה נתון בדין תורה, והזהיר אותו רבנו נ״ע, שלא יבוא אליו כשנה תמימה, כיון שהדיין מצוי תדיר אצלו, ובודאי ידון לפניו בהך דינא, ומשום כן רצה להתרחק מיניה באותו זמן, ולא לראותו כלל עד פסק דינו. כמה טהרת לב וידיים איכא בהך עובדא, ללמד על הכלל כולו. ורש״י בתהילים על המזמור הידוע: ״לד׳ הארץ ומלואה״, כתב שאין ראוי להתקרב אליו ברוך הוא, אלא נקי כפים ובר לבב. נקרא רע, נקרא אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, שכינה מיללת עליו: ״מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב לי עם פועלי און״. מי יתן לנו תמורתו.

◆◇◆

מרן זי״ע בשיעור בהיכל ישיבת רשב״י בבני ברק

מרן זי״ע למרגלות ישיבת פוניבז׳

ח] רבנו בן מימון בשלהי שמיטה ויובל כתב, וז״ל: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ד׳ לשרתו ולעבדו לדעה את ד׳ והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ד׳ חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה״ז דבר המספיק לו, כמו שזיכה לכהנים וללויים, הרי דוד אומר: ״ד׳ מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי״, עכ״ל קדשו הזהב.

ובחכמת אדם כתב, שכל הרופאים והרפואות לא נבראו בעולם רק לאחד ששטה קצת מדרך התורה, ואם היו הולכים ע״פ התורה ישר במסילה העולה בית ק-ל, לא היו כל מעקשים והפרעות לגוף, וכל הדברים ברא הקב״ה לאלו שסוטים מהקו הישר שהתוותה התורה, ובקשו חשבונות רבים. והאדם לעמל יולד, לעמלה של תורה ועבודת ד׳, וכמו שאמרו חז״ל: יום מותו כיום הוולדו, מה יום הוולדו נקי וטהור, אף יום מיתתו כן.

ושמעתי מזקני, רבנו הגדול נ״ע, שאחדים מגדולי העולם הצטיינו במעלתם הגדולה ברציפות, ומנה את רבותינו ה״חפץ חיים״ נ״ע וה״חזון איש״ נ״ע, כי בדרך העולם קרוצי חומר יש להם עליות וירידות, יש ימים גבוהים ויש נמוכים. רבנו נ״ע הלך ישר כמו שעשהו האלוקים, כל שנותיו כולן שוין לטובה, והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ד׳ ולעסוק בתורה ושכינה כנגדו ברציפות אחת. מי יתן לנו תמורתו.

◆◇◆

ט] גודר גדר, כשזקני, רבנו הגדול זי״ע, שכב על ערש דווי, התחילו להוציא בחורים מבית חיינו לקרב רחוקים. נכנסתי לפני ולפנים בשער הפונה קדים עימיה נהורא שריא, רבנו הגרי״ש זי״ע, ואמרתי לו, הן אמת דגדולה תשובה עד כסא הכבוד, אבל תלמוד תורה עולה על כולם, ויותר מהצלת נפשות, ובפרט צעירי הצאן בגירסא דינקותא על נייר חדש, ולא טעמו טעם חטא להוציאם לחולין ולמבואות המטונפות, ולמקומות דשלטא ביה שני סרסורי העבירה, ומה יעשה הבן שלא יחטא, הגע עצמנו, לקרב ולהציל אחד מבאר שחת ולהפיל כנגדו עשרה בתוכו, מלבד שתורתם נעשית קרעים קרעים. מיד קרא להנוגעים בדבר, והחזיר הדבר ליושנו כקדמת דנא בהוראת רבנו הגדול זי״ע.

והכל צריכין למודעי, שחלילה לזלזל בבנייני עולם המחזירים לתשובה, ומצאתי דבר חדש בתשובות מהרשד״ם על או״ח שהכוונה בברייתא דרבי פינחס בן יאיר, שרוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים, לעניין שיזכה בסוף מעלות העבודה להחזיר יקר מזולל ולהחיות המתים הרשעים הנקראים בחייהם מתים. ועם כל זאת אין למעלה מעסק התורה בטהרתה, שהיא הגורמת להרהורי התשובה בכל אתר ואתר, שיבואו רחוקים ויתנו לו כתר מלוכה.

◆◇◆

י] מן הראוי היה, שרעדה ופחד יאחזו את כל תופשי התורה בימי ירח האיתנים, כשספרי חיים וספרי מתים היו פתוחים, כשעמדנו כבני מרון לפני שופט כל הארץ, אדון כל המעשים, ורבנו זצוק״ל לא היה בתוכנו. שהרי בכל רגע ורגע שהיה לומד, היה מקיים כל עמודי תבל. ומי יעמוד עתה בעדנו, ומי יכפר עלינו על עוון ביטול תורה הנורא, ומבואר בספה״ק תניא להרב מלאדי נ״ע, שכל תפילת ׳סלח לנו׳ ג׳ פעמים ביום אינו אלא על עוון ביטול תורה המקטרג עלינו, שאין אדם ניצול ממנו בכל יום, וכבר ידועים דברי חז״ל, שוויתר הקב״ה על כל העבירות ולא על ביטול תורה, ומי יאמר: זכיתי.

ומה נורא הדבר, שמתהלכת בתוכנו מחשבה פסולה שאפשר לבטל תורה, [ובפרט הרבצת תורה העולה על הכל, שמאן דמתני לית ליה שיעורא, וכל הבריאה לא היתה אלא לעמלה של תורה והשאר טפל]. והשבתת ישיבה ובחורים מלימוד תורה הן בגדר חתירה תחת כל היסודות שהנחילונו רבותינו, מעתיקי השמועה, והגאון החסיד אליהו קדישא נ״ע בראשם, שהנחילנו דרך האמת, שת״ת כנגד כולם וגדולה מהצלת נפשות, ומסרה לרבנו חיים תלמידו עד מעתיקי השמועה דימינו, פיגול הוא לא ייצרה. ומאז ההסתלקות והשבתת לימודו של רבנו נ״ע ההתדרדרות גדולה בעניין זה. ובודאי מילי לא נמסרו לידי שליח, ולא הובנו הדברים כראוי, וצוטטו שלא כנכון, והוא רחום יכפר עוון,

◆◇◆

י״א] ההספד שנשא רבנו זי״ע על זקני רבנו הגדול מרן זי״ע, שכל ימיו עמד בתוקף לא לשנות מדרך המקובלת ומדעת גדולי התורה הקודמים, ותפקידנו מעתה לשמור על מורשתו הגדולה וצוואתו הרוחנית. וראיתי לחד מתופשי התורה, שכ׳ וז״ל: תמצית הדברים, שאם נמשיך את ההשקפה על פי העבר, עלולים אנו להגיע למצב שבו אמר מרן החזו״א על אנשים מסויימים: ״זי זענען פרומע יודען פאר מתן תורה״, ואין לך אלא השופט אשר בימיך. ברם, דברי טעות הן.

כל ימי גודלתי אצל החכמים, ובראשם זקני, עין העדה זי״ע, ותמיד על כל שאלה שנתעוררה הן של הכלל והן של הפרט, היה עומד ומתבונן מה היה החפץ חיים זי״ע אומר, ומה השקפתו של הגרח״ע זי״ע בנדון זה. כל הליכותינו בקודש, ובכל חיותינו אנו נשענים על העבר, וכל שופט בימיו היה לו מסורת מקודמו ושימשו בכל כוחו, ושופט וחכם, שרב גובריה בתורה ועבודה ויראת ד׳, שקיבל הסכמה מדור שלפניו, ומתנהג בכל הדברים כמו שהורונו רבותינו בכל הדורות, ובכל דבר תולה מה היו הראשונים אומרים על זה, עליו אפשר לשפוט משפט התורה ״ועשית ככל אשר יורוך״, ״ולא תסור מדבריו ימין ושמאל״, ו״שמאל״ - הכוונה, שסיבות השעה נתנוהו להורות אחרת, בבחינת עת לעשות לד׳ הפרו תורתך, והכריע שלדעתו גם החפץ חיים נ״ע היה נוהג כן עתה. אם כל זאת, נצטווינו לקבל דבריו הק׳, ולא לסטות מדעתו כי הוא זה, אבל אם לא העיד עליו נביא אחר, ומשנה מוסכמות הראשונים אפילו במיעוטא דמיעוטא, ולא נתלה בקודמים, ודאי שעבירה לנהור אחריו ולקיים דבריו. הגע עצמנו היום או מחר יקום זקן שקנה חכמה וכו׳, שאפילו שהחשבנו אותו לקדוש וגדול כל ימיו, אבל לא ראה מעולם המאורות הגדולים, ולא שימשם, ולא היה שרוי בתוך ביתם כלל, ויורה יורה וידין ידין בשאלות המכריעות ביהדות, ולדוגמא, שטוב תורה עם דרך ארץ, ולשנות המקובל זה דורות, או להוציא בחורים מבית חייהם לקירוב רחוקים, או לאסור הבחירות לדידן, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא וכדומה, ודאי שמחוייבים אנו לפנות עורף אליו, ולא לשמוע אליו, ולהלחם בו מלחמת חובה ומצווה.

כללו של דבר, מי שהיה חי עם החכמים, ויש לו מסורת בכל דבר מהם, וחי על פיהם בכל שאלה שעומדת על הפרק, יכול לשנות לצורך השעה, אם נראה לו שבכהאי גוונא גם הקודמים היו משנים. תמצית עיקרי הדברים, אנו ממשיכים את ההשקפה ע״פ העבר, ואנו נשענים רק על השקפת גדולי ישראל שהיו, שכל מה שעשו ומה שקירבו והרחיקו, הסכימו מן השמים על ידם, והנצי״ב הק׳, כשסגר את הישיבה דוואלז׳ין, נשען על השקפת רבותיו ישני עפר אדמת קודש, עד לזקנו מאור הגולה רבנו חיים נ״ע, לב כל ישראל, אשר יצק מים ע״י אליהו זכור לטוב. וגדול הדור הגר״א קוטלר נ״ע, שנעל דלתות בתי מקדש מעט ביום הבחירות, דביטולה זו היא קיומה, ראה הנהגה כזו בדברים אחרים אצל רבותיו שרי התורה, ודימה זה לזה בדעתו הגדולה דעת תורה, וכן בכל נושא ונושא, חדשים לבקרים, הן לכלל והן לפרט. אשרי מי שיש לו יתד להתלות עליו. ואולי אני טועה

מרן זי״ע בכנס היסוד של דגה״ת בשנת תשמ״ט, לימינו רשכבה״ג מרן הגרי״ש אלישיב זי״ע

בכוונת הנ״ל, ועמו הסליחה.

◆◇◆

י״ב] עומדים אנו ביום היארצייט להסתלקות רבנו הגדול זי״ע, ובכל יום ויום נוכחים יותר בגודל האבידה, שאין לה מנחם, שעמד כחומה בצורה כנגד כל פועלי און ומשחיתי התורה, והנה רבנו הגרי״ש זי״ע, הבא אחריו בכס ההנהגה, חיזק הדבר והמשיך בדק ההנהגה כדבעי, ושרת בקודש עד עתה כקברניט האומה ימים או עשור שנים. ומי יתננו כירחי קדם לעמוד לפניהם, שני שרי הקודש, כל אחד בדרכו בתורה, בכפיפת קומה ובנמיכות רוח והשפלת הגוף ולעשות על ידם רצון קוננו וחפץ צורנו, כי עוז היו לישראל בכל מקומות מושבותיהם, וראו כל עמי הארץ כי שם ד׳ נקרא עלינו ויראו מאתנו.

אבל עתה אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, הנה לדוגמא כמה זכויות הוסיפו אנשים גדולים רמי הקומה לצביון ושמירת הדת. כל זמן שאדונינו זקני זי״ע היה בעולם, עדיין לא התחיל נגע האינטרנט וכו׳ ושאר נגעי בני אדם, כלים המשחיתים את הבנים לאביהם שבשמים, כי זכותו הגינה עלינו, ומיד בפטירתו רבתה עלינו הרעה, לראות בכל יום ויום איך יורדות לבירא עמיקתא של הסט״א נפשות יקרות, צאן קדשים, אשר היו ראויים להוראה, והאמת, שבאלה שפגע בהם הדבר הטמא, קשה כבר מאד לפרוש ולחזור למי הדעת ולאדני האמת לבתר הכי, דכמינות דמיא דמשכי, שהרי נגעו קצת בסמא דמותא וטעמו טעם עבירה דנחש עפר לחמו, שאול אבדון רח״ל, שכל באיה לא ישובון.

◆◇◆

י״ג] ועל הכל מיתתן צדיקים שלא פוסקת רח״ל, כל יום ויום האמת נעדרת, עושה לה עדרים עדרים והולכת, והאחרון הכביד בסילוקו של צדיק, אחד היה אברהם, שמעולם לא ציער אדם אך במותו, כליל השלמות והמעלות, לא פסיק פומיה מגירסיה, ת״ח שהרהר בה כל שעה, הרי אלו היו מקיימי העולם.

תמיד, כשפגשתי אותו בלכתו בדרך ובכל מקום, הייתי שואלו במאי עסיק מר, ומיד רגע כמימרא היה משיב לי ספקו וחידושו בתורה. הנה מלבד שלא מש לרגע קט מתורת ד׳, הרי יש להמליץ גם עליו דברי המשנה פ״ג דכריתות: אמר רבי עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת ר״י באטליז של אמאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל הבא על אחותו וכו׳ עיי״ש. ופי׳ הגה״ק התפארת ישראל על אתר וז״ל: ״קא משמע לן, שאף שהיה הנשיא טרוד בנשואי בנו, והוא במקום המון שבשוק, וגם האב״ד היה עמו, אפילו הכי לא חשש רבי עקיבא מלשאול מהם שם דינים אלו שאינם מצויים, בידעו בהן שבעוונתנותן לא יקפידו עליו בזה, וקמ״ל נמי שהם גם כן לא נתביישו שם במקום מפורסם לומר לא שמענו, ללמדך שכל עסקיהם היה רק תורת ה׳ חפצם, ויראתו על פניהם״ ע״כ. וכן בנגעים (פ״ז מ״ד): ״אמר רבי עקיבא שאלתי את ר״ג ואת ר״י הולכין לגדוד״, ועיין בתפארת ישראל שם, שהיה זה כשהלכו בגדוד למלחמת בן כוזיבא, ״וקמ״ל שאפילו בעת צאתם לקראת נשק, ונפשם בכפם כל רגע, תמיד היה לבם קשור בהקב״ה ובתורתו כשלהבת בגחלת״, עיי״ש.

פעם אחת בהיותו יושב באוטובוס נוסעים, והרכב עצר, ודרך חלון האוטובוס אמר לי מה שקשה לו, ומתוך כך זוכרהו. שאלתי אותו איך רבנו הקדוש הוציא ידי חובתם אשתו ובני ביתו בקידוש היום, עיין בגליון בהגהות הגרע״א מספר חסידים, שהיה מחוייב בדבר, הרי לא נזכר שאכל ושתה מהיין, וחסר וקראת לשבת עונג, קידוש במקום סעודה, וענה לי על אתר, ואין כאן המקום להאריך.

הני תרי אשלי רברבי, שבחייהם ובמותם לא נפרדו, ה״ה מרא דכולא תלמודא כבוד הגרמ״מ שולזינגר נ״ע וכבוד הגר״א המנוח נ״ע, שני זרועי תורה, בחייהם ובמותם לא נפרדו, ענווין וצנועים היו, תוכם כברם, שהחשיבו עצמם תמיד לתלמידים עד סוף ימיהם, ולא הרגישו כלל מעולם בחינת רב. הגאון רבי אברהם זצ״ל נ״ע, היה גולה כל שבוע למקום תורה, משכן העדות ישיבתו של רבנו מטשעבין זי״ע, והרבנית א״ח תחי׳ לאוי״ט היתה יושבת וממתנת עליו לבואו לקראת שבת מלכתא.

ראיתי פעמים רבות את גודל ההכנעה של הגר״א נ״ע לרבנו הגדול זקני נ״ע, שאף לאחר שיצא מאתו, ונתכסה פני הקודש, עדיין היה מצדד אצדודי בכפיפת קומה כתלמיד הנפטר מרבו, וכל כולו רועד מאימת ויראת האש הגדולה, אש דת, שלא יכוה בגחלתו, חס ושלום. כתבתי רק מקצת שבחו.

◆◇◆

י״ד] עיין ירושלמי ברכות פ״ד בשינוי מהבבלי גבי מעשה דדבר אחר, וז״ל הירושלמי: אף בימי מלכות רשעה הזאת היו משלשלין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להם שני כבשים, ובסוף שלשלו להן ב׳ קופות של זהב והעלו להם שני חזירים לא הספיקו להגיע לחצי חומה עד שנעץ החזיר בחומה ונזדעזעה החומה וקפץ מ׳ פרסה מארץ ישראל, באותה שעה גרמו העונות ובטל התמיד, וחרב הבית״.

הנה למדנו מכאן דבר חדש, שגם הטומאה נרעדת ומזדעזעת, כשנוגעת בקדושה, עד שהד״א עצמו דילג וברח למרחוק מ׳ פרסה. [עי׳ כעין זה באגד״א שם]. והנה היום אף מקומות הקדושה והטהרה וחומת האש אינם מזדעזעים כלל מהנעשה, ד׳ יצילנו. הרי בטל התמיד, תלמידי החכמים, שלא הפסיקו ממשנתם, לילה כיום יאיר בהוויות דאביי ורבא, והחזיקו הישוב, וכל העולם היה ניזון מהם, נסתלקו מאתנו, ואיך אנו נרדמים בתרדמת הזמן ושוכחים האמת בהבלי הזמן.

◆◇◆

ט״ו] אמרו חז״ל: כד דמך רבי לוי בר סיסי, על אבוי דשמואל ואפטר עילוי ׳סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא׳, למה היה רבי לוי בר סיסי דומה, למלך שהיה לו כרם, והיה בו מאה גפנים והיו עושות כל שנה ושנה מאה חביות של יין עמד על חמישים עמד על ארבעים עמד על שלושים עמד על עשרים עמד על עשר עמד על אחד והיה עושה מאה חביות של יין, והיה אותו הגפן חביב עליו ככל הכרם כולו, כך היה רבי לוי בר סיסי חביב לפני הקב״ה ככל אדם.

ומבואר, שגדול הדור ות״ח גדול בדורות עניים אלו, חשוב לפני נותן התורה הרבה מדוגמתו בשנים עברו, וחביב עליו ככל הכרם כולו ובפרט בדורנו דור תהפוכות, שמחיצת הכרם נפרצה, והיו שלמים אלו בכח עזוז קדושתם ותורתם גודרים הפרצות, ומי יעמוד לנו עתה לשמור החומה, ולהקים הצולעת והנידחת בחצרות בית ד׳

◆◇◆

ט״ז] ידוע המעשה בזקני ה״אבי עזרי״ נ״ע, שעשאו רבו דודו האבן האזל נ״ע שליח להולכה ולקבלה לזקן שבכהונה, סבא קדישא, ה״חפץ חיים״ נ״ע, על דבר חתנו הגאון נ״ע שלא נפקד בבנים, ולא רצה בתחילה לברכו, והתנה ברכתו בהבטחה מפורשת, שישלחו הבנים למקומות חינוך הקודש. ושמעתי פעם מיניה נ״ע, שאמר משמיה דה״חפץ חיים״ נ״ע, שאין להשתתף בברכה וסיוע, כשאין יודעים מה יהיה עם הבנים בזמני שמד וימים טרופים, שאולי יהיה חלילה גרמא בנזקין, ודוקא האדם עצמו כחזקיהו הצדיק בשעתו, שהוא עצמו היה מחוייב בפריה ורביה, אין לו לעשות כל חשבונות, ד״בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת אבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קב״ה ליעביד״, אבל להתאמץ ולהשתדל אצל חברו בזמן שרוב הדור סר מצילו של היכל ד׳ אסור לנו, ולפיכך חשש האי צדיקו של עולם על מאמר פיו הק׳, שכל היוצא מפיו יעשה, שהרי כל ימיו לא שח שיחה בטילה ולא נטמא בטומאות איסורי הלשון והדיבור המטמאים את האדם כולו. ושמעתי על מעשה זה, שבאמת נתקיימה ברכת החפץ חיים נ״ע, אבל לא במלואה, ונסתלק התינוק קודם יום השמיני, ולא זכו אביו ואמו להכניסו בבריתו של אאע״ה, וראו כולם שדבר ד׳ בפיו, ומלתו על לשונו.

הנה מי לנו כרבותינו מקיימי העולם שהרוח היה בעיקרם, ולא צער הגופים, ובכל פעם שנעדר מאתנו איש מאנשי האמת, אבירי לב, הרי משפיע הדבר מיד על הבריאה כולה, והטומאה והשקר מתגברים, ומה נעשה לשמו הגדול, ד׳ ירחם.

◆◇◆

העצמות הקדושות עצמות בית ישראל המה, תמליצו טוב בעדם לרוח ולגשם, לצאת מעמקי הצרות, ולא ישמע עוד שוד וגזילות ושבר חבלות בתוכנו, וימתקו לכם אוהבי תורה, רגבי עפרכם אדמת קודש, ותעמדו לגורלכם לקץ הימין, ותראו בשוב ד׳ שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל, והיתה לד׳ המלוכה, בב״א. ◆◇

סבא היה ראש למאמינים

נכדו של רבנו הגדול, הרה"ג ר' יששכר ברגמן שליט"א, בראיון מרתק עם סופר הפלס, לכבוד ההוצאה לאור של המהדורה החדשה של הספר "ראש אמנה" מתורתו ומשנתו של רבנו על סדר פרשיות התורה

להציץ מן החרכים אל הקודש פנימה

מרן זי"ע בחתונת נכדו הרה"ג ר' יששכר ברגמן שליט"א

הרב י. שטיינהרטר

מאז ט"ז חשון תשס"ב, יצאו מאות ספרים המכילים חלקים שונים מתורתו של ראש הישיבה. מה המיוחד דווקא בספר "מראש אמנה"?

"מראש אמנה" יצא לאור עוד בחיותו של סבא, הוא גם שמח מאוד כשהגשתי לו את הספר הכרוך הראשון. אבל זו לא הנקודה. בגדול, תורתו של ראש הישיבה מתחלקת לסוגיות - ש"ס ורמב"ם, מוסר ומחשבה, הנהגות ופסקי הלכה, השקפה והנהגת הכלל. כל אחד מהספרים, החוברות והפרסומים נוגע בנקודה אחרת. אבל יש דבר שהוא מאד ייחודי, הכולל את תמצית משנתו והשקפותיו כשהן ערוכות על סדר פרשיות השבוע; מותאמות גם לקהלים שלא שמעו כל "שמועס" שלו, ואינם מטיבים להבין את המסרים המדויקים מתוך תורתו שבכתב. גם מתוך ציבור בני התורה ורבבות תלמידיו, מעטים יש להם את היכולת להוציא מתוך כל כרכי מכתבים ומאמרים, אבי עזרי, מחשבת זקנים, או שלושת כרכי מחשבת מוסר, וואו טוב על פרשת השבוע ולחילופין, מסר השקפתי או מוסרי, תמציתי ומדוייק מדבריו העמוקים.

אלו תגובות אתם מקבלים מהציבור?

עובדה שהספר נדפס בתוך מספר שנים, ברבבות רבבות עותקים. ההדפסה הקודמת הייתה לפני שבע שנים; מאז אין להשיג אפילו עותק אחד. ישנם מקומות שקבעו שיעורים בספר, ובקהילות של חוזרים בתשובה זהו ספר יסוד בסיסי. ברבבות בתים בארץ ובתפוצות, הספר שימושי ומשומש. זו הסיבה שבסייעתא דשמיא חשבנו על מהדורה חדשה.

כפי שאמרתי, הספר הזה כל מטרתו להביא את דברי מרן זקני זצוק"ל לחיזוק הציבור הרחב, כדי שיוכל כל אדם מישראל המבקש והצמא לשמוע דבר ד', למצוא ולשמוע את הכרזתו של בעל הבירה, "אני הוא בעל הבירה". הוא נכתב בשפה קלה, השווה לכל נפש. אני חושב שזה אחד המסרים המייחדים בכלל את סבא, וממילא גם את הספר. כבר גדולים וטובים אמרו שניתן לומר עליו שהוא היה "ראש למאמינים". הוא כל ימיו דאג להפנות את האנשים לכיוונו של "בעל הבירה", שישמעו את ההכרזה של הקב"ה: יש מנהיג לבירה!

שמו של הספר ניתן ע"י אאמו"ר הגאון הגדול שליט"א, ומה שאמרת- זו הסיבה השניה. הסיבה הראשונה היא יותר פשוטה, ואאמו"ר שליט"א התכוון לרמוז בזה את שם בעל השמעתתא מרן זצוק"ל, שכן "מראש" הוא ראשי תיבות ר'בינו א'לעזר מ'נחם מ'ן ש'ך. המילים "מראש אמנה" מופיעות בתנ"ך, וכמובן השם "אמנה" רומז על אמונה שמרן זצוק"ל בכל שיחותיו ומאמריו הרבה לדבר ללא הרף. מי לא זוכר את נאומיו מלאי הסערה על פלח התפוז שזועק רבונו של עולם, את דוגמאותיו מלאות הרגש על "מבשרי אחזה אלוק". באופן טבעי, גם הספר מלא מעניינים אלו; אמונה מוחשית

ופשוטה. אולי גם לכן הביקוש הגדול לעותקי הספר.

בדרך אגב, סבא עצמו הייתה לו חתימה שאותה הוא היה כותב בסיומת הגהותיו הרבות על שולי הספרים השונים. שם היה חותם "אמש" - ראשי תיבות א'לעזר מ'נחם ש'ך. שמעתי פעם מתלמידו המובהק הגאון רבי מאיר הייזלר שליט"א, שיש בכך גם ביטוי להשקפתו על הצורך להמשיך את העבר ללא שינוי, כמי שמכריז על עצמו - אני היהודי של אתמול, לא עכשווי וחדשני, כמו שהוא היה אומר תמיד "אני יהודי מהדור הישן"...

הספר מלא מענייני השקפה. אתן דוגמא בפרשת "האזינו" על הפסוק: "לו חכמו ישכילו זאת", אומר רבינו זצוק"ל דברי רוח הקודש המתאימים ממש לתקופה רגישה זו. אני מקריא לך את לשונו:

"השלטון החילוני בארץ ישראל מעמיד אותנו במצב של עת צרה. כרגע הם עסוקים בעניינים המעיקים עליהם ובמידה מסוימת הם תלויים בנו ולפיכך אינם מציקים לנו ביותר; אבל יגיע זמן שהם ישתחררו מהתלות בנו ומבעיותיהם הבוערות, ואז הם יתפנו לטפל בנו".

סבא זצוק"ל מוסיף דברים מפליאים:

"מרכז מעיינם יהיה לימוד התורה"!!!

הם ישתדלו לצמצם את מקומות התורה, את הישיבות ואת החדרים, ועלינו להכין את עצמינו לקראת מצבים קשים"!!!

סבא גם מתווה את דרכי המלחמה: "כוחנו הוא רק בהגברת לימוד התורה ויראת שמים, ביסוד ישיבות ותלמודי תורה נוספים ובתפילה לאבינו שבשמים". זה הלשון במדויק. תבדוק גם במהדורה הראשונה, זה מופיע מילה במילה. האם לא ניתן לומר מול הקטע הזה: "חכם עדיף מנביא"?

ישנם חיבורים נוספים בדרך?

הוצאנו בעבר את ספר הזיכרון הענק, שלושה חלקים "זכרון אבי עזרי". חלק ראשון מדברי תורתו, חלק 2-3 מתורתם של ראשי הישיבות לעילוי נשמתו על סדר נשים נזיקין. הוצאנו לאור גם את הספר "מסורת החינוך", שהוא פרקי הדרכה בענייני חינוך לפי דרכו ומשנתו של רבינו זצוק"ל הן בעבודת החינוך והן בשמירה על פך השמן הטהור; לחנך לפי דרכו המסורה לנו מדור דור ללא שום שינוי. הספר מבוקש מאוד בקרב מנהלים, הורים ואישי חינוך. יש לנו גם חומר רב נוסף על סדר פרשיות השבוע.

מרן זצוק"ל כידוע סרב שישמשו אותו והיה עושה את הכל לבד. האם כנכד הוא נתן יותר לשמש אותו?

הוא היה אומר שבדבר אחד הוא שונה בהנהגתו מהרב מבריסק זצוק"ל, האם לזכות את הבנים במצוות "כיבוד אב". פעם תאר איך הרב מבריסק היה קורא לבתו הרבנית רבקה שיף תחי' לאוי"ט לעשות לו כוס תה, אחר כך קרא שוב "רבקה! לייג אריין צוקער - תכניסי סוכר", אחר כך היה מבקש שתבחוש את הסוכר. כך על כל פעולה, כדי לזכות אותם בשימוש חכמים ובמצוות כיבוד אב. סבא אמר על עצמו שהוא לא מסוגל לכך. היה קשה לו מאוד לראות שאחרים טורחים עבורו. אלו שני דרכים בעבודת ד'.

אולם, מספר שנים זכיתי לישון בביתו, ומטבע הדברים גם לשמש אותו כמה שהוא אפשר לנו. הוא היה מאד זהיר בנקודה זו. פעם אחת התעקש לקשור את הנעליים לבד, במשך רבע שעה. זה היה בזמן שכמעט לא ראה וכבר נתן לסייע בידו, אבל "קשירת נעליים" היה יותר מדי בשבילו. אחר כך קנו עבורו נעליים עם סגירה של 'סקוטש', כדי שהוא יוכל לבצע את זה לבד...

אבל העיקר שהתקופה שישנתי אצלו הייתה תקופה מרוממת, בה זכינו לדלות מקצות דרכיו הנשגבות והליכותיו בקודש.

אצל סבא זצוק"ל ראינו רק תורה, ותורה, ושוב פעם תורה!!! וכמובן העמדת הדת על תילה. נושא בעול לא רק של האומה הישראלית כולה, אלא עם כל מי שיש לו בעיה או צרה.

זה לא יאומן כי יסופר. אחד עשרה שנים עברו מאז פטירתו. כמה שנים קודם כבר היה קשה להיכנס אליו, וציבור בני תורה ממאנים לשכוח ולהסיח דעת מרבינו זצוק"ל. שמעתי שכשהיו נכנסים לשאול בענייני הציבור את רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, היה דבר ראשון שואל "מה נראה לכם שרבינו הרב שך זצוק"ל היה עונה במצב כזה". בתקופה שהספר מראש אמנה לא היה בנמצא, מדי יום שישי הייתי מקבל טלפונים מהארץ ומחו"ל, היכן אפשר להשיג את הספר. וכל זה משום שבני התורה הרגישו שיש כאן "איש האמת", איש שכל מציאותו היא תורה ודרך.

בלימוד עם חתנו הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

אולי כבר ספרתי את זה בעבר, אבל זה היה אירוע שמבחינתי הוא תמרור עבורי לכל החיים. היה זה בחנוכה לפני ההדלקה, רבינו הגדול ישב ולמד. הוא מאוד הקפיד להדליק בדיוק בזמן. החנוכיה הייתה מוכנה מהבוקר, וכבר שעה קודם הייתה מונחת לידו. החנוכיה מימינו ושעון משמאלו, לבוש כובע וחליפה, והוא כולו דרוך לקראת ההדלקה, כשראשו עמוק בין דפי הרשב"א. זה היה שתי דקות לפני השקיעה, נגשתי אליו ואמרתי "זיידע שוין צייט"! - "סבא, כבר הזמן". הוא נדרך כקפיץ, התנער באחת ממעמקי הרשב"א, הביט בשעון וענה לי כמעט בגערה: "נאך דא צווי מינוט" - "יש עוד שתי דקות", ומיד צנח בחזרה לתוך דפי הרשב"א העתיקים. עברה דקה, והייתי בדילמה. ידעתי שאם יאחר את הזמן אפילו ברבע דקה, תהיה לו עגמת נפש עצומה; שהרי הלכה מפורשת ברמב"ם: "לא מקדימין ולא מאחרין". נגשתי אליו שוב, ואמרתי עוד פעם כמעט בתחינה: "זיידע שוין צייט"! - "סבא, כבר הזמן"! הוא ננער שוב, מסתכל בשעון והוא עונה לי: "נאך דא א מינוט" - "יש עוד דקה אחת". דקה אחת שלימה. הוא נאבק על זה כמו חולה על טיפת חמצן, ושוב צנח למעמקי הרשב"א.

כעבור דקה הוא קם מעצמו בזריזות, לקח את החנוכיה ואת הגפרורים, רץ כדרכו אל עבר פתח הבית הפונה לרחוב, בירך והדליק, אמר "הנרות הללו" במתינות, זימר בנעימות "מעוז צור", בדק את הנרות וחזר מיד שוב לתוך חיקו הנעים של הרמב"ם והרשב"א. זה היה בשבילי שיעור לכל החיים על חשיבותה של דקה אחת, דוגמה חיה של "אהבת תורה", בגדר "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבינו את התורה - בוז יבוזו לו".

גם על נכדיו השגיח תמיד שישבו וילמדו, וכשהיה עולה לישיבה, היה מסתכל מיד ובודק האם אני כבר יושב במקומי ולומד.

כאשר שכב במיטה והלך לישון בלילה, בדרך כלל למשך שעתיים, הייתה על מיטתו 'כרית', אבל אף פעם! לא שם את ראשו על הכרית!! הראש שלו היה באויר כדי שלא ירדם חזק. הנהגה זו הייתה גם בשנות הזקנה המופלגות, כמו גם בעתות חולשה. הוא גם אף פעם לא "נשכב" במיטה, הוא היה כמו 'נופל' על המיטה איך שהיה יוצא...

הייתה לו פרישות נוראה מענייני העלם הזה. לא אכל סתם ולא טעם אף פעם אלא רק מה שצריך לחיזוק גופו, ולא הבין בכלל למה צריך את כל הדברים האחרים. תמיד הסתפק במועט. אומרים בשמו את הביטוי באידיש: "מה רע בפרוסת לחם ורמב"ם"? כשאכל, ראו שהוא לא שם לב בכלל מה קורה. או שהספר היה פתוח לפניו ממש או שהיה שקוע במחשבות. לפעמים הוא היה 'נתקע' עם המזלג או הכפית באוויר, כשהוא שקוע כולו. מצד שני, היה זהיר מאוד במאכלים. פעם אחת כשכמעט לא ראה, הוא חשש מאוד כשנתנו לו איזה מאכל עם תיבול של "פלפל שחור" שהיה נראה לו כנגיעות תולעים. גם אחרי ששאל את כל הנוכחים כל אחד בתורו והשתכנע שזה רק תיבול, לא אכל את זה לבסוף. אחר כך הזהיר שלא יגישו שום דבר עם תיבול כזה, שקשה להבחין אם חלילה מסתתר איזה חרק קטן....

לא יאומן כי יסופר, כיצד ציונו הקדוש הפך למקום תפילה ונהיה למקום עליה להשתטח על ציונו; וכפי ששמעתי מהרבה אנשים שהם רואים אחרי העלייה לציונו נסים ונפלאות, וזכה למה שרבים וגדולים לא זכו. שמעתי מצדיקים שאמרו שזה לא רק בגלל ההבטחה בצוואה או בגלל גדלותו המיוחדת, אלא הכל מהכוח שכל אחד מרגיש כמו שהולך לקבר אביו ואמו, וכפי שבחיותו היה אבי האומה ודאג לכל אחד ואחד, כך גם לאחר פטירתו הוא ידאג לו. זאת כפי שכתב בצוואתו הקדושה מה שרבים וטובים פחדו לכתוב: "ואם יהיה בידי לעשות ולהמליץ לטובתכם אעשה בל"נ.

עוד משהו על הספר?

כפי שאמרתי, הבאתי לו את הספר ושמח שמחה גדולה. בטוחני שבלימוד בספר זה מקיימים אנו את צוואתו "שילמדו לעילוי נשמתי... מחשבה אחת של מוסר".

בספר יש גם סיפורים שסיפר רבנו מגדולי הדורות. אציין דוגמא אחת שלפי דעתי הוא חיזוק גדול:

רבינו זצוק"ל סיפר, על יהודי שהיה גר בסלוצק והיה מסובך בייסורים ובצרות קשות כל ימיו. מנהג היה לו לאותו יהודי, שמידי מוצאי יום כיפור היה נכנס לבית הרב דסלוצק ומזמר ברקידה את השיר ששורר הגר צדק הגרף פוטוצקי בדרכו למוקד על קידוש השם - "אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה", אשר סיומה של ברכה זו הוא "ברוך מקדש את שמו ברבים".

אותו יהודי יקר וצדיק, כך סיפר סבא, היה מטופל בבת יחידה חולה ומיוסרת בגוף ובנפש באופן קשה ביותר. פעם אחת נכנס היהודי לבית הרב, ואמר לו שאינו יכול יותר לטפל בה ואין לו כח לעמוד עוד בסבל הגדול. זמן קצר אחר כך נלקחה לבית עולמה, אבל לא עבר זמן רב וגם אותו יהודי נלקח לבית עולמו. ואמר על זה דודו מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל, שאותו יהודי חשב שהוא זה שהחזיק והחיה את בתו, אולם יתכן שהאמת היא שאדרבה היא הייתה זאת שהחזיקה אותו, והיא הייתה הסיבה לחייו, ולכן כשנסתלקה היא ממילא נסתלק גם הוא.

כמה חיזוק יש בסיפור זה אנשים נמצאים בצרות ומר להם ואינם יודעים שאינם צריכים להתלונן ואי אפשר לדעת האם כל הסיבה לחייו היא הצרה הזאת. הסיפור הזה הוא ספוג בחיים היהודים הפשוטים מלאי אמונה חושית, ואת המסר הזה רבנו הגדול ניסה להנחיל כל ימיו. תורה ואמונה חושית... ◆◇

הרב מרדכי וינמן שליט"א / בני ברק

"ונותנת לו מלכות וממשלה..."

מרן זי"ע נואם במעמד ההיסטורי ביד אליהו, שנת תש"ן

בצעירותי, דרתי בשכונה חילונית. כשהייתי חוזר מהישיבה, הלא היא ישיבת פוניבז' בה למדתי, הייתי נשאל תמיד ע"י שכני, כמו בריטואל קבוע, על כל ארוע והתרחשות על פני תבל: "מה אומר הרב שך? מה היא דעתו ותגובתו של ראש הישיבה?" - שיחותיו ונאומיו של מרן זיע"א, היוו תדיר מקור להתעניינות רחבת היקף, גם בכל כלי התקשורת בארץ ובעולם. אף שיחותיו שנאמרו במסגרת מצומצמת - צוטטו בפי כל.

כדבר שבשגרה, ניתן היה להבחין ברכב תקשורת, הניצב ליד בית מרן זיע"א, ממתין למוצא פיו, ומעביר לעם היושב בציון כל אמרה או החלטה של מרן. אך מרן זיע"א עצמו, לא היה מודע כלל למתרחש מחוץ לביתו, ראשו, מוחו וכל מעיניו, נתונים היו אך ורק בתורה הקדושה. ספון היה בחדרו כשהוא תפוס שרעפים, וערימת ספרים לצידו. מדי פעם מתרומם היה ליטול ספר נוסף מהארון, מתעמק בו, ונהרה הייתה מתפשטת על פניו כשהתבאר לו עוד פשט מוקשה ברמב"ם. עיקר יגיעתו ועמלו היו עבור הכנת השיעור בישיבה הקדושה, שכן דבר זה היה כל משאת ליבו ונפשו.

היה זה בערב מלחמת המפרץ הראשונה; פחד נורא אחז בכל יושבי ארץ הקודש. בכדי לקדם את פני הרעה, מהרו כולם להצטייד מבעוד מועד במסכות אב"כ ובאמצעי הגנה שונים. בליל ר"ח שבט הידוע - בו היה אמור לפוג האולטימטום לנסיגה מכווית, שהציבה ארה"ב לנשיא עירק דאז, סאדם חוסיין ימ"ש - נהרו אלפים לישיבת פוניבז', בכדי לשמוע את דבר ד' מפי מרן זיע"א.

בשיחה זו הרחיב מרן את הדיבור בנושא שהקב"ה "מאריך אפיה וגבי דיליה", ופרושו, שהקב"ה מאריך אפו על אף החטאים. אבל באם נתמלאה הסאה - יכול הקב"ה להעניש, ואף יכולה חלילה לפרוץ שואה. הדברים צוטטו מיד בכלי התקשורת השונים. ימים שלמים געשה ורעשה הארץ. הייתכן? נזעק הציבור החילוני, האף לאחר עשרות שנות קיומה של מדינת ישראל, עדיין נתונים אנו בסכנת הכחדה?

ראשי ומנהיגי המדינה עלו לשידור בזה אחר זה, והתריעו בנושא. זה אומר בכה וזה אומר בכה. ידיד נעורים המציא לידי קלטת מאותם ימים, בה מתועד תמליל חלקי מרתק, מאותו הד תקשורתי רחב היקף, בה הופיעו בתקשורת דבריו של אדם בלתי שגרתי בדיאלוג מרתק. להלן תוכן אותו פולמוס נוקב, מוגש לפני קוראינו הנכבדים:

- "מדבר מאיר מפתח תקווה, בעניין הרב שך, רציתי לומר..."

המראיין קטע את דבריו על אתר, וקפץ על המציאה: "אתה מקורב לרב שך, א"כ וודאי שאלת אותו את השאלה המדוברת ביותר, היאך אמר שיתכן שתפרוץ שוב שואה?"

- מאיר: "לא, פשוט לא שאלתי אותו".

- שדרן: "איך יכול להיות שלא שאלת אותו שאלה כה מטרידה?"

- מאיר: "הדברים הללו פשוטים וידועים, אותם אנו אומרים כל יום בקריאת שמע: "והיה אם שמוע תשמעו... ונתתי מטר ארצכם בעתו..." - אבל אם לא תשמעו, ממשיך הפסוק ואומר: "וחרה אף ד' בכם... ואבדתם מהרה מעל הארץ..." - א"כ לא ראיתי שום צורך לשאול אותו, הדברים הרי ברורים ומפורסמים לכולם".

המראיין היה המום מהפשטות ומאמיתות הדברים. ואז פנה אליו מאיר ואמר: "תקשיבו היטב, אתה וכל המאזינים. לפני תקופת מה, נסע רכב בשבת, ובטעות נכנס לשכונה חרדית. מיד התקבל כמובן בקריאות: 'שבעס...' 'שבעס...' שנזעקו לעברו. הנהג עצר את רכבו, וכשכולו 'רותח' מזעם, החל לצעוק לעבר

המוחים: 'מי הוא זה המעז לקרוא לעברי 'שבעס'?, מי הוא זה שיגיד לי מה לעשות?' - ואז ניגש אליו יהודי חרדי עבדקן, ופנה לעברו בחביבות: "אמור לי בבקשה יהודי, הבה ונחשוב יחדיו, לו יצויר שהיית נוסע באיזו שכונה חילונית, למשל ביום שלישי, וקבוצת אנשים הייתה צועקת לעברך 'יום שלישי...' 'יום שלישי...' האם היית בכלל מפנה מבט לעברם, או שהיית ממשיך בנסיעתך?" - 'וודאי שלא הייתי מתייחס לצעקתם כלל', השיב הלה. "א"כ דע לך, כל עוד מפריע לך שזועקים לעברך 'שבעס', אות וסימן הוא, שבליבך פנימה עדיין מפעמת הזיקה לשבת קודש, ועל כן מפריע לך כ"כ שמוכיחים אותך על חילול שבת שבך".

מאיר המשיך בשידור חי לכל המאזינים ואמר: "הרי הרב שך אמר את מה שאמר בשיחה פנימית בישיבה. אם הדברים כ"כ מטרידים את מנוחתכם ומעסיקים את מוחכם, כציבור חילוני, אות הוא, שקשורים אתם עדיין לתורתנו הקדושה, למיצגים אותה, ולכל מה שמשתמע ממנה - בקשר בל ינתק".

◆◇◆

בימי בין הזמנים יצאתי עם ילדיי ל"פינת החי" באחד הפארקים בארץ. בין החיות שהתגוררו במקום, היו גם שפנים. האחראי במקום, שחזותו מעידה עליו שאינו נמנה בין תלמידיו של רבנו הגדול זצוק"ל, פנה אלי במבט מחויך קמעה ופלט לעברי: "נאום השפנים והחזירים", וכוונתו הייתה לנאום המפורסם ביותר, שנאמר לפני כ-25 שנה.

מהו הגורם לכך שכמעט אין אדם שאינו יודע לצטט מילה במילה, עם הדגשות של מלעיל ומלרע, נאומים שלמים ומסרים עמוקים וחודרים של רבנו הגדול? - התשובה לכך היא: מעבר לעניין הסגולי והרוחני, הרי שהחיות, ההתלהטות וההתלהבות, והאופן שבו נמסרו הדברים - הם השורש והערובה להחדרת המסר של השקפת התורה הצרופה.

רק אֶזכור אותו מעמד נשגב, "נאום השפנים והחזירים" - מעורר אצל רבים געגועים עמוקים והתרפקות עזה, אל אותם ימים נאצלים רווי הוד, בהם מילאו כותרות ענק את העמודים הראשונים של עיתוני הארץ והעולם כולו: "דריכות רבה לקראת דבריו של הרב שך"..., "הרב שך יכריע איזו ממשלה תקום במדינת ישראל...", "כל העיניים נשואות ל'יד אליהו'...", "מתח בכל המפלגות...", "הכל ממתינים לנאומו של הרב שך"..., "ממתינים למוצא פיו של הרב הישיש"... למעלה משלוש מאות עיתונאים, כתבים וצוותי צילום מכל העולם, הודיעו על כוונתם לבוא ולסקר את הכינוס הגדול, ולהעבירו לכלי התקשורת שבכל רחבי תבל. אף נשיא ארצות הברית דאז, מר ג'ורג' בוש, וראשי מדינות רבות נוספות, צפו במתח רב והקשיבו לכל מילה של הרב שך, שתורגמה לשפתם. סקר שפורסם בארצות הברית שבוע לאחר הכנס הגדול גילה, כי למעלה משלוש מאות מליון(!) איש ברחבי העולם, צפו בנאומו של הרב שך באותו ערב!!!

קוראנו, הרב יצחק צימרמן שליט"א, משכונת נווה יעקב בירושלים, שהדברים עוררו בו רגשות חבויים, פתח את סגור ליבו, ושבר שתיקה של כ-25 שנה! לראשונה הוא משתף את קוראי "הפלס" בחשיפה בלעדית, היכן הוא מצא את עצמו באותו יום אשר נחקק בספרי ההיסטוריה העולמית. נתנו לו את רשות הדיבור, וכה היו דבריו: "בעת שהעולם עצר מלכת ועיני כולם היו נשואות למוצא פיו של הרב שך זצוק"ל, אשר בנאום זה הכריע מי יקים את הממשלה החדשה, ומי יהיה ראש הממשלה הבא של מדינת ישראל - הייתי בשרות מילואים בגבול ישראל - מצרים, בין כרם שלום המפורסם, לבין ניצנה. באותו ערב הייתה הוראה מגבוה: ביטול מוחלט של כל הסיורים / הפעילויות / המבצעים. החיילים על מפקדיהם, וכל הצוות הבכיר - מתכנסים כאחד לחדר האוכל המרכזי, כדי לחזות ולהאזין לנאומו של הרב שך. הובא מסך ענק, התקבצנו כולנו, וכך ישבנו והמתנו בדריכות תוך הבטה על המסך. ציפינו כולנו ברטט לרגע הגדול של פתיחת הכינוס. 'תפילת ערבית'! - הכריז המנחה ב'יד אליהו'. חיש מהרה התרוקנה מגירת הכיפות אשר בחדר האוכל. לאחר שמלאי הכיפות אזל, אחדים מהחיילים אף אלתרו פיסת בד, ובלבד שלא יוותרו גלויי ראש במעמד נשגב זה. רבים אף נטלו סידורים מהסטנד שבחדר האוכל, והצטרפו לתפילה ההמונית. ברטט וברגש רב עבר לפני העמוד ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבך שליט"א. היה זה רגע אדיר של קידוש ד' בפני העולם כולו. מאות אלפי יהודים ברחבי תבל נזכרו בבית אבא, ופרץ של דמעות ניגר מעיניהם. בגמר התפילה נאמרו פרקי תהילים בהתרגשות רבה, כאשר לפני התיבה עבר הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון זצ"ל. לפתע נראה מרן הרב שך זצוק"ל במלוא הדרו ותפארתו, מלווה במרן פוסק הדור הרב אלישיב זצוק"ל. מיד נשמע בפאתוס רב הכרוז: 'מרן ראש הישיבה נכנס לאולם', ובאופן ספונטני, פרצה שירה אדירה 'ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור'. הקהל כולו נעמד על רגליו, והחל לשיר בקול רם ובהתלהבות עצומה, כשחלקם אף פתחו במעגלי ריקודים סוחפים. עיני כולם היו מופנות לעבר מרן זצוק"ל. החיילים התפעלו מאד אף מהסדר המופתי ומהמשמעת העצמית ששררו באולם. מפקדי ניגש אלי, בהיותי בעל חזות כשל רב... ובקשני שבאם יזכיר הרב בדבריו מילים באידיש - אתרגמם לכל החיילים. הבעתי את הסכמתי, אך חיש מהרה הפכתי לא רק למתורגמן, אלא אף 'לדובר ומסבירן' של הרב שך, עד סוף שהותי במקום. שקט השתרר באולם. מרן החל לנאום, וכה היו דבריו: "רבותי! אנו חיים בתקופה איומה ונוראה - נשמע קולו חד וברור - כל המלחמות והתהפוכות שבעולם לא התחילו היום... זה התחיל עוד מימי המלחמה העולמית הראשונה, ורק הקב"ה יודע מה עוד צפוי לנו. כל מדינות העולם מתחזקות... כל אחת ונשקה בידה, ואנחנו - עם ישראל, העם הנבחר, עומדים ככבשה בין שבעים זאבים...! אך דעו לכם!... היהודי השומר על יהדותו, חזק פי אלף ויותר - מכל העולם כולו! עמים חזקים קמו עלינו להשמידנו... הם כבר נאבדו מן העולם, ואנחנו - שרדנו. אלפיים שנה החזקנו מעמד בידיים ריקות ללא נשק... מהו, אפוא, סוד קיומנו? - ...הסוד הוא, שאת היהודי לא ניתן להשמיד! העם היהודי הוא עם הנצח! הובטח לנו על ידי הקב"ה שלא יוכלו לכלותנו! - אך דעו נא, רבותי! כל זה הוא כאשר היהודי אינו מתנתק ממורשת אבותיו - אז קשור הוא לכל הצדיקים, האמוראים, התנאים, עד לאברהם יצחק ויעקב... ואז נחשב הוא ליהודי חי...". במהלך השיחה נשנק מידי פעם קולו של מרן הרב שך זצוק"ל מבכי רב. לפתע הרים את קולו, והחל לתקוף את הקיבוצים החילונים, אותם הקימה מפלגת "המערך"; הוא דיבר בקול חוצב כנגד התנתקותם מהדת היהודית, וכך הוא המשיך: "ישנם קיבוצים, שאינם יודעים מהו יום כיפור... מה היא שבת... מהו מקווה... הם אף מגדלים שפנים וחזירים, רחמנא לצלן... האם יש להם קשר עם האבות שלהם? האם אבא שלהם גם כן אכל ביום כיפור...?! - באו אלי אנשים מן הקיבוצים וסיפרו לי שאין יודעים שם מה זה 'שמע ישראל'... מפחדים שם להיכנס לבית הכנסת... האם הם הולכים בדרך היהודית? במה מתבטאת יהדותם? אם תקום, חס וחלילה מלחמה, במה הם ילחמו? הרי אומות העולם חזקים יותר מהם... הלוא רק בכוח התורה החזקנו מעמד... האם 'המערך' הוא דבר טוב? הלוא הם נתקו את עצמם מכל העבר שלנו... ללא שבת, ללא תורה... עושים עם חדש, רחמנא לצלן...". ואז, לשמע המילים הנוקבות והחודרות, השופעות אהבת ישראל ודאגה אמיתית לכל יהודי באשר הוא, מוסיף הרב צימרמן שליט"א ומתאר את אשר ארע במקום שהותו: "חיל ורעדה אחזו בכל היושבים בחדר האוכל, צמרמורת פילחה את ליבם, והלם ותדהמה מוחלטים נכרו על פניהם. ראשון התעשת המפקד, קם על רגליו, נסר את הדממה והכריז בקול תקיף: "הוא צודק..." - "אמת!... אמת!" החרה אחריו החייל המנומש ובעל המרץ. -"כל מילה נכונה!..." - הוסיף החייל שהצטנף עד כה בפינה. חדר האוכל רעש, געש ורקח כמרקחה, ובליל תהיות הושלכו לחלל האוויר: 'באמת, מה אנו מחפשים כאן?'... 'אכן, במה אנו יהודים?'... 'כל מילה כדרבנות!'... 'חייבים לשנות כיוון'... הסכימו כולם. עד לסיום 'המילואים' לא ירד הנושא מסדר היום, ובכל פינה נסובה השיחה רק סביב נאומו של הרב שך זצוק"ל. לימים, מסיים הרב צימרמן ומספר: הלכתי לתומי בשכונת 'גאולה' בערבו של חג הסוכות, לפתע ניגש אלי אדם, לבוש בחליפה ומגבעת כאברך מן המניין. פונה אלי בברכת: 'שלום הרב'! מחיך בביישנות קמעה ופולט: 'נאום השפנים והחזירים'... ומחווה לעבר ילדיו שכולם עטורים בפאות, וציצותיהם מתבדרות לכל רוח. לרגע החזירני לימים עברו ותאר בפני את אשר התחולל בקרבו: 'מאותו נאום לא נתתי מנוחה לנפשי, חקרתי וחיפשתי את האמת עד שמצאתיה - כפי שהנך רואה היום'. מסכם הרב צימרמן, אכן, חזינו בעליל כיצד דברי ר' מאיר בפרקי אבות התקיימו במלואם: 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה... אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו... ונהנין ממנו עצה ותושייה... ונותנת לו מלכות וממשלה... ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק... ומגדלתו ומרוממותו על כל המעשים".

> מאיר המשיך בשידור חי לכל המאזינים ואמר: "הרי הרב שך אמר את מה שאמר בשיחה פנימית בישיבה. אם הדברים כ"כ מטרידים את מנוחתכם ומעסיקים את מוחכם, כציבור חילוני, אות הוא, שקשורים אתם עדיין לתורתנו הקדושה, למיצגים אותה, ולכל מה שמשתמע ממנה - בקשר בל ינתק"

◆◇◆

במוסף זיכרון מיוחד זה, עומד סופר "הפלס", הרב ישעיהו ויין שליט"א, על דברים ששמע בעצמו ממרן רבנו הגרי"ש אלישיב זיע"א, כשנשאל מה היה סוד כוחו הייחודי של רבנו הגדול, מרן הרב שך זצוק"ל, ואלו דברי רבנו: "יגיעתו והתמדתו המופלאות - הן שעמדו לו. הרב שך היה כל כולו תורה, משנות ילדותו המוקדמות ביותר ועד שנות זקנה ושיבה. מעולם לא הסיח את דעתו מרצון ה'. ולצד זה, הייתה לו 'נקיות' שאין דומה לה, 'ריינקייט' אמיתית שהרב שך לא נפרד ממנה לרגע... ואכן, הייתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת שדבריו היוצאים מן הלב - נכנסו ללבבות השומעים. אך צריך להדגיש כי אותה סייעתא דשמיא מיוחדת הגיעה לו בזכות עמל התורה לשמה, הדביקות והיגיעה העצומה שלו בתורת ד'. לא מקבלים סייעתא דשמיא כזאת ללא עמל ויגיעה". "כמו"כ מרן זצוק"ל ניהל מערכות רבות של השקפה. כשהמסר העיקרי שהותיר לנו הוא שלא לסטות כקוצו של יו"ד מן הדרך המסורה לנו מרבותינו. על כך הוא עמל והתייגע ואת זה אנו צריכים לשמר מכל משמר. לא לתת לשינויים לחדור לקרב מחננו. במסר הזה, טמונה על רגל אחת משנתו ההשקפתית של הרב שך". "ושמא יאמרו אנשים מסוימים כי דבריו נגעו לשעתו ולדורו, אך אינם שיכים לדורות עולם, - הנה, מי שלא רוצה לשמוע, אמר כן גם בימי חייו של הרב שך. אנחנו צריכים לדעת ש'זאת התורה לא תהא מוחלפת'. מה שהיה טוב לדורות הראשונים - טוב גם לאחרונים".

עד כאן דבריו. בזמנים טרופים אלו, אשר משנאינו מרימים ראש ומבקשים לכלותינו, עלינו להיחלץ חושים ביתר שאת וביתר עוז, ולהמשיך לצעוד כולנו בדרך הסלולה, העולה בית ק-ל. ◆◇

במשנתו של רבינו הגדול מרן זיע"א

שמירת צורת הישיבה ללא שינויים

מרן זי"ע משמש כשליח ציבור בהיכל הישיבה

י. שכטר

"יש להתבונן בנקודה חשובה נוספת: גם לאחר מסכת כזו של מעשים ופעולות, של חידושים ושל רעיונות שהיו לו, לא סטה הרב מהקו של אבותיו ושל רבותיו, כל פעולותיו לוו ב"שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך", ולא שינה כחוט השערה. אילו היה משנה מעט - יכול היה לקבל כסף רב ולחיות ללא דאגות, הנה ראו מה נבנה סמוך לבני ברק - נותנים למקום שם של "ישיבה דתית", אך הוא מעורב עם תכנים נוספים, ולא חסר ל"ישיבה" כלום, ופטרוניו אינם צריכים לרוץ ולהיות נעים ונדים עבור קיום המוסד, אך הוא החזיק בשלו כפי שקיבל מרבותיו. באו אל הרב אנשים שונים שרצו לפעול, אך ביקשו שיערוך שינויים, שתהיה ישיבה עם שם לְוַאי, הרב נתן לישיבה שם לואי של "הישיבה הקדושה", לא "ישיבה תיכונית" או שמות אחרים. אנשים שלא קראו ולא שנו באו וערכו שינויים וחידושים, ובוודאי זה קל יותר, אבל הגדלות היא שלא לשנות, לעשות ללא שינוי מן הדרך של האב והסב והרבי והזקנים. וכדאי לעמוד על נקודה זו".

קיומו של עם ישראל הוא בהנהגה על טבעית

"בוודאי אין המקרא יוצא מידי פשוטו, ונשק הוא מלשון כלי נשק וכלי זין. אנו מבקשים שה' ישמור עלינו ביום שיהיו בו נשק ומלחמה. יש לבקש על כל מלחמה, אך בפרט יש לבקש על זמן מלחמת גוג ומגוג, שמבואר בחז"ל שהוא זמן קשה מאד, עד שאמרו על תקופה זו של עקבתא דמשיחא (סנהדרין צ"ח:) "ייתי ולא אחמיניה", היינו, שיבוא המשיח ולא נראהו (מפני הצרות והפחדים שיהיו אז), ועל עניין זה באה התפלה והבקשה של דוד המלך ע"ה, רבונו של עולם! "סכותה לראשי ביום נשק", תגן ותסוכך על ראשי בתקופה זו.

איך ובמה מכסים את הראש ומגינים עליו? הקב"ה יודע בוודאי מה עליו לעשות, אך מה אני ומה כולנו צריכים לעשות כדי שנזכה להגנה זו? האם די שנשמור את ידינו בכיסים, נישאר אדישים, בבחינת: שב ואל תעשה, ונבקש שהוא ישמור אותנו?

הכלל הוא שבמלחמה של אומות העולם ננקטים דרכים וטכסיסים שונים כיצד לנצח, אם לצד אחד, לדוגמה, יש אלף חיילים, אזי כדי להתגבר עליו יש להזדקק למספר גדול יותר של חיילים, ואם יש לאויב אלפיים טילים וטנקים, יש צורך בחמשת אלפים טילים וכדומה כדי להתחזק יותר. זאת ועוד, ככל שצד אחד מבקש ומוצא יותר ידידים ואוהבים בעולם, יותר מדינות בעלות ברית, הוא נמצא בדרך לניצחון, הצד האחר נשבר, המוראל שלו יורד, ואילו אצל הצד המצליח המוראל עולה, כיון שהכול מצדדים בו, עמים שונים, האומות המאוחדות וכדומה, וכך מנצחים, וככל שיש לו טילים רבים יותר, מצבו טוב יותר והוא המנצח.

כל זאת בנוהג שבאומות, שאצלם הכול מתנהל בדרך טבעית, וכמו שנאמר (דברים ד' י"ט) "ופן תשא עיניך השמימה, וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים, כל צבא השמים, ונדחת והשתחוית להם ועבדתם, אשר חלק ד' אלוקיך אותם לכל העמים תחת כל השמים". אתה רואה את הטבע ואת המזלות, ותהיה סבור שישועתך היא בכוח המהלך הטבעי של העולם כמהלך השמש והירח, ולהם צריך לעבוד כי הם מהלכי הטבע, ועל כך נאמר "אשר חלק ד' אלוקיך אתם לכל העמים", שמהלכים אלו ניתנו לכל העמים, שהם עומדים תחת ההנהגה הטבעית והמהלכים הטבעיים: מי שחזק הוא המנצח, ולמי שיש ריבוי טנקים וחיילים הוא המנצח, או אם יש לו יותר אוהבים הוא חזק יותר.

אבל אתם, עם ישראל, אינכם עומדים תחת ההנהגה הטבעית ומהלכי הטבע כלל, וכמו שנאמר (זכריה ד' ו') "לא בחיל ולא בכח", כי בדרך הטבע אנו עם אחד בלבד ללא כל ידיד ואוהב בעולם, כפי שהפסוק אומר (ויקרא כ' כ"ו) "ואבדל אתכם מן העמים להיות לי", וכתיב (במדבר כ"ג ט') "הן עם לבדד ישכן", ואם נדמה שארה"ב או אומה אחרת הם ידידים שלנו, הרי למחר עלולים הם להיות שונאים, שהרי אמרו חז"ל (ספרי פ' בהעלתך, רש"י בראשית ל"ג ד') "הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב", זו היא הלכה למשה מסיני, ואמרו (שבת פ"ט., ש"ר ב' ד' (ו)) "מאי הר סיני [למה נקרא שמו סיני] שירדה שנאה לעכו"ם עליו", שבשעה שניתנה תורה ירדה שנאה מאומות העולם על בני ישראל שקבלו את התורה, זהו הטבע והרגילות, ולכן אין להתפלא על כך ואין לקוות לדרך אחרת. בנוהג שבעולם, שאם האחד עושה רע לשני אז הוא שונאו, אבל כלפי בני ישראל המצב הרגיל הוא שיש שנאה, ואם יש מי שאומר שהוא אוהב אותנו ודורש טובתנו, הרי הוא שקרן!

כוח הקול ניתן לישראל ולא כוח הידיים

"כתיב (בראשית, כ"ז כ"ב) "הקל קול יעקב והידים ידי עשו", ואמרו חז"ל (ב"ר ס"ה כ' (ט"ז)) בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות, אין הידיים ידי עשו, ואם לאו- הידיים ידי עשו, והיינו: שבזמן שהקול קול יעקב- אין הידיים ידי עשו, וכשאין הקול קול יעקב- אז הידיים ידי עשו. וקשה, שהרי בפסוק כתובים שניהם יחדיו, שמשמעו הוא, שהקול קול יעקב והידיים ידי עשו? אלא הביאור הוא, שיצחק אבינו קבע שהקול קול יעקב והידיים הם ידי עשו, שהקול שייך ליעקב והידיים לעשו, (וכאשר יעקב נוהג כך ומשתמש בקולו ומצוי בבתי כנסיות, אין ידי עשו שולטות בו), ואם תהפוך את הדברים ותרצה לעזוב את קול יעקב, ולהשתמש בידי עשו (בכוח הזרוע), לא תוכל להצליח, וגם אם נראה שהעושים כך מצליחים, הרי אנו מוגבלים בידיעתנו, ואיננו יודעים מה יהיה בעתיד, שהרי אפשר שישתנה המצב, ובכלל, אי אפשר לדעת מה יהיה לאחר שנה או עשר שנים.

בוודאי צריך לעשות את הנצרך, אבל אסור לשכוח שהקול קול יעקב, שאנו מזכירים שם ה' ואיננו בוטחים בדברים אחרים, לא בידיים, והפסוק אומר "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ד' אלוקינו נזכיר", אלה ברכב ואלה בסוסים, ואנחנו גם כן ברכב ובסוסים, אבל בוטחים בשם ד' ולא בסוס או בכוח הזרוע. אם רוצים לחדש ולהחליף - אוי אוי! קורעים חלקים מהעם היהודי, לא זה מה שהחזיק אותנו אלפי שנים בגלות תחת גזירות וטביחות, מעולם לא הכירו גישות פסולות אלו, רק החומש'ל הוא זה שהחזיק אותנו, היהודי ידע שהוא יהודי!"

מרן זי"ע קובע מזוזה במקום תורה חדש

סכותה לראשי ביום נשק

"ועל כך באה התפלה "סכותה לראשי ביום נשק"! היהודי יושב בבית המדרש, אומר תהלים ומתפלל לשלומו של החייל הנמצא אי שם, ומבקש - ריבונו של עולם! הצל נא אותו, סכך והגן עליו, כדי שלא יפגע בו הכדור, שיצא חי מהקרב וישוב לביתו בשלום, ובזכות תפלה זו הוא ינצל.

אך בקשה אחת מבקשים גם ממך, החייל, שבאמצעותה תוכל לעזור, והיא- שתעשה גם אתה את אשר ביכולתך, תנהג כיהודי, שמור שבת, הנח תפילין, הלא היהודי שבבית המדרש מתפלל לשלומך ומבקש עבורך, עשה גם אתה עבור עצמך, כדי שד' יסוכך עליך ביום נשק. "סכותה לראשי ביום נשק"! זהו מגן! אוי, כמה צריכים היום לזה! זהו ביאור אחד בירושלמי".

התפלה הנצרכת להנצל מריבוי הנשק בעולם

"הפסוק אומר (תהלים, ק"מ, ח'): "סכותה לראשי ביום נשק", דוד המלך התפלל ובקש שד' ישמור אותו, יסוכך על ראשו ויגן עליו ביום נשק, ובירושלמי (יבמות, פט"ו ה"ב) יש בזה כמה ביאורים, וז"ל: "'ביום נשק' - ביום שהקין נושק את החורף, דבר אחר, 'ביום נשק' - זה נשקו של גוג, דבר אחר, ביום ששני עולמות נושקין זה את זה, העולם הזה יוצא והעולם הבא נכנס", עכ"ל. "ביום נשק" - זה נשקו של גוג ומגוג! אוי, כמה עצום הוא הנשק של גוג ומגוג! אין לנו מושג! יש בידנו האפשרות לשער במעט ממה שכבר עברנו, ולצייר על פי עצמת הנשק שכבר השתמשו בו וממה שמתחדש בכל יום ויום מה יקרה בעתיד, הרי (ישעי', נ"ז, כ') "הרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל", כל אומה מנסה להתחזק יותר מחברתה, העמים מוסיפים עוד ועוד נשק ומתאמצים להמציא סוגי נשק נוספים בדרכי התחכמות, עד

מרן זי"ע בצאתו מהיכל הישיבה

שכל חלל העולם מלא בנשק ובאבק שריפה. ולא זו בלבד, אלא גם בארצות נחשלות, שתושביהן אינם יודעים קרוא וכתוב - מרבים בתכסיסי מלחמה, לומדים דרכי מלחמה, מייצרים פצצות ובונים כורי אטום. וכמדומה שדי בזה להבין את מצב העולם, אך מסתמא עדיין אינו אפילו משל למה שהפסוק הגדיר על מלחמת גוג ומגוג - "יום נשק"! ועל זה התפלל דוד המלך - "סכותה לראשי" - הגן עלי מנשקו של גוג. זה ביאור אחר בירושלמי שם".

התגברות שנאת ישראל מהקמת המדינה

"אוי, רבותי! כמה כואב הלב! ישנם אנשים חכמים, מבינים, אך דבר פשוט כל כך הם אינם מבינים, ונתקיים בהם הכתוב (ויקרא, כ"ו, ל'): "ונתתי את פגריכם על פגרי גילוליכם"! הנה חיים אנו בעולם שרואים כבר שנחרבו כל סוגי העבודה זרה, התנפצו בו כל ה"איזם" שהאמינו בהם, כגון: סוציאליזם וקומוניזם וציוניזם - הכל חרב ונפל. לפני המלחמה התהלכה סברה שכאשר תהיה מדינה ותהיה ריבונות כפי הרעיון הציוני, לא יפגעו ביהודי היושב במדינתו, ואף לא יגעו לרעה ביהודי בכל מקום שהוא, כי יש קונסול באמריקה ובאוסטרליה וכדומה, ואם יעיזו לפגוע ביהודי תגיש הקונסוליה מחאה על כך, ויפחדו מאתנו. והנה רואים אתם מה יצא? הרי מאז נתרבתה וגברה שנאת ישראל! אם היו מקומות שלא הייתה בהם שנאת ישראל, הרי הגיעו לכך היום! פשיטת הרגל גוברת מיום ליום, קרבנות יהודים נופלים ועדיין הם עומדים על דעתם, ואינם נעצרים לבחון, האם בונים אנו את העם או מחריבים אותו? זו בחינת "ונתתי את פגריכם על פגרי גילוליכם", שעדיין מחזיקים ברעתם.

הנה, בזמן האחרון גברה המתקפה נגד שבת קודש, כאן יש קניון הפתוח בשבת ושם בריכה, פה איצטדיון הפועל בשבת. יהודי עובר ליד בורסת היהלומים ברמת גן ומדמה בנפשו כי מכאן תצמח הישועה לבעיית הכלכלה, זה יציל את המדינה, הוא חושב - 'אה! הם בונים את המדינה, יהיה יצוא במיליונים רבים וייכנס כסף זר, ובכך ייבנה עם ישראל'... והרי כל זאת טעות בידם! היהודי היושב בבית המדרש בכל מקום שיהיה - הוא הוא הבונה את עמ"י! שאר הדברים הרי הם 'עורבא פרח'! רשעים כים נגרש! וכי מתארים הם לעצמם שכבר לא יהיו מלחמות? וכי הפכו לצדיקים? גם אם עתה הארץ שוקטת הרי אפשר שיהיו לאחר חמש שנים או יותר, על מה נשען הביטחון שלהם? הרי הם רואים בעיניהם איך נחרבת המדינה, והם עדיין מנסים לומר שהמדינה מתחזקת, ומתגרים נגד כל האומות ואינם נכנעים, הרי הם גורמים בהתנהגות זו חורבן וחותרים תחת יסודות הקיום של כלל ישראל. יש להחשיבם כ"רודפים" וצריך לקבוע תעניות על כך!"

זהירות מהשטחיות ההורסת כל חלקה טובה

"כזו היא מדתם של המון העם, אשר השטחיות שולטת בהם בכל פינה ופינה, והם אינם חודרים אל עמקי העניין ונבכי פרטיו. השטחיות פשטה בעולם אף בין תלמידי החכמים, אין התחשבות כלשהי ביחסי אדם לחברו, ובין אדם לחברו אינו נלקח בחשבון, פוגעים בבני אדם, עד כי נעקר כל עניין איסור דיבור רע איש על רעהו, עוקרים את כל ספר ה"חפץ חיים", מפיצים שקרים ומהפכים את האמת בהכרזות שווא ומדוחים, ולא עוד אלא שמוציאים שם רע על עולם התורה בארץ ישראל, שכביכול בני הישיבות אינם לומדים אלא עסוקים בפוליטיקה, ומוליכים קול שבני הישיבות אשר באים לכאן מחוץ לארץ יוזקקו לשרת בצבא לאחר שנתיים מנישואיהם. הלא זה חפצם לעכב את בני חוץ לארץ מלעלות לארץ ישראל וללמוד תורה באוירא דארץ ישראל המחכים.

האמת מורה דרכה כי כל דבריהם שקר וכזב! לא הייתה עת שבה למדו בהתמדה בישיבות כהיום הזה, ודווקא בזמן שכזה, קוראים הם לבני הישיבות לבל יעלו ארצה ללמוד תורה. וכיון שדבריהם מודפסים, הרי דרכו של דבר הנדפס להתקבל בעיני ההמון מבלי לחשוב, ובכך כללו את עצמם בקטגוריה של מסיתים ומדיחים נגד תורה ויראת שמים וכל דבר המקודש. זה דרכם כסל למו לענות סרה בכל מי שאינו צועד אחריהם באותו תלם. העם היהודי ידע כבר הרבה משיחי שקר, אשר יכל להם והחזיק הלאה שלם בתורתו, וכך נחיה גם אנו עם זה.

הבה נתחזק בלימוד התורה ובקיום התורה, לא נתפעל משום מסית ומדיח, ואזי יש תקוה כי ייתן לנו הקב"ה חיים של אמת, ויתגלה כבוד שמים".

אם תהיה גזירה על עולם התורה - כולם ילכו לגלות

"הייתי רוצה לפתוח את לבי ולומר מעט ממה שמעיק עליי, מי יודע אם נפגש שוב... אך ברצוני שתזכרו את הדברים. חיים אנו בדור כזה, שיתכן שכאשר מגיעים לבני ברק, נכנסים לישיבה, רואים שהכול טוב ויפה, כולם לומדים, שומרים שבת. אך כמה אחוזים הם מהווים מתוך כלל ישראל? מה קורה מחוץ לכותלי הישיבות, מה עם כלל ישראל? איך נראה הדור ברחוב אלנבי או ברחוב יפו ודיזינגוף? הרי אלו הם ילדים שלנו! זהו הדור החדש שהמרחק ממנו רב מאד. אם ישנם היום ילדים שאינם יודעים מי היו אברהם, יצחק ויעקב, מי היה משה רבינו, ואינם יודעים מהי שבת ויום כיפור, הרי כמו שבעבר הייתה אינקוויזיציה בספרד תחת הגזירות של טורקווומאדה ימ"ש, הרי שהיום יש בקיבוצי השמאל גזירות שמד על ילדי ישראל, געוואלד! נורא ואיום! מה יהיה עם הדור החדש?

יושבים בכנסת אנשים שלא קראו ולא שנו, שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם ולא למדו מעולם, ומרשים לעצמם להרים את ידם בענינים הנוגעים לכלל ישראל. כיצד לא יבשה ידם כאשר הם מגביהים אותה להצביע נגד אברהם יצחק ויעקב, נגד הדור הישן, נגד כל הדורות, נגד משה רבינו, נגד הרי"ף והרמב"ם, רוצים הם לקרוע את הכול. מי אתם? אינכם יודעים אל"ף בי"ת ביהדות! גם אם אין יראת שמים, אך לפחות צריכה להיות לכם דרך ארץ כלפי הדורות הקודמים, דרך ארץ כלפי הרמב"ם, הרי"ף והאבות הקדושים. נגד מי אתם מרימים את ידכם! וכי למדתם? אתם יודעים מה כתוב בגמרא שאתם מצביעים נגדה? בדברים שנוגעים לכלל ישראל אתם רוצים להכריע ולהחריב בהרמת יד.

עולה שאלה הנוגעת לישיבות הקדושות, אנשים חושבים שאם פלוני יצביע באופן מסוים יהיה כך, ואם יצביע אחרת יהיה אחרת, שהדברים יהיו לפי התחזיות הפוליטיות שלהם. וכי סבורים אתם שהדברים יתנהלו לפי דעתכם! מה אתם סוברים! אמנם אני יהודי זקן ואין לי כח אפילו להרים את הסטנדר, אך אומר ברורות בשם כולם, שאם יבוא זמן ותהיה גזירה על עולם התורה, מרים אני את ידי ואומר "אם אשכחך ירושלים", כל בני התורה לא ישכחו את ארץ ישראל, אך כולם ילכו לגלות ולא תישכח תורה מעם ישראל! ידעו ויבינו שאין זה משחק ילדים. תצביעו מה שאתם רוצים, אך אלינו אין זה נוגע.

בא שר שאינו יודע דבר ביהדות, ונותן מוסר לרבנים שיכירו ברפורמים כדי שלא יגרם פילוג בעם ישראל. והרי הרפורמים הם אלו שגרמו חורבן בכלל ישראל, והכנסתם היא גרימת פילוג כלל ישראל, והוא בא וטוען, שאם לא יכירו ברפורמים הרי הדבר יגרום פילוג בעם ישראל. גם אם גישתו הפוליטית טובה, אך דרכו אינה על פי השכל הישר, וגם בנושא הרפורמים - דעתו אינה ישרה. אולי הוא יכול להיות שר חוץ, או לנהל עניינים אחרים, אך בנושא זה אין הוא מבין דבר.

אף בן ישיבה לא יישאר כאן, אם תיגזר חלילה גזירה על עולם התורה, ובלי תורה גם עם לא יהיה. אנשים שאינם יודעים מהי תורה, משחקים עם התורה, מעמידים את משה ואהרן מצד אחד, ולהבדיל, את אותם חברי כנסת מהצד השני... זה אומר כך וגם זה

מרן זי"ע בדרכו לשריפת חמץ בשנת תשנ"א

אומר כך... מחשיבים דעה זו מו? זו, והרי הם מחריבים את ארץ ישרא? ואינם בונים את הארץ . אנו נושאים כבר אלפיים שנה את הדגל של ארץ ישראל, בכל שנה בתשעה באב אנו יושבים ובוכים על שגלינו מארצנו, והם מנסים לכפות עלינו לתלות את הדגל שלהם, הם רוצים לכפות שבשעת הצפירה יעמדו כולם דום, ואם לא יעמדו הרי זו "פגיעה בלאומיות" - לדעתם, ואחת דתו להמית... הלא הם בורים ועמי ארצות, אשר אינם יודעים בין ימינם לשמאלם, וכי לנסוע בשבת אין זו פגיעה בלאומיות? הרי שבת היא אות הברית בינינו לבין הקב"ה!

לפני מלחמת העולם הראשונה היו ברוסיה ששה מיליון יהודים, שיוצגו על ידי שלשה נציגים יהודים, ובכל הדבר הקשה הם היו באים להתייעץ עם גדולי ישראל. ואילו כאן בארץ יושב שופט עליון, שאף אינו יודע לכתוב כראוי, ופוסק נגד תורת ישראל".

יש לעמוד חזק כנגד פיתויי היצר, ולא ננזק בכך

"דעו לכם, כי גם בזמנינו ישנם ניסיונות כאלו. יש לנו דין תורה ועלינו לנהוג על פי הדין, אפילו אם העניין נראה כסתירה למחשבת העולם. לנו יש את השיטה והדרך שלנו, ועלינו לצעוד בה מבלי לסטות ימין ושמאל.

באים אלינו בטענות, שאם נסטה מעט ונתקרב לרשעים, נוכל להציל הרבה. טוענים כלפינו שאם נוותר מעט, נרוויח בזה דברים רבים, אך דעו לכם שזהו פיתוי של היצר הרע! זהו שוחד הניתן לנו כדי שנתקרב לרשעים, ועל ידי זה חלילה נחשוב כמותם, ומי שחושש שנפסיד מכך - טעות היא בידו, ועליו לדעת שלא יחסר לנו מאומה, אם נעמוד בחזקה על שלנו, דבר לא יחסר לנו, ונקבל בחזרה כל מה שכביכול נפסיד. יש המרמים את עצמם כאילו אם נתקרב אליהם ונוותר משלנו, נרוויח יותר, אוי ואבוי ל"רווחים" שכאלה, אנחנו חייבים להיות חזקים בשיטתנו ולא לוותר אפילו כי-הוא-זה, וכאשר הם יראו שחזקים אנו בדרכנו, הם יהיו אלו שייכנעו.

כל טובת הנאה שאנו מקבלים מהם, כל תפקיד ותפקיד, זהו פיתוי כדי שנתקרב אליהם, אך אסור על פי דין להתקרב לרשעים. מה נאמר לילדינו שישאלונו, כיצד התקרבנו לרשעים כאלה שכל כוונתם היא רק לעקור את הדת? הרי אם היה ביכולתם, היו עוקרים את הכול! אם ניתן להם את הכוח וחלילה נכשיר אותם, מי יודע מה יעשו לנו בעתיד.

אסור להיכנע לשום פיתוי, ואסור לוותר משלנו על דבר, גם אברהם אבינו לא נכנע לפיתויי היצר, ובסופו של דבר לא הפסיד מכך מאומה. מי שסבור כי במצב הנוכחי יש בכך ניסיון, טעות היא בידו. אם נעמוד על שלנו, דבר לא יחסר לנו, לבסוף נקבל הכול, ואם לא מהם, אזי רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר".

סוד קיומנו הוא בשמירת היהדות ועמידה בניסיון

"דעו לכם שאין אנו צריכים להתחשב בדעת העולם כלל וכלל, הרי רחוקים אנחנו מעולם זה כרחוק מזרח ממערב. האם עלינו להתחשב בעולם שכולו רצח ושפיכות דמים? ראו נא כיצד מנהלים בעולם מדיניות של שלום, הסכמי השלום נעשים כך שכל מדינה תצטייד ביותר ויותר נשק, סעודיה

מרן זי"ע עם מרן הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל

מרן זי"ע בשובו מניחום אבלים

מקבלת נשק במיליארדי דולרים, ומנגד נותנים נשק גם ליהודים, לצורך מה מיועד נשק זה, אם לא כדי להלחם? האם זהו שלום? הרי זו מדיניות של מלחמה! האם עלינו לרוץ לשלום כזה? האם שלום כזה יכול להבטיח לנו בטחון כלשהו?

ביטחוננו הוא רק בכך שאנו יהודים, וזה הוא סוד קיומנו. לא המדינה מבטיחה את קיומנו, ואף לא הנשק. לסעודיה, לירדן, לסוריה ולשאר מדינות ערב יש נשק רב משלנו, וכאשר יש נשק מוכרחים לנהל מלחמה, אם לא היום, אזי מחר או לאחר מספר שנים, ובמה בטוחים אנו? אין למדינה כל חשיבות, החשיבות היא רק שאנחנו יהודים ונשאר יהודים. עברנו ניסיונות קשים רבים יותר מהיום, ועמדנו בכולם, אברהם אבינו השריש בנו מידה זו, שניתן לעמוד בניסיון הקשה של עקידת בנו יחידו מול כל פיתויי היצר הרע, ולא לוותר, הוא ידע שכל אלו הם רק פיתויים ואין בהם כלום.

אלו הם דברים יסודיים שכל יהודי חייב לדעת אותם, יהודי אינו תלוי בשום דבר, אלא רק בתורה, כאשר שומרים את התורה יש קיום לעם ישראל, וללא התורה אין חלילה קיום, אפילו כאשר יש מדינה, אם היא מתקיימת עוד חמש או עשר שנים, האם יש למישהו ביטחון שהיא תמשיך להתקיים לעד? אנחנו כבר רגילים למצבים כאלו שהייתה לנו מדינה ויצאנו לגלות, ולא המדינה מבטיחה את קיומנו, אלא רק בזכות הדבקות בתורה נשארנו ונשאר קיימים".

הישיבות הקדושות יסוד קיומנו

""ועד הישיבות" מקיף את כל הישיבות בארץ ישראל, ויסוד כל הישיבות הוא על טהרת הקודש, כלומר, הם מיוסדים על תורה בלבד, וכמדומה שכהיום יכול כל אחד לראות ולהבין מה נתנו לנו הישיבות, ומה היה חלילה בלעדיהן, ובמקומות שאין ישיבות ולא התחנכו בדרך זו, הדור הצעיר התרחק מאד מדרך היהדות [עד שבסקר סטטיסטי נמצא ששים וחמשה אחוזים מהנוער הצעיר אמרו, שהיו מעדיפים להיוולד גוים רח"ל, והם רוצים לצאת מהארץ], והדבר היחיד המחזיק את הגרעין היהודי, זוהי הדרך שנמסרה מאבותינו אברהם, יצחק ויעקב, ואלו הן הישיבות, כמו שאמרו חז"ל (יומא כ"ח:) מימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם וכו', אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו', יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו', יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו', ע"ש. וכך בכל הדורות היו ישיבות עד היום. כמו כן יש להודות לאותם יהודים מן הישוב הישן אשר באו לארץ ישראל והמשיכו את הדרך המסורה לנו מדור דור, שבזכותם יש לנו את ארץ ישראל, ובלעדיהם הכול היה נעזב, שאלמלא אותם יהודים שהלכו שלש פעמים ביום לתפלה, לא היה זכר ליהדות בארץ ישראל, לא היו זוכרים אותה ולא הייתה לנו זכות לתבוע את ארץ ישראל, וזיכרון זה שאנו מזכירים בתפלה 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים', ולא שוכחים אותה, הוא שהחזיק אותנו.

זהו יסוד היסודות, הישיבות הן כיהלום שאסור

לנגוע בו. אסור להחליש אותם, ואין לנו להתחכם יותר מכפי שנהגו אבותינו במשך אלפיים שנה.

אבקש את סליחתכם אם אומר שאנו מומחים בזה ויודעים מה שאנו מדברים, ואנו יודעים שזהו הקיום שלנו, וכל שינוי וסטייה הרי הם סכנה לישיבות".

עתידנו תלוי בקיום הישיבות

"כאשר מדברים על הישיבות, באמת הדברים הם ברורים, אך נבאר מעט מהי תורה, מי הם תלמידי החכמים, מה הן הישיבות, ומה הישיבות מעניקות לעם ישראל, שיובן גם למי שאין תורתו אומנותו.

הנה באתם לארץ ישראל, ואתם רואים שבונים אותה, ואינכם רואים שבני ישיבה בנו אותה אלא פועלים שונים, ואנשים שאינם דתיים עומדים בראשה ופועלים, ומראה זה יכול להטעות שהם בונים את הארץ, כאילו זהו הקיום והביטחון של העם, ובזה עומד עתידנו וקיומנו.

אך מי שרוצה להתבונן מעט בהיסטוריה שלו, באותן עשרות שנים מועטות שהוא חי, עליו להבין שאין זה מלמד על קיום העם, שהרי עבר עלינו רבות, ששה מליון יהודים נהרגו, כל היהודים גלו ממקום למקום, לסיביר ולמקומות אחרים, ועדיין אנחנו חיים וקיימים.

כמו כן ביחס למדינה הזאת, באיזו זכות יש לנו אותה? רק מכוח שאנו הדתיים ובני התורה התפללנו שלש פעמים ביום וזכרנו את ציון וירושלים, ולא שכחנו אותה מעולם, וזה היה ההמשך של קיומנו. אלו שבאו לארץ ישראל היו היהודים שנקראו "אנשי החלוקה", כינוי בזיון על שחיו מנדבות, הם אלו שהמשיכו את קיומנו, ועל ידם הייתה לנו זכות תביעה לזכות על המדינה, לומר שהיא שלנו, ובלא זה לא היה לנו פתחון פה לתבוע מדינה לאחר אלפיים שנה, שהרי גם אנגליה ורוסיה כבשו מדינות שהתקיימו לפני שנים רבות, ואף לא אחד פצה פיו וצפצף, ובאיזו זכות יש בימינו הצדקה לתביעה כזו? אלא שזכותנו היא מפני שמעולם לא שכחנו את ארץ ישראל, ושלש פעמים ביום התפללנו 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים', ורק אנחנו התפללנו כך ולא אחרים! אותם יהודים באו לארץ ישראל בספינות, בתקופה של רעב, כשלא היה מה לאכול. גם היום באים הדתיים לארץ ישראל, ואילו הציונים שבחוץ לארץ אינם באים, ואף מתבוללים שם.

אם כן, מי הם המבטיחים את עתידנו? בנינו ונכדינו! אנו בטוחים שנכדינו יישארו כאן, אבל "הם" אינם בטוחים גם בילדים שלהם, הם כבר התבוללו, יש לילדיהם נשים נוכריות ונכדים נוכרים, ואף אינם זוכרים שהם יהודים.

ואם כן, האם לא אנחנו בונים את המדינה? אל תטעו לחשוב שזו היא גאווה, אלא זו היא האמת שאני וכל מי שמחזיק ישיבה, ומאות הבחורים שלומדים, הם בונים את המדינה, הם מקיימים אותה ומבטיחים את קיום המדינה".

הישיבות הן היסודות של כלל ישראל

"כאשר אדם רואה בנין גדול וגבוה בן עשרות קומות, יש להבין שהיסוד של הבניין הוא חזק ועמוק מאד באדמה, שאם לא כן אין אפשרות שיחזיק בניין גבוה כל כך.

" וכאשר אתה רואה את בניין האומה הישראלית, שהיא האומה הותיקה ביותר בין העמים, שנשארנו עד היום קיימים כיהודים, למרות שמבואר (ברכות כ"ח., יומא נ"ד.) שעלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות, והמצרים אינם אותם מצרים הכתובים בתורה וכן שאר האומות, אבל אנחנו בני אברהם, יצחק ויעקב, לא היה אצלנו הבלבול של סנחריב, ובכל פינות העולם נשארנו יהודים כפי שהיינו, ואנחנו מאמינים בני מאמינים שהעולם קיים רק כששת אלפי שנה, ומאברהם אבינו עברו כחמשת אלפי שנה, ולא התערבנו באומות, אם כן, בהכרח שהיסוד הוא חזק מאד.

ומהו היסוד של האומה? היסוד הוא ארבעת הכתלים של הישיבה, של כל הישיבות, כי כל הישיבות אחד, אותם מספר אנשים בני תורה ובני ישיבות - הם היסוד!

ועל כן מי שרוצה בקיומו של עם ישראל ובקיום המדינה, הרי זה רק על ידי חיזוק היסוד!

אנחנו בטוחים שכל זמן שמשיח לא בא, יהיו מלחמות, כי (ישעיה נ"ז כ') "הרשעים כים נגרש, כי השקט לא יוכל", ואפילו אם נהיה כאן עשרה מליון יהודים, יתכן שתהיה מלחמה ואולי אפילו מלחמת עולם עם הטכניקה של היום, ומה מבטיח שיחזיק אותנו? האם המפעלים שנקים? בוודאי שצריך גם מפעלים, אבל מהו היסוד שיחזיק אותנו בעוד עשר או מאה שנים? וכי אנו בטוחים שלא תהיה מלחמה בעוד עשר שנים? ואם תהיה מלחמה בין המעצמות הגדולות, איזו חשיבות וערך יהיה לנו? רוסיה הייתה מדינה ענקית, ופולין הייתה מדינה בעלת שלושים מיליון איש, והיא נעלמה בן לילה, וכך מדינות שונות, ומהי החשיבות שלנו? גם אם נמנה עשרה מיליון אנשים, הרי שמסביבנו חיים מאה מיליון ערבים, וגם אם ניצחנו היום, איננו בטוחים לגבי פעם אחרת, האם כוחי ועוצם ידי חזק כל כך עד שבטוחים בניצחון? וכפי ששמעתי על שר אחד שאמר - אנחנו נילחם גם נגד רוסיה!...

היסוד והכוח של עם ישראל הוא רק כאן, בישיבות, ומי שרוצה בטובת עמנו, צריך לעשות כל מה שבאפשרותו לחזק יסודות אלו". ◆◇

מרן זי"ע בכניסתו לאולמי וגשל לשמש כסנדק בברית מילה

פה נגנז ארון הקודש

אהה

רבנו הגדול, עזבת אותנו לאנחות,
אראלים ומצוקים אחזו בלוחות הברית,
גברו ידיהם של אראלים,
ונכבית גחלת ישראל הנשארת,
עמוד האש אשר האיר עיני ישראל
בחשכת הגלות ובנבכי התקופה.

ראש גולת אריאל, יחיד הדור ופלאו, אור העולם,
משען כל בית ישראל,
אביהם וליבם של ישראל ומנהיגם,
היה לבית ישראל לחומת אש בצורה,
ועשה שלא תשתכח תורה מישראל.

מעתיק השמועה,
יגע בעשר אצבעותיו בתורה,
ולא נהנה אפילו באצבע קטנה,
איש האמת,

רבן של ישראל

קדוש ה', הגאון החסיד האמיתי,
מרנא ורבנא

רבי אלעזר מנחם מן

זצוקללה"ה

בהר"ר עוריאל ז"ל

שך

ראש חישיבה

בעל ה"אבי עזרי" על הרמב"ם

בעומק עיונו בתורה
העמיד תלמידים לאלפים בכל קצוי תבל

תורתו יראתו וקדושתו זרחו והאירו שמי היהדות
למעלה ממאה שנה
עד עת כבו המאורות בליל הששי
לסדר "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"
ט"ז לירח מרחשון ה'תשס"ב.
נטמן בפניא רמעלי שבתא,
וכבוד גדול עשו לו במותו, ויבכו אותו בית ישראל,
אבינו, רועינו, על מי אותנו עזבת ונטשת.

תחא נפשו צרורה בצרור החיים
באור פני מלך חיים

"אפילו משנה אחת"

הלוח השנתי ללימוד משניות לע"נ רבינו הגדול מרן ה"אבי עזרי" זצוק"ל, יצא לאור השבוע

תנופה רבתי ביוזמה הברוכה שהחלה ביום השנה הראשון להסתלקות: לימוד מחולק של כל שישה סדרי משנה, ע"פ חלוקה של שתי משניות ליום • אלפי משניות נלמדות מדי יום במסגרת "אפילו משנה אחת"

הלוח השנתי ללימוד משניות לע"נ רבינו הגדול מרן ה"אבי עזרי" זצוק"ל, יצא לאור השבוע, וכולל את החלוקה השנתית של לימוד שתי משניות ליום לעילוי נשמתו הטהורה של מרן רשכבה"ג זיע"א.

עולם התורה מציין כעת י"א שנים לפטירתו של רבינו הגדול זצוק"ל. אחד עשרה שנים חלפו, אך באוזני הכול עדיין מהדהדות מילות הצוואה המרטיטה, שהוקראה בעת אשכבתיה דרבי על ידי חתנא דבי נשיאה, הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א. צוואה שכולה "ספר מוסר", ואשר הביעה בכמה שורות את רוחו הגדולה של שר התורה ומנהיג הדור, את אהבת התורה שליהטה בו, את יראת אלוקים שאפפה את ישותו, במדרגות שאין לנו מושג בהן, ואת אהבתו וחיבתו העצומה לתלמידיו הרבים, עד מילות הסיום והחתימה שנשמעו כשהמוני בית ישראל גועים בבכי תמרורים – "הפורש מכם באהבה".

כזכור, בצוואתו ביקש רבינו הגדול ללמוד לזכותו ולעילוי נשמתו, "אפילו משנה אחת" והוסיף: "ואם יהיה בידי לעשות ולהמליץ לטובתכם אעשה בל"נ".

ואכן, ביום השנה הראשון לפטירתו הוחל ביוזמה ברוכה וחשובה להנצחת זכרו של רבינו הגדול. תלמידים שהסתופפו בצלו של רבינו הגדול והתחממו לאורו, הגו את הרעיון, ובסיוע נדיבי עם שביקשו חלק בזכות הגדולה, הפיקו פנקס מיוחד, ובו לוח לימוד יומי של שתי משניות ליום לעילוי נשמתו הטהורה של רבינו הגדול, שבצוואתו ביקש ללמוד "אפילו משנה אחת" לזכות לנשמתו.

על מנת להקל על ההפצה וכדי לסייע בידי הלומדים הרבים שנענו ליוזמה הברוכה בהתלהבות, נדפס לוח לימוד המשניות בצורה נוחה בפורמט מיוחד, שניתן להחזיקו באופן קבוע בכיס, והוא משמש כתזכורת קבועה על לימוד המשניות היומיומי. כמו כן הפנקס כולל טבלאות למעקב עצמי ולתזכורת קבועה על התקדמות הלימוד.

לעילוי נשמתו

"אפילו משנה אחת . . ."

"ואם יהיה בידי לעשות ולהמליץ לטובתכם אעשה בל"נ"

לוח

סדר לימוד שתי משניות ליום

לזכות לנשמת רבינו הגדול זיע"א

רבי אלעזר מנחם מן בן ר' עוריאל

לשנת תשע"ג – ט"ז חשון תשע"ד

• • •

סדר קדשים א' – סדר טהרות א'

אין ספק כי מדובר ביוזמה ברוכה, וגם בשנה האחרונה נלמדו בדרך זו אלפי משניות מדי יום ביומו לעילוי נשמתו של רבינו הגדול זצוק"ל, ואין לשער גודל הזכות, וכפי שאמרו גדולי ישראל זצוק"ל, כי בלימוד המשניות שולחים "חבילות" של זכויות לעולם העליון (וידועה אמרתו של מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, כי הדואגים באמת לטובת נשמת הנפטר, צריכים לשלוח "פעקלאך" של משניות לעילוי נשמתו).

השבוע החלו בהפצת לוחות הלימוד בהיכלי התורה, בישיבות הקדושות ובכוללי האברכים, ונודע כי המוני בית ישראל, וציבור בני התורה בפרט, החשים הכרת טובה עצומה לגאון ישראל, רבן של כל בני הגולה, אשר נשא את הדור כנשוא האומן את היונק, מצטרפים בימים אלה ללימוד המשניות, כבקשתו הנרגשת של רבינו הגדול בצוואתו הקדושה. (הפנקס ניתן לכל דורש. להשגת פנקס הלימוד והלוח המיוחד: 03-6193014).

